

О.Ю. БАЛАЛАЄВА, І.І. ВАКУЛИК

ЛАТИНСЬКА МОВА

**ДЛЯ СТУДЕНТІВ АГРОНОМІЧНОГО
ТА ПЛОДООВОЧЕВОГО ФАКУЛЬТЕТІВ**

Київ 2010

УДК 811.124'06(075.8)
ББК 81.2ЛАТ-923

Рецензенти: Голубовська І.О. – доктор філологічних наук, професор Інституту філології Київського національного університету ім. Тараса Шевченка
Паламар Л.М. – доктор педагогічних наук, професор Інституту філології Київського національного університету ім. Тараса Шевченка
Якубенко Б.Є – доктор біологічних наук, доцент Національного університету біотехнологій і природокористування України

Балалаєва О.Ю., Вакулик І.І.

Латинська мова та основи біологічної термінології: Навчальний посібник. – К.: 2010. – 324 с.

Навчальний посібник містить фонетичний та граматичний матеріал із нормативного курсу латинської мови, комплекс вправ, спрямованих на закріплення і систематизацію набутих знань, умінь та навичок, достатній лексико-термінологічний матеріал (латинсько-український та українсько-латинський словники обсягом близько 4000 лексичних одиниць), нариси з історії латинської мови та біологічної систематики, етимологічний довідник.

Посібник призначений для студентів класичних факультетів університетів, а також факультетів агробіологічного профілю.

ЗМІСТ

Передмова	7
ЗАНЯТТЯ 1	
§ 1. Латинський алфавіт	9
§ 2. Правила вимови голосних та дифтонгів	10
§ 3. Правила вимови приголосних	11
§ 4. Правила вимови буквосполучень	13
Вправи	14
ЗАНЯТТЯ 2	
§ 5. Довгі та короткі склади	20
§ 6. Наголос	22
Вправи	24
ЗАНЯТТЯ 3	
§ 7. Частина мови	27
§ 8. Іменник. Граматичні категорії іменників	27
§ 9. Відміни іменників	29
§ 10. Словникова форма іменників	30
§ 11. Основа іменника	31
Вправи	33
ЗАНЯТТЯ 4	
§ 12. Прикметник. Граматичні категорії прикметників	35
§ 13. Узгодження прикметників з іменниками	37
Вправи	39
ЗАНЯТТЯ 5	
§ 14. I відміна іменників	42
§ 15. Загальні відомості про таксономічні категорії	43
§ 16. Біномінальні назви	44
Вправи	48

ЗАНЯТТЯ 6

§ 17. II відміна іменників	52
§ 18. Латинські назви гібридів та культурних рослин	54
Вправи	58

ЗАНЯТТЯ 7

§ 19. III відміна іменників	61
§ 20. Типи відмінювання іменників III відміни	61
§ 21. Рід іменників III відміни	65
Вправи	68

ЗАНЯТТЯ 8

§ 22. Прикметники III відміни	72
§ 23. Ступені порівняння прикметників	74
§ 24. Особливості утворення ступенів порівняння прикметників	75
Вправи	77

ЗАНЯТТЯ 9

§ 25. IV відміна іменників	80
§ 26. V відміна іменників	81
§ 27. Триномінальні та складені назви	81
Вправи	84

ЗАНЯТТЯ 10

§ 28. Уніномінальні назви	87
§ 29. Уніномінальні назви рослин	91
§ 30. Уніномінальні назви грибів	91
§ 31. Уніномінальні назви тварин	92
Вправи	95

ЗАНЯТТЯ 11

§ 32. Склад слова. Загальні відомості про словотворення.....	97
§ 33. Складання основ	99
Вправи	104

ЗАНЯТТЯ 12

§ 34. Числівник	107
§ 35. Латинські назви рослинних угруповань	109
Вправи	114

ЗАНЯТТЯ 13

§ 36. Суфіксація	116
§ 37. Латинська хімічна номенклатура	119
Вправи	122

ЗАНЯТТЯ 14

§ 38. Префіксація	124
§ 39. Основні відомості про дієслово	126
§ 40. Дієприкметники теперішнього часу активного стану.....	128
§ 41. Дієприкметники минулого часу пасивного стану.....	129
Вправи	130

ЗАНЯТТЯ 15

§ 42. Інформативний зміст латинських назв рослин і тварин..	133
§ 43. Утворення видових епітетів рослин і тварин від власних назв	134
§ 44. Допоміжне дієслово <i>esse</i> – бути	135
§ 45. Порядок сліву латинському реченні	136
Вправи	137

ЗАНЯТТЯ 16

§ 46. Індиферентні назви	140
§ 47. Утворення родових назв та видових епітетів рослин від власних назв	140
§ 48. Відмінювання дієслів у теперішньому часі дійсного способу активного стану	143
Вправи	146

ДОДАТКИ

Історія латинської мови	148
-------------------------------	-----

Історія становлення біологічної термінології та номенклатури	150
Етимологічний довідник	155
Визначення довготи відкритого другого складу від кінця слова у ботанічних термінах	166
Транслітерація українських букв латинським алфавітом	168
Зведена таблиця відмінкових закінчень латинських іменників	169
Зведена таблиця родових закінчень латинських прикметників	169
Схема граматичного аналізу біномінальних, тринімінальних та складених термінів	170
Латинські прислів'я, сентенції та афоризми	171
Студентський гімн "Gaudeamus"	177
Латинсько-український словник	178
Українсько-латинський словник	252
Список рекомендованої літератури	323

ПЕРЕДМОВА

Даний навчальний посібник створено з урахуванням вимог програми з латинської мови для вищих аграрних закладів освіти III–IV рівнів акредитації зі спеціальностей агробіологічного профілю.

Мета посібника – ознайомити студентів із основами латинської мови, допомогти набути практичних умінь та навичок використання фахової латиномовної термінології у навчальній, науковій та виробничій діяльності. Оволодіння основами латинської мови надасть студентам можливість правильно читати, писати і перекладати латинські терміни з ботаніки, фітопатології та зоології, допоможе свідомо сприймати й опановувати біологічну номенклатуру. Навчання термінологічної латини означає також створення передумов для усвідомленого засвоєння терміноелементів греко-латинського походження, що увійшли у відповідну субмову біології.

Посібник має чітку структуру: основний курс, додатки, латинсько-український та українсько-латинський словники, однак не обмежує можливості викладача регулювати обсяг матеріалу основного курсу відповідно до навчального плану.

Основний курс складається з 16 занять, кожне з яких містить теоретичну частину – граматичні і термінологічні теми, питання для самоперевірки та комплекс вправ на закріплення та систематизацію вивченого матеріалу. Починаючи з третього заняття, теоретична частина супроводжується лексичним мінімумом. Ядро лексики, відібраної для засвоєння, становлять ботанічні терміни. Викладач може комбінувати, доповнювати та розширювати лексичні мінімуми відповідно до специфіки терміносистем, що вивчаються на різних факультетах.

У розділі “Фонетика” (заняття 1–2) наведено теоретичний матеріал та систему вправ, спрямованих на формування орфоепічних, орфографічних та просодичних умінь і навичок, необхідних для читання та написання латинських слів: латинський алфавіт, правила вимови голосних, приголосних і буквосполучень, правила складоподілу та постановки наголосу в латинських словах.

У розділі “Морфологія” (заняття 3–16) викладено граматичний матеріал, необхідний для оволодіння конструюванням, аналізом та формоутворенням біологічних термінів. Оскільки базис біологічної термінології та номенклатури становлять іменники і прикметники, найбільшу увагу приділено вивченню саме цих частин мови.

Посібник має чітку термінологічну спрямованість. Викладання елементів латинської граматики та словотворення послідовно зорієнтоване на вивчення студентами основ біологічної номенклатури та систематики. Звернуто увагу на структуру біномінальних, уніномінальних, тріномінальних та складених назв рослин і тварин, правила позначення назв гібридів та культурних рослин, інформативний зміст латинських біологічних номенклатурних найменувань.

У кінці посібника розміщено історико-культурологічні, граматичні та термінологічні додатки до основного курсу. Термінологічний курс супроводжується наведенням етимологічних відомостей про походження латинських назв рослин, ознайомлення з якими спрощує запам'ятовування номенклатурних найменувань, робить його більш свідомим, і, відповідно, легшим.

Латинсько-український та українсько-латинський словники містять близько 4000 термінів і номенклатурних найменувань у кожній частині.

Посібник призначений для студентів класичних факультетів університетів, а також факультетів агробіологічного профілю. Сподіваємося, що він буде корисним і для осіб, що прагнуть вивчати термінологічну латину самостійно, а також для всіх зацікавлених фахівців-біологів.

ЗАНЯТТЯ 1

§ 1. ЛАТИНСЬКИЙ АЛФАВІТ

У сучасній біологічній термінології використовується новолатинський алфавіт, що складається з 25 букв.

Буква	Назва	Вимова	Приклад	Українська транскрипція	Переклад
A a	а	[a]	árbor	[áрбор]	дерево
B b	бе	[б]	béta	[бéта]	буряк
C c	це	[к], [ц]	cúcumis citrúllus	[кúкуміс] [цітрúллюс]	огірок кавун
D d	де	[д]	dúrus	[дúрус]	твердий
E e	е	[е]	esculéntus	[ескулéнтус]	їстівний
F f	еф	[ф]	fába	[фáба]	біб
G g	ге	[г]	grámen	[грáмен]	злак
H h	ха	[х]	hórdeum	[хóрдеум]	ячмінь
I i (J j)	і (йот)	[i], [й]	inséctum majális	[інсéктум] [маяліс]	комаха травневий
K k	ка	[й]	kálium	[каліум]	калій
L l	ель	[к]	línum	[ліnum]	льон
M m	ем	[ль]	málus	[мáлюс]	яблуня
N n	ен	[м]	níger	[нігер]	чорний
O o	о	[н]	ólus	[óлюс]	овоч
P p	пе	[о]	pánicum	[пáнікум]	просо
Q q	ку	[п]	quércus	[квéркус]	дуб
R r	ер	[к]	rúber	[рúбер]	червоний
S s	ес	[р]	satívus	[сатівус]	посівний
		[с], [з]	písum	[пізум]	горох
T t	те	[т]	tríticum	[трітікум]	пшениця
U u	у	[у]	úlmus	[у́льмус]	в'яз
V v	ве	[в]	vítis	[вітіс]	виноград
X x	ікс	[кс], [кз]	rúmex	[рúмекс]	щавель
			exémplar	[екзéмпляр]	зразок
Y y	іпсилон	[i]	glycíne	[гліці́не]	соя
Z z	зета	[з], [ц]	zéa	[зéа]	кукурудза
			zíncum	[ці́нкум]	цинк

У класичному латинському алфавіті не було букви **J j**: її ввів гуманіст Петрус Романус лише у XVI столітті.

Не було у класичному латинському алфавіті і букви **Ww**. Але у сучасній біологічній номенклатурі вона може вживатися для транслітерації власних назв: *Avena wiestii* – Вівсюг Вієста.

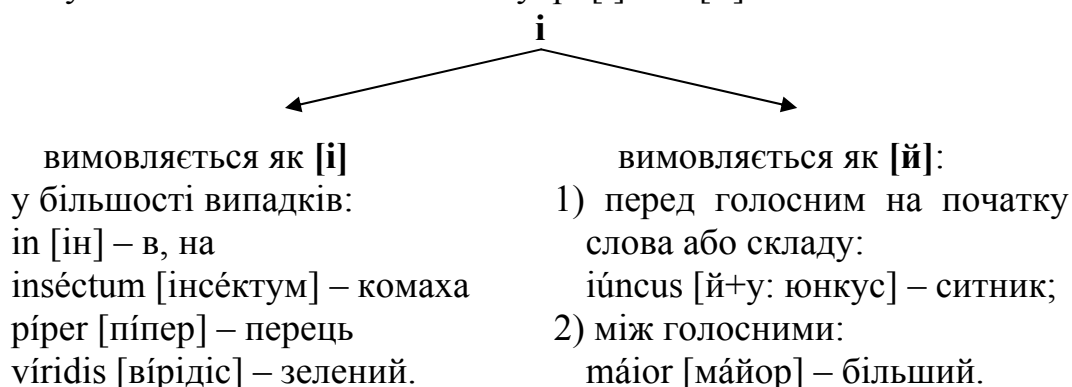
§ 2. ПРАВИЛА ВИМОВИ ГОЛОСНИХ ТА ДИФТОНГІВ

У латинській мові 6 голосних: **a, e, i, o, u, y**.

Буква **a** вимовляється як укр. [a]: *arbor* [áрбор] – дерево, *avéna* [авéна] – овес, *rápa* [ра́па] – ріпа, турнепс.

Буква **e** вимовляється як укр. [e]: *ecbállium* [екба́лліум] – огірок-пирскач, *béta* [бéта] – буряк. У латинській мові, на відміну від англійської, буква **e** в кінці слова завжди вимовляється як відповідний звук [e]: *glucíne* [гліці́не] – соя.

Буква **i** може вимовлятися як укр. [i] або [й]:

У сучасній біологічній термінології в позиціях перед голосними на початку слова та між голосними замість букви **i** може вживатися буква **j**: *juncus*, *major*.

Буква **o** вимовляється як укр. [o]: *olus* [о́люс] – овоч, *odorátus* [одора́тус] – запашний, *roa* [ро́а] – тонконіг.

Буква **u** вимовляється як укр. [y]: *urtíca* [урті́ка] – кропива, *prúnus* [пру́нус] – слива.

Буква **y** вимовляється як укр. [i]: *máys* [ма́йс] – кукурудза, ма́йс, *lucopérsicum* [лікопéрсікум] – помідор, *rugus* [пі́рус] – груша.

Крім зазначених простих голосних (монофтонгів) у латинській мові існували також двоголосні, або дифтонги.

Дифтонгом називається сполучення двох голосних, які позначаються на письмі двома буквами, а вимовляються як один склад або один звук.

Дифтонгів у латинській мові чотири: **au, eu, ae, oe**.

Дифтонг **au** вимовляється як укр. [ау], де звук [у] є нескладовим і наближається до укр. [в]: dáucus [да́укус] – морква, áureus [а́уреус] – золотистий.

Дифтонг **eu** вимовляється як укр. [еу], де звук [у] також є нескладовим і наближається до укр. [в]: eugléna [еуглэ́на] – евгена, euphórbia [еуфóрбіа] – молочай.

У словах, які закінчуються на **-e-us-**, **-e-um-** сполучення **-eu-** не є дифтонгом; звуки, що його складають, належать до різних складів:

lu-te-us – жовтий, hor-de-um – ячмінь.

Дифтонги **ae**, **oe** вимовляються як один звук [e]:

ae – [e]: aegoródium [егопóдіум] – яглиця, plántae [плянте] – рослини;

oe – [e]: koeléria [келерія] – келерія, кипець, foenículum [фенікулюм] – фенхель.

Якщо буквосполучення **ae**, **oe** не утворюють дифтонгів, то над буквою **e** ставлять дві крапки або горизонтальну риску, і тоді кожний голосний вимовляється окремо:

aë – [ae]: áër / áēr [а́ер] – повітря;

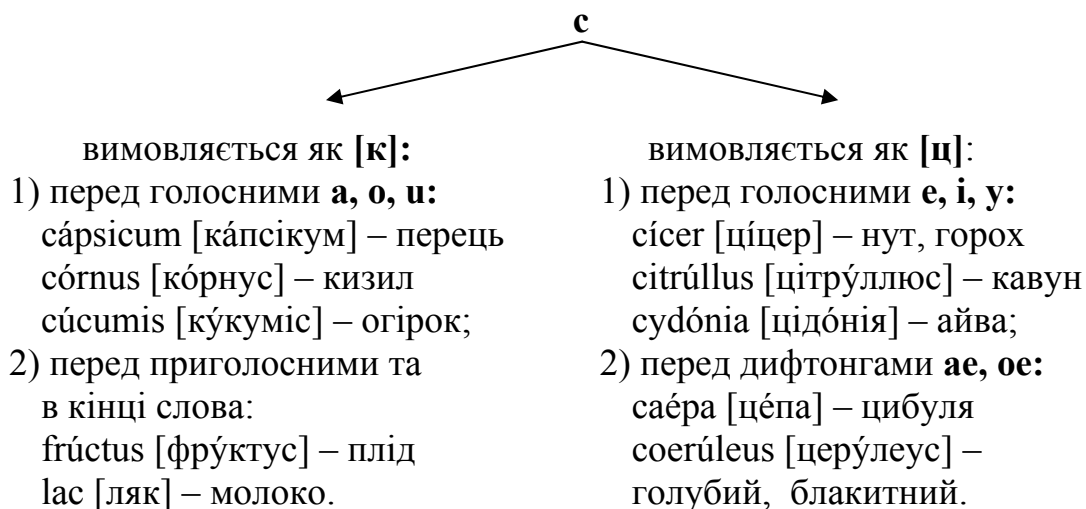
oë – [oe]: hieróchloë / hieróchloē [хіерóхльое] – чаполоч.

§ 3. ПРАВИЛА ВИМОВИ ПРИГОЛОСНИХ

У латинській мові 18 приголосних: **b, c, d, f, g, h, k, l, m,**
n, p, q, r, s, t, v, x, z.

Більшість з них не має варіативності у читанні. Тому розглянемо лише ті приголосні, вимова яких може становити певні труднощі.

Буква **c** може вимовлятися як укр. [к] або [ц]:

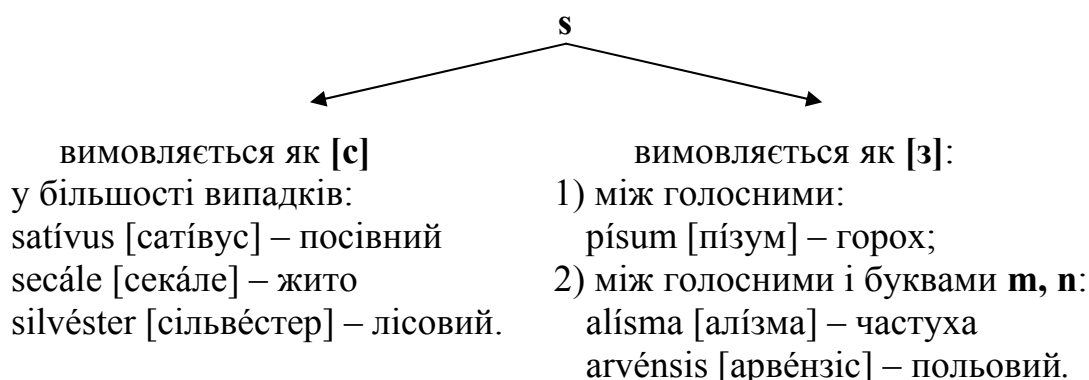
Буква **g** вимовляється як укр. [г] (*проривне*) або рос. [г] : grāmen [гра́мен] – злак, gāgea [га́геа] – зірочки.

Буква **h** вимовляється з придихом як нім. [h] або укр. [х] чи [г] (*гортанне*): hórdeum [хо́рдеум] – ячмінь, hérba [хе́рба] – трава.

Буква **l** завжди вимовляється напівм'яко [ль], як у сучасних європейських мовах: álbus [а́льбус] – білий, lupínus [люпі́нус] – люпин.

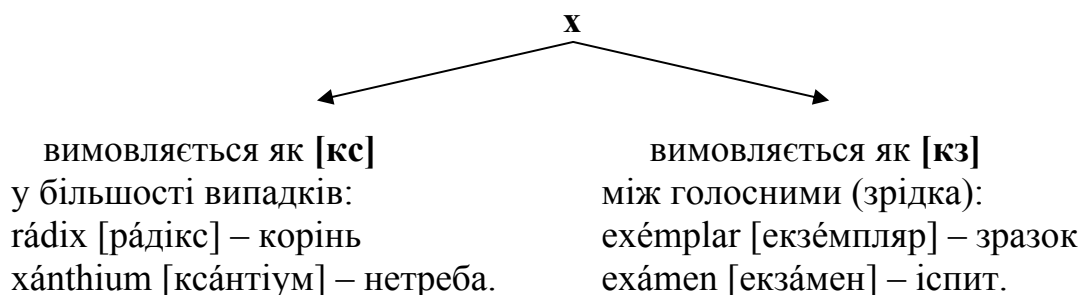
Буква **q** вживається лише в сполученні з буквою **u**. Сполука **qu** вимовляється як укр. [кв]: quércus [кве́ркус] – дуб, áqua [а́ква] – вода.

Буква **s** може вимовлятися як укр. [с] або [з]:

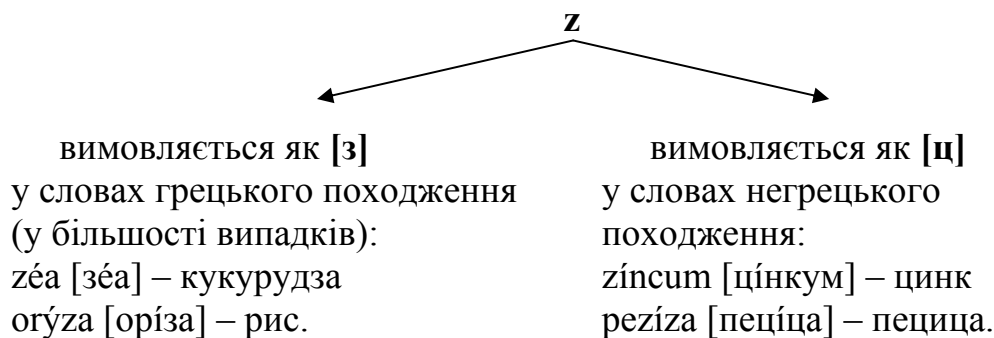

Подвоєння **ss** завжди вимовляється як [сс]: brássica [бра́ссіка] – капуста, gossypíum [госсі́піум] – бавовник.

Буква **x** може вимовлятися як укр. [кс] або [кз]:

Буква **z** може вимовлятися як укр. [з] або [ц]:

§ 4. ПРАВИЛА ВИМОВИ БУКВОСПОЛУЧЕНЬ

У словах грецького походження зустрічаються сполучення з придиховим **h**: **ch**, **ph**, **rh**, **th**. Такі буквосполучення графічно позначали відповідний звук грецької мови, тому кожен з цих диграфів вимовляється як один звук.

Буквосполучення **ch** вимовляється як укр. [x]: chamomílla [хамомілля] – ромашка, chenopódium [хенопóдіум] – лобода;

ph вимовляється як укр. [ф]: phaséolus [фазéолус] – квасоля, phléum [флéум] – тимофіївка;

rh вимовляється як укр. [р]: rhizóma [різóма] – кореневище, rhizópus [різóпус] – ризопус;

th вимовляється як укр. [т]: heliánthus [хеліántус] – соняшник, anéthum [анéтум] – кріп;

sch вимовляється як укр. [сх]: schizándra [схізáндра] – лимонник, schoenopléctus [схеноплéктус] – схеноплект.

У деяких випадках сполучення **sch** є запозиченням не з грецької, а з інших мов. Як правило, воно використовується при транслітерації власних назв та назв, що від них походять, для передачі звуків, не властивих латинській мові:

sch – [ш]: schepherdia [шефéрдія] – шефердія, schekia [душéкія] – душекія, Rumex schallianus – Щавель Маршаллів;

stsch – [щ]: Stipa syreistsschikovii – Ковила Сирейщикова;

schtsch – [щ]: Scilla schtschenkoana – Проліска Міщенко;

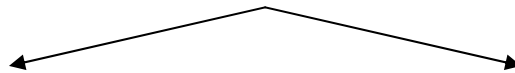
tsch – [ч]: Salvia scharovii – Шавлія Гончарова.

Латинізовані власні назви читаються за нормами мови-оригіналу.

Буквосполучення **ngu** перед голосними вимовляється як [нгв]: sanguisorba [сангвісóрба] – родовик, а перед приголосними як [нгу]: angustifólius [ангустіфóліус] – вузьколистий.

Буквосполучення **su** перед голосними може вимовлятися як [св] або [су]:

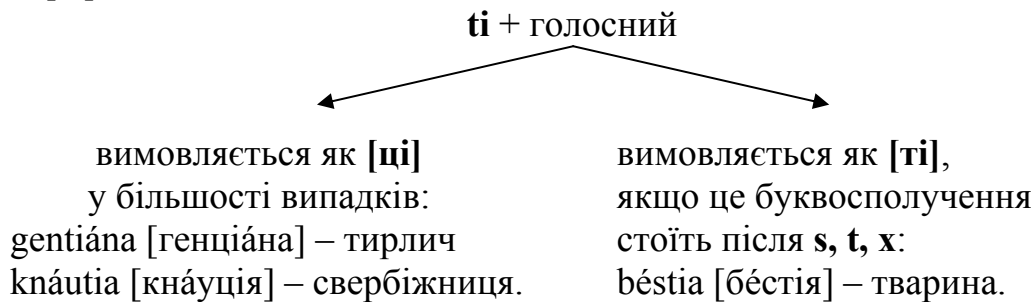
su + голосний

вимовляється як **[св]**,
якщо утворює з наступним
голосним один склад:
suavéolens [свавéоленс] – запашний.

вимовляється як **[су]**,
якщо не утворює з наступним
голосним одного складу:
suíllus [суілляс] – маслок.

Буквосполучення **ti** перед голосними може вимовлятися як [ці] або [ті]:

Перед приголосними буквосполучення **ti** завжди вимовляється як [ті]: vítis [вітіс] – винорад, tríticum [трітікум] – пшениця.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Скільки в латинському алфавіті букв, що позначають: а) голосні; б) приголосні?
2. Яка буква, що позначає голосний, має варіативність у читанні?
3. Що таке *дифтонг*? Наведіть приклади.
4. Як графічно позначаються буквосполучення *ae, oe*, які не є дифтонгами?
5. Як вимовляється букви *c, s, x, z*?
6. Назвіть буквосполучення грецького походження. Як вони вимовляються?
7. Як вимовляються буквосполучення *ngi, si* перед голосними?
8. Як вимовляється буквосполучення *ti* перед голосними та перед приголосними?

ВПРАВИ

1. Прочитайте слова, поясніть вимову голосних, вкажіть в яких словах замість букви *i* може вживатися буква *j*:

Варіант 1

avéna – овес
béta – буряк
secále – жито
fagorýrum – гречка
elytrígia – пирій
máior – великий, більший
plantágo – подорожник
húmulus – хміль

Варіант 2

állium – часник
hýbrida – гібрид
lupínus – люпин
agropýron – житняк
maiorána – майоран
inféstum – шкідник
melampýrum – перестріч
gymnadénia – билицець

umbélla – зонтик
ríbes – смородина
iúncus – ситник
maiális – травневий
hupéricum – звіробій

iuníperus – ялівець
lólium – пажитиця, плевели
urtíca – кропива
iúglans – горіх
rúrola – грушанка

2. Прочитайте назви рослин і тварин, знайдіть дифтонги та поясніть їх вимову:

Варіант 1

Dáucus satívus – Морква посівна
Aegoródium podagrária – Яглиця звичайна
Cuscúta europaéa – Повитиця європейська
Tríticum aestívum – Пшениця літня, або м'яка
Koeléria gláuca – Тонконіг сизий
Euphrásia vulgáris – Очанка звичайна
Gláucium flávum – Мачок жовтий
Brássica sabáuda – Капуста савойська
Trifólium áureum – Конюшина золотиста
Hippórphaë rhamnóides – Обліпіха крушиновидна
Psýlla rósaе – Морквяна муха
Docíostáurus brevicóllis – Хрестовичка мала
Crataégus ucraínica – Глід український
Centáurium mínus – Золототисячник малий

Варіант 2

Tríticum boeóticum – Пшениця беотійська
Paráver rhoeas – Мак-самосійка, або дикий
Rúbus idaéus – Малина
Ipomaéa batátas – Батат, або солодка картопля
Euphórbia réplus – Молочай городній
Ríbes áureum – Смородина золотиста
Hieróchloë austrális – Чаполоч південна
Foenículum vulgáre – Фенхель звичайний
Clématis pseudoflámmula – Ломиніс жигунець
Cimicífuga foétida – Клопогін смердючий
Euxoa agrícola – Совка підгризаюча
Koeléria cristáta – Тонконіг гребінчастий
Málus praécox – Яблуня рання

3. Прочитайте слова та поясніть вимову букви *s*:

Варіант 1

cúcumis – огірок
caróta – морква дика
citrúllus – кавун
cícer – нут, горох
cánnabis – коноплі
cáera – цибуля
lycopérsicum – помідор
coerúleus – блакитний
hyoscýamus – блекота
cýnara – артишок
cúltivar – сорт
cýcas – саговник
cáesius – сизий
spíca – колос
spícae – колосся

Варіант 2

cápsicum – перець
cucúrbita – гарбуз
centáurea – волошка
cáulis – стебло
medicágo – люцерна
cereális – хлібний
camelína – рижий
caesalpínia – цезальпінія
consólida – сокирки
locústa – сарана
cuscúta – повитиця
cyáneus – синій
cúrcuma – куркума
bácca – ягода
báccae – ягоди

4. Прочитайте назви рослин, поясніть вимову букви *s*:

Варіант 1

Solánum tuberósum – Картопля
Písum formósum – Горох багаторічний
Equisétum arvénse – Хвоц польовий
Petroselínum críspum – Петрушка кучерява
Brássica olerácea – Капуста городня
Gossýpium herbáceum – Бавовник трав'янистий
Alísma gramínea – частуха злаковидна
Isátis campéstris – Вайда польова
Prúnus spinósa – Терен звичайний
Anísium vulgáre – Аніс звичайний

Варіант 2

Písum arvénse – Горох польовий
Cérasus fruticósa – Вишня кущова
Allysum desertórum – Бурачок пустельний

Léns culinária – Сочевиця їстівна
 Secále silvéstre – Жито лісове
 Artemisia absínthium – Полин гіркий
 Plasmópara vitícola – Плазмопара виноградна
 Myosótis arvénsis – Незабудка польова
 Sálvia praténsis – Шавлія лучна
 Grossulária reclináta – Агрус відхилений, або культурний

5. Прочитайте слова, поясніть вимову букв x та z:

Варіант 1

Варіант 2

rúmex – щавель	taráxасum – кульбаба
adóxa – адокса	búxus – самшит
exémplar – зразок	xenogámia – перехресне запилення
átriplex – лутига	cályx – чашечка
exobasídium – екзобазидій	táxus – тис
máximus – найбільший	xánthium – нетреба
rádix – корінь	laxifólius – рідколистий
zéa – кукурудза	ogýza – рис
scorzonéra – скорцонера	lúzula – ожика
Zíncum – цинк	frútex – кущ
zérna – стоколос	córtex – кора
fléxilis – гнучкий	pseudopezíza – псевдопецица

6. Прочитайте назви рослин, тварин та збудників хвороб, поясніть вимову буквосполучень *ch, ph, rh, th*:

Варіант 1

- a) Phaséolus vulgáris – Квасоля звичайна
 Anéthum gravéolens – Кріп пахучий
 Cochleária armorácia – Хрін звичайний
 Heliánthus ánnuus – Соняшник звичайний
 Tríticum sphaerocóssum – Пшениця круглозернова
 Ráphanus raphanístrum – Редька дика
 Lathýrus tuberósus – Чина бульбиста
 Rhinánthus májor – Дзвінець великий
 Állium schoenoprásum – Цибуля різанець, або шніт;
 b) Urophlýctis trifólii – Урофлікта конюшини
 Rhunchospórium gramíneum – Рунхоспорій злаковий

- Epíchloë typhína – Епіхлюя рогозовидна
 Phóma herbárum – Фома трав
 Ascóchyta phaseolórum – Аскохіта квасолі
 Phytóphthora inféstans – Фітофтора небезпечна;
 c) Brúchus pisórum – Зерноїд гороховий
 Schizáphis graminum – Злакова попелиця звичайна
 Phaédon cochleáriæ – Листоїд хріновий
 Melolóntha fabrícus – Травневий хрущ
 Schistocérca gregária – Сарана пустельна
 Acyrthósiphon písium – Горохова попелиця

Варіант 2

- a) Chenopódium álbum – Лобода біла
 Phléum praténse – Тимофіївка лучна
 Thýmus serpyllum – Чебрець повзучий
 Cichórium íntybus – Цикорій звичайний
 Physális ixocárpa – Фізалис клейкий, або мексиканський томат
 Thláspi arvénse – Талабан польовий
 Sónchus oleráceus – Осот жовтий городній
 Philadélphus grandiflórus – Чубушник великоквітковий, або садовий жасмин
 Állium sphaerocéphalum – Цибуля круглоголова
 Schephérdia argénteá – Шефердія срібляста;
 b) Rhizoctónia soláni – Ризоктонія картоплі
 Dilóphia gráminis – Ділофія злакова
 Mycosphaerélla zéae máydis – Мікосферела кукурудзи
 Erýsiphe phaséoli – Еризифа квасолі
 Phlyctaéna linícola – Фліктена льону
 Plasmodióphora brássicæ – Плазмодіофора капусти
 Ascóchyta onobrýchidis – Аскохіта еспарцету
 Rhizópus orýzæ – Ризопус рису;
 c) Chaetocnéma concínna – Звичайна бурякова блішка
 Sitóphilus orýzæ – Довгоносик рисовий
 Capróphilus dimidiátus – Зерножил кукурудзяний
 Áphis fábae – Бобова попелиця
 Séphus pygmáeus – Стебловий пильщик звичайний
 Helióthis viripláca – Совка люцернова
 Helminthospórium gramíneum – Гельмінтоспорій злакових

7. Прочитайте назви рослин і тварин, поясніть вимову буквосполучень *qu, ti, ngu, su*:

Варіант 1

- a) silíqua – стручок
Equisétum arvénse – Хвощ польовий
Línium squamulósum – Льон лускатий
Aquilégia vulgáris – Орлики звичайні;
- b) Tillétia vulgáris – Тілеція звичайна
Triticum timopheevi – Пшениця Тимофєєва
Vítis vinífera – Виноград справжній, або культурний
Knáutia arvénsis – Свербіжниця польова
Amphimállon solstitiális – Червневий хрущ звичайний;
- c) Geranium sanguineum – Герань криваво-червона
Anguína trítici – Нематода пшениці
Allium angulosum – Цибуля гранчаста
Ranúnculus lingua – Жовтець язиколистий
Chamomílla suavéolens – Ромашка запашна

Варіант 2

- a) Quércus róbur – Дуб звичайний
Quássia amára – Квасія гірка
Páris quadrifólia – Вороняче око звичайне
Lathraéa squamária – Петрів хрест лускатий;
- b) Árctium láppa – Лопух звичайний
Urtíca dióica – Крופива дводомна
Gratiola officinális – Авран лікарський
Scótia segétum – Озима совка
Calvátia gigánteá – Порхавка гігантська;
- c) Sanguisórba officinális – Родовик лікарський
Glomerella cingulata – Гломерела оповита
Alchimilla acutangula – Приворотень гострокутний
Vióla suávis – Фіалка приємна
Eragrostis suavéolens – Гусятник запашний

ЗАНЯТТЯ 2

§ 5. ДОВГІ ТА КОРОТКІ СКЛАДИ

У латинській мові голосні розрізняються за довготою вимови: звуки можуть бути довгими або короткими. Довгі звуки вимовляються приблизно вдвічі довше коротких. На письмі довгота чи короткість звука позначається спеціальними надрядковими знаками, які ставляться над буквою: довгота звука позначається горизонтальною рисою (¯), а короткість – дужкою (˘).

Наприклад: ā – [ā] довгий, ă – [ă] короткий.

Довгими чи короткими звуки можуть бути за природою або за положенням.

Як складотворчий елемент можуть виступати лише голосні або дифтонги: у слові стільки складів, скільки голосних або дифтонгів.

Поділ на склади у латинських словах здійснюється:

- 1) між двома голосними:
ro-a – тонконіг, ze-a – кукурудза;
- 2) між голосним (або дифтонгом) і приголосним:
fa-ba – біб, prae-co – ранній;
- 3) між голосним і групою “muta cum liquida” – сполученням німого звука *b, p, d, t, c, g* з плавним *r, l* (*br, bl, pr, pl, dr, dl, tr, tl, cr, cl, gr, gl*):
ru-bra – червона, rat-ri-a – батьківщина;
- 4) всередині групи приголосних:
 - а) між двома приголосними:
plan-ta – рослина, all-ba – біла;
 - б) між трьома приголосними перед останнім приголосним (крім сполучень з групою “muta cum liquida”):
funct-ti-o – функція, samprest-ris – польова.

Залежно від голосного склад, що його містить, також може бути довгтий або короткий.

Склад довгий:

- 1) якщо містить дифтонг:
spiraea – таволга, саera – цибуля, rhoeas – мак-самосійка;
- 2) якщо після голосного стоять подвійні приголосні *x* або *z*:
adoxa – адокса, reflexus – відхилений, oyza – рис, glycurrhiza – солодка;

3) якщо після голосного стоять два і більше приголосних, крім групи “muta cum liquida”:

citrūllus – кавун, mēntha – м’ята.

Крім того, слід запам’ятати довгі суфікси, які часто зустрічаються у біологічних термінах:

-āl-	vernālis – весняний, orientālis – східний
-ār-	vulgāris – звичайний, rabulāris – кормовий
-āt-	spicātus – колосистий, baccātus – ягідний
-ūr-	natūra – природа, matūrus – зрілий, спілий
-ūt-	hirsūtus – шорсткий, cornūtus – рогатий
-īn-	canīnus – собачий, murīnus – мишачий
-īv-	satīvus – посівний, aestīvus – літній
-ōs-	tuberōsus – бульбистий, fruticōsus – кущовий

NB! (Nota bene!) – Занотуй добре, зверни увагу!

Винятки:

serotīnus, a, um – пізній	bombycīnus, a, um – шовковий,
gramīnis, e – злаковий	атласний
parietīnus, a, um – настінний	-petālus, a, um – -пелюстковий
velutīnus, a, um – бархатистий	-cephālus, a, um – -головий,
annotīnus, a, um – однорічний	-качанний

Склад короткий:

1) якщо голосний стоїть перед іншим голосним або буквою **h**:

fōlīum – листок, cóntrāho – стягую;

2) якщо голосний стоїть перед групою “muta cum liquida” –

сполучення німого звука **b, p, d, t, c, g** з плавним **r, l (br, bl, pr, pl, dr, dl** і т.д.): éphēdra – ефедра, хвойник, atrīplex – лутига.

Не подовжують складу також буквосполучення грецького походження **ch, ph, rh, th**, оскільки кожне з них вимовляється як один звук: polýstāchys – багатокolosковий.

Слід запам’ятати і деякі короткі суфікси:

-ōl-	pyrōla – грушанка, lutéōlus – жовтуватий
-ūl-	spícūla – колосок, rámulus – гілочка
-īl-	húmīlis – низький, grácīlis – стрункий
-bīl-	vegetabīlis – рослинний, stabīlis – постійний

-ĭc- silvátĭcus – лісовий, rústĭcus – сільський
-ĭd- vířídĭs – зелений, hýbrĭdus – гібридний

Якщо голосний стоїть перед одним приголосним, то він може бути як довгим, так і коротким за природою. У таких випадках довгота чи короткість голосного позначається надрядковими знаками: medicāgo – люцерна, cúcūmĭs – огірок.

Для довідки у додатках в кінці посібника розміщено таблицю визначення довготи відкритого другого складу від кінця слова у ботанічних термінах.

NB! Не слід плутати довгі (короткі) суфікси зі сполученнями довгого (короткого) за природою голосного з пригласним. Запам'ятайте назви рослин:

cupāra, ae – артишок
carpāris – каперси
asārum – копитняк
astragālus – астрагал
amygdālus – мигдаль
polygāla – китяки

carpĭnus – граб
fraxĭnus – ясен
ricĭnus – рицина
farfāra, ae – підбіл
cardamĭne – жеруха
urtĭca – кропива.

§ 6. НАГОЛОС

У латинській мові склади рахують від кінця слова:

fa-go-rú-rum – гречка, ly-co-pér-si-cum – помідор.
4 3 2 1 5 4 3 2 1

У латинській мові наголос ніколи не ставиться на перший склад від кінця слова і далі третього складу від кінця слова.

У двоскладових словах наголос завжди ставиться на другому складі від кінця слова: béta – буряк, línum – льон.

Для того, щоб визначити місце наголосу у багатоскладових словах, слід дотримуватися правила другого складу.

Правило другого складу

У багатоскладових словах наголос залежить від характеру (кількості) другого складу від кінця слова. Якщо другий склад від кінця слова довгий, то наголос ставиться на нього, а якщо короткий – то наголос ставиться на третій склад від кінця слова, незалежно від його довготи.

Наприклад: у слові eu-go-raé-us – *європейський* другий склад від кінця слова є довгим (містить дифтонг), тому наголос ставиться на нього. У слові ál-lī-um – *часник* другий склад від кінця слова є коротким (голосний стоїть перед іншим голосним), тому наголос ставиться на третій склад від кінця слова.

Крім того, слід запам'ятати особливості наголошення деяких кінцевих терміноелементів:

Кінцевий терміноелемент	Приклади
-phŷton, -phŷta (від грецьк. <i>phyton</i> – рослина)	hygróphŷton – гігрофіт (<i>рослина, пристосована до надмірних умов зволоження</i>) Equisetóphŷta – відділ Хвощеподібні
-mŷcōta, -mŷcētes (від грецьк. <i>mykes</i> – гриб)	Мухомŷcōta – відділ Слизовики Zygomŷcētes – клас Зигоміцети
-fēra, -fēra, -fērum (від лат. <i>fero</i> – несу)	fructīfer, fēra, fērum – плодоносний Crucífērae – родина Хрестоцвіті (букв.: <i>Хрестоносні</i>)
-phōrus, a, um (від грецьк. <i>phero</i> – несу)	anthóphōrus – квітконосний phósphōrus – фосфор (букв.: <i>той, що несе світло</i>)
-ptēra (від грецьк. <i>pteron</i> – крило)	Lepidóptēra – ряд Лускокрилі Díptēra – ряд Двокрилі
-phīlus, a, um (від грецьк. <i>phileo</i> – люблю)	hygróphīlus – вологолюбний thermóphīlus – теплолюбний

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Як здійснюється складоподіл у латинських словах?
2. Назвіть умови позиційної довготи (короткості) складу.
3. В яких випадках голосний, що стоїть перед двома приголосними, є коротким?
4. Назвіть довгі суфікси та наведіть приклади.
5. Назвіть короткі суфікси та наведіть приклади.
6. Як визначити кількісну характеристику голосного, що стоїть перед одним приголосним?
7. Від чого залежить наголос у багатоскладових словах?
8. Сформулюйте правило другого складу.

ВПРАВИ

1. У поданих словах визначте довготу другого складу від кінця слова, обґрунтуйте свою відповідь:

Варіант 1

hordeum – ячмінь
oryza – рис
domesticus – домашній
sativus – посівний
capsella – грицики
oleraceus – городній
atriplex – лутига
docostaurus – хрестовичка
spicatus – колосистий
spicula – колосок
esculentus – їстівний
agromyza – мінер
granulum – зернятко
adoxa – адокса
viridis – зелений
rusticus – сільський
locusta – сарана
ipomaea – іпомея
viridis – зелений
odoratus – запашний

Варіант 2

pratensis – лучний
tuberosus – бульбистий
capsicum – перець
vulgaris – звичайний
perennis – багаторічний
phaseolus – квасоля
daucus – морква
lathraea – латрея, петрів хрест
convolvulus – березка
meromyza – злакова муха
gratiola – авран
tauricus – кримський
apium – селера
agrostis – мітлиця
foetidus – смердючий
alyssum – бурячок
campester – польовий
cauliculus – стеблинка
europaeus – європейський
foliolus – листочок

2. За допомогою таблиці, поданої у додатках у кінці посібника, визначте довготу відкритого другого складу від кінця слова у назвах рослин, поставте та поясніть наголос:

Варіант 1

avena – овес
raphanus – редька
pastinaca – пастернак
hypericum – звіробій
secale – жито
anisum – аніс
capparis – каперси
borago – огірочник

Варіант 2

lactuca – латук
lupinus – люпин
aethusa – собача петрушка
acroptilon – степовий гірчак
cyperus – смикавець
dipsacus – черсак
equisetum – хвощ
elymus – пирійник, елімус

dactylis – грястиця
festuca – костриця
cynara – артишок
petroselinum – петрушка
taraxacum – кульбаба
cerasus – вишня
medicago – люцерна
urtica – кропива

melica – перлівка
papaver – мак
astragalus – астрагал
portulaca – портулак
spargula – шпергель
solidago – золотушник
tagetes – чорнобривці
ocimum – базилік

3. У поданих словах визначте довготу другого складу від кінця слова, зверніть увагу на особливості наголошення кінцевих терміноелементів:

Варіант 1

plantae melliferae – медоноси
hygrophyton – гігрофіт
Magnoliophyta (Angiospermae) –
відділ Покритонасінні
Eumycota – відділ Справжні гриби
Phycomycetes – клас Фікомицети
Cruciferae – родина Хрестоцвіті
Herbivora – ряд Травоїдні
Lepidoptera – ряд Лускокрилі

Варіант 2

xerophyton – ксерофіт
heliophilus – сонцелюбний
Pinophyta (Gymnospermae) –
відділ Голонасінні
Chytridiomycota – відділ
Хітридієві
Archimycetes – клас Архіміцети
Umbelliferae – родина Зонтичні
Carnivora – ряд Хижаки

4. Прочитайте латинські назви рослин і тварин, поставте та поясніть наголос:

Варіант 1

- a) Beta vulgaris – Буряк звичайний
Hordeum distichum – Ячмінь дворядний
Triticum dicoccum – Пшениця двозернянка, або полба
Panicum miliaceum – Просо звичайне
Oryza sativa – Рис посівний
Zea mays amylacea – Кукурудза крохмалиста
Roa bulbosa – Тонконіг бульбистий
Avena fatua – Вівсюг звичайний
Linum perenne – Льон багаторічний
Avena sterilis – Вівсюг середньоморський, або стерильний
Phaseolus vulgaris – Квасоля звичайна

- Allium caepa – Цибуля ріпчаста
 Helianthus annuus – Соняшник однорічний
 Vicia tetrasperma – Горошок чотиринасінний
 Dianthus caryophyllus – Гвоздика садова, або голандська;
 b) Leptinotarsa decemlineata – Колорадський жук
 Apis mellifera – Бджола медоносна
 Agromyza frontella – Мінер люцерновий
 Tinea granella – Зернова міль
 Toxoptera graminum – Попелиця злакова
 Emberiza hortulana – Вівсянка садова
 Lepus europaeus – Заєць європейський
 Hirundo rustica – Ластівка сільська
 Passer domesticus – Горобець домашній

Варіант 2

- a) Triticum polonicum – Пшениця польська
 Zea mays saccharata – Кукурудза цукрова
 Eryngium campestre – Миколайчики польові
 Petroselinum crispum – Петрушка кучерява, або городня
 Cuscuta europaea – Повитиця європейська
 Ribes lucidum – Смородина блискуча
 Lupinus luteus – Люпин жовтий
 Hordeum sativum – Ячмінь посівний
 Phleum pratense – Тимофіївка лучна
 Capsicum annuum – Перець стручковий, або однорічний
 Brassica oleracea – Капуста городня
 Lycopersicon esculentum – Помідор їстівний
 Citrullus lanatus – Кавун звичайний
 Agrostis tenuis – Мітлиця тонка
 Consolida arvensis – Сокирки польові;
 b) Cephus pygmaeus – Стебловий пильщик звичайний
 Trombicula autumnalis – Травокліщ осінній
 Dociostaurus brevicollis – Хрестовичка мала
 Tipula coniuncta – Рисова двоніжка
 Alauda arvensis – Жайворонок польовий
 Parus maior – Синиця велика
 Talpa europaea – Кріт європейський
 Elasmucha betulae – Щитник березовий
 Laspeyresia pomonella – Плодожерка яблунева

ЗАНЯТТЯ 3

§ 7. ЧАСТИНИ МОВИ

У латинській мові існує 10 частин мови: 5 самостійних і 5 службових.

<i>Самостійні частини мови</i>	<i>Службові частини мови</i>
Іменник – Nomen substantivum	Прислівник – Adverbium
Прикметник – Nomen adiectivum	Прийменник – Praepositio
Дієслово – Verbum	Сполучник – Coniunctio
Займенник – Pronomen	Частка – Particula
Числівник – Nomen numerale	Вигук – Interiectio

Майже 90% біологічної номенклатури складають іменники та прикметники. Тому саме цим частинам мови ми приділяємо найбільшу увагу в нашому курсі латинської мови.

§ 8. ІМЕННИК. ГРАМАТИЧНІ КАТЕГОРІЇ ІМЕННИКІВ

У латинській мові, як і в українській, іменники мають чотири граматичні категорії: рід, число, відмінок та відміну.

Рід іменників

Іменники в латинській мові належать до одного з трьох родів:

genus	masculinum (<i>m</i>)* – чоловічий рід
(рід)	femininum (<i>f</i>) – жіночий рід
	neutrum (<i>n</i>) – середній рід.

Рід іменників у латинській та українській мовах часто не збігається. Наприклад: слово *spīca* – колос у латинській мові належить до жіночого роду, а в українській – до чоловічого; слово *flos* – квітка в латинській мові належить до чоловічого роду, а в українській – до жіночого. Тому при визначенні роду латинського іменника не слід орієнтуватися на рід відповідного іменника в українській мові.

* У словниках рід іменників скорочено позначається початковими буквами.

Рід іменника в латинській мові визначається:

- a) за значенням;
- b) за закінченням називного відмінка однини.

Визначення роду іменника за його значенням

Рід	Іменники	Приклади
<i>m</i>	назви осіб та тварин чоловічої статі, назви річок та місяців	studiosus – студент, cattus – кіт, Borysthenes – Борисфен, September – вересень
<i>f</i>	назви осіб та тварин жіночої статі, назви міст та країн, назви дерев та кущів	studiosa – студентка, catta – кицька, Kiiovia – Київ, Rossia – Русь, quercus – дуб
<i>n</i>	деякі невідмінювані іменники	muscari – гадюча цибулька thlaspi – талабан (<i>польовий бур'ян</i>)

NB! Деякі назви дерев та кущів належать до чоловічого або середнього роду:

Чоловічий рід

philadelphus, *i m* – чубушник
symphoricarpus, *i m* – сніжноягідник
osmanthus, *i m* – османт
rosmarinus, *i m* – розмарин
cistus, *i m* – ладанник
unedo, onis *m* – суничник
rubus, *i m* – ожина

Середній рід

acer, eris *n* – клен
ribes, is *n* – смородина
jasminum, *i n* – жасмин
viburnum, *i n* – калина
taxodium, *i n* – такодій
ligustrum, *i n* – бирючина
-dendron:
sequoiadendron – секвоядендрон
rhododendron – рододендрон

Визначення роду іменників за закінченнями у називному відмінку однини буде розглянуто у наступних заняттях.

Число іменників

Іменники в латинській мові мають два числа:

numerus singularis (Sing.) – однина
(число) pluralis (Plur.) – множина.

Наприклад: flos – квітка, flores – квіти; folium – листок, folia – листки.

Відмінки іменників

У латинській мові є шість відмінків іменників:

casus nominatīvus (Nom.) – називний (*хто? що?*)
(відмінок) genētīvus (Gen.) – родовий (*кого? чого?*)
 datīvus (Dat.) – давальний (*кому? чому?*)
 accusatīvus (Acc.) – знахідний (*кого? що?*)
 ablatīvus (Abl.) – відкладний: орудний, місцевий
 (*ким? чим? на кому? на чому?*)
 vocatīvus (Voc.) – кличний.

У біологічній номенклатурі вживаються лише nominativus і genētivus. Тому решта у нашому курсі розглядатися не буде.

§ 9. ВІДМІНИ ІМЕННИКІВ

Іменники в латинській мові поділяються на п'ять відмін.

NB! Відміна іменника визначається за закінченням родового відмінка однини (Gen. Sing.).

Закінчення називного і родового відмінків однини латинських іменників *

Відміна		I	II	III	IV	V
Рід		<i>f</i>	<i>m(f)</i> <i>n</i>	<i>m</i> <i>f</i> <i>n</i>	<i>m(f)</i> <i>n</i>	<i>f</i>
число	відмінок					
Sing.	Nom.	-a	-us -um -er -on	різні	-us -u	-es
	Gen.	-ae	-i	-is	-us	-ei

Отже, до першої відміни належать іменники жіночого роду, які в Gen. Sing. мають закінчення **-ae**: planta – рослина, plantae – рослини.

* Повна парадигма відмінкових закінчень латинських іменників наводиться у додатках у кінці посібника.

До другої відміни належать іменники чоловічого і середнього роду, а також деякі іменники жіночого роду, які в Gen. Sing. мають закінчення *-i*:

	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>
Nom. Sing.	daucus – морква	malus – яблуна	folium – листок
Gen. Sing.	dauci – моркви	mali – яблуні	folii – листка.

До третьої відміни належать іменники всіх родів, які в Gen. Sing. мають закінчення *-is*:

	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>
Nom. Sing.	cucumis – огірок	lens – сочевиця	secale – жито
Gen. Sing.	cucumeris – огірка	lentis – сочевиці	secalis – жита.

До четвертої відміни належать іменники чоловічого і середнього роду, а також деякі іменники жіночого роду, які в Gen. Sing. мають закінчення *-us*:

	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>
Nom. Sing.	fructus – плід	quercus – дуб	cornu – ріг
Gen. Sing.	fructus – плоду	quercus – дуба	cornus – рогу.

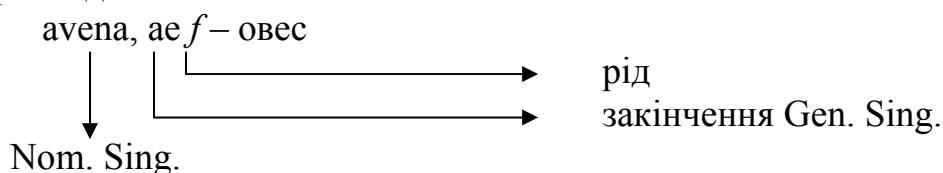
До п'ятої відміни належать іменники жіночого роду, які в Gen. Sing. мають закінчення *-ei*: species – вид, speciei – виду.

§ 10. СЛОВНИКОВА ФОРМА ІМЕННИКІВ

У словниках латинські іменники подаються у такій послідовності:

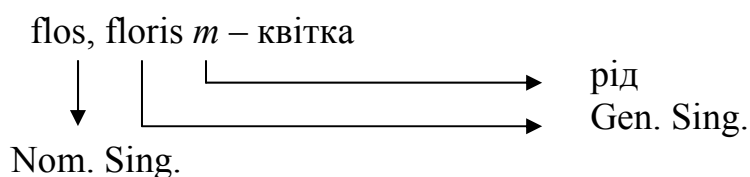
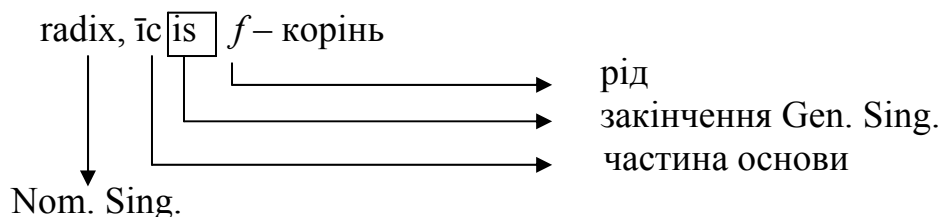
Форма називного відмінка однини	,	закінчення родового відмінка однини	,	рід іменника
---------------------------------	---	-------------------------------------	---	--------------

Наприклад:

NB! Якщо в основі іменника відбулися зміни, то закінчення наводиться з частиною основи; якщо слово односкладове, то форма родового відмінка подається повністю.

Наприклад:

NB! Іменники слід запам'ятовувати у словниковій формі.

§ 11. ОСНОВА ІМЕННИКА

Основа іменника – це незмінювана частина слова, яка передає його лексичне значення.

NB! Для того, щоб визначити основу латинського іменника, необхідно поставити його у форму родового відмінка однини (Gen. Sing.) і відкинути закінчення.

Наприклад:

Словникова форма	Gen. Sing.	Основа
planta, ae <i>f</i> – рослина	plant-ae	plant-
folium, i <i>n</i> – листок	foli-i	foli-
fructus, us <i>m</i> – плід	fruct-us	fruct-
species, ei <i>f</i> – вид	speci-ei	speci-

Як видно з наведених прикладів, у більшості іменників I, II, IV і V відмін практична основа збігається з основою в називному відмінку. Але в іменників III відміни практична основа слова часто не збігається з основою в називному відмінку. Тому у словниковій формі іменників III відміни подається закінчення Gen. Sing. з частиною основи, в якій відбулися зміни. Для того, щоб визначити основу іменника III відміни, слід поставити його у форму Gen. Sing. і відкинути закінчення **-is**.

Наприклад:

<i>Словникова форма</i>	<i>Gen. Sing.</i>	<i>Основа</i>
cucumis, eris <i>m</i> – огірок	cucumer- is	cucumer-
radix, icis <i>f</i> – корінь	radic- is	radic-
medicāgo, inis <i>f</i> – люцерна	medicagin- is	medicagin-

Визначення основи іменників необхідне для їх відмінювання та утворення складних біологічних термінів.

ЛЕКСИЧНИЙ МІНІМУМ

planta, ae <i>f</i> – рослина	gemma, ae <i>f</i> – брунька
herba, ae <i>f</i> – трава	coma, ae <i>f</i> – крона
arbor, oris <i>f</i> – дерево	acus, us <i>f</i> – голка, хвоя
frutex, icis <i>m</i> – кущ	anthēra, ae <i>f</i> – пиляк
flos, floris <i>m</i> – квітка	bractea, ae <i>f</i> – приквіток
folium, i <i>n</i> – листок	spica, ae <i>f</i> – колос
alabastrum, i <i>n</i> – бутон	conus, i <i>m</i> – шишка
caulis, is <i>m</i> – стебло	cormus, i <i>m</i> – пагін
cortex, icis <i>m</i> – кора	corolla, ae <i>f</i> – вінчик
achenium, i <i>n</i> – сім'янка	cotylēdon, ōnis <i>f</i> – сім'ядоля
radix, icis <i>f</i> – корінь	granum, i <i>n</i> – зерно
bacca, ae <i>f</i> – ягода	torus, i <i>m</i> – квітколоже
ramus, i <i>m</i> – гілка	truncus, i <i>m</i> – стовбур
semen, inis <i>n</i> – насіння	hybrīda, ae <i>f</i> – гібрид
tuber, ěris <i>n</i> – бульба	inflorescentia, ae <i>f</i> – суцвіття
gramen, inis <i>n</i> – злак	ovarium, i <i>n</i> – зав'язь
rhizōma, ātis <i>n</i> – кореневище	petiōlus, i <i>m</i> – черешок
olus, eris <i>n</i> – овоч	pollen, inis <i>n</i> – пилок
nux, nucis <i>f</i> – горіх (<i>тип плода</i>)	putāmen, inis <i>n</i> – кісточка
legūmen, inis <i>n</i> – біб (<i>тип плода</i>)	racēmus, i <i>m</i> – китиця
panicūla, ae <i>f</i> – волоть	stipūla, ae <i>f</i> – прилисток
pedunculus, i <i>m</i> – квітконос	umbella, ae <i>f</i> – зонтик
perianthum, i <i>n</i> – оцвітина	vegetatio, ōnis <i>f</i> – рослинність
petālum, i <i>n</i> – пелюстка	anīmal, is <i>n</i> – тварина

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Які граматичні категорії мають іменники в латинській мові?
2. Як визначається рід іменника?
3. Які іменники належать за зазначенням до чоловічого (жіночого, середнього) роду?
4. До якого роду належать у латинській мові назви дерев та кущів?
5. Скільки відмін іменників у латинській мові?
6. Як визначається відміна іменника?
7. Назвіть ознаки іменників I-V відмін. Наведіть приклади іменників кожної відміни.
8. Як наводяться іменники у словниках?
9. Що таке практична основа іменника? Як вона визначається?
10. У іменників якої відміни практична основа не збігається з основою називного відмінка? Як вона визначається? Наведіть приклади.

ВПРАВИ

1. Визначте відміну та основу іменників:

Варіант 1

herba, ae *f* – трава
citrullus, i *m* – кавун
flos, floris *m* – квітка
subspecies, ei *f* – підвид
fructus, us *m* – плід
taxon, i *n* – таксон
cotylēdon, ōnis *f* – сім'ядоля
beta, ae *f* – буряк
lens, lentis *f* – сочевиця
lathyrus, i *m* – чина
cornu, us *n* – ріг
phleum, i *n* – тимофіївка

Варіант 2

pisum, i *n* – горох
vicia, ae *f* – горошок
ribes, is *n* – смородина
species, ei *f* – вид
secale, is *n* – жито
festuca, ae *f* – костриця
physoderma, atis *n* – фізодерма
linum, i *n* – льон
quercus, us *f* – дуб
melo, onis *m* – диня
roa, ae *f* – тонконіг
allium, i *n* – часник

2. Перекладіть іменники латинською мовою, наведіть їх повну словникову форму:

Варіант 1

колос	сорт
поле	пшениця
кукурудза	помідор

Варіант 2

морква	рис
щавель	хміль
капуста	кущ

ячмінь	огірок	насіння	біб
злак	кореневище	квасоля	корінь
овоч	різновид	гарбуз	перець
брунька	зерно	дерево	стебло

3. Випишіть із “Лексичного мінімуму” іменники III відміни, утворіть форму Gen. Sing, визначте основу.

4. Визначте відмінок іменників (для довідки використовуйте таблицю відмінкових закінчень латинських іменників, наведену в додатках у кінці посібника):

Варіант 1

folia	flores
inflorescentiae	olpidii
herbarum	granorum
papaver	petiola
series	arbores
iuglans	semina

Варіант 2

taxa	alabastris
panicularum	bracteae
agri	tribus
acuum	acheniorum
cotyledonis	fructuum
legumina	spicae

5. Вставте пропущені закінчення (для довідки використовуйте таблицю відмінкових закінчень латинських іменників, наведену в додатках у кінці посібника):

Варіант 1

gramin... – злаки
plant... – рослин
bet... – буряки
speci... – видів
ram... – гілок
vit... – винограду
horde... – ячменю
querc... – дубів
stipul... – прилистки
hybrid... – гібриди
lycopersic... – помідори
alabastr... – бутонів
flor... – квітки (Gen. Sing.)
equiset... – хвости
gemm... – бруньок

Варіант 2

oler... – овочі
helianth... – соняшників
pis... – гороху
fruct... – плодів
medicagin... – люцерни
subspeci... – підвиду
bacc... – ягід
aven... – вівса
foli... – листя (Nom. Plur.)
fung... – грибів
mal... – яблуні (Gen. Sing.)
cucurbit... – гарбузи
varietat... – різновиди
cultivar... – сортів
legumin... – бобів

ЗАНЯТТЯ 4

§ 12. ПРИКМЕТНИК. ГРАМАТИЧНІ КАТЕГОРІЇ ПРИКМЕТНИКІВ

Прикметники в латинській мові, як і іменники, мають граматичні категорії роду (*masculinum, femininum, neutrum*), числа (*singularis et pluralis*) та відмінка (*nominativus, genetivus etc.*).

Латинські прикметники поділяються на дві великі групи: до першої групи належать прикметники I-II відмін, до другої – прикметники III відміни.

Прикметники першої групи мають такі родові закінчення:

чоловічий рід	жіночий рід	середній рід
(<i>m</i>)	(<i>f</i>)	(<i>n</i>)
-us, -er	-a	-um

Наприклад: **albus** – білий, **alba** – біла, **album** – біле

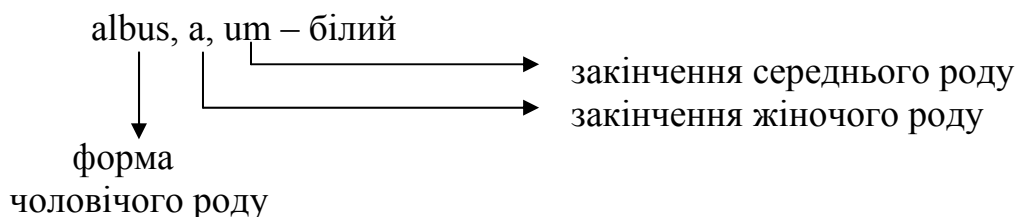
niger – чорний, **nigra** – чорна, **nigrum** – чорне.

NB! Більшість прикметників на **-er** втрачають **-e** при відмінюванні (явище випадного голосного): **ruber** – червоний, **rubra** – червона, **rubrum** – червоне. Деякі прикметники зберігають **-e** при відмінюванні: **asper** – шорсткий, **aspera** – шорстка, **asperum** – шорстке. Зберігають **-e** при відмінюванні також усі прикметники з кінцевим терміноелементом **-fer** “-носний”: **mellifer** – медоносний, **mellifera** – медоносна, **melliferum** – медоносне.

У словниках латинські прикметники першої групи подаються таким чином:

Форма чоловічого роду	,	закінчення жіночого роду	,	закінчення середнього роду
--------------------------	---	-----------------------------	---	-------------------------------

Наприклад:

NB! Прикметники першої групи жіночого роду (із закінченням **-a**) відмінюються за зразком іменників I відміни, прикметники чоловічого роду (із закінченнями **-us, -er**) та середнього роду (із закінченням **-um**) – за зразком іменників II відміни.

Усі прикметники другої групи відмінюються за III відміною і залежно від кількості закінчень у формі Nom. Sing. поділяються на три підгрупи:

1) прикметники з трьома родовими закінченнями:

<i>чоловічий рід</i>	<i>жіночий рід</i>	<i>середній рід</i>
<i>(m)</i>	<i>(f)</i>	<i>(n)</i>
-er	-is	-e

campester – польовий, campestris – польова, campestre – польове

silvester – лісовий, silvestris – лісова, silvestre – лісове

Словникова форма: campester, stris, stre – польовий

silvester, stris, stre – лісовий;

2) прикметники з двома родовими закінченнями:

<i>чоловічий і жіночий рід</i>	<i>середній рід</i>
<i>(m, f)</i>	<i>(n)</i>
-is	-e

vulgaris – звичайний, звичайна, vulgare – звичайне

arvensis – польовий, польова, arvense – польове

Словникова форма: vulgaris, e – звичайний

arvensis, e – польовий;

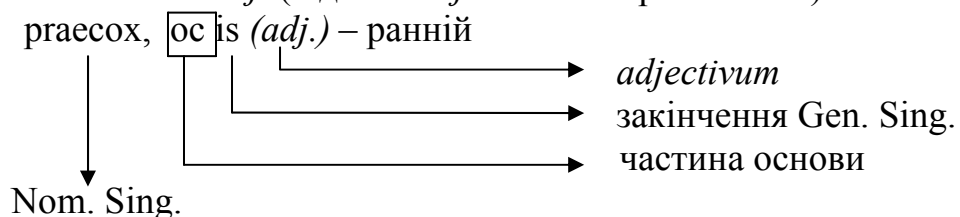
3) прикметники з одним родовим закінченням, спільним для всіх трьох родів:

<i>чоловічий, жіночий, середній рід</i>		
<i>(m, f, n)</i>		
-r	/-s	/-x

praesox – ранній, рання, ранне

sempervirens – вічнозелений, вічнозелена, вічнозелене.

У словнику такі прикметники подаються, як і іменники, із зазначенням закінчення родового відмінка. Інколи у словниковій формі прикметників з одним родовим закінченням у дужках скорочено позначають: *adj.* (від лат. *adjectivum* – прикметник):

У прикметників з одним родовим закінченням основа визначається, як і в іменників III відміни: шляхом відкидання закінчення **-is** від форми Gen. Sing.

<i>Nom. Sing</i>	<i>Gen. Sing.</i>	<i>Основа</i>
praesox	praesoc- is	praesoc-
sempervirens	sempervirent- is	sempervirent-

Родові закінчення латинських прикметників

Прикметники першої групи (I-II відміни)	Прикметники другої групи (III відміни)																					
<table style="width: 100%; border: none;"> <tr> <td style="text-align: center; padding: 5px;"><i>m</i></td> <td style="text-align: center; padding: 5px;"><i>f</i></td> <td style="text-align: center; padding: 5px;"><i>n</i></td> </tr> <tr> <td style="text-align: center; padding: 5px;">-us, -er</td> <td style="text-align: center; padding: 5px;">-a</td> <td style="text-align: center; padding: 5px;">-um</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center; padding: 5px;">II відміна</td> <td style="text-align: center; padding: 5px;">I відміна</td> <td style="text-align: center; padding: 5px;">II відміна</td> </tr> </table>	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>	-us, -er	-a	-um	II відміна	I відміна	II відміна	<p>1) прикметники трьох закінчень:</p> <table style="width: 100%; border: none;"> <tr> <td style="text-align: center; padding: 5px;"><i>m</i></td> <td style="text-align: center; padding: 5px;"><i>f</i></td> <td style="text-align: center; padding: 5px;"><i>n</i></td> </tr> <tr> <td style="text-align: center; padding: 5px;">-er</td> <td style="text-align: center; padding: 5px;">-is</td> <td style="text-align: center; padding: 5px;">-e</td> </tr> </table> <p>2) прикметники двох закінчень:</p> <table style="width: 100%; border: none;"> <tr> <td style="text-align: center; padding: 5px;"><i>m, f</i></td> <td style="text-align: center; padding: 5px;"><i>n</i></td> </tr> <tr> <td style="text-align: center; padding: 5px;">-is</td> <td style="text-align: center; padding: 5px;">-e</td> </tr> </table> <p>3) прикметники одного закінчення:</p> <table style="width: 100%; border: none;"> <tr> <td style="text-align: center; padding: 5px;"><i>m, f, n</i></td> </tr> <tr> <td style="text-align: center; padding: 5px;">-r / -s / -x</td> </tr> </table>	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>	-er	-is	-e	<i>m, f</i>	<i>n</i>	-is	-e	<i>m, f, n</i>	-r / -s / -x
<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>																				
-us, -er	-a	-um																				
II відміна	I відміна	II відміна																				
<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>																				
-er	-is	-e																				
<i>m, f</i>	<i>n</i>																					
-is	-e																					
<i>m, f, n</i>																						
-r / -s / -x																						

§ 13. УЗГОДЖЕННЯ ПРИКМЕТНИКІВ З ІМЕННИКАМИ

Прикметники в латинській мові завжди ставляться після іменників і узгоджуються з ними у роді, числі та відмінку. Для того, щоб узгодити прикметник з іменником, необхідно:

- 1) визначити рід іменника (за словниковою формою);
- 2) визначити групу та підгрупу прикметника;
- 3) у словниковій формі прикметника знайти родові закінчення, відповідне роду іменника;
- 4) утворити необхідну родову форму прикметника, додавши до його основи родові закінчення.

Наприклад, необхідно узгодити прикметник *sativus, a, um* - посівний з іменниками: *daucus, i m* – морква; *avena, ae f* – овес; *pisum, i n* – горох.

Іменник *daucus* належить до чоловічого роду (*m*). Прикметник *sativus, a, um* належить до першої групи, має родове закінчення чоловічого роду **-us**:

Морква посівна – *Daucus sativus*.

Іменник *avena* належить до жіночого роду (*f*). Закінчення жіночого роду прикметників першої групи **-a**:

Овес посівний – *Avena sativa*.

Іменник *pisum* належить до середнього роду (*n*). Закінчення середнього роду прикметників першої групи **-um**:

Горox посівний – *Pisum sativum*.

Якщо іменник і прикметник належать до різних відмін, то при узгодженні закінчення прикметника та іменника можуть не збігатися.

Наприклад: *hordeum, i n* – ячмінь (*vulgaris, e* – звичайний).

Іменник середнього роду *hordeum* належить до II відміни. Прикметник *vulgaris, e* є прикметником з двома родовими закінченнями і належить до III відміни.

Ячмінь звичайний – *Hordeum vulgare*.

Lens, lentis f – сочевиця (*culinarius, a, um* – їстівний).

Іменник *lens* є іменником жіночого роду III відміни. Прикметник *culinarius, a, um* є прикметником першої групи із закінченням жіночого роду **-a** (I відміна).

Сочевиця їстівна – *Lens culinaria*.

Malus, i f – яблуна (*domesticus, a, um* – домашній).

Іменник *malus* є іменником жіночого роду II відміни. Прикметник *domesticus, a, um* є прикметником першої групи із закінченням жіночого роду **-a** (I відміна).

Яблуна домашня – *Malus domestica*.

ЛЕКСИЧНИЙ МІНІМУМ

albus, a, um – білий
niger, gra, grum – чорний
ruber, bra, brum – червоний
luteus, a, um – жовтий
flavus, a, um – жовтий
aureus, a, um – золотистий
incānus, a, um – сірий
glaucus, a, um – сизий
caesius, a, um – сизий
cinereus, a, um – попелястий

sativus, a, um – посівний
oleraceus, a, um – городній
gramineus, a, um – злаковий
domesticus, a, um – домашній
esculentus, a, um – їстівний
fruticosus, a, um – кущовий
silvaticus, a, um – лісовий
montanus, a, um – гірський
stepposus, a, um – степовий
petraeus, a, um – скельний

tuberosus, a, um – бульбистий
bulbosus, a, um – бульбистий
altus, a, um – високий
elatus, a, um – високий
excelsus, a, um – високий
latus, a, um – широкий
longus, a, um – довгий
magnus, a, um – великий
medius, a, um – середній
obscurus, a, um – темний
lucidus, a, um – блискучий
formosus, a, um – красивий
densus, a, um – густий, рясний

spicatus, a, um – колосистий
baccatus, a, um – ягідний
odoratus, a, um – запашний
maculatus, a, um – плямистий
durus, a, um – твердий
hirsutus, a, um – шорсткий
nudus, a, um – голий
spinosus, a, um – колючий
pilosus, a, um – волосистий
annuus, a, um – однорічний
herbaceus, a, um – трав'янистий
acutus, a, um – гострий
hybridus, a, um – гібридний

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Які граматичні категорії мають прикметники в латинській мові?
2. На які групи поділяються латинські прикметники?
3. Які родові закінчення мають прикметники першої групи?
4. На які підгрупи поділяються прикметники другої групи? Назвіть їх родові закінчення.
5. Наведіть приклади прикметників: а) першої групи; б) другої групи.
6. З чого складається словникова форма прикметників: а) першої групи; б) другої групи?
7. Як узгоджуються прикметники з іменниками?

ВПРАВИ

1. Визначте, до якої групи належать наведені прикметники (у прикметників другої групи вкажіть підгрупу):

Варіант 1

niger, gra, grum – чорний
campester, stris, stre – польовий
vulgaris, e – звичайний
praeflorens, entis – ранньоцвітий
herbaceus, a, um – трав'янистий
officinalis, e – лікарський
ruber, bra, brum – червоний
bicolor, is – двоколірний

Варіант 2

spicatus, a, um – колосистий
silvester, stris, stre – лісовий
edulis, e – їстівний
elatus, a, um – високий
utilis, e – корисний
simplex, icis – простий
perennis, e – багаторічний
luteus, a, um – жовтий

2. Визначте рід прикметників:

Варіант 1

oleracea
arvense
montanus
mollis
fruticans
praesox
acris
trivialis
effusum
annuus

Варіант 2

sativum
rupestris
sempervirens
ruber
alta
domestica
hortense
lacustris
tuberosus
baccans

3. Утворіть форми жіночого та середнього роду від наведених прикметників:

Варіант 1

gramineus – злаковий
pratensis – лучний
esculentus – їстівний
petraeus – скельний
acer – гострий, їдкий
pubescens – пухнастий
humilis – низький
oleraceus – городній

Варіант 2

campester – польовий
glaber – голий, шорсткий
medius – середній
graveolens – пахучий
luteus – жовтий
viminālis – лозовий
dioicus – дводомний
perennis – багаторічний

4. Узгодьте прикметник *sativus*, а, um - посівний з поданими іменниками, допишіть пропущені закінчення, перекладіть українською мовою:

Варіант 1

Hordeum (*n*) sativ...
Raphanus (*m*) sativ...
Allium (*n*) sativ...
Pastinaca (*f*) sativ...
Melo (*m*) sativ...
Medicago (*f*) sativ...
Pisum (*n*) sativ...
Lathyrus (*m*) sativ...
Petoselinum (*n*) sativ...
Lactuca (*f*) sativ...
Crocus (*m*) sativ...

Варіант 2

Cannabis (*f*) sativ...
Cucumis (*m*) sativ...
Vicia (*f*) sativ...
Coriandrum (*n*) sativ...
Dipsacus (*m*) sativ...
Camelina (*f*) sativ...
Spinacea (*f*) sativ...
Daucus (*m*) sativ...
Eruca (*f*) sativ...
Lepidium (*n*) sativ...
Castanea (*f*) sativ...

5. Узгодьте прикметники, наведені у дужках, з іменниками:

Варіант 1

lupinus, i m – люпин (albus, a, um – білий)
avena, ae f – овес (barbatus, a, um – бородатий)
lycopersicum, i n – помідор (esculentus, a, um – їстівний)
cuscuta, ae f – повитиця
agaricus, i m – печериця
acer, aceris n – клен

} (campester, stris, stre – польовий)

Варіант 2

plantago, inis f – подорожник (medius, a, um – середній)
ribes, is n – смородина (ruber, bra, brum – червона)
prunus, i f – слива (domesticus, a, um – домашній)
convolvulus, i m – березка
pisum, i n – горох
euphrasia, ae f – очанка

} (arvensis, e – польовий)

6. Перекладіть латинською мовою, дотримуючись правил узгодження прикметників з іменниками:

Варіант 1

Пшениця тверда
Капуста городня
Квасоля золотиста
Люпин жовтий
Рис посівний
Соняшник однорічний
Помідор їстівний
Чина бульбиста
Горох польовий
Агрис відхилений
Хвоц польовий

Варіант 2

Буряк звичайний
Льон тонколистий
Холодок коротколистий
Слива домашня
Шафран жовтий
Ячмінь звичайний
Мишій зелений
Конюшина лучна
Тонконіг лучний
Щириця біла
Смородина блискуча

ЗАНЯТТЯ 5

§ 14. I ВІДМІНА ІМЕННИКІВ

До першої відміни належать іменники жіночого роду, які в Nom. Sing. мають закінчення *-a*, а в Gen. Sing. *-ae*.

Наприклад: *planta*, *ae f* – рослина; *herba*, *ae f* – трава; *avena*, *ae f* – овес.

До першої відміни належать також деякі іменники чоловічого роду, які мають такі самі закінчення. Здебільшого це іменники, які означають професію або рід діяльності: *agricola*, *ae m* – землероб; *collega*, *ae m* – колега, товариш по роботі; *poëta*, *ae m* – поет; *nauta*, *ae m* – мореплавець та ін.

Відмінкові закінчення іменників I відміни в Nom. et Gen. Sing. et Plur.

	Sing.	Plur.
Nom.	-a	-ae
Gen.	-ae	-ārum

Зразок відмінювання іменника I відміни в Nom. et Gen. Sing. et Plur.

herba, *ae f* – трава

	Sing.	Plur.
Nom.	<i>herb-a</i> – трава	<i>herb-ae</i> – трави
Gen.	<i>herb-ae</i> – трави	<i>herb-ārum</i> – трав

За першою відміною відмінюються прикметники першої групи жіночого роду, які у Nom. Sing. мають закінчення *-a*.

Зразок відмінювання словосполучення в Nom. et Gen. Sing. et Plur.

planta culta – культурна рослина

	Sing.	Plur.
Nom.	<i>plant-a cult-a</i> <i>культурна рослина</i>	<i>plant-ae cult-ae</i> <i>культурні рослини</i>

Gen.	plant- ae cult- ae культурної рослини	plant- ārum cult- ārum культурних рослин
------	--	---

Іменники грецького походження

До першої відміни належать деякі іменники грецького походження, які в Nom. Sing. мають закінчення *-e*, а в Gen. Sing. – *-es*.

Наприклад: *botanice, es f* – ботаніка, *glycine, es f* – соя; *hipporhaë, es f* – обліпіха; *anemone, es f* – смілка.

Форми множини іменники грецького походження утворюють так само, як і латинські іменники.

Зразок відмінювання іменника грецького походження в Nom. et Gen. Sing. et Plur.

	anemone, es <i>f</i> – анемона	
	Sing.	Plur.
Nom.	anemon- e – анемона	anemon- ae – анемони
Gen.	anemon- es – анемони	anemon- ārum – анемон

§ 15. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ ПРО ТАКСОНОМІЧНІ КАТЕГОРІЇ

Перші спроби класифікації рослин і тварин відомі ще за часів античності. Але основоположником дійсно наукової сучасної систематики вважають шведського вченого-натураліста К. Ліннея.

Систематика – це розділ біології, завданням якого є опис і позначення всіх існуючих та вимерлих організмів, а також їх класифікація за різними рангами. Систематику часто поділяють на дві частини: теоретичну – таксономію та практичну – класифікацію.

Часто терміни “систематика”, “класифікація” і “таксономія” вживають як синоніми. Але таксономія розробляє теоретичні основи класифікації організмів, а систематика позначає й описує упорядковані і класифіковані біологічні об’єкти та створює на цій основі їхні системи.

Таким чином:

Класифікація – це розподіл живих організмів за ознаками подібності в ієрархічній системі.

Таксономія – це розділ систематики, який вивчає систему позначення підпорядкованих груп об’єктів.

Таксономія оперує такими поняттями як “таксономічна категорія” і “таксон”.

Поняття “таксономічна категорія” вживається для позначення підпорядкованих груп рослин і тварин, які відрізняються за ступенем спорідненості. Таксономічні категорії означають не реальні організми, а ранги їх класифікації чи ступені ієрархії.

До основних таксономічних категорій належать: вид, рід, родина, порядок (у рослин) / ряд (у тварин), клас, відділ (у рослин) / тип (у тварин), царство (докладніше див. § 28).

Таксономічні категорії різного рангу присвоюють конкретним відокремленим групам споріднених організмів – **таксонам** (від грецьк. taxis – порядок, розташування).

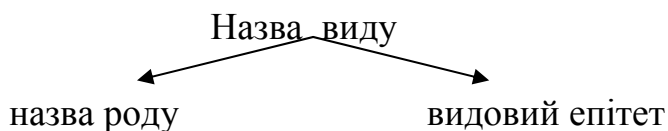
Латинські назви таксонів, залежно від кількості слів, поділяються на уніномінальні, біномінальні, тріномінальні і складені.

Назви	Таксони
уніномінальні	царство, відділ / тип, клас, порядок / ряд, родина, коліно / триба, рід
біномінальні	вид
тріномінальні	підвид (у тварин)
складені	підвид (у рослин), різновид / варієтет, форма

§ 16. БІНОМІНАЛЬНІ НАЗВИ

Основною таксономічною категорією біологічної систематики є **вид**. Вид поєднує популяції екземплярів, які характеризуються рядом спільних морфофізіологічних ознак і сукупно займають суцільний або частково розірваний ареал.

NB! Латинські назви видів рослин і тварин є **біномінальними** (від лат. bi – два, nomen – ім’я), тобто вони складаються з двох слів: назви роду і видового епітета.

Назва роду рослин і тварин, як правило, є іменником у називному відмінку однини:

Hordeum – рід Ячмінь, *Lepus* – рід Зайці (назви таксонів пишуться з великої букви).

У біологічній номенклатурі існує три основних способи вираження видових епітетів. Найбільш поширеними в номенклатурі видів є епітети, виражені прикметником, узгодженим із родовою назвою:

Hordeum sativum – Ячмінь посівний

Lepus europaeus – Заєць європейський.

Способи вираження видових епітетів

Частина мови	Вид синтаксичного зв'язку	Приклади
прикметник (<i>Nom. Sing.</i>)	узгоджене означення	<i>Daucus sativus</i> – Морква посівна <i>Brassica oleracea</i> – Капуста городня <i>Triticum durum</i> – Пшениця тверда <i>Delia coarctata</i> – Озима муха
іменник (<i>Gen. Sing. / Plur.</i>)	неузгоджене означення	<i>Ramularia betae</i> – Рамулярія бурякова (<i>досл.: буряку</i>) <i>Stellaria nemorum</i> – Зірочник гайовий (<i>досл.: гай</i>) <i>Sclerotinia baccarum</i> – Склеротинія ягідна (<i>досл.: ягід</i>)
іменник (<i>Nom. Sing.</i>)	прикладка	<i>Cucurbita pepo</i> – Гарбуз звичайний (<i>cucurbita</i> – гарбуз (<i>лат.</i>) + <i>pepo</i> – гарбуз (<i>грецьк.</i>) <i>Allium caera</i> – Цибуля городня (<i>allium</i> – часник + <i>caera</i> – цибуля).

Інколи латинські видові епітети, виражені іменником у родовому відмінку, можуть перекладатися як українським іменником у формі родового відмінка, так і відповідним прикметником:

Alternaria brassicae – Альтернарія капусти (капустяна).

Найчастіше неузгоджене означення зустрічається в термінах із фітопатології, ентомології та зоології.

Окрему групу становлять видові епітети, утворені від власних назв – епоніми. Такі епітети можуть бути виражені як іменниками у формі родового відмінка, так і прикметниками, узгодженими з іменниками (докладніше див. § 47).

NB! У латинських номенклатурних найменуваннях прийнято писати епоніми з малої букви, а в українських – з великої:

Triticum timopheevii – Пшениця Тимофєєва

Festuca beckeri – Костриця Беккера.

У ботанічній номенклатурі інколи видовий епітет може бути виражений двома словами, які пишуться через дефіс (складений видовий епітет):

Capsella bursa-pastoris – Грицики звичайні

capsella, ae *f* – коробочка; *bursa*, ae *f* – сумка; *pastor*, oris *m* – пастух.

Хоча формально такі назви складаються з трьох слів, їх відносять до біномінальних, оскільки вони є назвою виду. Перекладаються складені видові епітети описово.

Українські назви видів рослин і тварин не завжди калькують латинські, наприклад:

Triticum aestivum – Пшениця м'яка (досл.: *літня*)

Pinus silvestris – Сосна звичайна (досл.: *лісова*).

У зоологічній номенклатурі досить поширеним явищем є тавтономія, коли видовий епітет повністю повторює родову назву:

Vulpes vulpes – Лисиця звичайна.

Міжнародний кодекс ботанічної номенклатури не дозволяє використання тавтономій у біномінальних назвах рослин.

Якщо у тексті наводиться декілька видів одного роду, то рід указується повністю лише один раз, а потім позначається ініціалом (початковою літерою з крапкою):

Hordeum distichum – Ячмінь дворядний

H. sativum – Я. посівний

H. vulgare – Я. звичайний.

Якщо назва роду починається з диграфа (буквосполучення, що графічно позначає один звук), то як ініціал подається цей диграф:

Thlaspi alliaceum – Талабан часниковий

Th. arvense – Т. польовий

Th. praesox – Т. ранній.

У повній науковій назві виду рослини або тварини після видового епітета вказується прізвище автора (скорочено або повністю), що оприлюднив цю назву:

Equisetum arvense L. – Хвоц польовий (L. – Linnaeus – Лінней)

Calvatia gigantea Lloyd – Порхавка велетенська (Lloyd – Ллойд).

Якщо таксономічний статус рослини, описаної одним автором, був переглянутий або змінений іншим автором, то прізвище першого наводиться в дужках:

Alnus glutinosa (L.) Gaerth. – Вільха клейка

Archangelica officinalis (Moench.) Hoffm. – Дягель лікарський.

Правила ботанічної номенклатури не визнають використання синонімічних назв для таксонів, рангом нижче за родину. Пріоритетними визнаються перші з оприлюднених назв, які відповідають вимогам Міжнародного кодексу ботанічної номенклатури, після них у дужках або курсивом подають синоніми (інколи із скороченням *syn.* – *synonymon* – синонім). Наприклад:

Tilia cordata L. (*T. parviflora* Ehrh.) – Липа серцелиста

Frangula alnus Mill. (*Rhamnus frangula* L.) – Крушина ламка

Primula veris L. (*syn. P. officinalis* Hill.) – Первоцвіт весняний.

Виникнення синонімічних або паралельних назв видів рослин і тварин зумовлене різними факторами: історичними (співіснування нової й старої назви), територіальними (співіснування назв, які пропонуються для даного виду науковими школами різних країн) та ін. Однак, згідно з правилами Міжнародної ботанічної номенклатури, валідною може бути визнана лише перша з оприлюднених назв.

Схема граматичного аналізу біномінальних термінів

- 1) латинська назва – переклад;
- 2) аналіз за кількістю компонентів, вид синтаксичного зв'язку (узгоджене означення, неузгоджене означення, прикладка);
- 3) родова назва: частина мови, рід, відміна, відмінок, число;
- 4) видовий епітет: частина мови, рід, відміна, відмінок, число.

Зразки граматичного аналізу термінів

a) *Hordeum sativum* – Ячмінь посівний

Біномінальна назва виду (узгоджене означення)

Родова назва: *Hordeum*, іменник, n, II відміна, Nom. Sing.

Видовий епітет: *sativum*, прикметник, n, II відміна, Nom. Sing.;

b) *Peronospora pisi* – Пероноспора гороху

Біномінальна назва виду (неузгоджене означення)

Родова назва: *Peronospora*, іменник, f, I відміна, Nom. Sing.

Видовий епітет: *pisi*, іменник, n, II відміна, Gen. Sing.;

c) *Allium caera* – Цибуля городня

Біномінальна назва виду (прикладка)

Родова назва: *Allium*, іменник, n, II відміна, Nom. Sing.

Видовий епітет: *caera*, іменник, f, I відміна, Nom. Sing.

ЛЕКСИЧНИЙ МІНІМУМ

avena, ae <i>f</i> – овес, вівсюг	lactuca, ae <i>f</i> – латук, салат
beta, ae <i>f</i> – буряк	linaria, ae <i>f</i> – льонок
brassica, ae <i>f</i> – капуста	mentha, ae <i>f</i> – м'ята
camelina, ae <i>f</i> – рижій	oryza, ae <i>f</i> – рис
centaurea, ae <i>f</i> – волошка	pastinaca, ae <i>f</i> – пастернак
consolida, ae <i>f</i> – сокирки	roa, ae <i>f</i> – тонконіг
cochlearia, ae <i>f</i> (armoracia, ae <i>f</i>) – хрін	portulaca, ae <i>f</i> – портулак
cucurbita, ae <i>f</i> – гарбуз	radicula, ae <i>f</i> – редиска
cuscuta, ae <i>f</i> – повитиця	rapa, ae <i>f</i> – ріпа
synara, ae <i>f</i> – артишок	setaria, ae <i>f</i> – мишій
elytrigia, ae <i>f</i> – пирій	spinacia, ae <i>f</i> – шпинат
euphorbia, ae <i>f</i> – молочай	stipa, ae <i>f</i> – ковила
faba, ae <i>f</i> – біб	vinca, ae <i>f</i> – барвінок
festuca, ae <i>f</i> – костриця	vicia, ae <i>f</i> – горошок
glycine, es <i>f</i> – соя	zea, ae <i>f</i> – кукурудза
	zerna, ae <i>f</i> – стокolos

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Які іменники і прикметники належать до I відміни? Назвіть їх відмінкові закінчення.
2. Які іменники грецького походження належать до I відміни?
3. Дайте визначення термінів *систематика*, *класифікація*, *таксономія*. Чим вони відрізняються?
4. Що таке *таксономічна категорія*? Чим вона відрізняється від *таксона*? Наведіть приклади.
5. Назви яких таксонів є біномінальними?
6. З чого складається назва виду рослини або тварини?
7. Назвіть способи вираження видових епітетів.
8. Що таке *складений видовий епітет*? Наведіть приклади.
9. У назвах яких таксонів зустрічається тавтономія?
10. Чому виникають синонімічні номенклатурні найменування видів рослин? Чи є вони валідними?

ВПРАВИ

1. Узгодьте прикметники, наведені у дужках, з іменниками, провідніняйте утворені словосполучення:

cultura, ae *f* – культура (oleraceus, a, um – овочевий)
planta, ae *f* – рослина (gramineus, a, um – злаковий)
bacca, ae *f* – ягода (ruber, bra, brum – червоний)
glycine, es *f* – соя (hispidus, a, um – щетинистий)
leontice, es *f* – леонтиця (odessanus, a, um – одеський)

2. Вставте пропущені закінчення, вкажіть відмінок та число іменників та прикметників:

herb... annu... – однорічні трави
spic... matur... – стиглий колос
gemm... brunne... – коричневої бруньки
hybrid... nov... – нових гібридів
com... effus... – розлогої крони
anthēr... parv... – малий пиляк
bracte... ovat... – овальних приквітків
coroll... alb... – білі вінчики
stipūl... long... – довгі прилистки
umbell... flav... – жовтого зонтика
panicūl... dens... – густа волоть

3. Вкажіть правильний варіант перекладу термінів:

Варіант 1

1) Овес посівний	a) Avena sativus
b) Avena sativa
c) Avenus sativus
2) Пирій довгастиий	a) Elytrigia elongata
b) Elytrigia elongatus
c) Elytrigius elongatus
3) Катран татарський	a) Crambe tatarice
b) Crambe tataricus
c) Crambe tatarica

Варіант 2

1) Льонок руський	a) Linarius ruthenicus
b) Linaria ruthenica
c) Linaria ruthenicus |
|-------------------|---|

2) Горошок надрізаний	a) <i>Vicia incisus</i>
b) <i>Vicia incisa</i>
c) <i>Vicius incisus</i>
3) Обліпіха верболиста	a) <i>Hippophaë salicifoliaë</i>
b) <i>Hippophaë salicifolius</i>
c) <i>Hippophaë salicifolia</i>

4. Перекладіть латинською мовою:

Варіант 1

Рис посівний
Овес голий
Кукурудза цукрова
Капуста городня
Костриця червона
Тонконіг однорічний
Мишій сизий
Портулак городній
Пирій вузлуватий
Молочай карпатський
Трясучка колосиста
Зірочки жовті
Шипшина собача

Варіант 2

Аскохіта буряку
Ковила українська
Горошок вузьколистий
Волошка дніпровська
Плазмодіофора капусти
Повитиця одностовпцева
Пастернак посівний
Перлівка кримська
В'язіль барвистий
Суріпка весняна
Покісниця велетенська
Рутка дрібноквіткова
Барвінок трав'янистий

5. Перекладіть українською мовою:

Варіант 1

Avena nuda
Stipa capillata
Elytrigia intermedia
Cuscuta europaea
Sclerotinia baccarum
Euphorbia stepposa
Lactuca sativa
Agromyza oryzae
Glomerella cingulata
Scrophularia nodosa
Koeleria moldavica

Варіант 2

Poa bulbosa
Spinacia sativa
Mentha piperita
Grossularia reclinata
Avena barbata
Festuca heterophylla
Hierochloë odorata
Alliaria petiolata
Plasmopara viticola
Cucurbita maxima
Matricaria chamomilla

6. Прочитайте видові назви рослин і тварин, визначте спосіб вираження видових епітетів, встановіть розбіжності у перекладі та зробіть граматичний аналіз термінів:

Варіант 1

Faba bona – Біб кормовий
Brassica rapa – Ріпа звичайна
Sclerochloa dura – Твердоколос стиснутий
Vicia ervilia – Горошок французький
Cochlearia armoracia – Хрін звичайний
Psylla rosae – Морквяна муха
Leptinotarsa decemlineata – Колорадський жук
Erysiphe umbelliferarum – Еризифа зонтичних
Camelina allysum – Рижій бурачковий
Pegomia betae – Північна бурякова муха
Echinochloë crus-galli – Плоскуха звичайна, або півняче просо
Cuscuta viciae – Повитиця горохова
Glycine soia – Соя дикоросла
Melolontha melolontha – Західний травневий хрущ

Варіант 2

Avena fatua – Вівсюг звичайний
Delia brassicae – Капустяна муха
Artemisia absinthium – Полин гіркий
Vinca herbacea – Барвінок трав'янистий
Ramularia betae – Рамулярія буряку
Nicotiana tabacum – Тютюн справжній
Spargūla maxima – Шпергель великий
Angelica archangelica – Дудник лікарський
Coronilla varia – В'язіль барвистий
Stipa pinnata – Ковила пірчаста
Coronaria flos-cucūli – Зозулин цвіт
Zea mays – Кукурудза звичайна
Achillea millefolium – Деревій звичайний
Diplodia zeae – Диплодія кукурудзи
Vicia cracca – Горошок мишачий

7. Випишіть з етимологічного довідника, наведеного в додатках у кінці посібника, латинські назви рослин, які є іменниками I відміни, та з'ясуйте їх походження.

ЗАНЯТТЯ 6

§ 17. II ВІДМІНА ІМЕННИКІВ

До другої відміни належать іменники чоловічого і середнього родів, а також деякі іменники жіночого роду, які в Gen. Sing. мають закінчення *-i*.

Іменники II відміни чоловічого роду мають в Nom. Sing. закінчення *-us, -er*: *daucus, i m* – морква; *lupinus, i m* – люпин; *ager, agri m* – поле; *aper, apri m* – кабан.

Більшість іменників на *-er* (як і прикметників) втрачають *e* при відмінюванні. Деякі іменники на *-er* (вони у біологічній номенклатурі майже не зустрічаються) зберігають *e* при відмінюванні: *puer, pueri m* – хлопчик.

NB! Назви дерев та кущів, які в Nom. Sing. мають закінчення *-us*, за значенням належать до жіночого роду. Наприклад: *malus, i f* – яблуня; *pyrus, i f* – груша; *prunus, i f* – слива та інші.

До жіночого роду належать також іменники: *humus, i f* – ґрунт; *methodus, i f* – метод; *crystallus, i f* – кристал; *diameter, tri f* – діаметр та деякі інші.

При відмінюванні іменники жіночого роду мають такі ж самі закінчення, як і іменники чоловічого роду.

Іменники II відміни середнього роду мають в Nom. Sing. закінчення *-um, -on*: *folium, i n* – листок; *triticum, i n* – пшениця; *taxon, i n* – таксон; *agropurion, i n* – житняк.

Закінчення *-um* є характерним для іменників латинського походження, а *-on* – для іменників грецького походження. Інколи у сучасній біологічній номенклатурі вживаються обидві форми:

lycopersicum (lycopersicon), i n – помідор
chamenerium (chamenerion), i n – іван-чай.

Відмінкові закінчення іменників II відміни в Nom. et Gen. Sing. et Plur.

	Sing.		Plur.	
	<i>m (f)</i>	<i>n</i>	<i>m (f)</i>	<i>n</i>
Nom.	-us, -er	-um, -on	-i	-a
Gen.		-i	-ōrum	

**Зразки відмінювання іменників II відміни
в Nom. et Gen. Sing. et Plur.**

citrullus, i m – кавун

	Sing.	Plur.
Nom.	citrull- us – кавун	citrull- i – кавуни
Gen.	citrull- i – кавуна	citrull- ōrum – кавунів

lycopersicum, i n – помідор

	Sing.	Plur.
Nom.	lycopersic- um – помідор	lycopersic- a – помідори
Gen.	lycopersic- i – помідора	lycopersic- ōrum – помідорів

За другою відміною відмінюються також прикметники чоловічого роду із закінченням **-us**, **-er** та прикметники середнього роду із закінченням **-um**.

**Зразки відмінювання словосполучень
в Nom. et Gen. Sing. et Plur.**

ramus longus – довга гілка

	Sing.	Plur.
Nom.	ram- us long- us	ram- i long- i
Gen.	довга гілка ram- i long- i довгої гілки	довгі гілки ram- ōrum long- ōrum довгих гілок

folium magnum – великий листок

	Sing.	Plur.
Nom.	foli- um magn- um	foli- a magn- a
Gen.	великий листок foli- i magn- i великого листка	великі листки foli- ōrum magn- ōrum великих листків

NB! Особливу увагу слід звернути на відмінювання словосполучень з іменниками II відміни, які належать до жіночого роду. Як вам вже відомо, прикметники узгоджуються з іменниками у

роді, числі та відмінку, але не у відміні. Тому при відмінюванні іменник і прикметник матимуть різні відмінкові закінчення.

Наприклад:

Malus, і *f* – яблуня (domesticus, a, um – домашній)

Яблуня домашня – **Malus domestica**.

Іменник *malus* відмінюється за II відміною, а прикметник *domestica* – за I відміною:

	Sing.	Plur.
Nom.	Mal- us domestic- a <i>Яблуня домашня</i>	Mal- i domestic- ae <i>Яблуні домашні</i>
Gen.	Mal- i domestic- ae <i>Яблуні домашньої</i>	Mal- ōrum domestic- ārum <i>Яблунь домашніх</i>

§ 18. ЛАТИНСЬКІ НАЗВИ ГІБРИДІВ ТА КУЛЬТУРНИХ РОСЛИН *

У результаті природного чи штучного схрещування утворюються міжродові, міжвидові та внутрішньовидові гібриди (від лат. *hybrida* – помісь).

Гібриди позначаються такими способами:

а) формулою (назвами батьківських таксонів, що з'єднані знаком “×”);

б) новою назвою зі знаком “×” між ними;

в) назвою зі скороченим приписом *hybr.* або *hibr.* (від *hybridus* – гібридний).

Назви таксономічних одиниць гібридів можуть позначатися за допомогою префікса **notho-** (**n-**): *nothospecies* (*n-species*) – нотовид, але тоді знак “×” вилучається.

Назви гібридів

Міжродові гібриди ніколи не носять назви таксона з батьківської пари. Їхня назва може бути представлена розгорнутою формулою або мозаїкою частин назв батьківських родів.

Знак “×” ставиться перед гібриднородовою назвою:

Triticum aestivum × *Secale cereale* = × *Triticale* = × *Triticale rimpaui* (Wittm.) Mьntz.

* Даний розділ наводиться за посібником Чопика В.І., Єни А.В. Латинська ботанічна номенклатура. – К.: РВЦ Київський Університет, 1997. – с. 31-34.

Багатородові гібриди, як правило, одержують нові назви, складені з імені або прізвища та закінчення **-ara**:

Rhynchostylis × *Acocentrum* × *Eucantha* × *Vanda* = × *Carrara*.

Назви міжвидових гібридів можуть бути представлені в одному з таких варіантів:

Asplenium septentrionale (L.) Hoffm. × *A. trichomanes* L. =

Asplenium septentrionale (L.) Hoffm. × *trichomanes* L. =

Asplenium alternifolium Wulf.

Аналогічно позначаються і назви внутрішньовидових гібридів.

Назви культурних рослин

Культурні рослини, як правило, мають гібридне походження і належать до відповідного сорту чи культивуру (*cultivar* від англ. *CULTivated VARiety* – культурний різновид). Поняття “сорт” (“культивар”) не рівнозначне якомусь таксономічному рангу, в тому числі внутрішньовидовому.

Сорт (культивар) – це сукупність культивованих рослин, що мають штучне походження, які відрізняються від інших певними ознаками, що зберігаються при розмноженні.

Усі гібридні сорти, що походять від однієї пари батьків, можуть бути визначені за допомогою колективної назви (якщо гібрид міжродовий) або колективного епітета (якщо гібрид міжвидовий):

× *Triticale gimraui* – колективна назва для всіх сортів *Triticum* × *Secale*;

Lilium × *sulphurgale* – видовий епітет з колективним епітетом для всіх сортів схрещування *L. regale* × *L. sulphureum*.

Іноді в назвах батьківської пари гібриду використовуються знаки “♀” та “♂” або жіночий представник батьківської пари наводиться першим.

Назви сортів зазвичай не є латинськими і зберігають напис і вимову мови оригіатора (селекціонера). Назви сортів пишуться з великої літери, їх позначають одинарними лапками чи супроводжують скороченням **cv.** (від *cultivar* – сорт):

Triticum aestivum ‘Безостая-1’ – Пшениця м’яка ‘Безостая-1’

Tulipa kaufmaniana Golden Sun – Тюльпан Кауфмана Golden Sun

Camellia japonica × *C. saluensis* Danation – Камелія японська × К. салуенська Danation

Hedera helix cv. Miss Moror – Плющ звичайний Miss Moror.

Видові (колективні) епітети у назвах сортів дозволяється не називати.

Якщо назви сортів є латинськими, то вони граматично узгоджуються з родовими назвами:

Taxus baccata Prostrata – Тис ягідний *Prostrata*, або форма простерта.

Сорти кожної культури складного походження можуть об'єднуватися за формальними ознаками у **садові класи** (або садові групи):

Tulipa Lilyflowered Alladin (L) Тюльпан класу Лілієцвіті, сорт *Alladin* з групи Пізньоквітучих (L = англ. Late)

Begonia hybrida Elatior = *B. × elatior hort.* – Бегонія гібридна групи *Elatior*; hort. = hortulanorum, тобто (селекції) садівників.

Повна назва сорту містить відомості про колективну назву чи колективний епітет, відомості оригінатора і рік реєстрації:

Rosa Gloria Dei. НТ. (F. Meilland, 1945),

або *Rosa Gloria Dei*. Чг. (F. Meilland, 1945),

або Троянда Глорія Деї. Чг. (F. Meilland, 1945): Чг. (НТ). – Чайно-гібридні троянди (*Hybr. Tea*).

Принципи формування та позначення класів і груп сортів різні для кожної культури й обумовлюються у відповідних монографіях.

Якщо в назві культурної рослини стоїть знак “+”, а не “×”, то йдеться про так звану **щеплену химеру** – результат зростання тканин різних рослин (не статевий, а вегетативний гібрид). Химери бувають міжродові та міжвидові, а позначення їхніх сортів утворюються аналогічно назвам статевих гібридів та їх сортів. Однак колективні назви та епітети щеплених химер не повинні збігатися з назвами та епітетам статевих гібридів тих же рослин.

Наприклад:

Syringa + correlata (*Syringa × chinensis* + *S. vulgaris*)

Syringa + correlata (Бузок × китайський + Б. звичайний)

+ *Crataegomespilus dardsarii* (*Crataegus monogyna* + *Mespilus germanica*)

+ *Crataegomespilus dardsarii* (Глід одноматочковий + Мушмула германська).

ЛЕКСИЧНИЙ МІНІМУМ

citrullus, і <i>m</i> – кавун	triticum, і <i>n</i> – пшениця
daucus, і <i>m</i> – морква	hordeum, і <i>n</i> – ячмінь
helianthus, і <i>m</i> – соняшник	panicum, і <i>n</i> – просо
humulus, і <i>m</i> – хміль	allium, і <i>n</i> – часник, цибуля
lathyrus, і <i>m</i> – чина	anethum, і <i>n</i> – кріп
lupinus, і <i>m</i> – люпин	apium, і <i>n</i> – селера
napus, і <i>m</i> – бруква	phleum, і <i>n</i> – тимофіївка
phaseolus, і <i>m</i> – квасоля	fagopyrum, і <i>n</i> – гречка
raphanus, і <i>m</i> – редька	gossypium, і <i>n</i> – бавовник
crocus, і <i>m</i> – шафран, крокус	linum, і <i>n</i> – льон
asparagus, і <i>m</i> – холодок, спаржа	lycopersicum, і <i>n</i> – помідор
agropyron, і <i>n</i> – житняк	solanum, і <i>n</i> – паслін
equisetum, і <i>n</i> – хвощ	Solanum tuberosum – картопля
sorghum, і <i>n</i> – сорго	trifolium, і <i>n</i> – конюшина
petroselinum, і <i>n</i> – петрушка	lolium, і <i>n</i> – пажитниця
arrhenatherum, і <i>n</i> – райграс	malus, і <i>f</i> – яблуна
capsicum, і <i>n</i> – перець	prunus, і <i>f</i> – слива
pisum, і <i>n</i> – горох	pyrus, і <i>f</i> – груша
	cerasus, і <i>f</i> – вишня

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Які іменники належать до II відміни? Наведіть приклади.
2. Назвіть ознаки іменників чоловічого і середнього роду II відміни. Які розбіжності мають іменники чоловічого і середнього роду при відмінюванні?
3. Які іменники жіночого роду належать до II відміни? Як вони відмінюються?
4. Які прикметники відмінюються за II відміною?
5. Що таке *гібрид*? Як позначаються їхні назви у ботанічній номенклатурі? Наведіть приклади.
6. Що таке *сорт*?
7. Як у ботанічній номенклатурі позначаються назви сортів: а) нелатинські; б) латинські?
8. З чого складається повна назва сорту?
9. Що таке *садові класи (групи)*? Як вони позначаються?
10. Що таке *щеплена химера*? Як позначаються їхні назви?

ВПРАВИ

1. Узгодьте прикметники, наведені у дужках, з іменниками, провідміняйте утворені словосполучення:

- lupinus, і *m* – люпин (albus, а, um – білий)
hordeum, і *n* – ячмінь (sativus, а, um – посівний)
taxon, і *n* – таксон (novus, а, um – новий)
humus, і *f* – ґрунт (fecundus, а, um – родючий)
hyoscyamus, і *m* – блекота (niger, gra, grum – чорний)
prunus, і *f* – слива (domesticus, а, um – домашній)
agropyron, і *n* – житняк (cristatus, а, um – гребінчастий)

2. Вкажіть правильний варіант перекладу термінів, обґрунтуйте свою відповідь:

Варіант 1

1. Льон звичайний	a) <i>Linus usitatissimus</i>
b) <i>Linum usitatissimus</i>
c) <i>Linum usitatissimum</i>
2. Морква посівна	a) <i>Daucus carota</i>
b) <i>Daucus sativa</i>
c) <i>Daucus sativus</i>
3. Груша домашня	a) <i>Pyrus domesticus</i>
b) <i>Pyrus domestica</i>
c) <i>Pyrus domesticum</i>

Варіант 2

1. Чина бульбиста	a) <i>Lathyrus tuberosus</i>
b) <i>Lathyrus tuberosa</i>
c) <i>Lathyrus tuberosum</i>
2. Конюшина дніпровська	a) <i>Trifolium borysthenaica</i>
b) <i>Trifolium borysthenicum</i>
c) <i>Trifolium borysthenicus</i>
3. Вишня кущова	a) <i>Cerasus fruticosus</i>
b) <i>Cerasus fruticosum</i>
c) <i>Cerasus fruticosa</i>

3. Перекладіть латинською мовою:

Варіант 1

Пшениця тверда
Соняшник однорічний
Петрушка кучерява
Ячмінь посівний
Тимофіївка гірська
Селера пахуча
Люпин вузьколистий
Лобода біла
Тілеція пшениці
Сферотека хмелю
Козельці українські
Конюшина золотиста
Альтернарія квасолі
Буркун білий
Септорія помідора
Черсак посівний

Варіант 2

Морква посівна
Помідор їстівний
Ячмінь проміжний
Горох посівний
Люпин білий
Льон тонколистий
Пшениця польська
Паслін чорний
Часник посівний
Пажитниця жорстка
Чина запашна
Сорго поникле
Колетотрихій льону
Пероноспора гороху
Коренегриз літній
Гречка татарська

4. Перекладіть українською мовою, зробіть граматичний аналіз термінів, укажіть спосіб вираження видового епітета:

Варіант 1

Solanum tuberosum
Panicum miliaceum
Triticum monococcum
Sonchus oleraceus
Allium sativum
Eryngium planum
Brassica napus
Anethum graveolens
Polygonum convolvulus
Psylla pruni
Bruchus pisorum
Lupinus luteus
Lupinus polyphyllus
Gossypium herbaceum
Solanum melongena

Варіант 2

Fagopyrum esculentum
Phaseolus coccineus
Capsicum annuum
Daucus carota
Pisum fulvum
Hyoscyamus niger
Coriandrum sativum
Hordeum distichum
Allium porrum
Macrosporium solani
Thymus serpyllum
Synchytrium endobioticum
Rheum palmatum
Contarinia tritici
Xanthium spinosum

Apion pisi
Cerasus fruticosa
Hypericum perforatum

Humulus lupulus
Mycosphaerella linorum
Cuscuta trifolii

5. Перекладіть латинські назви гібридів та сортів, укажіть спосіб їх позначення:

Варіант 1

Triticum aestivum × Secale cereale = × Triticale
Mentha aquatica × M. spicata = M. × piperita
Trifolium hybridum
Quercus × undulata
Cucumis sativus ‘Ніжинський’
Solanum tuberosum ‘Кур’єр’
Helichrysum graveolens × H. polyphyllum
Cerasus arenaria × Prunus spinosa
Triticum durum × Elytrigia intermedia
Pyrus domestica ‘Глива українська’
Melo sativus ‘Колгоспниця’

Варіант 2

Fragaria virginiana × F. chiloensis = F. ananassa
Prunus spinosa × P. divaricata
Ficus carica × F. pumila = F. pumila-carica
Petunia hybrida
Capsicum annuum ‘Болгарський’
Lycopersicum esculentum ‘Маяк’
Aralia japonica × Hedera helix
Ilex × pubescens = I. × subalbescens
Persica vulgaris × Armeniaca vulgaris
Solanum melongena ‘Симферопольський-105’
Malus domestica ‘Антонівка’

6. Випишіть з етимологічного довідника, наведеного в додатках у кінці посібника, латинські назви рослин, які є іменниками II відміни, та з’ясуйте їх походження.

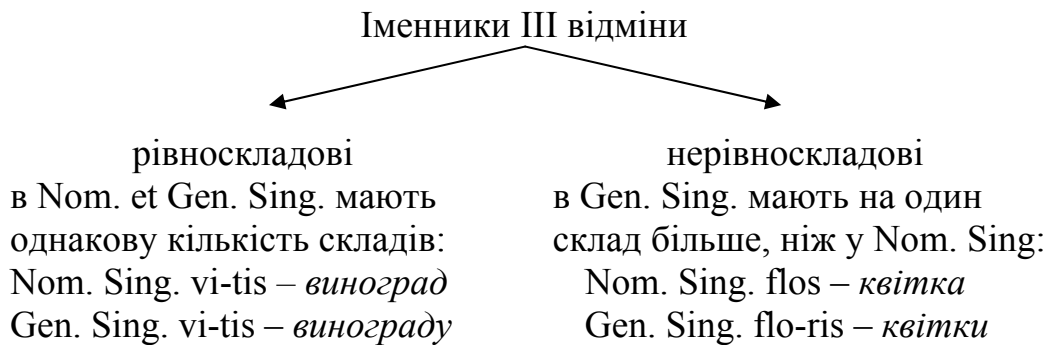
ЗАНЯТТЯ 7

§ 19. III ВІДМІНА ІМЕННИКІВ

До третьої відміни належать іменники всіх родів, які в Gen. Sing. мають закінчення *-is*, а в Nom. Sing – різні закінчення:

	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>
Nom. Sing.	cucumis – <i>огірок</i>	lens – <i>сочевиця</i>	olus – <i>овоч</i>
Gen. Sing.	cucumeris – <i>огірка</i>	lentis – <i>сочевиці</i>	olēris – <i>овочу</i>

Залежно від кількості складів у називному і родовому відмінках однини іменники III відміни поділяються на рівноскладові і нерівноскладові.

У більшості іменників III відміни практична основа не збігається з основою називного відмінка однини, тому у словниковій формі іменника подається закінчення Gen. Sing. з частиною основи, в якій відбулися зміни. Для того, щоб визначити основу іменника III відміни, слід поставити його у форму Gen. Sing. і відкинути закінчення *-is*:

Словникова форма	Gen. Sing.	Основа
radix, īcis <i>f</i> – <i>корінь</i>	radīc- is	radīc-
rhizōma, ātis <i>n</i> – <i>кореневище</i>	rhizomāt- is	rhizomāt-
onobrychis, īdis <i>f</i> – <i>еспарцет</i>	onobrychīd- is	onobrychīd-
medicāgo, īnis <i>f</i> – <i>люцерна</i>	medicagīn- is	medicagīn-

§ 20. ТИПИ ВІДМІНЮВАННЯ ІМЕННИКІВ III ВІДМІНИ

Залежно від закінчення основи іменники III відміни мають три типи відмінювання: приголосний, голосний і мішаний.

За **приголосним** типом відмінюються нерівноскладові іменники всіх родів з основою на один приголосний:

cucūmis, ěris *m* – огірок (основа cucumĕr-)

frutex, ĭcis *m* – кущ (основа frutiċ-)

radix, ĭcis *f* – корінь (основа radiċ-)

agrostis, ĭdis *f* – мітлиця (основа agrostĭd-)

tuber, ěris *n* – бульба (основа tubĕr-).

За **голосним** типом відмінюються іменники середнього роду, які в Nom. Sing. мають закінчення: **-al, -ar, -e**:

animal, ālis *n* – тварина

cultivar, āris *n* – сорт

secale, is *n* – жито.

За **мішаним** типом відмінюються:

а) нерівноскладові іменники всіх родів з основою на два приголосних:

lens, lentis *f* – сочевиця (основа lent-)

iuglans, ndis *f* – горіх (основа iugland-)

mons, montis *m* – гора (основа mont-);

б) рівноскладові іменники всіх родів, які в Nom. Sing. мають закінчення **-is, -es**:

caulis, is *m* – стебло

vitis, is *f* – виноград

ribes, is *n* – смородина.

Типи відмінювання іменників III відміни

Тип	Іменники
приголосний	нерівноскладові всіх родів з основою на один приголосний
голосний	середнього роду, які в Nom. Sing. закінчуються на -al, -ar, -e
мішаний	а) нерівноскладові всіх родів з основою на два приголосних; б) рівноскладові всіх родів, які в Nom. Sing. мають закінчення -is, -es

Залежно від типу іменники III відміни мають певні розбіжності у відмінюванні. Для того щоб провідмінити іменник III відміни, необхідно до його основи додати відмінкові закінчення, властиві даному типові.

**Відмінкові закінчення іменників III відміни
в Nom. et Gen. Sing. et Plur.**

	Sing.			Plur.	
	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>	<i>m, f</i>	<i>n</i>
Nom.		<i>ri</i> <i>z</i> <i>ni</i>		<i>-es</i>	<i>-a (-ia)</i>
Gen.		<i>-is</i>		<i>-um (-ium)</i>	

У дужках наводяться закінчення голосного та мішаного типів відмінювання.

Особливості відмінювання іменників III відміни

Приголосний тип

Більшість іменників III відміни відмінюється за приголосним типом. Іменники чоловічого і жіночого родів мають у Nom. Plur. спільне закінчення ***-es***, а іменники середнього роду – закінчення ***-a***. У Gen. Plur. іменники всіх родів мають закінчення ***-um***.

**Зразки відмінювання іменників приголосного типу
в Nom. et Gen. Sing. et Plur.**

flos, floris *m* – квітка

	Sing.	Plur.
Nom.	flos – квітка	flor- es – квіти
Gen.	flor- is – квітки	flor- um – квітми

radix, icis *f* – корінь

	Sing.	Plur.
Nom.	radix – корінь	radic- es – корені
Gen.	radic- is – кореня	radic- um – коренів

tuber, eris *n* – бульба

	Sing.	Plur.
Nom.	tuber – бульба	tuber- a – бульби
Gen.	tuber- is – бульби	tuber- um – бульб

Голосний тип

Іменники середнього роду, які належать до голосного типу, в Nom. Plur. мають закінчення **-ia**, а в Gen. Plur. – закінчення **-ium**.

Зразок відмінювання іменника голосного типу в Nom. et Gen. Sing. et Plur.

animal, alis *n* – тварина

	Sing.	Plur.
Nom.	animal – тварина	animal- ia – тварини
Gen.	animal- is – тварини	animal- ium – тварин

Мішаний тип

Відмінювання іменників мішаного типу відрізняється від приголосного типу закінченням Gen. Plur. **-ium** (у іменників приголосного типу закінчення Gen. Plur. **-um**).

Зразок відмінювання іменників мішаного типу в Nom. et Gen. Sing. et Plur.

avis, is *f* – птах

	Sing.	Plur.
Nom.	avis – птах	av- es – птахи
Gen.	av- is – птаха	av- ium – птахів

os, ossis *n* – кістка

	Sing.	Plur.
Nom.	os – кістка	oss- a – кістки
Gen.	oss- is – кістки	oss- ium – кісток

При узгодженні прикметників першої групи з іменниками III відміни та при відмінюванні словосполучень слід пам'ятати, що закінчення іменників і прикметників не збігаються.

Наприклад: frutex, icis *m* – кущ (minutus, a, um – маленький)

Маленький кущ – frutex minutus

Іменник *frutex* відмінюється за приголосним типом III відміни, прикметник *minutus* – за II відміною:

	Sing.	Plur.
Nom.	frutex minut- us <i>маленький кущ</i>	frutic- es minut- i <i>маленькі кущі</i>
Gen.	frutic- is minut- i <i>маленького куща</i>	frutic- um minut- orum <i>маленьких кущів</i>

Arbor, oris *f* – дерево (altus, a, um – високий)

Високе дерево – arbor alta

Іменник *arbor* відмінюється за приголосним типом III відміни, прикметник *alta* – за I відміною:

	Sing.	Plur.
Nom.	arbor alt- a <i>високе дерево</i>	arbor- es alt- ae <i>високі дерева</i>
Gen.	arbor- is alt- ae <i>високого дерева</i>	arbor- um alt- arum <i>високих дерев</i>

Cultivar, āris *n* – сорт (novus, a, um – новий)

Новий сорт – cultivar novum

Іменник *cultivar* відмінюється за голосним типом III відміни, прикметник *novum* – за II відміною:

	Sing.	Plur.
Nom.	cultivar nov- um <i>новий сорт</i>	cultivar- ia nov- a <i>нові сорти</i>
Gen.	cultivar- is nov- i <i>нового сорту</i>	cultivar- ium nov- orum <i>нових сортів</i>

§ 21. РІД ІМЕННИКІВ III ВІДМІНИ

Ознакою роду іменників III відміни є характерні закінчення у Nom. Sing.:

masculinum	femininum	neutrum
-o, -or, -os, -er, -ex, -es (нерівноскладові)	-as, -is, -es (рівноскладові), -s, -x, -do, -go, -io	-e, -en, -al, -ar, -ma, -ur, -us

Іменники чоловічого роду

До III відміни належать іменники чоловічого роду, які в називному та родовому відмінках однини мають такі закінчення:

Nom. Sing.	Gen. Sing.	Приклади
-o	-īnis	homo, homīnis – людина
	-ōnis	melo, melōnis – диня
-or	-ōris	color, colōris – колір
-os	-ōris	flos, flōris – квітка
-er	-ēris	passer, passēris – горобець
-es	-ītis	stipes, stipītis – ніжка
(нерівноскладові)	-ētis	paries, pariētis – стінка
-ex	-īcis	cortex, cortīcis – кора

NB! Деякі іменники III відміни із закінченнями чоловічого роду належать до жіночого або середнього роду:

femininum

-or: arbor, oris *f* – дерево

-es: abies, ētis *f* – ялиця; seges, ētis *f* – посів

-ex: gumex, ĩcis *f* – шавель; carex, ĩcis *f* – осока

neutrum

-er: acer, acēris *n* – клен; rapāver, ēris *n* – мак; piper, ēris *n* – перець; tuber, ēris *n* – бульба

Іменники жіночого роду

До III відміни належать іменники жіночого роду, які в називному та родовому відмінках однини мають такі закінчення:

Nom. Sing.	Gen. Sing.	Приклади
-as	-ātis	varietas, varietātis – різновид
-is	-is	vitis, vitis – виноград
	-īdis	agrostis, agrostīdis – мітлиця
-es	-is	feles, felis – кішка
(рівноскладові)		

-s (після приголосного)	-ndis	glans, glandis – жолудь
	-tis	lens, lentis – сочевиця
-x	-īcis	salix, salīcis – верба
-do	-īnis	longitudo, īnis – довжина
-go	-īnis	medicago, īnis – люцерна
-io	-ōnis	divisio, ōnis – відділ

NB! Деякі іменники III відміни із закінченнями жіночого роду належать до чоловічого або середнього роду:

masculinum

- as:** mas, maris *m* – чоловік, самець
- is:** cucumis, eris *m* – огірок; caulis, is *m* – стебло; canis, is *m(f)* – собака; piscis, is *m* – риба; vermis, is *m* – черв'як, хробак
- do:** ordo, īnis *m* – порядок, ряд (*таксономічна категорія*)

neutrum

- is:** ribes, is *n* – смородина

Іменники середнього роду

До III відміни належать іменники середнього роду, які в називному та родовому відмінках однини мають такі закінчення:

Nom. Sing.	Gen. Sing.	Приклади
-e	-is	secāle, secālis – жито
-en	-īnis	gramen, gramīnis – злак
-al	-ālis	animal, animālis – тварина
-ar	-āris	cultivar, cultivāris – сорт
-ma	-ātis	rhizoma, ātis – кореневище
-ur	-ūris	sulfur, sulfūris – сірка
-us	-ōris	nemus, nemōris – гай, діброва
	-ēris	genus, genēris – рід

NB! Деякі іменники III відміни із закінченнями середнього роду належать до чоловічого роду:

- us:** lepus, oris *m* – заєць; mus, muris *m* – миша.

ЛЕКСИЧНИЙ МІНІМУМ

cucūmis, ěris <i>m</i> – огірок	medicāgo, ĩnis <i>f</i> – люцерна
melo, ōnis <i>m</i> – диня	cannābis, is <i>f</i> – коноплі
agrostis, ĩdis <i>f</i> – мітлиця, польовиця	vitis, is <i>f</i> – виноград
bromopsis, ĩdis <i>f</i> – стоколос	sināpis, is <i>f</i> – гірчиця
lens, lentis <i>f</i> – сочевиця	colocynthis, ĩdis <i>f</i> – колоцинт
mays, maydis <i>f</i> – кукурудза	rumex, ĩcis <i>f</i> – щавель
rapāver, ěris <i>n</i> – мак	plantāgo, ĩnis <i>f</i> – подорожник
rhoeas, rhoeadis <i>f</i> – дикий мак	onobrychis, ĩdis <i>f</i> – еспарцет
atrīplex, ĩcis <i>f</i> – лутига	secāle, is <i>n</i> – жито
cappāris, is <i>f</i> – каперси	cicer, ěris <i>n</i> – нут, горох
ribes, is <i>n</i> – смородина	pipex, ěris <i>n</i> – перець
dactŷlis, ĩdis <i>f</i> – грястиця	isātis, ĩdis <i>f</i> – вайда
physālis, is <i>f</i> – фізаліс	tagētes, is <i>f</i> – чорнобривці
eragrostis, ĩdis <i>f</i> – гусятник	arābis, is <i>f</i> гусимець
borāgo, ĩnis <i>f</i> – огірочник	bellis, ĩdis <i>f</i> – стокротки
	eleochāris, ĩdis <i>f</i> – ситняг

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Які іменники належать до III відміни?
2. Як визначається практична основа іменників III відміни?
3. На які типи поділяються іменники III відміни?
4. Чим відрізняються нерівноскладові іменники від рівноскладових?
5. Які іменники відмінюються за приголосним типом, які – за голосним, а які – за мішаним? Назвіть відмінкові закінчення кожного типу.
6. Які закінчення мають іменники III відміни чоловічого роду? Наведіть приклади. Назвіть винятки.
7. Які закінчення мають іменники III відміни жіночого роду? Наведіть приклади. Назвіть винятки.
8. Які закінчення мають іменники III відміни середнього роду? Наведіть приклади. Назвіть винятки.

ВПРАВИ

1. Визначте тип відмінювання та основу іменників III відміни:

Варіант 1

Варіант 2

<i>lens, lentis f</i>	<i>rumex, icis f</i>	<i>vitis, is f</i>	<i>urocystis, is f</i>
<i>flos, floris m</i>	<i>cannabis, is f</i>	<i>cortex, ĩcis m</i>	<i>stamen, ĩnis n</i>
<i>radix, icis f</i>	<i>acer, aceris n</i>	<i>animal, alis n</i>	<i>solidago, inis f</i>
<i>ribes, is n</i>	<i>mays, maydis f</i>	<i>sinapis, is f</i>	<i>iuglans, glandis f</i>
<i>secale, is n</i>	<i>cultivar, aris n</i>	<i>papaver, eris n</i>	<i>nuphar, aris n</i>

2. Визначте відмінок іменників III відміни, перекладіть українською мовою:

Варіант 1

Варіант 2

<i>florum</i>	<i>colocynthis</i>	<i>semina</i>	<i>avium</i>
<i>caulis</i>	<i>cucumerum</i>	<i>melasomatis</i>	<i>leguminis</i>
<i>olera</i>	<i>arbores</i>	<i>vitis</i>	<i>claviceps</i>
<i>plantagines</i>	<i>berberis</i>	<i>filices</i>	<i>exemplaria</i>
<i>tuberum</i>	<i>caulium</i>	<i>animalia</i>	<i>maydis</i>

3. Узгодьте прикметники, наведені у дужках, з іменниками, провідмінійте утворені словосполучення:

flos, floris m – квітка (*albus, a, um* – білий)
cortex, ĩcis m – кора (*durus, a, um* – твердий)
felix, icis f – папороть (*silvaticus, a, um* – лісовий)
gramen, inis n – злак (*annuus, a, um* – однорічний)
secale, is n – жито (*montanus, a, um* – гірський)
iuglans, ndis f – горіх (*niger, gra, grum* – чорний)
ribes, is n – смородина (*ruber, bra, brum* – червоний)
nuphar, aris n – глечики (*luteus, a, um* – жовтий)

4. Вкажіть правильний варіант перекладу термінів:

Варіант 1

1) Диня посівна	a) <i>Melo sativa</i>
	b) <i>Melo sativus</i>
	c) <i>Melo sativum</i>
2) Еспарцет скельний	a) <i>Onobrychis petraea</i>
	b) <i>Onobrychis petraeum</i>
	c) <i>Onobrychis petraeus</i>

3) Мак снотворний	a) Papaver somnifer
	b) Papaver somniferum
	c) Papaver somnifera
4) Виноград справжній	a) Vitis vinifer
	b) Vitis vinifera
	c) Vitis viniferum
5) Козельці українські	a) Tragopogon ucrainicum
	b) Tragopogon ucrainica
	c) Tragopogon ucrainicus
6) Смородина золотиста	a) Ribes aureus
	b) Ribes aurea
	c) Ribes aureum

Варіант 2

1) Щавель кислий	a) Rumex acetosus
	b) Rumex acetosum
	c) Rumex acetosa
2) Клен бархатистий	a) Acer velutina
	b) Acer velutinum
	c) Acer velutinus
3) Рдесник кучерявий	a) Potamogeton crispus
	b) Potamogeton crispa
	c) Potamogeton crispum
4) Мітлиця біла	a) Agrostis albus
	b) Agrostis alba
	c) Agrostis album
5) Цикламен перський	a) Cyclamen persicum
	b) Cyclamen persica
	c) Cyclamen persicus
6) Ломиніс прямий	a) Clematis rectus
	b) Clematis rectum
	c) Clematis recta

5. Перекладіть латинською мовою:

Варіант 1

Огірок посівний
Смородина чорна

Варіант 2

Коноплі посівні
Кавун колоцинт

Жито посівне
Виноград справжній
Мітлиця собача
Люцерна посівна
Каперси трав'янисті
Півники тонколисті
Фізодерма кукурудзи
Аскохіта еспарцету
Церкоспора винограду
Псевдомонас люцерни
Хеномелес японська

Подорожник ланцетовидний
Еспарцет посівний
Диня посівна
Верба трав'яниста
Осока пальчаста
Козельці дніпровські
Мак сумнівний
Бджола медоносна
Устілага кукурудзи
Вайда красильна
Псевдопецица смородини

6. Перекладіть українською мовою, зробіть граматичний аналіз термінів:

Варіант 1

Варіант 2

Medicago romanica
Papaver rhoeas
Secale vavilovii
Plantago media
Cucurbita pepo
Contarinia medicaginis
Bidens tripartita
Dactylis glomerata
Claviceps purpurea
Onobrychis petraea
Bromopsis inermis
Arachis hypogaea
Cycas revoluta
Bellis perennis
Clematis integrifolia
Impatiens parviflora

Agrostis gigantea
Ribes rubrum
Septoria graminis
Medicago falcata
Zea mays
Vitis vinifera
Bruchus lentis
Olpidium radices
Cicer minutum
Erysiphe graminis
Opomyza florum
Aphis gossypii
Paris quadrifolia
Bidens cernua
Larix polonica
Digitalis purpurea

7. Випишіть з етимологічного довідника, наведеного в додатках у кінці посібника, латинські назви рослин, які є іменниками III відміни, та з'ясуйте їх походження.

ЗАНЯТТЯ 8

§ 22. ПРИКМЕТНИКИ III ВІДМІНИ

Як ви вже дізналися з § 12, прикметники III відміни поділяються на три підгрупи залежно від кількості закінчень у Nom. Sing.:

1) прикметники з трьома родовими закінченнями:

<i>чоловічий рід</i>	<i>жіночий рід</i>	<i>середній рід</i>
<i>(m)</i>	<i>(f)</i>	<i>(n)</i>
<i>-er</i>	<i>-is</i>	<i>-e</i>

campester – польовий, campestris – польова, campestre – польове

silvester – лісовий, silvestris – лісова, silvestre – лісове

Словникова форма: campester, stris, stre – польовий

silvester, stris, stre – лісовий;

2) прикметники з двома родовими закінченнями:

<i>чоловічий і жіночий рід</i>	<i>середній рід</i>
<i>(m, f)</i>	<i>(n)</i>
<i>-is</i>	<i>-e</i>

vulgaris – звичайний, звичайна, vulgare – звичайне

officinalis – лікарський, лікарська, officinale – лікарське

Словникова форма: vulgaris, e – звичайний

officinalis, e – лікарський;

3) прикметники з одним родовим закінченням, спільним для всіх трьох родів:

<i>чоловічий, жіночий, середній рід</i>
<i>(m, f, n)</i>
<i>-r / -s / -x</i>

sempervirens – вічнозелений, вічнозелена, вічнозелене

praesox – ранній, рання, ранне.

У словнику такі прикметники наводяться, як і іменники, із зазначенням родового відмінка:

sempervirens, entis – вічнозелений

praesox, ocis – ранній.

Прикметники III відміни незалежно від кількості родових закінчень відмінюються за голосним типом III відміни. Прикметники чоловічого і жіночого родів мають у Nom. Plur. спільне закінчення *-es*, а прикметники середнього роду – закінчення *-ia*. У Gen. Plur. прикметники всіх родів мають закінчення *-ium*.

**Зразки відмінювання прикметників III відміни
в Nom. et Gen. Sing. et Plur.**

silvester, stris, stre – лісовий

	Sing.			Plur.	
	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>	<i>m, f</i>	<i>n</i>
Nom.	silvester	silvestris	silvestre	silvestr- es	silvestr- ia
Gen.		silvestr- is			silvestr- ium

vulgaris, e – звичайний

	Sing.		Plur.	
	<i>m, f</i>	<i>n</i>	<i>m, f</i>	<i>n</i>
Nom.	vulgaris	vulgare	vulgar- es	vulgar- ia
Gen.		vulgar- is	vulgar- ium	

praesox, ocis – ранній

	Sing.			Plur.	
	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>	<i>m, f</i>	<i>n</i>
Nom.	praesox			praesoc- es	praesoc- ia
Gen.		praesoc- is			praesoc- ium

За зразком прикметників III відміни з одним родовим закінченням відмінюються також дієприкметники теперішнього часу активного стану: *repens, entis* – повзучий, *uens, entis* – жалкий, *nutans, antis* – пониклий та ін.

При узгодженні прикметників III відміни з іменниками та при відмінюванні словосполучень слід пам'ятати, що закінчення іменників і прикметників можуть не збігатися.

Наприклад: кормова рослина – *planta pabularis*.

Іменник *planta* відмінюється за I відміною, прикметник *pabularis* – за голосним типом III відміни:

	Sing.		Plur.	
Nom.	plant- a	pabular- is	plant- ae	pabular- es
	<i>кормова рослина</i>		<i>кормові рослини</i>	
Gen.	plant- ae	pabular- is	plant- arum	pabular- ium
	<i>кормової рослини</i>		<i>кормових рослин</i>	

§ 23. СТУПЕНІ ПОРІВНЯННЯ ПРИКМЕТНИКІВ

У латинській мові якісні прикметники мають три ступені порівняння: звичайний, вищий і найвищий.

Вищий ступінь

Вищий ступінь прикметників утворюється шляхом додавання до основи прикметника суфікса **-ior** (для чоловічого та жіночого родів) або суфікса **-ius** (для середнього роду).

Звичайний ступінь	Основа	Вищий ступінь	
		<i>m, f</i>	<i>n</i>
altus, a, um <i>високий</i>	alt-	altior <i>вищий, вища</i>	altius <i>вище</i>
brevi, e <i>короткий</i>	brev-	brevior <i>коротший, коротша</i>	brevius <i>коротше</i>
simplex, icis <i>простий</i>	simplic-	simplicior <i>простіший, простіша</i>	simplicius <i>простіше</i>

Прикметники у вищому ступені відмінюються як іменники приголосного типу III відміни, при цьому відмінкові закінчення додаються до основи прикметника, яка збігається з формою чоловічого і жіночого роду в Nom. Sing.

Зразок відмінювання прикметника у вищому ступені в Nom. et Gen. Sing. et Plur.

	Sing.		Plur.	
	<i>m, f</i>	<i>n</i>	<i>m, f</i>	<i>n</i>
Nom.	altior	altius	altior-es	altior-a
Gen.	altior-is		altior-um	

Найвищий ступінь

Найвищий ступінь прикметників утворюється шляхом додавання до основи прикметника звичайного ступеня суфікса **-issim-** і родових закінчень: **-us** (для чоловічого роду), **-a** (для жіночого роду), **-um** (для середнього роду).

Звичайний ступінь	Основа	Найвищий ступінь		
		<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>
altus, a, um <i>високий</i>	alt-	altissimus <i>найвищий</i>	altissima <i>найвища</i>	altissimum <i>найвище</i>
brevis, e <i>короткий</i>	brev-	brevissimus <i>найкоротший</i>	brevissima <i>найкоротша</i>	brevissimum <i>найкоротше</i>
simplex, icis <i>простий</i>	simplic-	simplicissimus <i>найпростіший</i>	simplicissima <i>найпростіша</i>	simplicissimum <i>найпростіше</i>

Прикметники у найвищому ступені відмінюються за зразком прикметників I-II відмін.

**Зразок відмінювання прикметника
у найвищому ступені в Nom. et Gen. Sing. et Plur.**

	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>
Nom. Sing.	altissimus	altissima	altissimum
Gen. Sing.	altissimi	altissimae	altissimi
Nom. Plur.	altissimi	altissimae	altissima
Gen. Plur.	altissimorum	altissimarum	altissimorum

**§ 24. ОСОБЛИВОСТІ УТВОРЕННЯ
СТУПЕНІВ ПОРІВНЯННЯ ПРИКМЕТНИКІВ**

1. Прикметники, які закінчуються на **-er**, утворюють найвищий ступінь за допомогою суфікса **-rim-**, який додається до форми Nom. Sing. чоловічого роду та родових закінчень **-us, -a, -um**:

ruber, bra, brum – *червоний* → ruber-rimus, a, um
pulcher, chra, chrum – *красивий* → pulcher-rimus, a, um.

2. Шість прикметників на **-ilis, -ile** утворюють найвищий ступінь за допомогою суфікса **-illim-**, який додається до основи прикметника звичайного ступеня, та родових закінчень **-us, -a, -um**:

facilis, e – *легкий* → facillimus, a, um
gracilis, e – *стрункий* → gracillimus, a, um
humilis, e – *низький* → humillimus, a, um
similis, e – *подібний* → simillimus, a, um
dissimilis, e – *неподібний* → dissimillimus, a, um
difficilis, e – *важкий* → difficillimus, a, um.

3. П'ять прикметників утворюють ступені порівняння від різних основ (суплетивно):

Звичайний ступінь	Вищий ступінь	Найвищий ступінь
bonus, a, um <i>добрий, хороший</i>	melior, melius <i>ліпший, кращий</i>	optimus, a, um <i>найліпший, найкращий</i>
malus, a, um <i>поганий</i>	peior, peius <i>гірший</i>	pessimus, a, um <i>найгірший</i>
magnus, a, um <i>великий</i>	maior, maius <i>більший</i>	maximus, a, um <i>найбільший</i>
parvus, a, um <i>малий</i>	minor, minus <i>менший</i>	minimus, a, um <i>найменший</i>
multus, a, um <i>численний</i>	plures, plura <i>більш численні</i>	plurimus, a, um <i>найбільш численний</i>

У біологічній номенклатурі прикметники вищого й найвищого ступенів можуть вживаються в значенні звичайного ступеня:

Cucurbita maxima – Гарбуз великий

Vinca minor – Барвінок малий.

ЛЕКСИЧНИЙ МІНІМУМ

campester, stris, stre – польовий
 silvester, stris, stre – лісовий
 paluster, stris, stre – болотний
 rupester, stris, stre – скельний
 lacuster, stris, stre – озерний
 acer, acris, acre – їдкий, гострий
 vulgaris, e }
 communis, e } – звичайний
 trivialis, e }
 arvensis, e }
 arvalis, e } – польовий
 agrestis, e }
 pratensis, e – лучний
 officinalis, e – лікарський
 tenuis, e – тонкий
 dulcis, e – солодкий

orientalis, e – східний
 occidentalis, e – західний
 borealis, e – північний
 australis, e – південний
 mollis, e – м'який
 laevis, e – гладкий
 brevis, e – короткий
 viridis, e – зелений
 perennis, e – багаторічний
 biennis, e – дворічний
 humilis, e – низький
 hiemalis, e – зимовий
 vernalis, e – весняний
 autumnalis, e – осінній
 aestivalis, e – літній
 praecox, ocis – ранній

pabularis, e – кормовий
 cerealis, e – хлібний, посівний
 rivalis, e – річковий
 fragilis, e – ламкий
 gracilis, e – стрункий
 utilis, e – корисний
 hortensis, e – садовий
 nemoralis, e – дібровний
 viminalis, e – лозовий,
 прутувидний

simplex, icis – простий
 pubescens, entis – пухнастий
 graveolens, entis }
 suaveolens, entis } запашний,
 fragrans, antis } пахучий
 repens, entis – повзучий
 nocens, entis – шкідливий
 arborescens, entis – дерев'янистий
 splendens, entis – блискучий
 sempervirens, entis – вічнозелений

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. На які підгрупи поділяються прикметники III відміни? Назвіть їх родові закінчення.
2. Як наводяться у словниках прикметники з одним родовим закінченням?
3. За яким типом відмінюються прикметники III відміни?
4. Як утворюються форми: а) вищого ступеня; б) найвищого ступеня порівняння прикметників?
5. Як утворюють форму найвищого ступеня прикметники, що закінчуються на *-er*?
6. Які прикметники на *-ilis* утворюють форми вищого ступеня не за загальним правилом?
7. Що таке суплетивні ступені порівняння? Які прикметники утворюють ступені порівняння від різних основ?
8. Як відмінюються прикметники: а) у вищому ступені; б) у найвищому ступені?
9. Як вживаються прикметники у вищому й найвищому ступенях у біологічній номенклатурі?

ВПРАВИ

1. Визначте, до якої групи належать прикметники III відміни, вкажіть їх рід:

Варіант 1

pabularis	borealis
praecox	campestris
silvester	viridis
commune	simplex
perennis	pratense

Варіант 2

acris	fragilis
nocens	bicolor
biennis	pubescens
laevis	suaveolens
orientalis	sempervirens

2. Узгодьте прикметники III відміни з іменниками, провідмініайте утворені словосполучення:

cuscuta, ae *f* – повитиця (campester, stris, stre – польовий)
lathyrus, i *m* – чина (pratensis, e – лучний)
secale, is *n* – жито (cerealis, e – посівний, досл. “хлібний”)
malus, i *f* – яблуня (silvester, stris, stre – лісовий)
trifolium, i *n* – конюшина (repens, entis – повзучий)
carex, icis *f* – осока (praesox, ocis – ранній)

3. Перекладіть латинською мовою:

Варіант 1

Квасоля звичайна
Горох польовий
Льон багаторічний
Тимофіївка тонка
Ячмінь звичайний
Конюшина лучна
Селера пахуча
Кокоміцес зимовий
Полин звичайний
Коноплі рудеральні
Свербіжниця польова
Мак східний

Варіант 2

Кріп пахучий
Мишій зелений
Миколайчики польові
Фітофтора небезпечна
Буряк звичайний
Мітлиця тонка
Ревінь лікарський
Хвощ польовий
Очанка звичайна
Молочай солодкий
Сорго двокольорове
М'ята польова

4. Перекладіть українською мовою, зробіть граматичний аналіз термінів:

Варіант 1

Secale silvestre
Triticum vulgare
Cirsium arvense
Poa trivialis
Equisetum hiemale
Anethum graveolens
Alopecurus pratensis
Erysiphe communis
Malus praesox

Варіант 2

Setaria viridis
Phleum pratense
Linaria vulgaris
Rheum officinalis
Avena sterilis
Nigella arvensis
Pisum humile
Fusarium nivale
Trifolium pratense

Polygonum aviculare
Salvia pratensis
Centaurea sumensis

Consolida arvensis
Vitis silvestris
Foeniculum vulgare

5. Визначте ступінь порівняння прикметників:

Варіант 1

Варіант 2

altior optimus
longius similius
medius tenuis
minimum humilior

luteus maius
altius maiialis
maximus simplicior
longissimus brevissimus

6. Від наведених прикметників утворіть вищий та найвищий ступені порівняння:

longus, a, um – довгий
niger, gra, grum – чорний
humilis, e – низький
acer, acris, acre – гострий

magnus, a, um – великий
gracilis, e – стрункий
teres, etis – круглий
viridis, e – зелений

7. Узгодьте прикметники з іменниками, провідміняйте утворені сполучення:

spica, ae *f* – колос (densior, ius – густіший)
caulis, is *m* – стебло (longior, ius – довший)
folium, i *n* – листок (maximus, a, um – найбільший)

8. Перекладіть біномінальні назви рослин українською мовою, визначте ступінь порівняння прикметників:

Варіант 1

Варіант 2

Linum usitatissimum
Cucurbita maxima
Stipa pulcherrima
Arrhenatherum elatius
Melica altissima
Anthriscum maius
Panicum patentissimum
Asphodeline tenuior
Ocimum gratissimum

Plantago maior
Fraxinus excelsior
Vinca minor
Rubus hirtissimus
Pisum elatius
Iris flavissima
Stipa pulcherrima
Tropaeolum maius
Lotus angustissimus

ЗАНЯТТЯ 9

§ 25. IV ВІДМІНА ІМЕННИКІВ

До четвертої відміни належать іменники чоловічого і середнього родів, а також деякі іменники жіночого роду, які в Gen. Sing. мають закінчення **-us**.

Іменники IV відміни чоловічого і жіночого родів у Nom. Sing. мають закінчення **-us**: fructus, us *m* – плід; lacus, us *m* – озеро; quercus, us *f* – дуб; tribus, us *f* – триба (таксономічна категорія).

Іменники середнього роду в Nom. Sing. мають закінчення **-u**: cornu, us *n* – ріг, genu, us *n* – коліно.

Іменники pinus – сосна, platanus – платан, cupressus – кипарис та деякі інші можуть відмінюватися як за другою, так і за четвертою відміною: pinus, i (us) *f*; platanus, i (us) *f*; cupressus, i (us) *f*.

Відмінкові закінчення іменників IV відміни в Nom. et Gen. Sing. et Plur.

	Sing.		Plur.	
	<i>m (f)</i>	<i>n</i>	<i>m (f)</i>	<i>n</i>
Nom.	-us	-u	-us	-ua
Gen.		-us		-uum

Зразки відмінювання іменників IV відміни в Nom. et Gen. Sing. et Plur.

fructus, us *m* – плід

	Sing.	Plur.
Nom.	fruct- us – плід	fruct- us – плоди
Gen.	fruct- us – плода	fruct- uum – плодів

cornu, us *n* – ріг

	Sing.	Plur.
Nom.	corn- u – ріг	corn- ua – роги
Gen.	corn- us – рогу	corn- uum – рогів

§ 26. V ВІДМІНА ІМЕННИКІВ

До п'ятої відміни належить невелика група іменників жіночого роду, які в Nom. Sing. мають закінчення *-es*, а в Gen. Sing. *-ei* (*-ēi* – після голосного і *-ĕi* – після приголосного): *species*, *ēi f* – вид (таксономічна категорія); *facies*, *ēi f* – обличчя, поверхня; *res*, *rēi f* – справа, річ.

До V відміни належить також іменник чоловічого роду *dies*, *diei m* – день.

Відмінкові закінчення іменників V відміни в Nom. et Gen. Sing. et Plur.

	Sing.	Plur.
Nom.	<i>-es</i>	<i>-es</i>
Gen.	<i>-ei</i>	<i>-erum</i>

Зразок відмінювання іменників V відміни в Nom. et Gen. Sing. et Plur.

	Sing.	Plur.
Nom.	<i>speci-es</i> – вид	<i>speci-es</i> – види
Gen.	<i>speci-ei</i> – виду	<i>speci-erum</i> – видів

§ 27. ТРИНОМІНАЛЬНІ ТА СКЛАДЕНІ НАЗВИ

У § 16 ви вже ознайомилися з основною таксономічною категорією біологічної систематики – видом. До таксономічних категорій, рангом нижче за вид, належать:

підвид – *subspecies (subsp. або ssp.)*

різновид (у рослин) / варієтет (у тварин) – *varietas (var.)*

підрізновид – *subvarietas (subvar. або svar.)*

форма – *forma (f.)*

підформа – *subforma (subf.)*

спецформа – *forma specialis (f. sp.)*.

Підвид є найнижчою таксономічною категорією, визнаною Міжнародним кодексом зоологічної номенклатури. Для позначення підрозділів усередині виду в зоологічній систематиці інколи використовують терміни варієтет і форма. Міжнародний кодекс

ботанічної номенклатури визнає й інфрапідвидові категорії: різновид і форму.

У зоологічній номенклатурі латинські назви підвидів тварин є **триномінальними** (складаються з трьох слів) і утворюються шляхом додавання до назви виду підвидового епітета:

Locusta migratoria rossica – Сарана руська (один із підвидів *Locusta migratoria* – Сарани мандрівної, або перелітної).

Решта назв таксонів рангом нижче за вид (у тому числі назви підвидів рослин), є **складеними**. Латинські складені назви утворюються шляхом додавання до назви виду внутрішньовидового епітета, при цьому обов'язково скорочено позначається ранг таксона:

Beta vulgaris var. *esculenta* – Буряк звичайний різновид їстівний

Oryza sativa ssp. *brevis* – Рис посівний підвид короткозерновий.

В українській номенклатурі ранг таксонів, як правило, не позначається. Досить часто в українських назвах підвидів та інфрапідвидових таксонів після назви роду вказується лише внутрішньовидовий епітет:

Ulmus campestris var. *suberosa* – В'яз корковий.

Зрідка в складених латинських назвах рослин перекладається лише внутрішньовидовий епітет:

Cucurbita pepo var. *patisson* – Патисон.

Латинські складені назви рослин можуть мати декілька внутрішньовидових епітетів:

Brassica oleracea var. *capitata* f. *alba* – Капуста білокачанна

Brassica oleracea var. *botrytys* subvar. *cauliflora* – Капуста цвітна.

Хоча такі українські назви рослин формально складаються з двох слів, не слід плутати їх із біномінальними.

Способи вираження внутрішньовидових епітетів

Частина мови	Вид синтаксичного зв'язку	Приклади
прикметник (<i>Nom. Sing.</i>)	узгоджене означення	<i>Panicum miliaceum</i> ssp. <i>effusum</i> – Просо розлоге
іменник (<i>Gen. Sing. / Plur.</i>)	неузгоджене означення	<i>Puccinia graminis</i> f. sp. <i>avenae</i> – Пукцинія злакова, спецформа – вівса
іменник (<i>Nom. Sing.</i>)	прикладка	<i>Raphanus sativus</i> var. <i>radicula</i> – редиска

Міжнародний кодекс ботанічної номенклатури дозволяє використання тавтонімів у складених назвах рослин, якщо внутрішньовидовий таксон містить номенклатурний тип вищого таксона:

Brassica rapa ssp. rapa – Ріпа культурна.

У латинських назвах внутрішньовидовий епітет, виражений прикметником, узгоджується з назвою роду; в українських – цього правила дотримуються не завжди:

Rapanus sativus ssp. niger – Редька посівна підвид чорний, або Редька звичайна.

NB! Для того щоб запобігти виникненню помилок при виконанні завдань із перекладу, в даному посібнику українські назви внутрішньовидових таксонів наводяться із зазначенням рангу і зберігають особливості граматичного узгодження, властиві латинським назвам.

ЛЕКСИЧНИЙ МІНІМУМ

fructus, us *m* – плід
fructus, uum *m* (*Plur.*) } – урожай
proventus, us *m* }
fetus, us *m* }
quercus, us *f* – дуб
platanus, us (*i*) *f* – платан
cupressus, us *f* – кипарис
acus, us *f* – голка, колючка
acus, uum *f* (*Plur.*) – хвоя
tribus, us *f* – триба, коліно (*таксономічна категорія*)
species, ēi *f* – вид
subspecies, ēi *f* (*subsp.* / *ssp.*) – підвид
varietas, atis *f* (*var.*) – різновид, варієтет
subvarietas, atis *f* (*subvar.* / *svar.*) – підрізновид
forma, ae *f* (*f.*) – форма
subforma, ae *f* (*subf.*) – підформа
forma specialis (*f. sp.*) – спеціальна форма
series, ei *f* – серія, ряд (*таксономічна категорія*)
res, rēi *f* – справа, річ
res rustica – сільське господарство

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Які іменники належать до IV відміни?
2. Назвіть ознаки іменників чоловічого і середнього роду IV відміни. Які розбіжності мають іменники чоловічого і середнього роду при відмінюванні?
3. Які іменники жіночого роду належать до IV відміни?
4. Які іменники належать до V відміни? Наведіть їх відмінкові закінчення.
5. Назвіть таксономічні категорії, нижчі за вид.
6. Назви яких таксонів є триніomialними? Як вони утворюються? Наведіть приклади.
7. Назви яких таксонів є складеними? Як вони утворюються? Наведіть приклади.
8. Чим відрізняються моделі утворення латинських назв підвидів рослин і тварин?
9. Назвіть способи вираження внутрішньовидових епітетів
10. В яких випадках дозволяється використання тавтономів у складених назвах рослин?

ВПРАВИ

1. Знайдіть іменники IV і V відмін, визначте їх рід:

Варіант 1

daucus
tribus
humulus
platanus
abies
series

cornu
fructus
thymus
quercus
phragmites
dies

Варіант 2

sorbus
genu
malus
cupressus
res
ribes
lupinus
lepus
acus
species
vulpes
glycine

2. Узгодьте прикметники з іменниками IV відміни, провідмініайте утворені словосполучення:

fructus, us *m* – плід (ruber, bra, brum – червоний)
proventus, us *m* – врожай (bonus, a, um – гарний)
quercus, us *f* – дуб (petraeus, a, um – скельний)
acus, us *f* – голка, колючка (tenuis, e – тонкий)
cornu, us *n* – ріг (magnus, a, um – великий)
subspecies, ei *f* – підвид (rarus, a, um – рідкісний)
series, ei *f* – ряд (geneticus, a, um – генетичний)
dies, diei *m* – день (tepidus, a, um – теплий)

4. Вкажіть правильний варіант перекладу термінів:

Варіант 1

1) Новий вид	a) Species novus
b) Species novum
c) Species nova
2) Стиглий плід	a) Fructus maturus
b) Fructus maturum
c) Fructus matura

Варіант 2

1) Сільське господарство	a) Res rusticus
b) Res rusticum
c) Res rustica
2) Типологічний ряд	a) Series typologicus
b) Series typologica
c) Series typologicum

5. Перекладіть українською мовою, зробіть граматичний аналіз термінів, укажіть спосіб вираження видового та внутрішньовидового епітетів:

Варіант 1

Panicum miliaceum ssp. ovatum
Brassica oleracea var. capitata f. rubra
Beta vulgaris var. altissima
Puccinia graminis f. sp. hordei
Cuscuta europaea ssp. viciae
Daucus carota var. sativa
Sphaerotheca fulginea f. cucumeris
Erysiphe communis f. lupini
Chenopodium album var. viride
Allium oleraceum var. roseum
Brassica napus var. esculenta

Варіант 2

Brassica napus var. oleifera

Oryza sativa ssp. brevis
Brassica oleracea var. acephala
Elytrigia repens var. caesium
Achillea millefolium var. setacea
Lactuca sativa var. capitata
Cucurbita pepo var. patisson
Linum perenne ssp. squamulosum
Centaurea jacea var. bicolor
Erysiphe graminis f. hordei
Sphaerotheca macularis f. humuli

6. Перекладіть латинською мовою:

Варіант 1

Буряк звичайний різновид – білий
Пирій повзучий різновид – пухнастий
Рис посівний підвид – звичайний
Шпинат городній різновид – колючий
Лобода біла різновид – бурякова
Тонконіг лучний різновид – вузьколистий
Еризифа звичайна форма – квасолі
Капуста городня різновид – савойська
Конюшина посівна підвид – рання
Мишій італійський різновид – найбільший
Маренка запашна форма – широколиста

Варіант 2

Просо звичайне підвид – розлоге
Рижій посівний різновид – голий
Житняк гребінчастий підвид – піщаний
Льон жовтий підвид – кримський
Тілеція пшениці форма – звичайна
Редька посівна підвид – чорна
Горошок посівний різновид – серцелистий
Пукцинія злакова спецформа – вівса
Лобода біла різновид – дрібнолиста
Диня посівна різновид – китайська
Мачок рогатий різновид – жовтий

ЗАНЯТТЯ 10

§ 28. УНІНОМІНАЛЬНІ НАЗВИ

Як ви вже дізналися, основною таксономічною категорією біологічної систематики є вид. Вид поєднує екземпляри з багатьма подібними ознаками. Наприклад: тигрові лілії – один вид, білі лілії – інший тощо. Схожі види у свою чергу поєднуються в один рід. Наприклад: усі лілії належать до однойменного роду – Лілія (*Lilium*). Певні риси подібності між ліліями, тюльпанами, гіацинтами і деякими іншими родами дозволяють об'єднати їх в одну родину – Лілейних (*Liliaceae*). Із родин складаються порядки, з порядків – класи. За таким принципом побудована і систематика тварин. Виникає ієрархічна система з груп різного рангу.

Система таксономічних категорій

	<i>Рослини</i>	<i>Тварини</i>
regnum		царство
divisio/ phylum	відділ	тип
classis		клас
ordo	порядок	ряд
familia		родина
tribus	коліно	триба
genus		рід
species		вид

Отже, види рослин і тварин об'єднуються у роди, роди – у коліна (рослини) та триби (тварини), коліна та триби – у родини, родини об'єднуються у порядки (рослини) та ряди (тварини), порядки та ряди – у класи, класи об'єднуються у відділи (рослини) та типи (тварини), а відділи та типи – у царства. Царства рослин і тварин є найвищими одиницями біологічної систематики, офіційно визнаними чинними Міжнародними кодексами ботанічної та зоологічної номенклатури*.

* Деякі сучасні дослідники вважають необхідним ввести таксон більш високого рангу – надцарство. Таких надцарств розрізняють два: надцарство прокаріотів і надцарство еукаріотів. До надцарства прокаріотів відносять царства бактерій і архебактерій, до царства еукаріотів – царство рослин, царство грибів і царство тварин.

Назви проміжних таксономічних категорій утворюються за допомогою префіксів *sub-* (*нид-*) або *super-* (*над-*): *subdivisio* – підвідділ, *superfamilia* – надродина.

Латинські назви таксонів, рангом вище за вид, є *уніномінальними*, тобто вони складаються з одного слова. Здебільшого – це іменники або субстантивовані прикметники у формі називного відмінка множини.

У ботанічній номенклатурі уніномінальні назви досить часто є субстантивованими прикметниками жіночого роду, оскільки раніше вони узгоджувалися з іменником *planta*, ає *f* – рослина, вжитим у множині: *plantae gymnospermae* – рослини голонасінні. Згодом у назвах цих таксонів залишилися лише прикметники, які отримали статус іменників і стали субстантивованими: *Gymnospermae* – відділ Голонасінні.

У зоологічній систематиці часто вживаються субстантивовані прикметники середнього роду, оскільки раніше вони узгоджувалися з іменником *animal*, аліс *n* – тварина, вжитим у множині: (*animalia*) *Chordata* – (тварини) Хордові.

З метою уніфікації уніномінальних назв рослин і тварин Міжнародними кодексами ботанічної та зоологічної номенклатури рекомендовано використовувати стандартизовані кінцеві елементи для позначення таксонів, рангом вище за вид. Більш кодифікованою є ботанічна номенклатура, в якій передбачені уніфіковані закінчення для більшості уніномінальних назв. У зоологічній номенклатурі їх мають лише назви деяких рядів ссавців, комах та птахів, а також назви родин та підродин тварин.

Не мають уніфікованих закінчень також назви царств та родів рослин і тварин.

Для позначення царства рослин у ботанічній систематиці використовують латинські назви: *Plantae* (іменник жіночого роду I відміни у Nom. Plur.), *Vegetabilia* (субстантивований прикметник середнього роду III відміни у Nom. Plur.). Царство тварин позначається латинським іменником середнього роду III відміни у Nom. Plur.: *Animalia*.

Назви родів рослин і тварин є іменниками у називного відмінку однини: *Brassica* – рід Капуста, *Lepus* – рід Зайці.

Існує тенденція до використання принципу номенклатурної типіфікації на всіх рівнях таксономічної ієрархії. Назва типового, вихідного роду використовується як основа, до якої додаються уніфіковані кінцеві елементи для утворення назв вищих таксонів.

Наприклад:

Equisetum – рід Хвощ
Equisetaceae – родина Хвощові
Equisetales – порядок Хвощові
Equisetopsida – клас Хвощевидні
Equisetophyta – відділ Хвощеподібні.

Однак цього принципу у номенклатурних системах дотримуються не завжди.

§ 29. УНІНОМІНАЛЬНІ НАЗВИ РОСЛИН

1. Назви відділів

Для позначення латинських назв відділів рослин Міжнародним кодексом ботанічної номенклатури рекомендований кінцевий елемент *-phyta* (від грецьк. *phyton* – рослина). У більшості українських назв відділів рослин йому відповідає уніфікований елемент *-подібні*:

Equisetophyta – відділ Хвощеподібні.

Деякі відділи мають синонімічні латинські назви:

відділ Покритонасінні (Квіткові, Манголіофіти) –
Angiospermae (Anthophyta, Magnoliophyta)

відділ Голонасінні (Соснові, Пінофіти) – Gymnospermae
(Pinophyta).

Назви підвідділів рослин закінчуються на *-phytina*:

Pteridiophytina – підвідділ Мохоподібні.

Латинські назви відділів і підвідділів рослин є іменниками середнього роду множини II відміни; назви відділів рослин, що закінчуються на *-spermae* є субстантивованими прикметниками жіночого роду множини I відміни.

2. Назви класів

Латинські назви класів рослин є субстантивованими прикметниками середнього роду множини II відміни, що закінчуються на *-opsida* (від грецьк. *opsis* – вид). Більшість українських назв класів рослин уніфіковано за допомогою кінцевого елемента *-видні*:

Equisetopsida – клас Хвощевидні

Polypodiopsida – клас Папоротевидні.

Іноколи українські назви калькують або транслітерують латинські: Isoëtopsida – клас Ізоетопсиди.

Деякі класи мають синонімічні латинські назви:
клас Однодольні (Ліліопсиди) – Monocotyledones
(Liliopsida)
клас Дводольні (Магноліопсиди) – Dicotyledones
(Magnoliopsida).

Назви підкласів рослин є субстантивованими прикметниками жіночого роду множини I відміни, що закінчуються на **-idae**:

Rosidae – підклас Розиди

Dileniidae – підклас Діленеїди.

3. Назви порядків

Латинські назви порядків рослин є субстантивованими прикметниками жіночого роду множини III відміни, що закінчуються на **-ales**. Більшість українських назв порядків рослин не уніфіковані, лише у назвах порядків квіткових рослин вживається кінцевий елемент **-цвіти**:

Pinales – порядок Соснові

Linales – порядок Льоноцвіті

Rosales – порядок Розоцвіті

Fabales – порядок Бобоцвіті.

Назви підпорядків рослин є субстантивованими прикметниками жіночого роду множини I відміни, що закінчуються на **-ineae**:
Rosineae – підпорядок Розоцвіті.

4. Назви родин

Латинські назви родин рослин є субстантивованими прикметниками жіночого роду множини I відміни. Назви родин рослин утворюються шляхом додавання до основи назви типового (вихідного) роду суфікса **-ace-** і закінчення **-ae**:

Salix – рід Верб

Основа іменника salix, icis *f* – salic-

salic- + -ace- + -ae → Salicaceae – родина Вербові.

Деякі родини можуть мати синонімічні назви:

родина Злакові – Poaceae (від poa, ae *f* – тонконіг), або Gramineae (від gramineus, a, um – злаковий);

родина Хрестоцвіті, або Капустяні – Cruciferae (від crux, icis *f* – хрест + -fer – носний), або Brassicaceae (від brassica, ae *f* – капуста);

родина Зонтичні, або Селерові – Umbelliferae (від umbella, ae *f* – зонтик + -fer – носний), або Apiaceae (від apium, i *n* – селера);

родина Складноцвіті, або Айстроцвіті – Compositae (від compositus, a, um – складний), або Asteraceae (від aster, stri *m* – айстра);

родина Бобові – Fabaceae (від *faba*, ае *f* – біб), або Leguminosae (від *leguminosus*, а, *um* – бобовий, стручковий).

Латинські назви підродин рослин утворюються шляхом додавання до основи родової назви кінцевого елемента **-oideae**:

Pooideae – підродина Мітлицевидні

Faboideae – підродина Бобові.

Деякі підродини мають синонімічні назви:

підродина Трубчасті, або Айстрові – Tubuliflorae (від *tubula*, ае *f* – трубка), або Asteroideae (від *aster* – айстра);

підродина Язичкові, або Латукові – Linguliflorae (від *lingula*, ае *f* – язичок), або Lactucoideae (від *lactuca*, ае *f* – латук).

5. Назви колін

Латинські назви колін рослин утворюються шляхом додавання до основи назви типового роду суфікса **-e-** і закінчення **-ae**:

Triticeae – коліно Пшеничні.

Назви підколін рослин утворюються шляхом додавання до основи назви типового роду суфікса **-in-** і закінчення **-ae**:

Nardinae – підколіно Біловусові.

Зрідка у науковій літературі зустрічаються неофіційні давні назви таксонів, що об'єднують кілька вищих таксонів за спільними ознаками. Вони не увійшли у сучасні офіційні зводи, але вживаються за традицією. Наприклад: Phanerogamae – Явношлюбні, Cryptogamae – Таємношлюбні тощо.

§ 30. УНІНОМІНАЛЬНІ НАЗВИ ГРИБІВ

1. Назви відділів

Латинські назви відділів грибів є субстантивованими прикметниками середнього роду множини II відміни. Ознакою назви відділу грибів є уніфікований кінцевий елемент **-mycota** (від грецьк. *mycoton*, і *n* – гриб):

Eumycota – відділ Справжні гриби

Chytridiomycota – відділ Хітридієві.

Латинські назви підвідділів грибів закінчуються на **-mycotina**:

Mucomycotina – підвідділ Слизовики.

2. Назви класів

Латинські назви класів грибів – це субстантивовані прикметники III відміни, які закінчуються на *-mycetes*:

Archimycetes – клас Архіміцети

Ascomycetes – клас Аскоміцети

Basidiomycetes – клас Базидіоміцети

Назви підкласів грибів закінчуються на *-mycetidae*:

Oomycetidae – підклас Ооміцети

Zygomycetidae – підклас Зигоміцети.

3. Назви порядків і родин

Назви порядків, від порядків, родин та підродин грибів утворюються за допомогою таких самих кінцевих елементів, як і назви відповідних таксонів рослин:

Ustilaginales – порядок Головневі

Boletaceae – родина Болетові.

§ 31. УНІНОМІНАЛЬНІ НАЗВИ ТВАРИН

Латинські назви типів, класів та більшості рядів тварин не мають уніфікованих кінцевих елементів і є іменниками або субстантивованими прикметниками у множині:

Chordata – тип Хордові

Aves – клас Птахи

Vertebrata – підтип Хребетні

Insecta – клас Комахи

Mammalia – клас Ссавці

Rodentia – ряд Гризуни

Уніфіковані кінцеві елементи мають лише назви деяких рядів ссавців, комах, птахів та риб, а також назви родин, підродин та триб тварин.

Деякі назви рядів класу ссавців мають уніфікований кінцевий елемент *-vora* (від дієслова *voro, ate* – їсти, поїдати):

Herbivora – ряд Травоїдні (*herba, ae f* – трава + *-vora*)

Carnivora – ряд Хижаки (*caro, carnis f* – м'ясо + *-vora*).

Назви рядів комах мають кінцевий уніфікований елемент *-ptera* (від грецьк. *pteron, i n* – крило):

Lepidoptera – ряд Лускокрилі

Coleoptera – ряд Твердокрилі, або Жуки.

Назви рядів птахів і риб закінчуються на *-formes* (-подібні):

Anseriformes – ряд Гусеподібні

Сурприніформес – ряд Коропоподібні.

Латинські назви родин тварин утворюються шляхом додавання до основи назви типового роду суфікса **-id-** і закінчення **-ae**:

Curculio – рід Довгоносики

Основа іменника curculio, onis *m* – curculion-

curculion - + -id- + -ae → Curculionidae – родина Довгоносики.

Назви підродин тварин мають уніфікований кінцевий елемент **-inae**: Microtinae – підродина Полівки.

Латинські назви родин і підродин тварин є субстантивованими прикметниками жіночого роду множини I відміни.

Назви триб тварин закінчуються на **-ini**: Braconini – Браконінові (триба метеликів родини браконід).

**Зведена таблиця уніфікованих кінцевих елементів
уніномінальних назв рослин і тварин**

Таксо- номічна категорія	Уніфікований кінцевий елемент у назвах таксонів			Приклади
	рослин	грибів	тварин	
Відділ / тип	-phŷta -spermae	-muscōta	—	Equisetophyta – Хвощеподібні Gymnospermae – Голонасінні Chytridiomycota – Хітридієві
Підвідділ	-phytīna	-muscotīna	—	Pteridophytina – Мохоподібні Mухomycotina – Слизовики
Клас	-opsīda -dōnes	-mycetes	—	Equisetopsida – Хвощевидні Dicotyledones – Дводольні Ascomycetes – Аскоміцети
Підклас	-īdae	-mycetīdae	—	Rosidae – Розиди Oomycetidae – Ооміцети
Порядок / ряд	-āles		-ptēra -vōra -formes	Linales – Льоноцвіті Lepidoptera – Лускокрилі Carnivora – Хижаки
Під- порядок	-ineae		—	Rosineae – Розоцвіті
Родина	-aceae		-īdae	Cucurbitaceae – Гарбузові Apidae – Бджоли
Підродина	-oideae		-inae	Apioidae – Селерові Microtinae – Полівки
Коліно / триба	-eae		-ini	Tririceae – Пшеничні Braconini – Браконінові

ЛЕКСИЧНИЙ МІНІМУМ

regnum, i *n* – царство
divisio, onis *f* – відділ
classis, is *f* – клас
ordo, inis *m* – порядок
familia, ae *f* – родина
genus, ěris *n* – рід
Magnoliophŷta, ġrum *n* (Angiospermae, ārum *f*) – відділ
Покритонасінні
Pinophŷta, ġrum *n* (Gymnospermae, ārum *f*) – відділ Голонасінні
Equisetophŷta, ġrum *n* – відділ Хвощеподібні
Bryophŷta, ġrum *n* – відділ Мохоподібні
Polypodiophŷta, ġrum *n* – відділ Папоротеподібні
Liliopsĭda, ġrum *n* (Monocotyledōnes, um *f*) – клас Однодольні
Magnoliopsĭda, ġrum *n* (Dicotyledonesdōnes, um *f*) – клас
Дводольні
Gramineae, ārum *f* (Poaceae, ārum *f*) – родина Злакові
Compositae, ārum *f* (Asteraceae, ārum *f*) – родина Складноцвіті
(Айстроцвіті)
Umbelliferae, ārum *f* (Apiaceae, ārum *f*) – родина Зонтичні
(Селерові)
Cruciferae, ārum *f* (Brassicaceae, ārum *f*) – родина Хрестоцвіті
(Капустяні)
Fabaceae, ārum *f* (Leguminosae, ārum *f*) – родина Бобові

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Чим відрізняються системи таксономічних категорій класифікації рослин і тварин?
2. Назви яких таксонів є уніномінальними?
3. Чим найчастіше бувають виражені уніномінальні назви: а) у ботанічній номенклатурі; б) у зоологічній номенклатурі?
4. Як утворюються назви проміжних систематичних груп?
5. Як утворюються назви відділів та підвідділів: а) рослин; б) грибів?
6. Як утворюються назви класів та підкласів: а) рослин; б) грибів?
7. Як утворюються назви порядків та підпорядків рослин?
8. Як утворюються назви родин та підродин: а) рослин; б) грибів; в) тварин?
9. Назвіть синонімічні назви родин рослин.
10. За допомогою яких уніфікованих кінцевих елементів утворюються назви деяких рядів: а) ссавців; б) комах; в) птахів?

ВПРАВИ

1. Розташуйте латинські назви таксонів за рангом у правильній послідовності:

<i>Рослини</i>		<i>Тварини</i>	
	царство		genus
відділ		тип	ordo
	клас		classis
порядок		ряд	species
	родина		tribus
коліно		триба	divisio/ phylum
	рід		familia
	вид		regnum

2. Утворіть назви родин від родових назв рослин і тварин:

Варіант 1

Solanum – рід Паслін
Cucurbita – рід Гарбуз
Apis – рід Бджоли
Curculio – рід Довгоносики

Варіант 2

Plantago – рід Подорожник
Faba – Рід Біб
Lepus – рід Зайці
Canis – рід Собаки

3. Від поданих основ утворіть назви зазначених таксонів, допишіть пропущені кінцеві елементи:

Варіант 1

Pino...(Gymno...) – відділ Голонасінні
Magnoli...(Dicotyle...) – клас Дводольні
Phyco... – клас Фікоміцети
Cucurbit... – порядок Гарбузоцвіті
Peronospor... – порядок Пероноспоріві
Po... – підродина Мітлицевидні
Umbelli... – родина Зонтичні

Варіант 2

Equiset... – відділ Хвощеподібні
Chytridi... – відділ Хітридієві (гриб.)
Lili...(Monocotyle...) – клас Однодольні

Gastero... – клас Гастероміцети
Solan... – порядок Пасльоноцвіті
Cuscut... – родина Повитицеві
Acrid... – родина Саранові

4. Перекладіть українською мовою уніомінальні назви рослин і тварин, визначте ранг таксонів:

Варіант 1

Vegetabilia
Fabales
Angiospermae
Maloideae
Magnoliidae
Rodentia
Poeae
Canidae
Passeriformes
Apiales

Варіант 2

Gramineae
Animalia
Archimycetes
Lycopodiophytina
Prunoideae
Magnoliopsida
Faboidae
Aves
Columbiformes
Microtidae

5. Перекладіть українською мовою уніомінальні назви рослин і тварин:

Варіант 1

клас Однодольні
відділ Голонасінні
родина Капустяні
підродина Селерові
порядок Айстроцвіті
клас Архіміцети
родина Хрестоцвіті
підродина Сливові
порядок Макоцвітні
ряд Двокрилі

Варіант 2

підклас Ліліїди
підродина Трубчасті
відділ Покритонасінні
підродина Анемонові
родина Складноцвіті
коліно Пшеничні
порядок Каперцецвіті
тип Хордові
клас Комахи
ряд Прямокрилі

ЗАНЯТТЯ 11

§ 32. СКЛАД СЛОВА. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ ПРО СЛОВОТВОРЕННЯ

Значна частина латинських біологічних термінів є похідними або складними словами. У складі слова розрізняють мінімальні неподільні частини: корені, афікси і закінчення.

Корінь – це непохідна частина слова, яка виражає його лексичне значення.

Афікс – це частина слова, яка виражає його граматичне або словотвірне значення та уточнює лексичне значення. За положенням відносно кореня афікси поділяються на префікси (частина слова, яка стоїть перед коренем), суфікси (частина слова, яка стоїть після кореня) та деякі інші: інтерфікси, інфікси тощо.

Корені й афікси становлять основу слова, яка найбільш повно передає його лексичне значення.

Закінчення – це змінювана частина слова, за допомогою якої утворюються граматичні форми. Закінчення виражає граматичне значення слова при словозміні (відмінюванні).

Мінімальні значимі частини слова називаються **морфемами**. Морфемі і блоки морфем, які регулярно відтворюються в існуючих термінах або використовуються для утворення нових термінів і мають певне стає значення називаються **терміноелементами**.

Членування терміна на терміноелементи не завжди збігається з членуванням його на морфемі, оскільки деякі терміноелементи можуть складатися з блоку морфем: префікс + корінь, корінь + суфікс, префікс + корінь + суфікс. У такій формальній і значеннєвій єдності ці блоки морфем вичленовуються в ряді утворених похідних слів. Наприклад, терміноелемент *-logia* зі значенням “наука, розділ наукової дисципліни” є двоморфемним за складом: корінь *-log-* (від грецьк. *logos* – слово, вчення) + суфікс *-i-a*, який має значення “абстрактне поняття, явище”. Терміноелемент *-logia* є надзвичайно продуктивним: за його допомогою утворено сотні похідних слів.

Наприклад:

biologia (від грецьк. *bios* – життя) – біологія, наука про живу природу;

zoologia (від грецьк. *zoon* – тварина) – зоологія, наука про тварин;

drumologia (від грецьк. *drumos* – ліс) – дрімологія, наука про ліси;

dendrologia (від грецьк. dendron – дерево) – дендрологія, розділ ботаніки, який вивчає деревні рослини;

mycologia (від грецьк. mykes – гриб) – мікологія, розділ ботаніки, який вивчає гриби;

bryologia (від грецьк. bryon – мох) – бриологія, розділ ботаніки, який вивчає мохи тощо.

Такі терміноелементи, які регулярно відтворюються й використовуються при утворенні багатьох похідних називаються частотними. За допомогою частотних терміноелементів утворюються численні ряди (серії) однотипних за структурою і значенням термінів.

За положенням у слові терміноелементи можуть бути початковими та кінцевими. Деякі терміноелементи можуть вживатися як на початку, так і в кінці слова. Наприклад, високочастотний терміноелемент -*phyt-* (від грецьк. *phyton* – рослина) зустрічається у варіантах *phyto-*, *-phyton*, *-phyta*:

phytocenosis – фітоценоз, рослинне угруповання;

phytophagus – фітофаг, тварина, яка годується рослинами;

phytoncida – фітонциди, вироблювані рослинами біологічно активні речовини, які вбивають або уповільнюють розвиток інших організмів (головним чином, мікробів);

hygrophyton – гігрофіт, рослина, пристосована до надмірних умов зволоження;

Magnoliophyta – відділ Покритонасінні (рослини).

Терміноелементи утворюють складну формально-семантичну **терміносистему**, в якій за кожним терміноелементом закріплено певне місце і значення, і яка є відкритою для новоутворених термінів.

У латинській мові розрізняють два основних способи словотворення: афіксальний та безафіксальний.

Афіксальним називається такий спосіб, при якому нове слово утворюється шляхом додавання до твірної основи префіксів або суфіксів. Слова, утворені таким способом, називаються похідними.

При безафіксальному способі слова утворюються шляхом складання основ. Слова, утворені таким способом, називаються складними. До безафіксальних належать також такі види творення слів як субстантивація й анаграма.

Субстантивація – це перехід різних частин мови в іменники. Найчастіше субстантивуються прикметники та дієприкметники.

Наприклад:

gymnospermus, а, um – голонасінний → *Gymnospermae*, *arum f* – відділ Голонасінні.

Анаграма – це спосіб творення слів шляхом перестановки букв або складів.

Наприклад:

Bolivia (Болівія, країна в Південній Америці) → Lobivia (Лобівія, рід кактусів)

Lima (Ліма, столиця Перу) → Mila (Міла, рід кактусів).

Крім того, існують змішані способи творення слів, найпродуктивнішими з яких є: складання + суфіксація, а також префіксально-суфіксальний спосіб.

§ 33. СКЛАДАННЯ ОСНОВ

Складні біологічні терміни утворюються складанням основ за допомогою сполучних голосних, або інтерфіксів. Основи латинського походження сполучаються за допомогою голосного *-i-*: lat-i-folius – широколистий. Основи грецького походження сполучаються за допомогою голосного *-o-*: melan-o-spermus – чорнонасінний або без сполучного голосного, якщо друга основа починається з голосного: micr-anthus – дрібноквітковий.

Однак у штучних неологізмах ця мовна закономірність дотримується не завжди. Досить часто новоутворені терміни мають гібридне походження, коли сполучаються основи латинського і грецького походження:

terminologia – термінологія

лат. terminus – межа, границя + грецьк. -logia.

У біологічній термінології найбільш продуктивними є складання таких основ:

1) основа прикметника + основа іменника:

охусоссус – журавлина

охус – кислий, гострий, їдкий + kokkos – зернина;

2) основа прикметника + основа прикметника:

alb-i-maculatus – білоплямистий

albus, a, um – білий + maculatus, a, um – плямистий;

3) основа іменника + основа іменника:

laur-o-cerasus – лавровишня

laurus, i f – лавр + cerasus, i f – вишня;

4) основа іменника + основа дієслова:

herb-i-vorus – травоїдний

herba, ae f – трава + vorare – їсти, поїдати;

5) основа числівника + основа іменника:

tri-folium – конюшина

tres – три + folium, і n – листок.

Найчастіше шляхом складання основ утворюються прикметники.

Біологічна термінологія формувалася на базі латинського та грецького лексичного фонду. Це зумовило появу греко-латинських дублетних позначень одного поняття, або **дублетів**.

Наприклад:

лат. diversifolius – різнолистий

грецьк. heterophyllus – різнолистий;

лат. multiflorus – багатоквітковий

грецьк. polyanthus – багатоквітковий.

Більшість складних біологічних термінів має прозору внутрішню форму та чітке мотивування: значення невідомого слова може бути розкрито з його словотворчої структури. Тому вивчення частотних терміноелементів сприяє більш свідомому опануванню біологічних термінів, значно спрощує їх розуміння й запам'ятовування.

***Латинські та грецькі терміноелементи,
що означають рослини та частини рослин***

Латинські основи	Грецькі основи	Значення
-plant-	-phyt-	рослина
-arbor-	-dendr-	дерево
-frutic-	-thamn-	кущ
-fung-	-myc-	гриб
-musc-	-bryo-	мох
-foli-	-phyll-	листок
-flor-	-anth-	квітка
-fruct-	-carp-	плід
-ram-	-clad-	гілка
-radic-	-rhiz-	корінь
-pistill-	-gyn-	маточка
-semin-	-sperm-	насіння
-spic-	-stach-	колос
-spin-	-acanth-	колючка
-stamin-	-andr-, -stemon-	тичинка

**Латинські та грецькі терміноелементи,
що вказують на морфологічні ознаки рослин
(розмір, форму, колір, будову)**

Латинські основи	Грецькі основи	Значення	Приклади
magni-, grandi-	macro-, mega-	велико-	grandiflorus – великоквітковий macrophyllus – великолистий
parvi-	micro-	дрібно-	magnigranulatus – великозернистий parvifolius / microphyllus – дрібнолистий
multi-, pluri-	poly-	багато-	multiflorus / polyanthemus – багатоквітковий pluricaulis – багатостебельний
pauci-	olig-	мало-	pauciflorus / oliganthus – малоквітковий
lati-	platy-	широко-	latifolius / platyphyllus – широколистий
angusti-	steno-	вузько-	angustifolius / stenophyllus – вузьколистий
integri-	holo-	ціло-	integrifolius / holophyllus – цілолистий
diversi-	hetero-	різно-	diversifolius / heterophyllus – різнолистий
tenui-	lepto-	тонко-	tenuifolius – тонколистий leptocaulis – тонкостебловий
crassi-	pachy-	товсто-	crassifolius – товстолистий pachycarpus – товстоплідний
brevi-	brachy-	коротко-	brevicaulis – короткостебловий brachyanthus – короткоквітковий
acuti-	acro-, oxy-	гостро-	acutifolius – гостролистий acropetalus – гостропелюстковий oxycarpus – гостроплідний
obtusi-	ambly-	тупо-	obtusifolius / amblyophyllus – туполистий
aequi-	iso-	рівно-	aequipetalus – рівнопелюстковий isophyllus – рівнолистий
recti-	ortho-	прямо-	recticaulis – прямостебловий orthoramosus – прямогіллястий

Продовження таблиці

Латинські основи	Грецькі основи	Значення	Приклади
longi-	dolicho-	довго-	longiramosus – довгогіллястий
glabri-, nudi-	gymno-	голо-	dolichocarpus – довгоплідний glabriflorus – голоквітковий nudicaulis – голостебловий
rari-, laxi-	span-	рідко-	gymnospermus – голонасінний rariflorus – рідкоквітковий laxifolius – рідколистий
densi-, crebri-	rycno- dasy-	густо-, рясно-	spaniocarpus – рідкоплідний densiflorus – рясноцвітий crebridens – густозубчастий rycnophyllus – густолистий dasyanthus – рясноцвітий
albi-	leuc-	біло-	albiflorus / leucanthus – білоквітковий
nigri-	melano-	чорно-	nigrimaculatus – чорноплямистий melanospermus – чорнонасінний
flavi-, lute-	ochro-, xantho-	жовто-	flaviflorus – жовтоквітковий luteovirens – жовто-зелений ochroleucus – жовто-білий
rubri-	erythr-	червоно-	rubriflorus – червоноквітковий erythrocarpus – червоноплідний
squami-	lepido-	луско-	squamifolius – лусколистий lepidocarpus – лускоплідний
aqu-	hydro-	водо-	aquacultura – аквакультура hydrophilus – водолубний
-	hygro-	волого-	hygrophyton – гігрофіт
-formis	-oideus, -oides	-видний	radiciformis – кореневидний deltoideus – дельтовидний ranunculoides – жовтецевий
-fer	-phorus	-носний	mellifer – медоносний anthophorus – квітконосний
-	-philus	-любний	thermophilus – теплолюбний

ЛЕКСИЧНИЙ МІНІМУМ

<i>Лат.</i>	<i>Грецьк.</i>	
grandifolius, a, um	macrophyllus, a, um	великолистий
altifolius, a, um	platyphyllus, a, um	широколистий
angustifolius, a, um	stenophyllus, a, um	вузьколистий
parvifolius, a, um	microphyllus, a, um	дрібнолистий
integrifolius, a, um	holophyllus, a, um	цілолистий
diversifolius, a, um	heterophyllus, a, um	різнолистий
tenuifolius, a, um	leptophyllus, a, um	тонколистий
crassifolius, a, um	pachyphyllus, a, um	товстолистий
rotundifolius, a, um	cyclophyllus, a, um	круглолистий
multifolius, a, um	polyphyllus, a, um	багатолистий
multiflorus, a, um	polyanthus, a, um	багатоквітковий
pauciflorus, a, um	oliganthus, a, um	малоквітковий
grandiflorus, a, um	macranthus, a, um	великоквітковий
parviflorus, a, um	micranthus, a, um	дрібноквітковий
—	macrocarpus, a, um	великоплідний
—	microcarpus, a, um	дрібноплідний
—	rhizophyllus, a, um	коренелистий
—	rhizocarpus, a, um	коренеплідний

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Назвіть елементарні словотворчі елементи.
2. Що таке *афікси*? Чим вони відрізняються від кореня слова?
3. Що таке *морфема*?
4. Назвіть основні способи словотворення в латинській мові.
5. Які безафіксальні способи творення слів ви знаєте? Наведіть приклади слів, утворених цим способом.
6. Складання яких основ є найбільш продуктивними в біологічній термінології?
7. За допомогою яких голосних сполучаються основи: а) грецького походження; б) латинського походження?
8. Що таке *терміноелемент*?
9. Які терміноелементи називаються частотними?
10. Що таке латинсько-грецькі дублети? Чому вони виникли?

ВПРАВИ

1. Вкажіть грецькі дублети латинських терміноелементів (ТЕ), визначте їх значення:

<i>Варіант 1</i>		<i>Варіант 2</i>	
Латинські ТЕ	Грецькі ТЕ	Латинські ТЕ	Грецькі ТЕ
a) magni-, grandi- lati- integri- brevi- albi- -formis	holo- leuco- macro-, mega- platy- -oides brachy-	a) parvi- multi-, pluri- angusti- longi- diversi- nigr-, atr-	poly- melano- dolicho- hetero- micro- steno-
b) aequi- tenui- crassi- acuti- obtusi- recti-	iso- lepto- pachy- acro-, oxy- ambly- ortho-	b) glabri-, nudi- rari-, laxi- flavi-, lute- rubri- squami- aqu-	gymno- span- ochro-, xantho- erythr- lepido- hydro-

2. Вкажіть латинські дублети грецьких терміноелементів, визначте їх основу:

Варіант 1

Грецькі ТЕ	Латинські назви
a) -phyt- -phyll- -carp- -rhyz-	fructus, us <i>m</i> – плід radix, icis <i>f</i> – корінь planta, ae <i>f</i> – рослина follium, i <i>n</i> – листок
b) -anth- -clad- -gyn- -dendr-	ramus, i <i>m</i> – гілка pistillum, i <i>n</i> – маточка arbor, is <i>f</i> – дерево flos, floris <i>m</i> – квітка

Варіант 2

Грецькі ТЕ	Латинські назви
------------	-----------------

a) -sperm-	stamen, inis <i>n</i> – тичинка
-thamn-, -stemon-	spica, ae <i>f</i> – колос
-stach-	semen, inis <i>n</i> – насіння
-andr-	frutex, icis <i>f</i> – кущ
b) -musc-	spina, ae <i>f</i> – колючка
-bryo-	muscus, i <i>m</i> – мох
-acanth-	fungus, i <i>m</i> – гриб

3. Замініть українські терміноелементи латинськими, утворіть складні терміни та поясніть їх значення:

<i>Варіант 1</i>					
велико-	}	- florus, a, um	дрібно-	}	-anthus, a, um
багато-			-carpus, a, um		
одно-			-phyllus, a, um		
біло-			-spermus, a, um		
коротко-			-granulatus, a, um		

<i>Варіант 2</i>					
вузько-	}	- folius, a, um	багато-	}	-phyllus, a, um
дрібно-			-cladus, a, um		
мало-			-anthus, a, um		
широко-			-gynus, a, um		
довго-			-spicatus, a, um		

4. Перекладіть латинською мовою:

цілолистий	медоносний	теплолюбний
короткостебловий	прямогіллястий	круглолистий
коренеплідний	водолюбний	лускоплідний
чорнонасінний	рясноцвітий	квітконосний

5. Перекладіть українською мовою, виділіть словотворчі елементи:

<i>Варіант 1</i>	<i>Варіант 2</i>
Festuca heterophylla	Triticum sphaerococcum
Cuscuta breviflora	Allium microbulbum
Phleum phleoides	Onobrychis vicifolia
Avena cultiformis	Lupinus polyphyllus

Polygonatum multiflorum
Euphorbia salicifolia
Citrullus colocynthoides
Euphorbia salicifolia
Elaeagnus oxycarpa
Elytrigia trichophora
Asparagus brachyphyllus
Achillea tenuifolia
Muscāri botryoides
Synchytrium macrosporium
Populus balsamifera

Vitis vinifera
Salix acutifolia
Solanum dulcamara
Echinochloë oryzoides
Equisetum polystachyum
Cotoneaster melanocarpa
Rubus melanolasius
Cleome ornithopodioides
Kalanchoë longiflora
Pterocarya fraxinifolia
Trachyspermum ammi

6. Перекладіть латинською мовою, виділіть словотворчі елементи:

Варіант 1

Льон тонколистий
Обліпіха крушиновидна
Чина круглолиста
Мак білоквітковий
Бадан товстолистий
Вишня червоноплідна
Комонник жовто-білий
Хрінниця рясноцвіта
Гладіолус великоквітковий
Очанка коротковолоса
Пирій ковилолистий
Рапс олійний
Проломник нитковидний
Жеруха бульбоносна

Варіант 2

Люпин вузьколистий
Деревій дрібноквітковий
Горобина чорноплідна
Астрагал солодколистий
Китник зайцехвостий
Купина великоквітова
Валеріана пагононосна
Ковила пухнастолиста
Жасмин голоцвітий
Хрін сухорібриковий
Пальчатка гребінчаста
Королиця звичайна
Яблуня рання
Бджола медоносна

7. Знайдіть в етимологічному довіднику, наведеному в додатках у кінці посібника, слова, утворені шляхом складання основ, з'ясуйте їх походження.

ЗАНЯТТЯ 12

§ 34. ЧИСЛІВНИК

У латинській мові числівники поділяються на чотири розряди:

- 1) кількісні (відповідають на питання *скільки?*);
- 2) порядкові (відповідають на питання *котрий? який?*);
- 3) розподільні (відповідають на питання *по скільки?*);
- 4) прислівникові (відповідають на питання *скільки разів?*).

Цифри		Кількісні	Порядкові	Розподільні	Прислівникові
арабські	римські				
1	I	unus, a, um <i>один, -а, -е</i>	primus, a, um <i>перший, -а, -е</i>	singuli, ae, a <i>по одному</i>	semel <i>один раз</i>
2	II	duo, duae, duo	secundus, a, um	bini, ae, a	bis
3	III	tres, tria	tertius, a, um	terni, ae, a	ter
4	IV	quattuor	quartus, a, um	quaterni, ae, a	quater
5	V	quinque	quintus, a, um	quini, ae, a	quinqies
6	VI	sex	sextus, a, um	seni, ae, a	sexies
7	VII	septem	septimus, a, um	septeni, ae, a	septies
8	VIII	octo	octavus, a, um	octoni, ae, a	octies
9	IX	novem	nonus, a, um	noveni, ae, a	novies
10	X	decem	decimus, a, um	deni, ae, a	decies

Складні кількісні числівники другого десятка від 11 до 17 утворюються шляхом додавання до основи назв одиниць закінчення *-decim*:

11 – undecim (un-us + decim)

12 – duodecim (duo + decim) і т.д.

Складні числівники, в яких останньою цифрою є цифра 8 або 9 (18, 19, 28, 29 і т.д.), утворюються за принципом віднімання назви двох або однієї одиниць від назви наступного десятка:

18 – duo-de-viginti – “від двадцяти два”

19 – un-de-viginti – “від двадцяти один”

28 – duo-de-triginta – “від тридцяти два”.

Усі десятки (крім 20) мають закінчення *-ginta*:

20 – viginti

30 – triginta

40 – quadraginta.

Цифри		Кількісні	Порядкові
арабські	римські		
11	XI	undecim	undecimus, a, um
12	XII	duodecim	duodecim, a, um
13	XIII	tredecim	tertius decimus
14	XIV	quattuordecim	quartus decimus
15	XV	quindecim	quintus decimus
16	XVI	sedecim	sextus decimus
17	XVII	septendecim	septimus decimus
18	XVIII	duodeviginti	duodevicesimus, a, um
19	XIX	undeviginti	undevicesimus, a, um
20	XX	viginti	vicesimus, a, um
30	XXX	triginta	tricesimus, a, um
40	XL	quadraginta	quadragagesimus, a, um
50	L	quingenta	quingagesimus, a, um
60	LX	sexaginta	sexagesimus, a, um
70	LXX	septuaginta	septuagesimus, a, um
80	LXXX	octoginta	octogesimus, a, um
90	XC	nonaginta	nonagesimus, a, um
100	C	centum	centesimus, a, um
500	D	quingenti	quingentesimus, a, um
1000	M	mille	millesimus, a, um

Складені числівники від 21 до 99 можуть виражатися двома способами:

1) на першому місті позначається число десятків, а потім число одиниць:

21 – viginti unus, 45 – quadraginta quinque;

2) на першому місті ставиться число одиниць, а потім число десятків, що приєднується сполучником *et* – “і”:

21 – unus et viginti, 45 – quinque et quadraginta.

У тризначних і багатозначних числах спочатку ставляться числа більшого розряду, а потім меншого (без сполучника): 164 – centum sexaginta quattuor.

Порядкові числівники (десятки і сотні) утворюються за допомогою суфікса *-esim* і родових закінчень *-us*, *-a*, *-um*:

vicesimus, a, um – двадцятий.

Розподільні числівники в латинській мові мають форму множини і перекладаються кількісним числівником із прийменником *no*: *singuli*, *ae*, *a* – по одному, по одній.

У біологічній номенклатурі вживаються числівникові терміноелементи – префікси або корені, утворені від числівників як латинського, так і грецького походження (див. Лексичний мінімум).

Римські цифри

Існує сім основних знаків для позначення римських цифр:

I – 1	X – 10	C – 100	M – 1000.
V – 5	L – 50	D – 500	

Для позначення усіх інших чисел використовують комбінації цих знаків: шляхом додавання справа (для збільшення числа) або зліва (для зменшення числа). Шляхом зменшення записуються усі четвірки та дев'ятки, решта чисел записується шляхом збільшення:

2 – II (I + I)	9 – IX (X – I)	400 – CD (D – C)
7 – VII (V + I + I)	600 – DC (D + C)	1100 – MC (M + C).

§ 35. ЛАТИНСЬКІ НАЗВИ РОСЛИННИХ УГРУПУВАНЬ *

Окремі види та їх популяції формують у природі рослинні угруповання або фітоценози (від грецьк. *phyton* – рослина, *koinos* – загальний). Рослинне угруповання – це відносно однорідна за складом та структурою група рослин, що зростають на певній території.

Як і рослини, рослинні угруповання класифікуються за ієрархічною системою. Розділ ботаніки, присвячений опису, найменуванню та побудові ієрархічної системи рослинних угруповань називається синсистематикою. Система рослинних угруповань побудована на принципах, аналогічних системі рослин. Синсистематика тут відповідає систематиці, синтаксон – таксону.

Найбільш поширеними системами класифікації рослинних угруповань є фізіономічна і флористична. Номенклатура в обох системах складена на зразок таксономічної. Назва таксонів будь-якого рангу утворюється за допомогою діагностичних кінцевих елементів. Незважаючи на деяку подібність синтаксонів, їхні об'єми та способи позначення в кожній системі відрізняються.

* Даний розділ наводиться за посібником *Чопика В.І., Єни А.В.* Латинська ботанічна номенклатура. – К.: РВЦ Київський Університет, 1997. – с. 39-43.

Фізіономічна класифікація рослинності

Фізіономічна класифікація рослинності була розроблена російським ботаніком В.М. Сукачовим і зараз існує в різних модифікаціях. Головними синтаксономічними рангами вважаються три: асоціація, формація та тип рослинності.

Виділення та найменування синтаксонів здійснюється за одним чи кількома домінуючими видами головного ярусу (чи кількох ярусів) у фітоценозі. Якщо у назві синтаксона використано більше однієї назви рослини, то на останнє місце ставиться той вид, якого більше, до останніх родових основ додається закінчення **-o**.

Ранг синтаксона визначається за діагностичним кінцевим елементом латинського слова, що додається до основи родової назви. Видовий епітет, якщо він наводиться, подається у родовому відмінку, інколи в дужках.

Назва асоціації складається, як правило, з двох слів:

- 1) родової назви едифікатора;
- 2) родової назви субедифікатора, яка отримує відповідне закінчення **-etum** або **-osum**.

У назвах асоціацій замість другого члена (субедифікатора) іноді ставиться визначення, пов'язане з еколого-морфологічними ознаками асоціації, яке є, як правило, прикметником середнього роду: *herbosum* – трав'яний, *rigum* – чистий, або *nudum* – голий (без трав'яного ярусу), *montanum* – гірський, *typicum* – типовий тощо.

Наприклад: *Quercetum magnoherbosum* – діброва високотравна.

У московській та шведській геоботанічних школах асоціаціям даються синтетичні назви. Вони становлять собою перелік домінантів, або співдомінантів, в якому види одного ярусу розділяються знаком "+", а різних ярусів – знаком "-". Стрілка, яка іноді використовується, вказує на сезонну (→) чи річну (↔) зміну домінантів. Назва найбільш ясного в межах ярусу виду повинна стояти на першому місці. Всі назви подаються в називному відмінку однини:

Quercus robur – *Corydalis solidas* + *Anemone ranunculoides* → *Aegopodium podagraia*.

Українські еквіваленти латинської номенклатури рослинних угруповань майже завжди супроводжуються вказівкою синтаксономічного рангу, зважаючи на відсутність спеціальних уніфікованих кінцевих елементів. Українські назви фітоценозів можуть бути виражені іменниками в називному чи родовому відмінку, а також прикметниками.

На практиці часто уникають спеціальних назв синтаксонів, обмежуючись загальними характеристиками фітоценозів на зразок “кримськососновий ліс з підліском із Жасмину кущового”, або “вологі різнотравні луки із Купальницею”.

Нижче наводиться таблиця синтаксонів фізіономічної класифікації рослинності.

**Система синтаксонів
фізіономічної класифікації рослинності**

Синтаксономічні категорії		Лат. кінцеві елементи	Приклади
лат.	укр.		
typus plantarum	тип рослинності	-ae	Silvae – ліси
classis formationis	клас формацій	-osa -eta -ae	Lignosa – деревна рослинність Herbeta – трав’яна рослинність Silvae coniferae – ліси хвойні
grex formationis	група формацій	-eta	Pineta – група формацій Сосняки
formatio	формація	-eta -ae*	Pineta pallasianae, або Pineta P. pallasianae – формація Сосни кримської
subformatio	субформація	-eta -ae*	Qerceto (pubescentis) - Pineta (pallasianae) – Пухнастодубово- кримськососнова субформація
classis associationis	клас асоціацій	-eta -ae*	Qerceto (pubescentis) - Pineta (pallasianae) – Пухнастодубово- кримськососновий клас асоціацій
grex associationis	група асоціацій	-eta -osa	Pineta (pallasianae) graminosa – Злаково-кримськососнова група асоціацій
associatio	асоціація	-etum -osum	Pinetum (pallasianae) brachy- podiosum (rupestris) – Скельно- куцоніжково-кримськососнова асоціація
subassociatio	субасоціація	-etum -osum	Pinetum (pallasianae) caricoso- brachypodiosum (rupestris) – Осоково-скельно-куцоніжково- кримськососнова субасоціація

* Або інші закінчення родового відмінка.

Флористична класифікація рослинності

Ця класифікація рослинності розроблена французьким ботаніком Ж. Браун-Бланке. Вона базується на чотирьох головних рангах: асоціація, союз, порядок, клас.

Для назви синтаксонів обираються назви одного чи двох видів рослин за спеціальною методикою (так звані характерні види). Основа назви будь-якого синтаксона – вид головного ярусу угруповання. Якщо назва синтаксона подвійна, вона пишеться через дефіс, причому вид головного ярусу подається на другому місці, а вид другого ярусу позначається першим. До першої родової назви додається закінчення - *i* або -*o*.

Синтаксони різних рангів розрізняються за латинськими діагностичними кінцевими елементами, які додаються до основи родової назви виду головного ярусу.

Назва субасоціації складається з назви та епітета асоціації. Останній утворюється двома способами: він є або назвою виду, або пояснюючим прикметником.

Назви варіанта і фації утворюються шляхом додавання до назви (суб)асоціації скорочень *var.* або *fac.* і видової назви рослини у називному відмінку.

Нижче наводиться таблиця синтаксонів флористичної класифікації рослинності.

Система синтаксонів флористичної класифікації рослинності

Синтаксономічні категорії		Лат. кінцеві елементи	Приклади
лат.	укр.		
classis	клас	-etea	Quercetea pubescenti-petraeae
subclassis	підклас	-enea	Quercenea pubescentis
ordo	порядок	-etalia	Cotinetalia
subordo	підпорядок	-enalia	Cotinenalia
alliancia	союз	-ion	Carpino (orientali)-Quercion pubescentis
suballiancia	підсоюз	-enion	Quecenion pubescentis
associatio	асоціація	-etum	Junipero-Lasiagostri-Quercetum pubescentis

Продовження таблиці

Синтаксономічні категорії		Лат. кінцеві елементи	Приклади
лат.	укр.		
subassociatio	субасоціація	-etosum	Junipero-Lasiagostri-Quercetum pubescentis cistetosum
varietas	варіант	—	Junipero-Lasiagostri-Quercetum pubescentis cistetosum var. Medicago romanica
facies	фація	—	Junipero-Lasiagostri-Quercetum pubescentis cistetosum var. Medicago romanica fac. Hedera helix

Вихідні назви: *Quercus pubescens*, *Q. petraea*, *Cotinus coggygia*, *Carpinus orientalis*, *Juniperus excelsa*, *Lasiagrostis bromoides*.

ЛЕКСИЧНИЙ МІНІМУМ

Латинські та грецькі числівникові терміноелементи

Латинські терміноелементи	Грецькі терміноелементи	Значення
uni-	mono-	одно-
bi-	di-, dich-	дво-
tri-	tri-	три-
quadr-	tetra-	чотири-
quint-	penta-	п'яти-
sext-	hexa-	шести-
sept-	hepta-	семи-
octo-	octo-	восьми-
novem-	ennea-	дев'яти-
deci-, decem-	deca-	десяти-
centi-	—	сто-
milli-, mille-	chilio-	тисячо-
primi-	proto-	першо-
semi-	hemi-	напів-

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Назвіть розряди латинських числівників.
2. Як утворюються складні числівники другого десятка?
3. Як утворюються складені числівники від 21 до 99?
4. Як утворюються порядкові числівники?
5. Як позначаються римські цифри?
6. Назвіть числівникові терміноелементи, які вживаються в біологічній номенклатурі?
7. Що таке *фітоценоз*?
8. Які системи класифікації рослинних угруповань ви знаєте?
9. На яких принципах побудована фізіономічна класифікація рослинності? Назвіть її основні ранги та способи їх позначення.
10. На яких принципах побудована флористична класифікація рослинності? Назвіть її основні ранги та способи їх позначення.

ВПРАВИ

1. Замініть українські числівникові терміноелементи латинськими (грецькими), перекладіть утворені терміни:

	Латинські основи	Грецькі основи
одно-	-folius, a, um	-phyllus, a, um
дво-	-florus, a, um	-anthus, a, um
три-	-siliquosus, a, um	-gynus, a, um
чотири-	-color, is	-spermus, a, um
п'яти-	-partitus, a, um	-petalus, a, um
шести-	-lobatus, a, um	-andrus, a, um

2. Перекладіть українською мовою:

<i>Варіант 1</i>		<i>Варіант 2</i>	
bifolius	dioicus	biennis	uniflōrus
unicaulis	trifolius	unisiliquosus	monococcus
dispermus	unicolor	monanthus	pentagynus
tetraphyllus	quadriflōrus	octophyllus	septemfolius
decemflorus	pentaphyllus	tricolor	quadripetalus
pentandrus	heptapetalus	quinqueflōrus	triandrus
hexapetalus	octandrus	ecapetalus	hexaphyllus

3. Перекладіть українською мовою, виділіть числівникові терміноелементи:

Варіант 1

Achillea millefolium
Triticum monococcum
Zea mays semidentata
Bidens tripartita
Primula veris
Linaria bipartita
Leonurus quinquelobatus
Paris quadrifolia

Варіант 2

Trifolium repens
Partenocissus quinquefolia
Hypericum quadrangulum
Aesculus octandra
Mattiola bicornis
Tichius quinquepunctatus
Leptinotarsa decemlineata
Salix pentandra

4. Перекладіть латинською мовою:

Варіант 1

Ячмінь дворядний
Повитиця одностовпцева
Конюшина лучна
Пшениця двозернянка
Фіалка триколірна
Кропива дводомна
Перлівка одноквіткова
Вероніка двійчаста
Дрік чотиригранний
Енотера дворічна
Верба тритичинкова
Журавлина чотирипелюсткова

Варіант 2

Глід одноматочковий
Горошок чотиринасінний
Хвойник двоколосий
Гадючник шестипелюстковий
Бобівник трилистий
Сорго двоколірне
Любка дволиста
Бундук дводомний
Мачок триколірний
Перстач семилисточковий
клас Однодольні
ряд Двокрилі

5. Знайдіть в етимологічному довіднику, наведеному в додатках у кінці посібника, слова, утворені за допомогою числівникових терміноелементів, та з'ясуйте їх походження.

6. Перекладіть латинські назви рослинних угруповань:

Festucetum (valesiacaе) medicagosum (falcatae)
Festucetum (valesiacaе) bromopsidosum (inermis)
Agrostidetum (tenuis) equisetosum (arvense)
Agrostidetum (tenuis) thymosum (serpilli)
Qerceto (pubescentis)-Pineta (pallasianaе)

ЗАНЯТТЯ 13

§ 36. СУФІКСАЦІЯ

Суфіксація – це спосіб творення нових слів за допомогою суфіксів, які додаються до твірної основи.

Суфікси виконують важливу класифікаційну функцію: утворені з їх допомогою слова співвідносяться з певними класами понять. Наприклад, іменники, утворені за допомогою суфіксів **-ul-**, **-ol-** належать до класу демінутивів – слів із зменшувальним значенням; віддієслівні іменники з суфіксом **-i-o** мають загальне категоріальне значення “дія, процес” тощо. Деякі суфікси можуть мати два і більше значень.

Нижче наводяться найпродуктивніші суфікси іменників і прикметників.

Суфікси іменників

Суфікси	Значення	Приклади
-ul- (-cul-)	Зменшувальне	spicula, ae <i>f</i> – колосок (spica, ae <i>f</i> – колос) radicula, ae <i>f</i> – редиска, букв. “корінчик” (radix, īcis <i>f</i> – корінь) flosculus, i <i>m</i> – квіточка (flos, floris <i>m</i> – квітка)
-ol-		foliolum, i <i>n</i> – листочок (folium, i <i>n</i> – листок)
-ill-		pyrola, ae <i>f</i> – грушанка (pyrus, i <i>f</i> – груша) pistillum, i <i>n</i> – маточка, букв. “товкач” (pinso, ui, pistum, ere – товкти)
-ell-		myrtillus, i <i>m</i> – чорниці (myrtus, i <i>f</i> – мирт: листя чорниці нагадує листя мирту) lenticella, ae <i>f</i> – сочевичка (lens, lentis <i>f</i> – сочевиця) capsella, ae <i>f</i> – грицики, букв. “коробочка” (capsa, ae <i>f</i> – коробка)
-et-um	Сукупність рослин одного виду або роду	fruticetum, i <i>n</i> – чагарник (frutex, icis <i>m</i> – кущ) quercetum, i <i>n</i> – діброва (quercus, us <i>f</i> – дуб) bacsetum, i <i>n</i> – ягідник (bacca, ae <i>f</i> – ягода)

Продовження таблиці

Суфікси	Значення	Приклади
-ari-um	Місце- знаходження, сукупність предметів	herbarium, <i>i n</i> – гербарій (herba, <i>ae f</i> – трава) seminarium, <i>i n</i> – розсадник (semen, <i>inis n</i> – насіння) cucumerarium, <i>i n</i> – баштан (cucumis, <i>eris m</i> – огірок)
-ment-um	Засіб або результат дії	tegumentum, <i>i n</i> – покрив (tego, tectum, <i>ere</i> – покривати) rudimentum, <i>i n</i> – рудимент (rudis, <i>e</i> – нерозвинений)
-i-o -ur-a	Дія або результат дії	divisio, <i>onis f</i> – відділ (divido, visum, <i>ere</i> – ділити, розділяти) cultura, <i>ae f</i> – культура (colo, cultum, <i>ere</i> – обробляти, вирощувати)
-i-a -nti-a	Абстрактне поняття	notitia, <i>ae f</i> – знання (notus, <i>a, um</i> – відомий) substantia, <i>ae f</i> – речовина (substo, <i>are</i> – існувати)

Суфікси прикметників

Суфікси	Значення	Приклади
-ol-	Слабкий ступінь якості	luteolus, <i>a, um</i> – жовтуватий (luteus, <i>a, um</i> – жовтий)
-ul-		albulus, <i>a, um</i> – білуватий (albus, <i>a, um</i> – білий)
-cul-		dulciculus, <i>a, um</i> – солодкуватий (dulcis, <i>e</i> – солодкий)
-uscul-		duriusculus, <i>a, um</i> – твердуватий (durus, <i>a, um</i> – твердий)
-ell-		amarellus, <i>a, um</i> – гіркуватий (amarus, <i>a, um</i> – гіркий)
-ans		fruticans, <i>antis</i> – кущистий (frutex, <i>icis m</i> – кущ)
-ens		rubens, <i>entis</i> – червонуватий (ruber, <i>bra, brum</i> – червоний)

Продовження таблиці

Суфікси	Значення	Приклади
-at- -os- -lent-	Характерна ознака, насиченість, відношення до предмета або місця	maculatus, a, um – плямистий (macula, ae f – пляма) spicatus, a, um – колосистий (spica, ae f – колос) spinōsus, a, um – колючий (spina, ae f – колючка) saxōsus, a, um – скельний (saxum, i n – скеля) succulentus, a, um – соковитий (succus, i m – сік) esculentus, a, um – їстівний (esca, ae f – їжа, корм)
-al- -ar- -an- -ic- -in- -ens-is	Належність, властивість, відношення до предмета або місця	officinalis, e – лікарський (officina, ae f – аптека) vulgaris, e – звичайний (vulgus, i n – народ, натовп) montanus, a, um – гірський (mons, montis m – гора) silvaticus, a, um – лісовий (silva, ae f – ліс) caninus, a, um – собачий (canis, is m – собака) arvensis, e – польовий (arvum, i n – поле, рілля)
-e- -ace-	Ознака предмета за його походженням, подібність до якогось матеріалу	aureus, a, um – золотистий (aurum, i n – золото) argenteus, a, um – сріблястий (argentum, i n – срібло) oleraceus, a, um – городній, овочевий (olus, ěris n – овоч) herbaceus, a, um – трав'янистий (herba, ae f – трава)

§ 37. ЛАТИНСЬКА ХІМІЧНА НОМЕНКЛАТУРА

Для майбутнього фахівця агробіологічного профілю необхідним є знання сучасної хімічної термінології та номенклатури – сукупності найменувань хімічних елементів і сполук.

Більшість назв хімічних елементів є іменниками латинського або грецького походження. Як правило, це іменники середнього роду II відміни:

Natrium, і *n* – натрій

Nitrogenium, і *n* – азот

Kalium, і *n* – калій

Zincum, і *n* – цинк.

NB! Phosphorus, і *m* – фосфор (іменник чоловічого роду II відміни); Sulfur, йрис *n* – сірка (іменник середнього роду III відміни).

Латинські назви хімічних елементів та сполук пишуться з великої букви.

Латинські назви хімічних елементів

Латинська назва	Символ	Українська назва	Латинська назва	Символ	Українська назва
Aluminium	Al	Алюміній	Hydrargyrum	Hg	Ртуть
Argentum	Ag	Срібло	Hydrogenium	H	Водень
Arsenicum	As	Миш'як	Iodum	I	Йод
Aurum	Au	Золото	Kalium	Ka	Калій
Barium	Ba	Барій	Magnesium / Magnium	Mg	Магній
Bismuthum	Bi	Вісмут	Manganum	Mn	Марганець
Borum	B	Бор	Natrium	Na	Натрій
Bromum	Br	Бром	Nitrogenium	N	Азот
Calcium	Ca	Кальцій	Oxygenium	O	Кисень
Carboneum	C	Вуглець	Phosphorus	Ph	Фосфор
Chlorum	Cl	Хлор	Plumbum	Pb	Свинець
Cuprum	Cu	Мідь	Sulfur	S	Сірка
Ferrum	Fe	Залізо	Zincum	Z	Цинк
Fluorum	F	Фтор			

Латинські назви оксидів, пероксидів, гідроксидів

Латинські назви оксидів, пероксидів та гідроксидів складаються з двох слів: назви катіона і назви аніона.

На відміну від української хімічної номенклатури, латинська назва катіона (хімічного елемента) ставиться на першому місці у формі родового відмінка однини. На другому місці ставиться назва аніона (іменники *oxydum*, і *n* – *оксид*; *peroxydum*, і *n* – *пероксид*; *hydroxydum*, і *n* – *гідроксид*) у називному відмінку однини:

Назва катіона + назва аніона
(Gen. Sing.) (Nom. Sing.)

Наприклад: *Zinci oxydum* – оксид цинку.

Латинські назви кислот

Латинські назви кислот складаються з двох слів: іменника *acidum*, і *n* – *кислота* і прикметника, утвореного від основи назви кислотоутворюючого елемента.

У назвах кисневих кислот з найвищим ступенем окислення вживаються прикметники з суфіксом ***-ic-um***:

Acidum sulfuricum – сірчана кислота

Acidum phosphoricum – фосфорна кислота.

У назвах кисневих кислот з нижчим ступенем окислення вживаються прикметники з суфіксом ***-os-um***:

Acidum sulfurosum – сірчиста кислота

Acidum chlorosum – хлориста кислота.

У назвах безкисневих кислот вживаються прикметники з префіксом ***hydro-*** і суфіксом ***-ic-um***:

Acidum hydrochloricum – хлористоводнева кислота

Acidum hydrosulfuricum – сірководнева кислота.

Латинські назви солей

Назви солей складаються з назви катіона і назви аніона.

1. Назва аніона солей кисневих кислот з найбільшим ступенем окислення виражається іменником чоловічого роду III відміни із суфіксом ***-as***.

2. Назва аніона солей кисневих кислот з меншим ступенем окислення виражається іменником чоловічого роду III відміни із суфіксом ***-is***.

3. Назва аніона солей безкисневих кислот виражається іменником середнього роду II відміни із суфіксом ***-id-um***.

4. Назва аніона солей безкисневих кислот з органічною основою виражається іменником середнього роду II відміни з префіксом *hydro-* та суфіксом *-id-um*.

Солі кислот	Суфікси та префікси		Приклади
	латинські	українські	
з найбільшим вмістом кисню	-as	-ат	Natrii sulfas сульфат натрію
з меншим вмістом кисню	-is	-ит, -іт	Natrii nitris нітрит натрію
безкисневих	-id-um	-ид, -ід	Kalii iodidum йодид калію
безкисневих з органічною основою	hydro- -id-um	гідро- -ид	Natrii hydrochloridum гідрохлорид натрію

Латинські назви кислих солей утворюються так само, як і назви середніх солей, але з додаванням префікса *hydro-*:

Natrii hydrocarbonas – гідрокарбонат натрію.

ЛЕКСИЧНИЙ МІНІМУМ

acidum, <i>i n</i> – кислота	
acidum sulfuricum – сірчана кислота	
acidum sulfurosum – сірчиста кислота	
acidum nitricum – азотна кислота	
acidum nitrosum – азотиста кислота	
acidum phosphoricum – фосфорна кислота	
acidum hydrosulfuricum – сірководнева кислота	
acidum hydrochloricum – хлористоводнева (соляна) кислота	
oxydum, <i>i n</i> – оксид	phosphas, <i>atis m</i> – фосфат
sulfidum, <i>i n</i> – сульфід	carbonas, <i>atis m</i> – карбонат
chloridum, <i>i n</i> – хлорид	sulfas, <i>atis m</i> – сульфат
nitras, <i>atis m</i> – нітрат	sulfis, <i>itis m</i> – сульфіт
nitris, <i>itis m</i> – нітрит	acetas, <i>atis m</i> – ацетат

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Який спосіб словотворення називається суфіксацією?

2. Назвіть продуктивні латинські суфікси: а) іменників; б) прикметників.
3. Які значення мають латинські суфікси?
4. Як утворюються латинські назви оксидів, пероксидів та гідроксидів?
5. За допомогою яких суфіксів утворюються латинські назви кислот з найвищим ступенем окислення?
6. Як утворюються назви кислот з нижчим ступенем окислення?
7. Які особливості творення назв безкисневих кислот?
8. З яких компонентів складаються назви солей?
9. Назвіть способи творення латинських назв солей кисневих кислот.
10. Як утворюються латинські назви солей безкисневих кислот? Наведіть приклади.

ВПРАВИ

1. У поданих іменниках виділіть суфікси та визначте їх значення, перекладіть українською мовою:

Варіант 1

Варіант 2

herbula	flosculus	cucumerarium	ramulus
agronomia	agricultura	spicula	inflorescentia
herbarium	seminarium	divisio	lenticella
arbuscula	foliolum	bestiola	rudimentum
salicetum	quercetum	pinetum	granulum
nomenclatura	vegetatio	fruticulus	fruticetum

2. У наведених прикметниках виділіть суфікси та визначте їх значення, перекладіть українською мовою:

Варіант 1

Варіант 2

officinalis	vernalis	fragilis	dentatus
herbaceus	aureus	orientalis	quercinus
ucrainicus	mirabilis	silvaticus	betaceus
ramosus	ovatus	foliaceus	polonicus
montanus	temulentus	canescens	flavescens
succulentus	luteolus	rusticus	tuberosus

3. Від поданих основ утворіть прикметники, допишіть пропущені суфікси:

Варіант 1

vulg... – звичайний
tuber... – бульбистий
occident... – західний
sat... – посівний
odor... – запашний
prat... – лучний
gramin... – злаковий

Варіант 2

arg... – польовий
spin... – колючий
macul... – плямистий
argent... – сріблястий
oler... – городній
spic... – колосистий
domest... – домашній

4. Перекладіть українською мовою, у видових епітетах виділіть суфікси та поясніть їх значення:

Варіант 1

Solanum tuberosum
Avena barbata
Zea mays amylacea
Brassica oleracea
Mentha spicata
Chenopodium betaceum
Agrostis canina
Triticum aestivum
Solanum tuberosum
Rheum palmatum
Festuca duriuscula
Panicum miliaceum
Papaver orientale

Варіант 2

Trifolium montanum
Sorghum iaponicum
Gossypium herbaceum
Hordeum bulbosum
Centaurea borysthenica
Hordeum murinum
Lamium maculatum
Rumex acetosa
Ribes aureum
Nigella segetalis
Avena barbata
Fagopyrum tataricum
Thlaspi alliaceum

5. Перекладіть хімічні терміни українською мовою, у назвах аніонів солей укажіть, від яких кислот (кисневих або безкисневих) вони утворені:

acidum, nitras, nitris, oxydum, hydrochloridum, phosphas, sulfidum, carbonas, chloridum, salycilas, bromidum, sulfis, sulfas, arsenis.

6. Перекладіть латинською мовою:

азотна кислота, азотиста кислота, соляна кислота, хлориста кислота, сірчана кислота, сірчиста кислота, сірководнева кислота, оксид фосфору, сірчаноокислий калій, гідрокарбонат натрію, оксид цинку, сульфат калію, фосфат амонію, сульфат міді, оксид заліза.

ЗАНЯТТЯ 14

§ 38. ПРЕФІКСАЦІЯ

Префіксація – це спосіб творення нових слів за допомогою префіксів.

Префікси уточнюють лексичне значення слова, привносячи в нього певний значеннєвий відтінок, що може вказувати на локалізацію – розміщення у просторі (вгорі, внизу, попереду, позаду, навколо), напрямок (наближення, віддалення), час (до чого-небудь, після чого-небудь), відсутність, заперечення тощо.

У латинській мові як префікси вживаються прийменники і частки. При цьому кінцевий приголосний звук префікса уподібнюється до початкового приголосного звука кореня слова. Таке явище називається асиміляцією.

Асиміляція приголосних при префіксації

- 1) префікс **in-** + **b, p, m** → **im-**:
immaturus – незрілий (від in-maturus);
- 2) префікс **in-** + **l, r** → **il-** або **ir-**:
illustrare – висвітлювати, пояснювати (від in-lustrare);
- 3) префікс **con-** + **b, p, m, l, r** → **com-**:
communis – звичайний (від con-munis);
- 4) звук **b** у префіксі **sub-** перед **g, p, f** уподібнюється до наступного звука:
suffrutex – напівкущ (від sub-frutex);
- 5) звук **d** у префіксі **ad-** перед **c, g, p, f, l, r, s, t** уподібнюється до наступного звука:
assistens – асистент (від ad-sistens);
- 6) звук **s** у префіксі **dis-** перед **f** переходить у **f**:
difficilis – важкий (від dis-facilis),
а перед **d, g, l, m, r, s, v** звук **s** взагалі випадає:
di-varicatus – розлогий.

У біологічній номенклатурі вживаються також грецькі префікси, багато з яких є синонімічними або близькими за значенням до латинських префіксів.

Латинські та грецькі префікси

Латинські префікси	Грецькі префікси	Значення	Приклади
a-, ab-, abs-	apo-	віддалення, відхилення	aberratio – відхилення apocarpium – апокарпій
ad-	–	наближення	adaptatio – адаптація, пристосування
circum-	para-, peri-, amphi-	навколо, з обох сторін	circumstantia – навколишнє середовище perianthum – оцвітина paraphyllum – прилист amphibia – земноводні
con- (com-)	syn- (sym-)	сполучення, сукупність	concultivar – сортотип compactus – стислий synthesis – синтез symbiosis – симбіоз
de- (des-)	cata-	рух донизу	descendes – низхідний catacarolla – нижній вінчик
dis- (di-)	dia-	відокремлення	diffusus – розлогий dialysis – відокремлення речовин
e-, ex-	ec-	відсутність, рух із середини назовні	efoliatus – безлистий extractum – витяжка
extra-	ecto-	перебування поза чим-небудь	extrafloralis – позаквітковий ectospora – ектоспора
in- (im-)	a-, an-	1) рух у середину 2) заперечення, відсутність	impletus – наповнений inodoratus – непахучий aphyllus – безлистий
infra-, sub-	hypo-	положення або перебування під чим-небудь	infrafoliaceus – підлистий subspecies – підвид hypogaeus – підземний
inter-	meso- dia-	положення між чим-небудь або всередині чого- небудь	intermedius – проміжний interspecificus – міжвидовий mesophyton – мезофіт
intra-	endo-	перебування всередині чого- небудь	diaspora – діаспора intraspecificus – внутрішньо- видовий endomycetes – ендоміцес

Латинські префікси	Грецькі префікси	Значення	Приклади
per- trans-	dia-	рух через	perforatus – пробитий transformatio – перетворення
post-	meta-	положення після чого-небудь	diakinesis – діакінез postremus – останній metatypus – метатип
prae- ante-	pro-	положення перед чим-небудь	praemontanus – передгірський antecedens – попередній prophyllum – передлист
re-	–	рух назад, повторна дія	recurvatus – відігнутий назад repetitio – повторення
se-	–	відділення	selectio – відбір, селекція separatio – відділення
super- supra-	hyper- epi-	положення або перебування над чим-небудь	superspecies – надвид suprafoliaceus – надлистий hypertrophia – гіпертрофія epigaeus – наземний

§ 39. ОСНОВНІ ВІДОМОСТІ ПРО ДІЄСЛОВО

Основу біологічної номенклатури становлять іменники та прикметники. Дієслова вживаються лише в описах рослин і тварин у спеціальній біологічній літературі.

Граматичні категорії дієслів

Дієслово в латинській мові має:

два числа: однину – *singularis*

множину – *pluralis*;

три особи: першу – *persona prima*

другу – *persona secunda*

третю – *persona tertia*;

шість часів, з яких у біологічній термінології вживаються лише

два: теперішній час – *tempus praesens*

минулий час доконаного виду – *tempus perfectum*;

три способи, з яких у біологічній термінології вживається, в основному, дійсний спосіб – *modus indicativus*;

два стани: активний – *genus activum*
 пасивний – *genus passivum*;
 неозначену форму (інфінітив) – *infinitivus*.

Латинські дієслова у словниках подаються в чотирьох основних формах:

- 1) перша особа однини теперішнього часу дійсного способу активного стану (*Praesens indicativi activi*):
planto – я саджу;
- 2) перша особа однини минулого часу доконаного виду дійсного способу активного стану (*Perfectum indicativi activi*):
plantavi – я посадив;
- 3) віддієслівний іменник середнього роду із значенням мети (*Supinum*):
plantatum – щоб садити;
- 4) неозначена форма дієслова (*Infinitivus praesentis activi*):
plantāre – садити.

Повна форма: *planto, plantavi, plantatum, plantāre*

Скорочена форма: *planto, avi, atum, āre*.

У навчальній літературі існує традиція наводити дієслова лише у двох формах: першій та четвертій. При цьому форма першої особи однини теперішнього часу дійсного способу активного стану наводиться повністю, потім указується закінчення неозначеної форми **-re** з попередньою голосною:

planto, āre – садити
colo, ěre – обробляти, вирощувати.

Дієвідміни

Латинські дієслова поділяються на чотири дієвідміни залежно від кінцевого звуку основи теперішнього часу.

Основа теперішнього часу визначається шляхом відкидання від неозначеної форми дієслова (інфінітива) закінчення **-re/-ěre**:

Дієвідміна	Кінцевий звук основи	Приклади
I	-ā	<i>plantā-re садити</i>
II	-ē	<i>vidē-re бачити</i>
III	приголосний або -u	<i>cresc-ěre рости</i> <i>dilu-ěre розводити</i>
IV	-ī	<i>audī-re слухати</i>

Від основи теперішнього часу утворюються форми теперішнього часу дійсного способу активного і пасивного станів, дієприкметники теперішнього часу та деякі інші форми, які в біологічній термінології не вживаються.

§ 40. ДІЄПРИКМЕТНИКИ ТЕПЕРІШНЬОГО ЧАСУ АКТИВНОГО СТАНУ

Дієприкметники теперішнього часу активного стану утворюються шляхом додавання до основи дієслів теперішнього часу суфіксів **-ns** (для дієслів I-II дієвідмін) та **-ens** (для дієслів III-IV дієвідмін):

Діє-відміна	Інфінітив	Дієприкметник теперішнього часу активного стану
I	formāre – утворювати	formans – утворюючий
II	florēre – цвісти	florens – який цвіте, квітучий
III	crescere – рости	crescens – який росте, зростаючий
IV	audire – слухати	audiens – який слухає, слухаючий

Дієприкметники теперішнього часу активного стану відмінюються як прикметники III відміни з одним родовим закінченням.

Зразок відмінювання дієприкметника теперішнього часу активного стану в Nom. et Gen. Sing. et Plur.

florens, entis – квітучий

	Sing.			Plur.	
	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>	<i>m, f</i>	<i>n</i>
Nom.	florens			florent- es	florent- ia
Gen.		florent- is			florent- ium

У біологічній термінології дієприкметники теперішнього часу активного стану вживаються як епітети в назвах видів рослин і тварин та як назви надвидових таксонів (у формі Nom. Plur.):

Trapa natans – Водяний горіх плаваючий (від natāre – плавати)

Elytrigia repens – Пирій повзучий (від gerere – повзти)

Rodentia – ряд Гризуні (rodens від rodere – гризти).

§ 41. ДІЄПРИКМЕТНИКИ МИНУЛОГО ЧАСУ ПАСИВНОГО СТАНУ

Дієприкметники минулого часу пасивного стану утворюються від основи супіна (віддієслівного іменника із значенням мети) шляхом додавання родових закінчень **-us, -a, -um**.

Основа супіна визначається шляхом відкидання від форми супіна закінчення **-um**.

Інфінітив	Супін	Дієприкметник минулого часу пасивного стану
plantāre – садити	plantatum	plantatus, a, um – посаджений
vidēre – бачити	visum	visus, a, um – побачений
serēre – сіяти	satum	satus, a, um – посіяний
audīre – слухати	auditum	auditus, a, um – почутий

Дієприкметники минулого часу пасивного стану відмінюються за зразком прикметників I-II відмін.

Зразок відмінювання дієприкметника минулого часу пасивного стану в Nom. et Gen. Sing. et Plur.

plantatus, a, um – посаджений

	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>
Nom. Sing.	plantatus	plantata	plantatum
Gen. Sing.	plantati	plantatae	plantati
Nom. Plur.	plantati	plantatae	plantata
Gen. Plur.	plantatorum	plantatarum	plantatorum

У біологічній термінології дієприкметники минулого часу пасивного стану вживаються як епітети в назвах видів рослин і тварин та як назви надвидових таксонів (у формі Nom. Plur.):

Grossularia reclinata – Агрус відхилений (від reclināre – відхилити назад)

Hypericum perforatum – Звіробій звичайний, або продірявлений (від perforāre – пробивати, проколювати)

Compositae – родина Складноцвіті (від componēre – складати).

ЛЕКСИЧНИЙ МІНІМУМ

pungens, entis – колючий	urens, entis – жалкий
repens, entis – повзучий	pubescens, entis – пухнастий
serpens, entis – повзучий	splendens, entis – блискучий
natans, antis – плаваючий	nocens, entis – шкідливий
patiens, entis – стійкий	procumbens, entis – сланкий
frigoris patiens – морозостійкий	nutans, antis – пониклий
siccicatis patiens – посухостійкий	confertus, a, um – скупчений
umbrae patiens – тіньовитривалий	intermedius, a, um – проміжний, середній
infestans, antis – шкідливий, небезпечний	perforatus, a, um – пробитий, продірявлений, пронизаний
nigriscans, antis – чорніючий, чорнуватий	reclinatus, a, um – відхилений
virescens, entis – зеленіючий, зеленуватий	diffusus, a, um
flavescens, entis – жовтіючий, жовтуватий	effusus, a, um
suaveolens, entis – запашний	divaricatus, a, um
fragrans, antis – пахучий, запашний	compressus, a, um
	congestus, a, um
	contractus, a, um

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

- 1) Який спосіб словотворення називається префіксацією?
- 2) Назвіть продуктивні латинські префікси, вкажіть їх значення.
- 3) Які фонетичні зміни відбуваються при префіксації?
- 4) Назвіть граматичні категорії латинських дієслів.
- 5) В яких основних формах наводяться латинські дієслова у словниках?
- 6) Як визначається основа теперішнього часу латинських дієслів? Які форми від неї утворюються?
- 7) Скільки дієвідмін є в латинській мові? Як вони визначаються?
- 8) Які форми дієприкметників вживаються в біологічній термінології?
- 9) Як утворюються дієприкметники теперішнього часу активного стану?
- 10) Як утворюються дієприкметники минулого часу пасивного стану?

ВПРАВИ

1. Перекладіть латинською мовою, виділіть префікси та вкажіть їх значення:

<i>Варіант 1</i>		<i>Варіант 2</i>	
розлогий	позаквітковий	підклас	безлистий
скупчений	підземний	надвид	незрілий
стиснутий	метатип	оцвітина	ендобіотичний
відхилений	безпелюстковий	наземний	паразитичний
підпорядок	продірявлений	передлист	сортотип

2. Визначте дієвідміну дієслів за неозначеною формою:

<i>Варіант 1</i>	<i>Варіант 2</i>
florēre – цвісти	laborāre – працювати
colēre – обробляти, вирощувати	serēre – сіяти
plantāre – саджати	dormīre – спати
scīre – знати	studēre – вчити, вивчати
crescēre – рости	vivēre – жити
docēre – вчити	olēre – пахнути
nutrīre – годувати	audīre – слухати

3. Утворіть дієприкметники теперішнього часу активного стану від дієслів, наведених у попередньому завданні, перекладіть їх українською мовою.

4. Від основи супіна, наведеного у дужках, утворіть дієприкметники минулого часу пасивного стану та перекладіть їх українською мовою:

Варіант 1

germināre (germinatum) – проростати
 nomināre (nominatum) – називати
 seligēre (selectum) – відбирати
 inserēre (insetum) – прищеплювати
 serēre (satum) – сіяти

Варіант 2

divulgāre (divulgatum) – поширювати
 compressāre (compressum) – стискувати
 describēre (descriptum) – описувати
 colēre (cultum) – обробляти, вирощувати
 laetificāre (laetificatum) – удобрювати

5. Перекладіть українською мовою, виділіть префікси та вкажіть їх значення, підкресліть дісприкметники:

Варіант 1

Hordeum intermedium
Triticum compactum
Cuscuta epilinum
Zea mays indentata
Trifolium diffusum
Carex remota
Hypericum perforatum
Rumex conglomeratus
Arachis hypogaea
Juncus subnodulosus
Serratula inermis
Rubus suberectus
Erysimum repandum
Prunus divaricata
Pellia epiphylla
Amaranthus retroflexus
Lolium remotum

Варіант 2

Achillea submillefolium
Ranunculus dissectus
Rorippa amphibia
Elytrigia intermedia
Poa compressa
Vicia incisa
Allium pervestitum
Grossularia reclinata
Rosa subpomifera
Succisella inflexa
Synchytrium endobioticum
Matricaria perforata
Cuscuta epithyllum
Iris aphylla
Elytrigia elongata
Cardamine impatiens
Cycas revoluta

6. Перекладіть латинською мовою:

Варіант 1

Пирій повзучий
Будяк пониклий
Зайцегуб п'янкий
Рдесник блискучий
Сон розкритий
Гостриця сланка
Лепешняк плаваючий
Морозостійкий вид
Вівсюнець пухнастий
Рисівка зеленувата
Бромус мінливий
Тафрина деформуєча
Куничник наземний
Еспарцет закавказький

Варіант 2

Перлівка поникла
Смілка поникла
Сон чорніючий
Лутига блискуча
Конюшина повзуча
Ялина колюча
Перлівка поплутана
Береза пухнаста
Посухостійкий вид
Шавлія блискуча
Софора жовтувата
Стоколос безостий
Кропива жалка
Перстач неблискучий

ЗАНЯТТЯ 15

§ 42. ІНФОРМАТИВНИЙ ЗМІСТ ЛАТИНСЬКИХ НАЗВ РОСЛИН І ТВАРИН

Латинські ботанічні та зоологічні назви не тільки вказують на таксон, але й часто містять у собі певну інформацію про рослину або тварину. Такі найменування називаються *інформативними*.

Інформативні назви рослин і тварин за характером ознак, які вони відображають, можна умовно поділити на ряд груп:

1) назви, що вказують на морфологічні ознаки рослин і тварин:

а) форму:

Panicum ovatum – Просо овальне

Linum tenuifolium – Льон тонколистий

Triticum sphaerococcum – Пшениця круглозернова

Populus pyramidalis – Тополя пірамідальна;

б) розмір рослини (тварини) або окремих її частин:

Agrostis gigantea – Мітлиця гігантська

Achillea micrantha – Деревій дрібноквітковий

Dociostaurus brevicollis – Хрестовичка мала;

с) колір:

Lupinus luteus – Люпин жовтий

Trifolium aureum – Конюшина золотиста

Phaseolus coccineus – Квасоля яскраво-червона

Polyphilla alba – Мармуровий хрущ білий;

2) назви, що вказують на смак або запах рослини:

Rumex acetosa – Щавель кислий

Euphorbia dulcis – Молочай солодкий

Anethum graveolens – Кріп пахучий;

3) назви, що вказують на зовнішню схожість:

Euphorbia salicifolia – Молочай верболистий

Gossypium herbaceum – Бавовник трав'янистий

Hippophaë rhamnoides – Обліпіха крушиновидна

Vespertilio murinus – Кажан мишачий;

4) назви, що вказують на екологічне середовище розповсюдження:

Pisum arvense – Горох польовий

Lathyrus pratensis – Чина лучна

Secale silvestre – Жито лісове

Anisoplia segetum – Хрущ польовий;

- 5) назви, що відображають географічне поширення або батьківщину рослини чи тварини:
Triticum polonicum – Пшениця польська
Fagopyrum tataricum – Гречка татарська
Lepus europaeus – Заєць європейський;
- 6) назви, що вказують на час появи рослини або тварини:
Primula veris – Первоцвіт весняний
Triticum aestivum – Пшениця літня
Convallaria maialis – Конвалія звичайна (травнева)
Trombicula autumnalis – Травокліщ осінній;
- 7) назви, що відображають характер або поведінку тварин:
Locusta migratoria – Сарана мандрівна
Microtus socialis – Полівка гуртова
Lacerta agilis – Ящірка прудка;
- 8) назви, що вказують на практичне значення рослин або тварин:
Fagopyrum esculentum – Гречка їстівна
Anisantha tectorum – Анізанта покрівельна
Genista tinctoria – Дрік красильний
Apis mellifera – Бджола медоносна.

§ 43. УТВОРЕННЯ ВИДОВИХ ЕПІТЕТІВ РОСЛИН І ТВАРИН ВІД ГЕОГРАФІЧНИХ НАЗВ

Видові епітети рослин і тварин, утворені від географічних назв, як правило, є прикметниками, які узгоджуються з назвою роду. Вони утворюються від основи географічної назви за допомогою суфіксів та родових закінчень:

-(i)ensis, e	<i>chinensis, e</i> – китайський
-(i)anus, a, um	<i>odessanus, a, um</i> – одеський
-icus, a, um	<i>ucrainicus, a, um</i> – український
-inus, a, um	<i>alpinus, a, um</i> – альпійський

Наприклад: *Callistēphus chinensis* – Садова айстра китайська
Leontice odessana – Леонтиця одеська
Stipa ucraïnica – Ковила українська
Alopecūrus alpinus – Китник альпійський
Lepus arcticus – Заєць арктичний
Ursus americanus – Ведмідь американський.

Рідше зустрічаються видові епітети, утворені від географічних назв, виражені іменником у формі родового відмінка:

Aster novae-angliae – Айстра американська

Cedrus libani – Кедр ліванський.

§ 44. ДОПОМІЖНЕ ДІЄСЛОВО ESSE – БУТИ

Дієслово *esse* – *бути* не належить до жодної дієвідміни і утворює форми теперішнього часу дійсного способу суплетивно (від різних основ).

Відмінювання дієслова esse в теперішньому часі дійсного способу

Особа	Sing.	Plur.
1	sum я є	sumus ми є
2	es ти є	estis ви є
3	est він, вона, воно є	sunt вони є

У реченні дієслово *esse* може вживатися як простий присудок і як зв'язка у складеному присудку.

Як простий присудок дієслово *esse* має значення “бути, існувати, знаходитися”. У таких випадках при перекладі українською мовою воно не пропускається.

Наприклад:

Sunt plantae arvenses, pratenses, silvaticae, hortenses, stepposae et cetera. – Існують рослини польові, лучні, лісові, садові, степові та інші.

Universitas Agraria Nationalis in Kiiovia est. – Національний аграрний університет знаходиться в Києві.

Як зв'язка в складеному присудку дієслово *esse* може перекладатися відповідно або пропускатися. Іменна частина складеного присудка в латинській мові завжди стоїть у називному відмінку, в українській мові – в називному або орудному.

Наприклад:

Avena sativa et Triticum durum plantae cultae sunt. – Овес посівний і Пшениця тверда – культурні рослини.

Botanica disciplina naturalis est. – Ботаніка є природничою дисципліною.

§ 45. ПОРЯДОК СЛІВ У ЛАТИНСЬКОМУ РЕЧЕННІ

У латинській мові вільний порядок слів. Однак у навчальній літературі дотримуються так званого граматичного порядку слів, коли підмет стоїть на початку речення, а присудок – в кінці. Означення завжди стоїть після означуваного слова, а додаток, як правило, – перед присудком.

Наприклад:

Daucus planta oleracea est. – Морква – овочева культура.

Betula verrucosa et Alnus glutinosa in silvis crescunt. – Береза бородавчаста і Вільха клейка ростуть у лісах.

У латинській мові особові займенники при дієсловах, як правило, не вживаються. При перекладі українською мовою займенники додаються. Наприклад:

Studiosus facultatis agronomicae sum. – Я студент агрономічного факультету.

ЛЕКСИЧНИЙ МІНІМУМ

<i>europaicus, a, um</i> – європейський	<i>chinensis, e</i> – китайський
<i>asiaticus, a, um</i> – азіатський	<i>japonicus, a, um</i> – японський
<i>italicus, a, um</i> – італійський	<i>alpinus, a, um</i> – альпійський
<i>ucrainicus, a, um</i> – український	<i>alpestris, e</i> – альпійський
<i>rossicus, a, um</i> – руський	<i>moldavicus, a, um</i> – молдавський
<i>ruthenicus, a, um</i> – руський	<i>tataricus, a, um</i> – татарський
<i>tauricus, a, um</i> – кримський	<i>sibiricus, a, um</i> – сибірський
<i>britannicus, a, um</i> – британський	<i>caucasicus, a, um</i> – кавказький
<i>germanicus, a, um</i> – німецький, германський	<i>moldavicus, a, um</i> – молдавський
<i>carpathicus, a, um</i> – карпатський	<i>borysthenicus, a, um</i> – дніпровський
	<i>polonicus, a, um</i> – польський

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

- 1) Які назви рослин і тварин є інформативними?
- 2) На які групи поділяються інформативні назви?
- 3) Які, на вашу думку, ознаки рослин і тварин найчастіше бувають положені в основу номінації? Обґрунтуйте свою відповідь.
- 4) Чим можуть бути виражені видові епітети, утворені від географічних назв?
- 5) За допомогою яких суфіксів утворюються видові епітети від географічних назв?

- 6) Які особливості відмінювання має дієслово *esse*?
- 7) Які функції може виконувати дієслово *esse* в реченні?
- 8) Як може перекладатися дієслово *esse* в реченні? Наведіть приклади.
- 9) Який порядок слів у латинському реченні називається граматичним?
- 10) Чим відрізняється порядок слів у реченні в латинській і українській мовах?

ВПРАВИ

1. Перекладіть українською мовою, визначте, яку інформацію про вид містить та чи інша назва:

Варіант 1

Lupinus albus
 Plantago maior
 Hordeum murinum
 Cyrsium arvense
 Equisetum hiemale
 Petroselinum crispum
 Vitis vinifera
 Oryza sativa
 Asparagus brachyphyllus

Варіант 2

Trifolium pratense
 Chelidonium maius
 Medicago minima
 Setaria viridis
 Allium microbulbum
 Triticum compactum
 Solanum tuberosum
 Chamomilla suaveolens
 Vicia angustifolia

2. Випишіть з етимологічного довідника, наведеного в додатках у кінці посібника, назви, що вказують на морфологічні ознаки рослин, та з'ясуйте їх походження.

3. Перекладіть латинською мовою, визначте, яку інформацію про вид містить та чи інша назва:

Варіант 1

Еспарцет скельний
 Селера пахуча
 Деревій дрібноквітковий
 Кульбаба лікарська
 Перець однорічний
 Горох високий
 Осот городній
 Кукурудза цукрова
 Мак снотворний

Варіант 2

Льон жовтий
 Мітлиця тонка
 Молочай степовий
 Яблуня карликова
 Виноград лісовий
 М'ята перцева
 Костриця червона
 Кріп пахучий
 Лобода бурякова

4. Перекладіть українською мовою, поясніть спосіб утворення видових епітетів від географічних назв:

Варіант 1

Avēna abyssinica
Allium ascalonicum
Campanŭla alpina
Astragalus borysthenicus
Berbēris iliensis
Amelanchier canadensis
Fragaria chiloensis
Aster novae-angliae
Valeriāna ucraïnica
Vitis amurensis
Stipa ucraïnica
Trisētum carpaticum
Tragopōgon ucraïnicus
Solidāgo canadensis
Thymus polessicus
Glycyrrhīza uralensis

Варіант 2

Cuscūta europaea
Aquilegia colchica
Festūca valesiaca
Aster novi-belgii
Asclepias syriaca
Colchīcum ancyrense
Cotoneaster taurica
Cytīsus ruthenicus
Gymnospermium odessanum
Iris germanica
Pisum abyssinicum
Iris florentina
Cedrus libani
Euphrasia tatarica
Heliotropium peruvianum
Trifolium borysthenicum

5. Перекладіть латинською мовою:

Варіант 1

Пшениця польська
Гречка татарська
Липа європейська
Аконіт буковинський
Абрикос маньчжурський
Полин кримський
Ковила українська
Просо італійське
Сосна сибірська
Льонок руський
Ешольція каліфорнійська
Дзвоники карпатські
Козельці дніпровські
Незабудка альпійська

Варіант 2

Овес візантійський
Модрина польська
Глід український
Волошка сумська
Молочай карпатський
Клен татарський
Вишня японська
Солодушка кримська
Повитиця європейська
Келерія молдавська
Мак альпійський
Маслина європейська
Лимонник китайський
Скабіоза українська

6. Перекладіть українською мовою:

Варіант 1

- 1) Studiosus Universitatis Agrariae Nationalis sum.
- 2) Pisum sativum planta leguminosa est.
- 3) Nomenclatura bonanica et nomenclatura zoologica latinae sunt.
- 4) Forma foliorum varia est: sunt folia rotunda, ovata, lanceolata, cordata, acuta, obtusa.
- 5) Populus et acer arbores sunt, crataegus frutex est.
- 6) Tilia cordata planta officinalis, mellifera et lignifera est.
- 7) Studiosi facultatis agronomicae estis.
- 8) Species Hordei variae sunt: Hordeum sativum, Hordeum vulgare, Hordeum distichum, Hordeum intermedium, Hordeum jubatum.
- 9) Quercus robur arbor alta, robusta et pulchra est.
- 10) Sunt herbae campestris, pratenses, silvaticae, stepposae.

Варіант 2

- 1) Secale, triticum, hordeum, panicum, avena et oryza plantae gramineae sunt.
- 2) Leptinotarsa decemlineata infestum est.
- 3) Studiosi cursus primi facultatis protectionis plantarum sumus.
- 4) Lingua Latina in biologia necessaria est.
- 5) Boletus, suillus, agaricus, russula et morchella fungi cibarii sunt, amanita fungus venenatus est.
- 6) Umbella, racemus, calathidium, panicula, spica et cincinnus inflorescentiae sunt.
- 7) Ucrainici sumus.
- 8) Pulsatilla latifolia est planta silvatica, Trifolium repens est planta pratensis.
- 9) Pinus et abies arbores coniferae sunt, acer arbor frondosa est.
- 10) Flores Convallariae majalis albae sunt.

ЗАНЯТТЯ 16

§ 46. ІНДИФЕРЕНТНІ НАЗВИ

На відміну від інформативних назв, індиферентні назви не несуть ніякої інформації про будову, колір, форму або середовище поширення рослин чи тварин. Індиферентними є епоніми – терміни, утворені від власних назв: імен та прізвищ учених (переважно біологів) та видатних людей. Наприклад: рід *Magnolia* (Магнолія) названо на честь французького ботаніка П. Магнола; рід *Linnaea* (Ліннея) – на честь шведського природознавця К. Ліннея; рід *Nicotiana* (Тютюн) – на честь французького посла Ж. Ніко.

До індиферентних належать також назви, утворені від міфологічних імен. Наприклад: *adonis* – горицвіт, *mentha* – м'ята та ін.

Індиферентними можуть бути як родові назви, так і видові епітети.

Способи вираження індиферентних видових епітетів

Частина мови	Вид синтаксичного зв'язку	Приклади
іменник (<i>Gen. Sing.</i>)	неузгоджене означення	<i>Rugosa raicovae</i> – Ругоза Райкової
іменник (<i>Nom. Sing.</i>)	прикладка	<i>Daphne sophia</i> – Вовчі ягоди Софії
прикметник (<i>Nom. Sing.</i>)	узгоджене означення	<i>Stipa lessingiana</i> – Ковила Лессінга

Індиферентним може бути не тільки видовий, але й внутрішньовидовий епітет. Наприклад: *Chrysosplenium rimosum* ssp. *dezhnevii* – Жовтяниця щіляста, підвид – Дежньова.

§ 47. УТВОРЕННЯ РОДОВИХ НАЗВ ТА ВИДОВИХ ЕПІТЕТІВ РОСЛИН ВІД ВЛАСНИХ НАЗВ

Від власних назв (імен та прізвищ) можуть утворюватися як назви родів рослин, так і видові епітети.

Міжнародний кодекс ботанічної номенклатури рекомендує надавати жіночий рід родовим назвам рослин, утвореним від імен та прізвищ, незалежно від того, особам якої статі вони присвячені.

При утворенні назв родів рослин від імен та прізвищ слід дотримуватися таких правил:

- а) якщо власна назва закінчується на голосний (крім **-a**) або **-er**, то додається закінчення **-a**:
Saussure – Saussurea
Otto – Ottoa
Lonitzer – Lonicera;
- б) якщо власна назва закінчується на **-a**, то додається закінчення **-ea** або **-ia**:
Colla – Collaea
Pontedera – Pontederia;
- в) якщо власна назва закінчується на приголосний, то додається закінчення **-ia**:
Begon – Begonia
Vavilov – Vavilovia
Komarov – Komarovia;
- г) у латинізованих власних назвах, або назвах, утворених від латинських імен, що закінчуються на **-us**, це закінчення змінюється на **-a**:
Linnaeus – Linnaea
Dionysius – Dionysia.

Згідно з Міжнародним кодексом ботанічної номенклатури, видові епітети можуть утворюватися від власних назв двома основними способами:

- 1) шляхом додавання до основи власної назви закінчень родового відмінка;
- 2) шляхом утворення прикметників.

Утворення епонімів залежить від закінчення вихідних власних назв.

При першому способі слід дотримуватися таких правил:

- а) якщо власна назва закінчується на голосний (крім **-a**) або **-er**, то додається закінчення **-i** (як у іменників чоловічого роду II відміни):
Orchis fedtchenko-i – Зозулинець Федченко
Centaurea angelescu-i – Волошка Анжелеску
Cytisus zinger-i – Зіновать Зінгера
Brasenia shreber-i – Бразенія Шребера;
- б) якщо власна назва закінчується на **-a**, то до основи додається закінчення **-ae** (як у іменників I відміни). Закінчення **-ae** додається також, якщо видовий епітет утворено від жіночих імен та прізвищ:

Abutilon avicenn-ae – Абутилон Авіценни

Crataegus poiarcov-ae – Глід Пояркової

Primula juili-ae – Первоцвіт Юлії.

Інколи латинізовані жіночі імена та прізвища можуть бути використані як видовий епітет без змін (у Nom. Sing.):

Daphne sophia – Вовчі ягоди Софії;

в) якщо власна назва закінчується на приголосний, то до неї додається закінчення **-ii**:

Triticum thimopheev-ii – Пшениця Тимофеева

Abies glehn-ii – Ялиця Глена;

г) якщо видовий епітет дається на честь кількох осіб, то додаються закінчення родового відмінка множини **-orum** (для чоловічого роду) або **-arum** (для жіночого роду):

verlotiorum (від братів Verlot)

brauniarum (від сестер Braun).

При другому способі видові епітети утворюються від власних назв такими способами:

а) якщо власна назва закінчується голосний (крім **-a**) або **-er**, то додається суфікс **-an-** і відповідні родові закінчення **-us, a, um**:

Pyrus radde-ana – Груша Радде

Scilla mischtschenko-ana – Проліска Міщенко;

б) якщо власна назва закінчується на **-a** додається суфікс **-n-** (зрідка **-aen-**) і відповідні родові закінчення **-us, a, um**:

Saussurea kitamura-na – Соссюрея Кітамури

Adenophora golubinzew-aena – Аденофора Голубінцевої;

в) якщо власна назва закінчується приголосний (крім **-a**), то додається суфікс **-ian** і відповідні родові закінчення **-us, a, um**:

Thymus marschall-ian-us – Чебрець Маршаллів

Stipa lessing-ian-a – Ковила Лессінга

Veratrum lobell-ian-um – Чемериця Лобелієва.

NB! У латинських номенклатурних найменуваннях видові епітети, утворені від власних назв, пишуться з малої букви, а в українських – з великої.

Власні назви, запозичені з мов із латинським алфавітом (англійської, французької тощо) зберігають оригінальне написання. Наприклад: Jonson – Джонсон, Gilmour – Гилмур, Pourtet – Пурте.

Власні назви, запозичені з мов із нелатинськими алфавітами, транслітеруються за спеціальними правилами, які склалися під

впливом латинської та німецької орфографії. Таблиця транслітерації українських букв наводиться в додатках у кінці посібника.

§ 48. ВІДМІНЮВАННЯ ДІЄСЛІВ У ТЕПЕРІШНЬОМУ ЧАСІ ДІЙНОГО СПОСОБУ АКТИВНОГО СТАНУ

Теперішній час дійсного способу утворюється шляхом приєднання до основи дієслова теперішнього часу особових закінчень або безпосередньо, або за допомогою сполучних голосних.

Особові закінчення латинських дієслів активного стану

Особа	Sing.	Plur.
1	-o, -m	-mus
2	-s	-tis
3	-t	-nt

Зразки відмінювання дієслів у теперішньому часі дійсного способу активного стану

I дієвідміна

При відмінюванні дієслів I дієвідмини у теперішньому часі дійсного способу активного стану особові закінчення додаються безпосередньо до основи. У 1-й особі однини кінцевий голосний основи **-a** зливається з особовим закінченням **-o**.

laborāre – працювати (основа laborā -)

Особа	Sing.	Plur.
1	laboro <i>я працюю</i>	laboramus <i>ми працюємо</i>
2	laboras <i>ти працюєш</i>	laboratis <i>ви працюєте</i>
3	laborat <i>він (вона, воно) працює</i>	laborant <i>вони працюють</i>

II дієвідміна

При відмінюванні дієслів II дієвідміни у теперішньому часі дійсного способу активного стану особові закінчення додаються безпосередньо до основи.

vidēre – бачити (основа vidē -)

Особа	Sing.	Plur.
1	video <i>я бачу</i>	videmus <i>ми бачимо</i>
2	vides <i>ти бачиш</i>	videtis <i>ви бачите</i>
3	videt <i>він (вона, воно) бачить</i>	vident <i>вони бачать</i>

III дієвідміна

При відмінюванні дієслів III відміни у теперішньому часі дійсного способу активного стану особові закінчення додаються до основи за допомогою сполучних голосних, а саме: починаючи з 2-ї особи однини до 2-ї особи множини між основою і закінчення додається голосний **-i**, а в 3-й особі множини – **-u**.

colēre – вирощувати, обробляти (основа col-)

Особа	Sing.	Plur.
1	colo <i>я вирощую</i>	colimus <i>ми вирощуємо</i>
2	colis <i>ти вирощуєш</i>	colitis <i>ви вирощуєте</i>
3	colit <i>він (вона, воно) вирощує</i>	colunt <i>вони вирощують</i>

IV дієвідміна

При відмінюванні дієслів IV дієвідміни у теперішньому часі дійсного способу активного стану особові закінчення додаються безпосередньо до основи, лише в 3-й особі множини між основою і закінченням вставляється сполучний голосний **-u**.

audīre – слухати (основа audī -)

Особа	Sing.	Plur.
1	audio <i>я слухаю</i>	audimus <i>ми слухаємо</i>
2	audis <i>ти слухаєш</i>	auditis <i>ви слухаєте</i>
3	audit <i>він (вона, воно) слухає</i>	audiunt <i>вони слухають</i>

ЛЕКСИЧНИЙ МІНІМУМ

planto, āre – садити, саджати

laboro, āre – працювати

laetifico, āre – удобрювати

irrigo, āre – поливати

aro, āre – орати, обробляти

germino, āre – проростати

habito, āre – жити, мешкати

formo, āre – утворювати

nomino, āre – називати

classifico, āre – класифікувати

floreo, ēre – цвісти

studeo, ēre – вчити, вивчати

habeo, ēre – мати

oleo, ēre – пахнути

doceo, ēre – вчити

cresco, ěre – рости

vivo, ěre – жити

colo, ěre – обробляти,
вирощувати

sero, ěre – сіяти

meto, ěre – жати, збирати

seligo, ěre – відбирати

dico, ěre – говорити

defloresco, ěre – відцвітати

maturesco, ěre – дозрівати

decido, ěre – опадати

lego, ěre – збирати; читати

describo, ěre – описувати

occuro, ěre – зустрічатися

scio, īre – знати

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

- 1) Які назви рослин і тварин є індіферентними? Чим вони відрізняються від інформативних?
- 2) Чим може бути виражений індіферентний видовий епітет?
- 3) Як утворюються родові назви рослин від власних назв?
- 4) Сформулюйте правила утворення видових епітетів рослин від імен та прізвищ.
- 5) Як утворюються форми теперішнього часу дійсного способу активного стану латинських дієслів?
- 6) Назвіть особові закінчення латинських дієслів.

- 7) У дієслів яких дієвідмін форми теперішнього часу дійсного способу активного стану утворюються шляхом приєднання особових закінчень безпосередньо до основи?
- 8) За допомогою яких сполучних голосних утворюються форми теперішнього часу дійсного способу активного стану дієслів III дієвідміни?
- 9) Як утворюється форма 3-ї особи множини теперішнього часу дійсного способу активного стану дієслів IV дієвідміни?

ВПРАВИ

1. Транслітеруйте (запишіть латиницею) імена та прізвища, утворіть від них видові епітети у формі: а) іменників у родовому відмінку; б) прикметників:

Зразок: Вінтер – Winter – winteri – winteranus, a, um

Варіант 1

Лінней	Вавилов
Тимирязев	Мюррей
Браун	Дортманн
Попова	Окснер
Галлер	Радченко
Фомін	Воронов

Варіант 2

Тимофєєв	Гіннал
Гердер	Євгенія
Сочава	Зеров
Глен	Липський
Островський	Петренко
Радде	Кернер

2. Перекладіть індіферентні назви видів рослин, визначте спосіб утворення видових епітетів від імен та прізвищ:

Варіант 1

Phleum michelii
 Crambe steviana
 Allium paulii
 Artemisia tchernieviana
 Triticum thimopheevii
 Agrostis syreistschikovii
 Thymus pallasianus
 Aconitum besseranum

Варіант 2

Sorbaria olgae
 Rubus komarovii
 Triticum thaoudar
 Avena ludoviciana
 Stipa zalesskii
 Avena wiestii
 Festuca beckeri
 Iris camillae

3. Провідмініяйте дієслова в теперішньому часі дійсного способу активного стану:

planto, āre – садити; studeo, ēre – вчити, вивчати; vivo, ēre – жити; scio, īre – знати; amo, āre – любити; respondo, ēre – відповідати; sero, ēre – сіяти; nutrio, īre – годувати

4. Перекладіть речення українською мовою, для довідки використовуйте таблицю відмінкових закінчень іменників, розміщену в додатках:

Варіант 1

- 1) Solanum tuberosum et Lycopersicum esculentum colemus.
- 2) Studiosus species Hordei nominat et desribit.
- 3) Mala herba cito crescit (*латинське прислів'я*).
- 4) Phleum, trifolium, lathyrus, festuca et poa in pratis crescunt.
- 5) Salix cinerea fruticeta format.

Варіант 2

- 1) Malum, pyrum, prunum, cerasum et armeniacam plantamus.
- 2) Magister de plantis cultis dicet.
- 3) Linguam Latinam studemus.
- 4) Viburnum opulus in silvis et hortis crescit.
- 5) Folia arbores frondosae autumnno decidunt.

5. Перекладіть речення латинською мовою:

Варіант 1

- 1) Квітка має пелюстки, тичинки і маточку.
- 2) Гілки і листя утворюють крону дерева.
- 3) Ми вирощуємо Буряк цукровий і Моркву посівну.
- 4) Я працюю в ботанічному саду університету.
- 5) Проліска дволиста цвіте навесні.

Варіант 2

- 1) Ми сіємо Пшеницю тверду і Ячмінь звичайний.
- 2) Агроном відбирає насіння.
- 3) Ми збираємо помідори й огірки.
- 4) Види утворюють рід, роди утворюють родину, родини утворюють порядки.
- 5) Гарбузи, кавуни і дині ростуть на баштанах.

ДОДАТКИ

ІСТОРІЯ ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ

Non tam praeclarum est scire Latine,
quam turpe nescire.

Не так похвально знати латину, як
ганебно її не знати.

Цицерон

Латина – одна з найдавніших мов індоєвропейської мовної сім'ї. Сьогодні латину відносять до числа так званих мертвих мов, оскільки жодна національність не користується нею у повсякденному спілкуванні. Спочатку (приблизно у I тисячолітті до н. е.) цією мовою розмовляло одне з багатьох племен Стародавньої Італії – латинів, або латинян, які оселилися в центральній частині Апеннінського півострова в місцевості Лацій. За легендою, у 753 р. до н. е. тут було засновано місто Рим. Маленьке селище пастухів і землеробів, яким був Рим у VI ст. до н. е., спочатку підкорило собі всю Італію, а згодом стало центром світової імперії, “вічним містом”. У результаті військових, політичних та економічних завоювань Рим поширив свою владу на значну частину Європи, Малої Азії та Північної Африки. Кордони могутньої Римської імперії досягали на заході берегів Атлантичного океану, на сході – Вірменії, на півдні – Африки, а на півночі – Британських островів. Водночас із підкоренням нових територій і народів розповсюджувалася і латина, яка стала офіційною мовою Римської імперії.

В історії розвитку латинської мови розрізняють декілька періодів. Архаїчний період починається з VII ст. до н. е. і триває до II ст. до н. е. Найдавніші писемні пам'ятки латинської мови, що збереглися до нашого часу, датуються приблизно VII ст. до н. е., а найдавніші літературні пам'ятки, відомі нам, – серединою III століття до н. е.

У I ст. до н. е. спостерігається надзвичайний розквіт римського мистецтва та літератури. На зміну архаїчному періоду приходить доба класичної, або “золотої” латини. У цей період відбувається становлення літературної латинської мови, яка характеризувалася

багатим лексичним фондом, досконалістю граматики та синтаксису, розмаїттям жанрів та стилістичних засобів. Латинська літературна мова сягає довершеності у творах видатних письменників, поетів, ораторів та політичних діячів того часу: Лукреція, Катулла, Вергілія, Горация, Овідія, Цицерона, Цезаря, Катона та ін.

У I ст. н. е. розпочинається період післякласичної, або “срібної” латини, який триває до II ст. н. е. На добу “срібної” латини припадає творчість відомих римських поетів-сатириків Марціала та Ювенала, письменників Лівія, Петронія, Тацита. У цей період остаточно сформувалися норми латинської фонетики й граматики, усталилися правила орфографії. Але реальна мовна ситуація в Римській імперії була такою, що поруч із латинською літературною мовою існувала розмовна народна мова, так звана “вulgарна латина”. Період післякласичної латини характеризується відривом розмовної латинської мови від мови літературної.

Ця тенденція значно посилюється у період пізньої латини (III – V ст. н. е.). Розмовна латинська мова зазнавала все більшого впливу місцевих діалектів підкорених племен і народів. У результаті такої асиміляції поступово сформувалися нові європейські національні мови, які сьогодні ми відносимо до групи романських (букв. “римських”) мов: італійська, французька, іспанська, португальська, румунська, молдавська та деякі інші.

Після падіння Римської імперії починається період середньовічної латини (VI – XIII ст.), яка стає у країнах Європи мовою католицької церкви, школи, судочинства та дипломатії.

В історії Європи XIV – XVI століття відомі як доба Ренесансу, або Відродження. Ця назва виникла тому, що провідні діячі того часу намагалися відродити гуманістичні традиції античного світу. В епоху Ренесансу гуманісти знову звернулися до латинської мови: латина ніби також переживала своє відродження, але зовсім на новому рівні. Нова латина поступово перетворювалася на міжнародну мову науки. Нею писали твори Леонардо да Вінчі, Мікеланджело, Еразм Роттердамський та ін.

І цей статус міжнародної мови науки остаточно закріплюється за латиною у Новий час (XVII – XVIII ст.) Латина стала мовою, яка об’єднувала вчених усієї Європи: нею листувалися науковці різних країн, проводилися диспути і захисти дисертацій, видавалися наукові праці. Латинською мовою писали свої твори найвидатніші вчені того часу: І. Ньютон, Р. Декарт, Б. Спіноза, К. Лінней, М. Ломоносов. Латиною велося викладання в усіх університетах Європи.

Як міжнародна мова науки латина не втратила свого значення й до сьогодні. Вона залишається єдиною професійною мовою ботаніків, зоологів, медиків та юристів усього світу. Такі риси класичних мов, як лаконічність та економічність виразу зробили її незамінним джерелом формування наукової термінології і в інших дисциплінах, оскільки терміни національного походження часто поступаються латинським у стислості позначення понять та у можливості творення похідних слів.

Важко переоцінити і загальнокультурне значення латинської мови. В інтернаціональному словниковому фонді багатьох мов світу значне місце посідають латинізми. Найбільше їх, звичайно, в мовах романських: у французькій – 80-90%, в італійській – 70-80%. З германських мов найбільше їх в англійській – до 75%. Багато слів латинського походження є і в українській мові: *університет*, *факультет*, *ректор*, *декан*, *професор*, *студент*, *лабораторія*, *аудиторія* та ін. Розкриття значення цих слів у латинській мові уточнює сферу їх вживання в рідній мові.

У мови багатьох народів світу увійшли також латинські прислів'я, сентенції та афоризми, які давно стали крилатими висловами і часто зустрічаються у художній, науковій та публіцистичній літературі. Наприклад: *terra incognita* – невідома земля, *alma mater* – мати-годувальниця (традиційна образна назва навчальних закладів), *tabula rasa* – чиста дошка, *persona grata* – бажана особа, *festina lente* – поспішай поволі, *repetitio est mater studiorum* – повторення – мати навчання та ін.

ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ БІОЛОГІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ ТА НОМЕНКЛАТУРИ

Біологія (від грецьк. *bios* – життя і *logos* – слово, вчення) – це комплекс наук про живу природу. Предметом біології є всі прояви життя: структура та функції живих організмів, їх походження, розвиток та розповсюдження, зв'язки між собою та із неживою природою. Сам термін “біологія” був запропонований у 1802 р. Ж.Б. Ламарком і Г.Р. Тревіранусом, хоча зустрічався він і раніше – у працях Т. Роозе (1797 р.) та К. Бурдаха (1800 р.).

За об'єктом досліджень у системі біологічних наук розрізняють: ботаніку (від грецьк. *botane* – рослина, трава) – науку про рослини, зоологію (від грецьк. *zoon* – тварина і *logos* – вчення) – науку про

тварин, анатомію (від грецьк. anatome – розтин) – науку про будову тіла та ін. Це – найбільш загальні, комплексні біологічні дисципліни, які мають велику кількість власних розділів, котрі інколи виокремлюють у самостійні дисципліни. Як і будь-яка наука, біологія має власну термінологію та номенклатуру – сукупність наукових назв та найменувань, які вживаються у ботаніці, зоології та інших біологічних комплексних дисциплінах.

Історія біологічної термінології заглиблюється корінням в античність. Прабатьківщиною багатьох сучасних природознавчих наук вважають Стародавню Грецію.

Одним із найвидатніших учених античного світу був Аристотель (384 – 322 рр. до н.е.). Аристотель створив одну із самих чітких і послідовних наукових систем, яка спиралася на колосальний емпіричний матеріал як із суспільних, так і з природничих дисциплін. У біології Аристотель розробив учення, в основі якого були спостереження над доцільністю в будові живих організмів: він розглядав розвиток органічних структур із зародка як факт прояву доцільності в природі. Знаменитий твір Аристотеля “Історія тварин”, в якому він описав і класифікував близько 500 видів тварин, ліг в основу абсолютної більшості наступних праць із природознавства античності й середньовіччя.

“Батьком ботаніки” називають іншого давньогрецького вченого Теофраста (372 – 287 рр. до н.е.), справжнє ім’я якого було Тіртама. Прозвання “Theophrastos” – “володар божественної мови” він отримав за блискучий ораторський талант від свого вчителя Аристотеля. До нас дійшли лише два великі твори Теофраста з ботаніки: “Історія рослин” і “Про причини рослин”.

“Історія рослин” за змістом відповідає сучасним морфології, анатомії та систематиці рослин. Теофраст поділив усе рослинне царство на 4 відділи: дерева, кущі, багатолітники і трави, а кожний з відділів – на 2 групи: дикі й оброблювані рослини.

Друга праця Теофраста – “Про причини рослин” є обробкою того ж фактичного матеріалу, але під іншим кутом зору. По суті, вона присвячена теоретичним і прикладним питанням фізіології рослин. У ній Теофраст докладно описав способи походження, розмноження і зростання рослин, вплив зовнішніх факторів на їх життя. Багато уваги він приділив таким практичним питанням садівництва та агрономії як оброблення рослин, розмноження рослин насінням, штучне запилення, щеплення. Теофраст запровадив багато ботанічних термінів. Деякі з них вживаються і сьогодні, зокрема це назви

життєвих форм рослин: дерева, чагарники, кущі, трави. Зрозуміло, що всі природничі терміни у той час були грецькими.

У II ст. до н. е. Рим підкоряє Грецію, внаслідок чого відбувається взаємозбагачення римської та грецької культур. Римляни, які на той час ще не мали такої розвинутої наукової традиції, почали засвоювати лексику грецьких наук. Частково разом із новими поняттями вони запозичували і слова, що їх означають. Водночас відбувався й інший процес – утворення власне латинських термінів для позначення наукових понять.

Одним із найвидатніших природознавців Стародавнього Риму був Гай Пліній Старший (23 – 79 рр. н. е.). Народився він у Комо – римській колонії в Цизальпійській Галлії, освіту здобув у Римі. Після його смерті залишилося 160 книг. Але з усіх його творів до нас дійшла лише “Природнича Історія”, що складається з 37 книг і є своєрідною енциклопедією знань про природу, накопичених в античному світі. 4 книги з неї присвячені фізиці та географії, 5 – опису і класифікації тваринного світу, а 21 – рослинному царству. В решті книг ішлося про неорганічну природу. За словами автора, для написання цього твору йому довелося дослідити близько двох тисяч томів. “Природнича історія” Плінія Старшого була авторитетним джерелом, з якого протягом багатьох століть брали відомості про навколишній світ і природу та цитували у посібниках із різних дисциплін.

У Середні віки інтерес до природничих наук значно зменшився. Але в добу Відродження вчені знов звертаються до античної наукової спадщини. З’являються написані латиною коментарі до творів давньогрецьких та давньоримських природознавців: Аристотеля, Теофраста, Плінія та ін.

Пізніше з’являються так звані “травники” – короткі описи лікарських рослин, оскільки розвиток біологічних знань у той час визначався, в основному, пріоритетами медицини. Після винаходу в XV ст. друкарства травники стали публікуватися регулярно. З наукової точки зору, ці праці були неточними і повними марновірств, але їхнє поширення стимулювало розвиток ботаніки. Авторами травників були, як правило, лікарі, яких цікавили, передусім, цілющі властивості рослин, однак необхідність розрізняти різноманітні рослини змушувала їх бути досить уважними в описах і ілюстраціях.

Травники продовжували виходити до кінця XVI ст., але вчених усе більше цікавили самі рослини, незалежно від їхніх лікувальних властивостей. Накопичені описи рослин потребували певної систематизації. У XVI ст. А. Чезальпіно класифікував рослини на основі будови їхніх квіток, плодів і насінь. У XVII ст. Р. Морісон

виділив деякі “природні” групи рослин, зокрема родини зонтичних (Umbelliferae) і хрестоцвітих (Cruciferae). Англійський натураліст Дж. Рей пішов ще далі, об’єднавши родини в групи більш високого рангу. Він звернув увагу на важливість для класифікації кількості сім’ядоль, запропонувавши розрізняти однодольні і дводольні рослини. Він же визначив поняття “вид” і створив першу класифікацію хребетних.

Усі ці тенденції знайшли своє найбільш повне і послідовне втілення в працях видатного шведського вченого-натураліста Карла Ліннея (1707 – 1778 рр.), якого вважають основоположником наукової біологічної систематики. Він увів точну й конкретну термінологію в описи рослин і тварин (до нього терміни відрізнялися такою розпливчастістю і сплутаністю, що визначення рослин і тварин було майже неможливим).

Іншою важливою заслугою К. Ліннея було запровадження подвійної (біномінальної) біологічної номенклатури. У своїх ґрунтовній праці “Система природи” (1735 р.) він запропонував позначати кожний вид рослини або тварини двома латинськими словами – назвою роду та видовим епітетом. Ця лаконічна номенклатура замінила колишні багатослівні описи і діагнози, чим усунула безліч утруднень і помилок. З уведенням системи подвійних назв позначення видів рослин і тварин стали значно коротшими. Наприклад, один із видів шипшини називався раніше *Rosa caule aculeato, pedunculis hispidis, calycibus semipinnatis glabris* – Шипшина із шипастим стеблом, щетинистими квітконосами, напівпір’ястими гладкими чашолистками; в ліннеївській номенклатурі назва цього виду виражається лише двома словами: *Rosa centifolia* – Шипшина столиста.

Лінней відкрив і описав близько 2000 видів рослин. Разом із тим він запропонував нову класифікацію рослин, яка хоча і була штучною, але виявилася досить зручною. Він класифікував рослини за кількістю і розташуванням тичинок, маточок і плодолистиків (репродуктивних структур квітки). Така “статева” система завдяки своїй простоті і легкості отримала широке визнання.

Таким чином, К. Лінней систематизував майже увесь накопичений фактичний матеріал із ботаніки та зоології, який знаходився до того в хаотичному стані; визначив такі таксономічні категорії як рід, порядок, клас, що мало велике значення для подальшого розвитку класифікації рослинного та тваринного світу.

Сучасні ботанічні та зоологічні номенклатури беруть початок у класичних працях К. Ліннея. Сьогодні під терміном “біологічна номенклатура” розуміють систему наукових назв для позначення груп

організмів, які пов'язані тим чи іншим ступенем спорідненості – таксонів (від грецьк. “порядок, розташування”). Єдина латинська біологічна номенклатура забезпечує універсальність і стабільність наукових назв рослин і тварин. Для одного таксона може бути встановлено лише одну назву. Вибір назви визначається правилом пріоритету, згідно з яким дійсною є лише найдавніша з оприлюднених назв, що відповідає вимогам біологічної номенклатури. У ботаніці з 1935 р. законна публікація нового таксона рослини повинна обов'язково супроводжуватися діагнозом (описом) рослини, написаним латинською мовою.

Правила біологічної номенклатури розробляють міжнародні комітети з номенклатур, які з метою уніфікації номенклатурних найменувань видають спеціальні кодекси, що мають силу законодавчих документів для наукових публікацій. У 1969 р. був розроблений Міжнародний кодекс номенклатури культурних рослин. Чинний Міжнародний кодекс ботанічної номенклатури був прийнятий XV Міжнародним ботанічним конгресом у 1994 р. Існують також окремі кодекси зоологічної номенклатури та номенклатури бактерій.

Міжнародними кодексами номенклатур закріплено статус єдиної професійної мови біологічних дисциплін саме за латиною. І це не є лише даниною науковій традиції. Не менш важливим є те, що латина є мертвою мовою: латинські біологічні терміни не змішуються із загальноживаною лексикою національних мов, що забезпечує їх ізольованість та однозначність.

Отже, латинська мова є єдиною професійною мовою для вчених-біологів усього світу. Тому вивчення термінологічної латини є необхідним для майбутніх фахівців агробіологічного профілю.

ЕТИМОЛОГІЧНИЙ ДОВІДНИК

Nomina si nescis, perit et cogito rerum.
Якщо не знаєш назв, то неможливе
пізнання речей.

К. Лінней

Allium саера

Цибуля звичайна

Allium (alium) є давньою латинською назвою часнику (цибуля і часник належать до однієї родини). Іменник *allium* походить від кельтського прикметника *all* “пекучий”: часник має гострий, пекучий смак. Можливо, також є зв’язок з лат. *halare* “пахнути” (*halium* → *alium*), оскільки рослина має сильний характерний запах. Як видовий епітет вжито іменник *саера, ae f* “цибуля”, який походить від кельтського *сар* (*сер*) “голова”: цибулина має кулясту форму.

Achillea millefolium

Деревій звичайний

Іменник *achillea* походить від імені грецького міфологічного героя Ахілла, учня кентавра Хірона. За легендою, Ахілл уперше використав деревій для лікування ран. Іменник *millefolium* походить від лат. *mille* “тисяча” і *folium* “листок”, що вказує на сильно розсічене листя цієї рослини (порівняй рос. назву рослини: Тысячелистник обыкновенный).

Adonis vernalis

Горицвіт весняний

Назву *adonis* дано рослині на честь юнака Адоніса, улюбленця Афродіти, який загинув на охоті від дикого кабана. Засмучена богиня виростила з крапель крові Адоніса квітку – втілення краси юнака. Міф про Адоніса символізує відмирання і оновлення природи. Виникнувши у Сирії, цей міф потрапив до Греції, а потім – і до Риму. Прикметник *vernalis* “весняний” походить від лат. *ver, veris n* “весна”, оскільки цей вид рослини цвіте навесні.

Armeniaca vulgaris
Абрикос звичайний

Іменник *arneniaca, ae f* “абрикос” походить від прикметника *armeniacus, a, um* “вірменський”, оскільки плоди цього дерева уперше потрапили до Риму з Вірменії. Пліній називав плоди абрикоса “вірменська слива”. Прикметник *vulgaris, e* “звичайний” утворений від лат. *vulgus, i n* “народ, простолюд”.

Artemisia absinthium
Полин гіркий

Назва *artemisia*, можливо, пов’язана з ім’ям грецької богині Артеміди (*Artemis*). Пліній вважає, що рослину названо на честь Артемізії Галікарнаської – дружини короля Мавзола, яка вилікувалася за допомогою цієї трави. Можливо також, що в основі назви лежить грецьк. *artemes* “здоровий”, оскільки полин має цілющі властивості. Іменник *absinthium* походить від грецьк. *apsinthos* (*a* “не” + *psinthos* “насолада”), оскільки рослина має гіркий, терпкий смак.

Atropa belladonna
Беладона звичайна

К. Лінней назвав рід *Atropa* на честь однієї з парок грецької міфології Атропи, яка перерізала нитку життя кожної людини (більшість рослин цього роду отруйні). Іменник *belladonna* походить від італійських слів: *bella* “красива” і *donna* “жінка”. У давнину жінки користувалися соком цієї рослини як косметичним засобом: його закапували в очі та натирали ним щоки.

Bidens tripartita
Черета трироздільна

Іменник *bidens, entis f* “черета” походить від лат. *bis* “двічі, дво-” і *dens, dentis m* “зуб”: плоди цієї рослини мають два зубчастих вістря. Видовий епітет *tripartitus, a, um* “трироздільний” (від лат. *tri-* “три-” і *pars, partis f* “частина”) вказує на будову листка череди.

Brassica oleracea
Капуста городня

Давня латинська назва рослини *brassica* походить від кельтського *bresic* “капуста”. Можливо, є також зв’язок з грецьк. *brachein* “варити, готувати”: капуста була досить поширеною овочевою культурою у Стародавньому Римі, з неї готували безліч страв. Прикметник *oleraceus, a, um* походить від лат. *olus, eris n* “овоч, городина”.

Cannabis sativa
Коноплі посівні

Іменник *cannabis* є латинізованим варіантом грецьк. *kannabis*, яке походить від двох слів: санскритського *cana* “трубка” (порожнисте стебло рослини за формою нагадує трубку) і сірійського *bis (pis)* “коноплі”. Прикметник *sativus, a, um* “посівний” походить від форми супіна *satum* дієслова *serere* “сіяти”. Видовий епітет *sativus* є характерним для більшості культурних рослин.

Capsella bursa-pastoris
Грицики звичайні

Назва роду *capsella* перекладається як “коробочка” (зменшувальне від *capsa, ae f* “коробка, ящик, футляр”). Складений видовий епітет *bursa-pastoris* перекладається як “сумка пастуха”, оскільки трикутна форма плодів цієї рослини нагадує торбинку пастуха (порівняй рос. назву рослини: Пастушья сумка).

Capsicum annuum
Перець однорічний,
або стручковий

Іменник *capsicum*, можливо, походить від лат. *capsa, ae f* “коробка, футляр”: плоди перцю нагадують коробочку, в якій знаходиться насіння. За іншою версією, *capsicum* є похідним від грецьк. дієслова *kapto* “кусаю, печу”: перець має гострий, пекучий смак. Видовий епітет *annuum* (від лат. *annus, i m* “рік”) вказує на те, що рослина закінчує свій життєвий цикл за один рік.

Centaurea cyanus
Волошка синя

Пліній пов'язує назву *centaurea (kentaurea)* з іменем міфічного кентавра Хірона, який лікував різні хвороби за допомогою цілющих рослин. Видовий епітет *cyanus*, є латинізованим варіантом грецької назви волошки.

Chelidonium majus
Чистотіл великий

Назва *chelidonium* походить від грецьк. *chelidon* “ластівка”. За спостереженнями стародавніх греків, рослина з'являється, коли прилітають ластівки, і відмирає, коли вони відлітають у вирій. У Діоскріда є ще одне міфологічне пояснення цієї назви: “Кажуть, що коли пташеня ластівки спігне, мати приносить у дзьобі цю траву і виліковує його”. Як видовий епітет вжито форму вищого ступеня *majus, jus* прикметника *magnus* “великий”.

Convallaria maialis
Конвалія звичайна

Іменник *convallaria, ae f* “конвалія” походить від лат. *convallis* “долина” і грецьк. *lerion* “лілія”, таким чином, *convallaria* дослівно перекладається як “лілія долини”, оскільки квіти конвалії нагадують квіти лілії і росте рослина у низинах. Видовий епітет *maialis, e* “травневий” вказує на час цвітіння рослини.

Crataegus ucrainica
Глід український

Іменник *crataegus, i f* “глід” походить від грецьк. *kratos* “сила”, оскільки рослина має дуже міцні й гострі колючки. Видовий епітет *ucrainicus, a, um* вказує на географічне поширення цього виду глоду.

Cucurbita pepo
Гарбуз звичайний

Іменник *cucurbita* походить від лат. *cucumis, eris n* “огірок” і *orbitus, a, um* “круглий”, і дослівно перекладається як “круглий огірок” (гарбуз та огірок належать до однієї родини). Як видовий епітет вжито грецьку назву рослини *pepo, opis m* “гарбуз”.

Equisetum silvaticum Хвощ лісовий	Іменник <i>equisetum</i> , <i>i n</i> “хвощ” походить від лат. <i>equus</i> , <i>i m</i> “кінь” і <i>seta</i> , <i>ae f</i> “щетина, жорсткий волос”. Таку назву рослині дав Пліній, оскільки тонкі гілочки хвоща нагадують кінський хвіст. Видовий епітет <i>silvaticus</i> , <i>a, um</i> “лісовий” (від лат. <i>silva</i> , <i>ae f</i> “ліс”) вказує на місцезростання цього виду хвощів.
Fagopyrum esculentum Гречка посівна	Назва <i>fagopyrum</i> походить від двох слів: лат. <i>fagus</i> “бук” та грецьк. <i>pyros</i> “пшениця” і дослівно перекладається як “букова пшениця”. З гречки, як і з пшениці, мололи муку, а тригранні плоди рослини за формою нагадують букові горішки. Прикметник <i>esculentus</i> , <i>a, um</i> походить від лат. <i>esca</i> , <i>ae f</i> “їжа, корм”.
Fragaria vesca Суниці лісові	Іменник <i>fragaria</i> , <i>ae f</i> “суниці” походить від давньої латинської назви цієї рослини <i>fraga</i> , яка у свою чергу пов’язана з дієсловом <i>fragare</i> “приємно пахнути”, оскільки її ягоди мають приємний запах. Видовий епітет <i>vescus</i> , <i>a, um</i> “дрібний” вказує на розмір ягід.
Frangula alnus Крушина ламка	Іменник <i>frangula</i> , <i>ae f</i> “крушина” походить від дієслова <i>frangere</i> “ламати”, оскільки рослина має дуже ламку деревину. Як видовий епітет вжито іменник <i>alnus</i> , <i>i f</i> “вільха”: листя крушини нагадує листя вільхи (порівняй рос. назву рослини: Крушина ольховидная).
Galanthus nivalis Підсніжник звичайний	Іменник <i>galanthus</i> , <i>i m</i> “підсніжник” походить від грецьк. <i>gala</i> “молоко” і <i>anthos</i> “квітка” у зв’язку з молочно-білим кольором квітів. Прикметник <i>nivalis</i> , <i>e</i> “сніговий” вказує на те що рослина цвіте, коли ще не розтанув сніг.

- Gossypium herbaceum** Іменник *gossypium* походить від арабської Бавовник трав'янистий назви бавовнику *goza*, а прикметник *herbaceus, a, um* – від лат. *herba*, ае *f* “трава”: на відміну від *Gossypium arboreum* (Бавовнику дерев'янистого), *G. herbaceum* має невисоке трав'янисте стебло.
- Helianthus annuus** Іменник *helianthus* походить від грецьк. *helios* “сонце” і *anthus* “квітка”. Таку назву Соняшник звичайний, або однорічний рослина отримала через те, що повертає свою квітку-кошик за сонцем. Видовий епітет *annuus* (від лат. *annus*, і *m* “рік”) вказує на те, що рослина закінчує свій життєвий цикл за один рік.
- Helichrysum arenarium** Іменник *helichrysum, i n* “цмин” походить Цмин пісковий від грецьк. *helios* “сонце” і *chrysos* “золото”, оскільки квіти цмину мають золотисто-жовтий колір. Прикметник *arenarius, a, um* “пісковий, піщаний” (від лат. *arena*, ае *f* “пісок”) вказує на місцезростання рослини.
- Humulus lupulus** Походження іменника *humulus, i m* “хміль” Хміль звичайний пов'язують з іменником *humus* “земля, ґрунт” або прикметником *humilis* “низький”, оскільки рослина часто стелеться землею. Іменник *lupulus* походить від лат. *lupus*, і *m* “вовк”. Така назва пов'язана з тим, що хміль оповиває інші рослини та душить їх, наче вовк душить свою здобич. Пліній називає хміль *Lupus salciarius* “Вербовий вовк”.
- Hyoscyamus niger** Назва *hyoscyamus* є латинізованим варіантом Блекота чорна грецької назви *hyoskyamos*, яка походить від двох слів: *hyos* “свиня” і *kyamos* “біб”. Назву “свинячий біб” дав рослині Діоскрід, який помітив, що свині, які їли плоди блекоти, вмиралі. Видовий епітет *niger* вказує на темно-фіолетове забарвлення серцевини квітки.

Juglans regia

Горіх грецький

Іменник *iuglans, ndis f* “горіх” походить від лат. *Iu* (скорочення від *Iuppiter* – Юпітер) і *glans, glandis f* “жолудь”, і означає: “присвячений Юпітеру плід, що за формою нагадує жолудь”. Прикметник *regius, a, um* “царський” походить від лат. *rex, regis m* “цар”: горіх – високе, могутнє дерево з розлогою кроною.

Juniperus communis

Ялівець звичайний

Деякі дослідники вважають, що назва *juniperus* походить від кельтського прикметника *ienepereus* “колючий”, оскільки голки хвої ялівця досить колючі. Інші вважають, що ця назва походить від лат. *iuvenis* “молодий” і *parere* “народжувати” (ялівець – це вічнозелена рослина, на якій постійно оновлюється хвоя). Первісне значення прикметника *communis* (від *communus*) – спільний, загальнозживаний

Ledum palustre

Багно звичайне

Іменник *ledum, i n* “багно”, можливо, пов’язаний з дієсловом *laedere* “шкодити”, тому що міцний запах рослини викликає запаморочення. Прикметник *paluster, stris, stre* походить від лат. *palus, udis f* “болото” і вказує на місцезростання рослини.

Leonurus**quinquelobatus**Собача кропива
п’ятилопатева

Назва *leonurus* походить від лат. *leo, leonis m* “лев” і грецьк. *ura* “хвіст”, оскільки суцвіття рослини нагадує хвіст лева. Прикметник *quinquelobatus, a, um* “п’ятилопатевий” вказує на форму листка.

Linum usitatissimumЛьон звичайний, або
довгунець

Іменник *linum* є латинізованим варіантом грецьк. *linon*, яке походить від кельтського *lin* “нитка”: з стеблин льону виготовляли нитки. Як видовий епітет вжито прикметник у найвищому ступені *usitatissimum* “найзвичайніший” (від *usitatus, a, um* “звичайний”).

Menianthes trifoliata
Бобівник трилистий

За однією версією, *menianthes* походить від грецьк. *minyntha* “небагато, недовго” і *anthos* “квітка”, оскільки квіти цієї рослини швидко відцвітають. За іншою – перша частина у назві *menianthes* походить від грецьк. *menyien* “указувати, виявляти”: за рожевими квітами рослини можна визначити заболочені місця, оскільки бобівник часто росте на болотах. Видовий епітет *trifoliata* вказує на трійчасте листя рослини.

Mentha piperita
М'ята перцева

Назва *mentha* походить від імені нимфи Менти, яку богиня Прозерпина перетворила на рослину. Прикметник *piperitus, a, um* “перцевий” (від лат. *piper, eris n* “перець”) вказує на гострий, пекучий смак рослини.

Nicotiana rustica
Махорка

Рослину названо на честь французького посланника у Португалії Ж. Ніко, який надіслав насіння цієї рослини до Парижу. Він же перший виростив *Nicotiana rustica* у своєму саду і використовував її для лікування ран та виразок. Прикметник *rusticus, a, um* “сільський” (від лат. *rus, rugis n* “село”), вказує на те, що цей вид рослини є культурним.

Oryza sativa
Рис посівний

Назву *oryza* дав рослині відомий грецький вчений Теофраст, якому належить перша спроба класифікації рослин. Прикметник *sativus, a, um* “посівний” походить від форми супіна *satum* дієслова *serere* “сіяти”.

**Oxycoccus
quadripetalus**
Журавлина
чотирипелюсткова

Назва *oxycoccus* походить від грецьк. *oxus* “кислий” і *kokkos* “зерно” і пов'язана із кислим смаком та кулястою формою ягід журавлини. Прикметник *quadripetalus* (від лат. *quadri-* “чотири-” і *petalum, i n* “пелюстка”) вказує на будову квітки.

<p>Padus racemosa Черемха звичайна</p>	<p>Іменник <i>padus, i f</i> “черемха” походить від латинської назви річки По у Північній Італії. Прикметник <i>racemōsus, a, um</i> “з китицею, китицеподібний” від лат. <i>racemus, i m</i> “китиця” вказує на тип суцвіття рослини.</p>
<p>Panicum miliaceum Просо посівне</p>	<p>Іменник <i>panicum</i>, можливо, пов’язаний з лат. <i>panis, is m</i> “хліб”. Як видовий епітет вжито прикметник <i>miliaceus, a, um</i> “просяний”, який походить від лат. <i>milium, i n</i> “просо, пшоно”.</p>
<p>Plantago major Подорожник великий</p>	<p>Назва <i>plantago</i> походить від лат. <i>planta</i> “стопа, рослина” і <i>agege</i> “водити, йти слідом”. Деякі види подорожника (у тому числі <i>P. major</i>) нагадують слід людини. Крім того, подорожник ніби супроводжує людину – росте біля доріг та стежок. Як видовий епітет вжито форму вищого ступеня <i>majōr, jus</i> прикметника <i>magnus</i> “великий”.</p>
<p>Primula veris Первоцвіт весняний</p>	<p>Назва <i>primula</i> – зменшувальне від числівника <i>primus, a, um</i> “перший”. К. Лінней присвоїв таку назву роду первоцвітів, тому що більшість його видів – це перші весняні квіти. Видовий епітет <i>veris</i> “весняний” також вказує на час появи рослини.</p>
<p>Quercus robur Дуб звичайний</p>	<p>Назва <i>quercus</i> зустрічається вже у Цицерона та інших давніх авторів. Можливо, вона походить від грецьк. <i>kerkein</i> “шорсткий, шершавий” (за зовнішнім виглядом та властивостями кори дуба). Видовий епітет також виражений іменником <i>robur, oris n</i> “дуб”.</p>
<p>Rheum palmatum Ревінь пальчастий</p>	<p><i>Rheum</i> є латинізованим варіантом грецької назви цієї рослини <i>ῥηον</i>, яка походить від дієслова <i>ῥηειν</i> “текти”: за проносною дією ревеня. Видовий епітет <i>palmatum</i> (від лат. <i>palma, ae f</i> “долоня”) вказує на характерну для цього виду ревеня форму листя.</p>

Ribes nigrum

Смородина чорна

Ribes – латинізований варіант арабської назви одного з видів ревеня, що росте в Палестині і має кислий смак. Коли араби завоювали Іспанію, вони перенесли назву *ribes* на агрус, що мав такий же кислий смак. Пізніше цю назву було перенесено і на смородину (агрус і смородина належать до однієї родини). Видовий епітет *nigrum* “чорний” вказує на колір ягід.

Rosa canina

Шипшина собача

Іменник *rosa, ae f* походить від давньогрецьк. *rhodon* “троянда, шипшина”, яке у своєю чергу пов’язане з кельтським прикметником *rhodd* “червоний” (за кольором квітів рослини). Видовий епітет *caninus, a, um* “собачий” (від лат. *canis, is m, f* “собака”) дано рослині тому, що цей вид шипшини відносно бідний на вітаміни.

Rumex confertus

Щавель кінський

Rumex є давньою назвою щавлю, яка, можливо, пов’язана з лат. *rumex, icis m* “дротик, металний спис з коротким ратищем”: через гостру форму листя рослини. Як видовий епітет вжито дієприкметник минулого часу доконаного виду пасивного стану *confertus, a, um* “скупчений, зібраний” (від лат. *con-fertio, fertum, ĩre* “скупчувати, збирати в одне місце”), що вказує на густі суцвіття щавлю.

Solanum tuberosum

Картопля

Дослівно латинська назва картоплі перекладається як “паслін бульбистий”. Назва роду *solanum* походить від лат. *solamen* “утіха, полегшення” у зв’язку з наркотичною дією більшості видів пасльону. Прикметник *tuberosus, a, um* утворений від *tuber, eris n* “бульба”.

Taraxacum officinale

Кульбаба лікарська

Латинська назва кульбаби *taraxacum* походить від грецьк. *taraxis* “хвороба очей” і *akeomaı* “лікую”: соком цієї рослини

лікували очні хвороби. На цілющі властивості кульбаби вказує і видовий епітет *officinalis*, е “лікарський”, який походить від лат. *officina*, ае *f* “майстерня, аптека”.

Triticum vulgare
Пшениця звичайна

Давня латинська назва рослини *triticum* походить від дієприкметника минулого часу *tritus*, а, *um* “розмелений, розтертий”, утвореного від дієслова *terere* “терти, молоти, товкти”: з давніх часів із зерна пшениці мололи борошно. Прикметник *vulgaris*, е “звичайний” утворений від лат. *vulgus*, і *n* “народ, простолюди”.

Vaccinium myrtillus
Чорниця

Назва *vaccinium* походить від лат. *baccinium* “ягідний куш” (від *bacca*, ае *f* “ягода”). Іменник *myrtillus* – зменшувальне від *myrtus* “мирт” (листя чорниці нагадує листя мирту).

Viburnum opulus
Калина звичайна

Іменник *viburnum*, і *n* “калина” походить від лат. *viere* “плетти, вити”: з молодих гнучких гілок рослини плели кошики. Іменник *opulus*, і *f* є давньою латинською назвою клена (листя калини нагадує листя клена).

Zea mays
Кукурудза звичайна

Іменник *zea* походить від грецьк. *zea* “хліб, пшениця”. К. Лінней переніс цю назву на кукурудзу, тому що вона, як і пшениця, має високу харчову цінність. Як видовий епітет вжито іменник *mays*, який походить від мексиканського *mahiz* “кукурудза, маїс”.

ВИЗНАЧЕННЯ ДОВГОТИ ВІДКРИТОГО ДРУГОГО СКЛАДУ ВІД КІНЦЯ СЛОВА У БОТАНІЧНИХ ТЕРМІНАХ

Для того, щоб визначити довгим чи коротким від природи є голосний у відкритому другому складі від кінця слова, слід звернути увагу на наступний приголосний.

Наприклад, необхідно визначити довготу або короткість другого складу у словах: *cannabis* – коноплі, *plantago* – подорожник, *raphanus* – редька.

Як видно з таблиці, в сполученні **ab** голосний **a** є завжди коротким і ненаголошеним (винятків немає), отже у слові *cannabis* наголос ставиться на третій склад від кінця слова: *cánnābis*.

У сполученні **ag** голосний **a** є, як правило, довгим. Слово *plantago* не належить до поданих у дужках винятків, тому підлягає загальному правилу наголошення: *plántágo*.

У сполученні **an** голосний **a** також є здебільшого довгим, але слово *raphanus* належить до винятків, тому другий склад від кінця слова є коротким, отже наголос ставиться на третій склад: *ráphānus*.

NB! У таблиці приклади наводяться звичайним шрифтом, а винятки – у дужках курсивом.

Гол. + пригол.	Склад довгий	Склад короткий
ab	—	<i>arābis</i>
ac	<i>(pastināca, portulāca)</i>	<i>androsāce</i>
ag	<i>medicāgo</i>	<i>(asparāgus, saxifrāga)</i>
al	<i>secāle</i>	<i>(amygdālus, astragālus, polygāla, -petālus)</i>
am	—	<i>hyoscýāmus</i>
an	<i>caragāna</i>	<i>(cyānus, hippocastānum, origānum, peucedānum, platānus, raphānus)</i>
ap	<i>sināpis</i>	—
ar	<i>(pediculāris, phalāris)</i>	<i>cappāris</i>
at	<i>isātis</i>	<i>(clemātis)</i>
av	<i>papāver</i>	—
ed	<i>(resēda)</i>	<i>andromēda</i>
el	<i>spirodēla</i>	—
em	—	<i>anthēmis</i>
en	<i>avēna</i>	<i>(astragēne)</i>

Продовження таблиці

Гол. + пригол.	Склад довгий	Склад короткий
er	lonicēra	(<i>arrhenathērum, berbēris, hedēra, junipērus, -fēr-, -ptēr-</i>)
et (h)	tanacētum, anēthum	(<i>nepēta</i>)
ic	(<i>urtīca</i>)	brassicā
il	—	erophīla
im	—	ocīmum
in	glycīne	(<i>cardamīne, carpīnus, cotīnus, elatīne, fraxīnus, ricīnus</i>)
ip	—	tulīpa
is	anīsum	(<i>cytīsus</i>)
it	phragmītes	(<i>cucurbīta, compositus</i>)
iv	sempervīvum	—
ob	—	orōbus
od	(<i>omphalōdes</i>)	cynōdon
og	andropōgon	—
ol	—	pyrōla
om	(<i>glechōma</i>)	butōmus
on	anemōne	(<i>-cotyledōnes</i>)
op	(<i>hyssōpus</i>)	lycōpus
or	(<i>-flōr-, passiflōra, udōra</i>)	adenophōra
os	mimōsa	—
ot	melilōtum	(<i>-mycōta</i>)
uc	festūca	—
ug	asperūgo	—
ul	—	betūla
um	—	cucūmis
un	callūna	—
ur	leonūrus	—
us	anchūsa	—
ut	uscūta	—
yb	—	intýbus
yn	—	monogýnus
yr	fagopýrum	—
ys	helichrýsum	—

ТРАНСЛІТЕРАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ БУКВ ЛАТИНСЬКИМ АЛФАВІТОМ

Українські букви	Латинські букви та буквосполучення	Приклади
А а	A a	Abramov – Абрамов
Б б	B b	Bobrov – Бобров
В в	V v	Vavilov – Вавилов
	W w	Winogradov – Виноградов
Г г	G g	Golub – Голуб
Д д	D d	Durov – Дуров
Е е	E e	Eduard – Едуард
Є є	J e	Jerifanov – Єпіфанов
Ж ж	Z h	Dezhnev – Дежньов
З з	Z z	Zerov – Зеров
И и	Y y	Bilyk – Білик, Krylov – Крилов
І і	I i	Ivanov – Іванов
Й й	J j	Bojko – Бойко
	Y y (у кінці прізвищ)	Sosnowsky – Сосновський
К к	K k	Komarov – Комаров
Л л	L l	Lavrenko – Лавренко
М м	M m	Medwedew – Медведєв
Н н	N n	Nosov – Носов
О о	O o	Orlov – Орлов
П п	P p	Popov – Попов
Р р	R r	Romanov – Романов
С с	S s	Smirnow – Смирнов
Т т	T t	Taras – Тарас
У у	U u	Udoenko – Удовенко
Ф ф	F f	Fomin – Фомін
	ph	Timopheev – Тимофєєв
Х х	ch	Chochlov – Хохлов
Ц ц	tz	Kuznetzov – Кузнєцов
Ч ч	tsch	Gontschar – Гончар
	tch	Tchernenko – Черненко
	cz	Czerepanov – Черепанов
Ш ш	sch	Galushko – Галушко
	sh	Peshkova – Пешкова
Щ щ	schz	Roschzin – Роцін
	stsch	Syreistschikov – Сирейщиков
	schtsch	Mischtschenko – Міщенко
Ю ю	ju	Jurtzev – Юрцев
Я я	ja	Jakovenko – Яковенко

**ЗВЕДЕНА ТАБЛИЦЯ ВІДМІНКОВИХ ЗАКІНЧЕНЬ
ЛАТИНСЬКИХ ІМЕННИКІВ**

Відміна		I	II		III	IV		V	
Рід		<i>f</i>	<i>m</i>	<i>n</i>	<i>m, f</i>	<i>n</i>	<i>m</i>	<i>n</i>	<i>f</i>
число	відмінок								
Sing.	Nom.	-a	-us	-um	різні		-us	-u	-es
	Gen.	-ae	-er	-on	-is		-us		-ei
	Dat.	-ae		-i	-i		-ui	-u	-ei
	Acc.	-am		-o	-em	Nom.	-um	-u	-em
	Abl.	-a		-um	-e (-i) *		-u		-e
Plur.	Nom.	-ae	-i	-a	-es	-a (-ia)	-us	-ua	-es
	Gen.	-arum		-orum	-um (-ium)		-uum		-erum
	Dat.	-is		-is	-ibus		-ibus		-ebus
	Acc.	-as	-os	-a	-es	-a (-ia)	-us	-ua	-es
	Abl.	-is		-is	-ibus		-ibus		-ebus

* У дужках наводяться закінчення голосного та мішаного типів відмінювання.

**ЗВЕДЕНА ТАБЛИЦЯ РОДОВИХ ЗАКІНЧЕНЬ
ЛАТИНСЬКИХ ПРИКМЕТНИКІВ**

Прикметники першої групи (I-II відміни)	Прикметники другої групи (III відміни)																					
<table style="width: 100%; text-align: center;"> <tr> <td><i>m</i></td> <td><i>f</i></td> <td><i>n</i></td> </tr> <tr> <td>-us, -er</td> <td>-a</td> <td>-um</td> </tr> <tr> <td>II відміна</td> <td>I відміна</td> <td>II відміна</td> </tr> </table>	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>	-us, -er	-a	-um	II відміна	I відміна	II відміна	<p>1) прикметники трьох закінчень:</p> <table style="width: 100%; text-align: center;"> <tr> <td><i>m</i></td> <td><i>f</i></td> <td><i>n</i></td> </tr> <tr> <td>-er</td> <td>-is</td> <td>-e</td> </tr> </table> <p>2) прикметники двох закінчень:</p> <table style="width: 100%; text-align: center;"> <tr> <td><i>m, f</i></td> <td><i>n</i></td> </tr> <tr> <td>-is</td> <td>-e</td> </tr> </table> <p>3) прикметники одного закінчення:</p> <table style="width: 100%; text-align: center;"> <tr> <td><i>m, f, n</i></td> </tr> <tr> <td>-r / -s / -x</td> </tr> </table>	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>	-er	-is	-e	<i>m, f</i>	<i>n</i>	-is	-e	<i>m, f, n</i>	-r / -s / -x
<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>																				
-us, -er	-a	-um																				
II відміна	I відміна	II відміна																				
<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>																				
-er	-is	-e																				
<i>m, f</i>	<i>n</i>																					
-is	-e																					
<i>m, f, n</i>																						
-r / -s / -x																						

СХЕМА ГРАМАТИЧНОГО АНАЛІЗУ БІНОМІНАЛЬНИХ, ТРИНОМІНАЛЬНИХ ТА СКЛАДЕНИХ ТЕРМІНІВ

- 1) Латинська назва – переклад;
- 2) аналіз за кількістю компонентів, вид синтаксичного зв'язку (узгоджене означення, неузгоджене означення, прикладка, тавтономія);
- 3) родова назва: частина мови, рід, відміна, відмінок, число;
- 4) видовий епітет: частина мови, рід, відміна, відмінок, число.

Зразки граматичного аналізу термінів

- a) *Triticum durum* – Пшениця тверда
Біномінальна назва виду (узгоджене означення)
Родова назва: *Triticum*, іменник, n, II відміна, Nom. Sing.
Видовий епітет: *durum*, прикметник, n, II відміна, Nom. Sing.;
- b) *Peronospora pisi* – Пероноспора гороху
Біномінальна назва виду (неузгоджене означення)
Родова назва: *Peronospora*, іменник, f, I відміна, Nom. Sing.
Видовий епітет: *pisii*, іменник, n, II відміна, Gen. Sing.;
- c) *Allium caera* – Цибуля городня
Біномінальна назва виду (прикладка)
Родова назва: *Allium*, іменник, n, II відміна, Nom. Sing.
Видовий епітет: *caera*, іменник, f, I відміна, Nom. Sing.;
- d) *Ciconia ciconia* – Лелека білий
Біномінальна назва виду (тавтономія)
Родова назва: *Ciconia*, іменник, f, I відміна, Nom. Sing.
Видовий епітет: *ciconia*, —”—.;
- e) *Beta vulgaris* var. *esculenta* – Буряк звичайний, різновид – столовий
Складена назва різновиду
Родова назва: *Beta*, іменник, f, I відміна, Nom. Sing.
Видовий епітет: *vulgaris*, прикметник, f, III відміна, Nom. Sing. (узгоджене означення).
Внутрішньовидовий епітет: *esculenta*, прикметник, f, I відміна, Nom. Sing. (узгоджене означення).

ЛАТИНСЬКІ ПРИСЛІВ'Я, СЕНТЕНЦІЇ ТА АФОРИЗМИ

- Ab ovo.** – Від яйця, від самого початку (*частина виразу ab ovo usque ad mala – від яйця до яблук: у римлян обід починався з яєць і закінчувався фруктами*).
- Ad Kalendas Graecas.** – До грецьких календ, ніколи (*у римлян календами називалися перші дні місяця, греки ж календ не знали*).
- Ad rem.** – До справи.
- Alea iacta est.** – Жереб кинуте.
- Aliena vitia in oculis habemus, a tergo nostra sunt.** – Чужі вади бачимо, своїх не помічаємо.
- Alienos agros irrigas, tuis sitientibus.** – Ти поливаєш чужі поля, а свої залишаєш сухими.
- Alit aemulatio ingenia.** – Змагання розвиває здібності.
- Alma mater.** – Мати-годувальниця (*традиційна образна назва навчальних закладів*).
- Alter ego.** – Друге я; близький друг, однодумець.
- Alteri vivas oportet, si vis tibi vivere.** – Живи для інших, якщо хочеш жити для себе.
- Amat victoria curam.** – Перемога любить старанність.
- Amicus certus in re incerta cernitur.** – Вірний друг пізнається в біді.
- Amicus Plato, sed magis amica veritas.** – Платон (мені) друг, однак істина дорожча.
- Amor non est medicabilis herbis.** – Любов не лікується травами.
- Aquila non captat muscas.** – Орел не ловить мух.
- Arbor vitae.** – Дерево життя.
- Ars longa, vita brevis.** – Мистецтво вічне, життя коротке.
- Arte et humanitate, labore et scientia!** – Мистецтвом і людяністю, працею і знанням!
- Audi multa, loquere pauca.** – Слухай багато, говори мало.
- Audiatur et altera pars.** – Хай буде вислухана й інша сторона.
- Aurea mediocritas.** – Золота середина.
- Ausculata et perpende.** – Вислухай і зваж.
- Aut Caesar, aut nihil.** – Або Цезар, або ніхто.
- Aut cum scuto, aut in scuto.** – Або зі щитом, або на щиті.
- Brevis nobis vita data est, at memoria bene redditae vitae sempiterna.**
– Нам дано коротке життя, але пам'ять про добре прожите життя вічна.
- Carpe diem!** – Лови день!

Citius, altius, fortius! – Швидше, вище, сильніше! (*девіз Олімпійських ігор*).

Cogito, ergo sum. – Я мислю, отже, я існую.

Consuetudo est altera natura. – Звичка – це друга натура.

Contra spem spero. – Без надії сподіваюсь.

Cum grano salis. – З дрібкою солі (*в'їдливо*).

Cum principia negante non est disputandum. – З тим, хто заперечує принципи, не сперечаються.

De facto. – Фактично.

De gustibus non est disputandum. – Про смаки не сперечаються.

Debes, ergo potes. – Ти повинен, отже, ти можеш.

Dicere non est facere. – Сказати не означає зробити.

Dictum – factum. – Сказано – зроблено.

Docendo discimus. – Навчаючи, вчимося.

Doctrina multiplex, veritas una. – Учення численні, істина одна.

Dulce laudari a laudato viro. – Приємно почути похвалу від людини, гідної похвали.

Dum spiro, spero. – Доки дихаю, надіюсь.

Duo lepores insequens, netrum cepit. – За двома зайцями поженешся, жодного не спіймаєш.

E fructu arbor cognoscitur. – Дерево пізнається по плоду.

Edimus, ut vivamus, non vivimus, ut edamus. – Ми їмо, щоб жити, а не живемо, щоб їсти.

Errare humanum est. – Людині властиво помилятися.

Eruditio aspera optima est. – Суворе навчання – найкраще.

Est modus in rebus. – Є міра в речах.

Et cetera. – І так далі.

Etiam post malam segetum serendum est. – І після поганого врожаю слід сіяти.

Ex nihilo nihil. – З нічого – ніщо.

Exercitatio artem parat. – Вправи породжують майстерність.

Fac et spera! – Роби і надійся!

Facile dictu, difficile factu. – Легко сказати, важко зробити.

Feci, quod potui, faciant meliora potentes. – Я зробив усе, що міг, хай зробить краще, хто може.

Festina lente. – Поспішай поволі.

Fiat lux! – Хай буде світло!

Fide, sed cui fidas, vide. – Довіряй, але дивися, кому довіряєш.

Finis coronat opus. – Кінець вінчає діло.

Fortuna caeca est. – Доля сліпа.

Gutta cavat lapidem non vi, sed saepe cadendo. – Крапля точить камінь не силою, а частим падінням.

Habent sua fata libelli. – Книги мають свою долю.

Hic mortui vivunt, hic muti loquuntur. – Тут мертві живуть, тут німі говорять (*напис на бібліотеках*).

Hominis mens discendo alitur et cogitando. – Людський розум живиться навчанням і мисленням.

Homo improbus beatus non est. – Нечесна людина не може бути щасливою.

Homo locum ornat, non hominem locus. – Людина прикрашає місце, а не місце людину.

Homo sapiens. – Людина розумна.

Homo sum, humani nihil a me alienum puto. – Я людина, і ніщо людське мені не чуже.

Honores mutant mores. – Почесті міняють звичаї.

Honoris causa. – Ради пошани (*найчастіше вживається при надаванні наукового ступеня за заслуги, без захисту дисертації*).

Ignorantia non est argumentum. – Незнання – не довід.

Ignoscito saepe alteri, nunquam tibi. – Іншому пробачай часто, собі – ніколи.

In scientia naturali principia observationibus confirmari debent. – У природничій науці принципи мають підтверджуватися спостереженнями.

Labor callum obducit dolori. – Праця пом'якшує скорботу.

Labor corpus firmat. – Праця зміцнює тіло.

Labor omnia vincit. – Праця все перемагає.

Laboremus! – Працюймо!

Labores pariunt honores. – Праця породжує пошану.

Lapsus calami. – Помилка пера, описка.

Lapsus linguae. – Помилка язика, обмовка.

Lege artis. – За правилами мистецтва.

Liber est mutus magister. – Книга – це німий учитель.

Maiori cede. – Поступайся старшим.

Mala gallina malum ovum. – Погана курка – погане яйце.

Mala herba cito crescit. – Погана трава швидко росте.

Mea culpa. – Моя провина.

Mens sana in corpore sano. – У здоровому тілі здоровий дух.

Modus vivendi. – Спосіб життя.

Multi multa sciunt, nemo omnia. – Багато хто знає багато, ніхто всього.

Multum vinum bibere, non diu vivere. – Багато вина пити – недовго жити.

Natura arte adiuta interdum facit miracula. – Природа за допомогою мистецтва (науки) інколи робить дива.

Natura est semper invicta. – Природа завжди непереможна.

Natura incipit, ars dirigit, usus perficit. – Природа починає, мистецтво спрямовує, досвід удосконалює.

Natura nihil facit frustra. – Природа нічого не робить даремно.

Natura non facit saltus. – Природа не робить стрибків.

Natura rerum. – Природа речей.

Naturalia non sunt turpia. – Природне не огидне.

Naturam mutare difficile est. – Важко змінити природу.

Ne quid nimis! – Нічого зайвого!

Nemo sapiens nisi patiens. – Ніхто не розумний, якщо не терпеливий.

Nihil fit sine ratione sufficienti. – Ніщо не робиться без достатньої підстави.

Nihil tam difficile est, quin quaerendo investigari posit. – Немає нічого настільки важкого, чого б не можна було досягти старанням.

Nil admirari. – Не дивуйся.

Nil desperandum. – Не впадай у відчай.

Noli me tangere. – Не чіпай мене.

Noli nocere. – Не нашкодь.

Nomina si nescis, perit et cogito rerum. – Якщо не знаєш назв, то неможливе пізнання речей.

Nomina sunt odiosa. – Імена ненависні (*не будемо називати імен*).

Non multa, sed multum. – Не багато (за кількістю), але багато (за значенням).

Non numeranda, sed ponderanda argumenta. – Докази цінуються не за кількістю, а за якістю.

Non omne, quod nitet, aurum est. – Не все золото, що блищить.

Non progredi est regredi. – Не йти вперед означає йти назад.

Non scholae, sed vitae discimus. – Не для школи, а для життя вчимося.

Non tam praeclarum est scire Latine, quam turpe nescire. – Не так почесно знати латинську мову, як ганебно її не знати.

Nosce te ipsum. – Пізнай самого себе (*напис на храмі Дельфійського оракула в Стародавній Греції і на анатомічних театрах*).

Nota bene! (NB!) – Познач добре, зверни увагу.

Nulla aetas ad discendum sera. – Вчитися ніколи не пізно.

Nulla dies sine linea. – Жодного дня без рядка (*занять, праці*).

Nulla regula sine exceptione. – Немає правила без винятку.

Nullus est liber tam malus, ut non aliqua parte prosit. – Немає такої поганої книги, яка б хоч частково не була корисною.

Nullus locus tibi dulcior esse debet patria tua. – Жодне місце не повинно бути тобі дорожче за батьківщину.

Omne initium difficile est. – Усякий початок важкий.

Omnia mea mecum porto. – Все своє ношу з собою.

Omnis ars naturae imitatio est. – Всяке мистецтво є наслідуванням природи.

Otia dant negotia. – Лінощі породжують вади.

Otium post negotium. – Відпочинок після роботи.

Per aspera ad astra. – Через терни до зірок.

Perfice te! – Удосконалюй себе!

Post factum. – Після того, що сталося; заднім числом.

Post scriptum (P.S.). – Після написаного, приписка в кінці листа, постскрипtum.

Potius sero quam nunquam. – Краще пізніше, ніж ніколи.

Primus inter pares. – Перший серед рівних.

Pro et contra. – За і проти.

Quae nocent, docent. – Що шкодить, (те) навчає.

Quale opus est, tale est praemium. – Яка робота, така нагорода.

Qualis vita, finis ita. – Яке життя, такий кінець.

Qui discit sine libro, aquam haurit cribro. – Хто вчиться без книги, той черпає воду решетом.

Qui non laborat, non manducet. – Хто не працює, той не їсть.

Qui quaerit, reperit. – Хто шукає, той знаходить.

Qui scribit, bis legit. – Хто пише, той двічі читає.

Quid pro quo. – Одне замість іншого.

Quidquid agis, prudenter agas et respice finem. – Що б ти не робив, роби розумно і передбачай результат.

Quod licet Iovi, non licet bovi. – Що дозволено Юпітерові, не дозволено бикові.

Quod tibi fieri non vis, alteri non feceris. – Не роби іншому того, чого собі не бажаєш.

Quot capita, tot sensus. – Скільки голів, стільки умів.

Radices litterarum amarae sunt, fructus dulces. – Корені науки гіркі, плоди – солодкі.

Re, non verbis. – Ділами, а не словами.

Repetitio est mater studiorum. – Повторення – мати навчання.

Sapienti sat. – Розумному досить.

Satius est bene ignorare, quam male didicisse. – Краще не знати взагалі, ніж погано вивчити.

Scientia potentia est. – Знання – сила.

Semel scriptum, decies lectum. – Один раз написане – це десять разів прочитане.

Sero venientibus – ossa. – Тим, хто пізно приходить, – кістки.

Si sapis, sis apis. – Якщо ти розумний, будь (працьовитим), як бджола.

Sic transit gloria mundi. – Так минає мирська слава.

Sine ira et studio. – Без гніву і пристрасті.

Sine labore non erit panis in ore. – Без праці не буде хліба в роті.

Sol lucet omnibus. – Сонце світить всім.

Spes vana. – Марна надія.

Sui generis. – Свого роду, своєрідний.

Suum cuique. – Кожному своє.

Tabula rasa. – Чиста дошка; щось неторкнуте.

Tantum scitur, quantum memoria tenetur. – Стільки знається, скільки пам'ятається.

Te hominem esse memento. – Пам'ятай, що ти людина.

Tempora mutantur et nos mutamur in illis. – Часи міняються, і ми міняємось з ними.

Tempori pace! – Бережи час!

Terra incognita. – Невідома земля; щось незнане.

Tertium non datur. – Третього не дано.

Theoria cum praxi. – Теорія з практикою.

Ubi concordia, ibi victoria. – Де згода, там перемога.

Ubi facta loquuntur, non opus est verbis. – Де говорять факти, немає потреби в словах.

Ubi mel, ibi fel. – Де мед, там і жовч.

Ultima ratio. – Останній довід.

Una hirundo non facit veris. – Одна ластівка весни не робить.

Unus pro omnibus et omnes pro uno. – Один за всіх і всі за одного.

Usus optimus magister est. – Досвід – найкращий вчитель.

Ut sementem feceris, ita metes. – Що посієш, те й пожнеш.

Vale! – Будь здоровий, прощай!

Veni, vidi, vici. – Прийшов, побачив, переміг.

Verba magistri. – Слова вчителя, авторитетної людини.

Verba volant, scripta manent. – Слова відлітають, написане залишається.

Viribus unitis. – Спільними зусиллями.

Vis medicatrix naturae. – Цілюща сила природи.

Vita sine litteris mors est. – Життя без науки – це смерть.

Vivere est cogitare. – Жити – означає мислити.

Vivere est militare. – Жити – означає боротися.

СТУДЕНТСЬКИЙ ГІМН “GAUDEAMUS”

Переклад А.О. Содомори

Gaudeamus igitur
Iuvenes dum sumus!
Post iucundam iuventutem
Post molestam senectutem
Nos habebit humus.

Гей, повеселімося,
Поки молодії!
Мине молодість квітуча,
Старість нас впов’є, мов туча,
І земля покриє.

Ubi sunt, qui ante nos
In mundo fuere?
Transeas ad superos,
Transeas ad inferos,
Hos si vis videre.

Де ті, що жили колись
На розлогім світі?
Треба чи під землю йти,
Чи на небо злинути,
Щоби їх зустріти.

Vita nostra brevis est
Brevi finietur;
Venit mors velociter,
Rapit nos atrociter,
Nemini parcetur!

Те життя – лиш мить одна,
Вмить воно й пролине.
Смерть кістлява – тут як тут,
Чинить свій над нами суд:
Всіх – до домовини!

Vivat Academia,
Vivant professores!
Vivat membrum quodlibet,
Vivant membra quaelibet
Semper sint in flore!

Хай живе науки храм,
Хай живуть учені!
Кожен з них нехай живе,
Процвітає гроно все
У добрі, натхненні!

Vivat omnes virgines,
Graciles, formosae!
Vivant et mulieres
Tenerae, amabiles,
Bonaе, laboriosae!

Хай живуть дівчата всі –
Стрункі та ласкаві!
Хай усі жінки живуть,
Що любов, тепло несуть,
Ніжні, в праці жваві!

Vivat et respublica
Et qui illam regit!
Vivat nostra civitas,
Maecenatum caritas,
Quae nos hic protegit!

Хай живе наш край увесь
І хто править краєм!
Хай живуть мужі ясні,
Шо з їх ласки, приязні
Знань тут набуваєм!

Pereat tristitia,
Pereant dolores,
Pereat diabolus
Quivis antiburchius
Atque irrisores!

Геть, журбо – напаснице,
Геть од нас, лукавий!
Геть усяк, хто квапиться
З нас понасміхатися,
Заздрий нашій славі!

ЛАТИНСЬКО-УКРАЇНСЬКИЙ СЛОВНИК

А

abies, ĕtis *f* ялиця

A. alba Я. біла, *A. gracilis* Я. струнка, *A. mayriana* Я. Майра, *A. nordmanniana* Я. кавказька, *A. sibirica* Я. сибірська

absinthium, i *n* полин

acacia, ae *f* акація

A. dealbata А. срібляста, *A. melanoxydon* А. чорна, *A. vera* А. справжня

acanthus, i *m* акант

acephalus, a, um безголовий, безкачанний

acer, ĕris *n* клен

A. campestre К. польовий, або паклен, *A. negundo* К. ясенелистий, *A. platanoides* К. звичайний, або гостролистий, *A. pseudoplatanus* К. несправжньо-платановий, або явір, *A. saccharinum* К. цукристий, *A. tataricum* К. татарський, *A. velutinum* К. бархатистий, або величний

acer, acris, acre гострий, їдкий

acerbus, a, um терпкий

acerinus, a, um кленовий

acetosus, a, um кислий

achenium, i *n* сім'янка

achillea, ae *f* деревій

A. micrantha Д. дрібноквітковий, *A. millefolium* Д. звичайний, *A. ptarmica* Д. цілолистий, *A. submillefolium* Д. майже звичайний, *A. tenuifolia* Д. тонколистий

acidum, i *n* кислота

acinacifolius, a, um шаблелистий

aconitum, i *n* аконіт, борець

A. besseranum А. Бессера, *A. bucovinense* А. буковинський, *A. gracile* А. стрункий, *A. napum* А. низький, *A. nemorosum* А. дібровний, *A. odontandrum* А. зубчастотичинковий, *A. paniculatum* А. розлогий, *A. variegatum* А. строкатий

acorus, i *m* лепеха

A. calamus Л. звичайна, або болотна

Acrasiomycetes, um *m* клас Акразіоміцети

acrotilon, i *n* степовий гірчак

A. repens С. г. звичайний, або повзучий

actea, ae *f* воронець

A. spicata В. колосистий
acus, us *f* голка, хвоя, колючка
acuminatus, a, um загострений, гостроверхий, гострий
acuti- (*лат.*) гостро-
acutifolius, a, um гостролистий
acūtus, a, um гострий
adiantum, i n адіант
A. capillus-veneris А. венерин волос, *A. pedulatum* А. стоповидний
adōnis, īdis *f* горицвіт
A. aestivalis Г. літній, *A. autumnalis* Г. осінній, *A. vernalis* Г. весняний
adōха, ae *f* адокса
A. moschatellina А. мускусна
aegopodium, i n яглиця
A. podagraria Я. звичайна
aelia, ae *f* елія, щитник (*ент.*)
aescūlus, i f гіркокаштан
Ae. hippocastanum Г. звичайний, *Ae. octandra* Г. восьмиличинковий,
Ae. pavia Г. червоний
aestivālis, e літній
aestīvus, a, um літній
aethūsa, ae *f* собача петрушка
Ae. cynapium С. п. звичайна
aequi- (*лат.*) рівно-
aequīdens, entis рівнозубчастий
aequīlobus, a, um рівнолопатевий
aequipetālus, a, um рівнопелюстковий
agarīcus, i m печериця, шампінйон
A. arvensis П. польова, *A. campestris* П. звичайна, *A. meleagris* П. темно-луската отруйна, *A. xanthodermus* П. рудіюча отруйна
agelastica, ae *f* листоїд
ager, agri *m* поле
agrestis, e польовий
agricultor, ōris *m* (**agronŏmus, i m**) агроном
agricultorius, a, um (**agronomīcus, a, um**) агрономічний
agricultūra, ae *f* (**agronomia, ae** *f*) агрономія, землеробство
agrимonia, ae *f* парило
A. grandis П. велике, *A. odorata* П. запашне, *A. eupatoria* П. звичайне, *A. pilosa* П. волосисте
agromyza, ae *f* мінер
agropyron (agropyrum), i n житняк

- A. cristatum* Ж. гребінчастий, або ширококолосий, *A. dazyanthum* Ж. пухнастоквітковий, *A. imbricatum* Ж. черепитчастий, *A. desertorum* Ж. пустельний, *A. fragile* Ж. ламкий
- agrostemma, ae f** кукіль
A. githago К. звичайний, *A. linicola* К. льонової
- agrostis, ĩdis f** мітлиця, польовиця
A. alba М. біла, *A. canina* М. собача, *A. gigantea* М. велетенська, *A. graniticola* М. гранитна, *A. pseudoalba* М. неспражньобіла, *A. stolonizans* М. повзуча, *A. tenuis* М. тонка
- ailanthus, i f** айлант
A. altissima А. найвищий, або китайський ясен
- alabastrum, i n** бутон
- alauda, ae f** жайворонок
- albi-** (лат.) біло-
- albiflorus, a, um** білоквітковий
- albus, a, um** білий
- alcea, ae f** рожа
A. rosea Р. рожева
- alchimilla, ae f** приворотень, або манжетка
A. acutangula П. гострокутний, *A. mollis* П. м'який, *A. micans* П. блискучий, *A. pastoralis* П. пастуший
- alga, ae f** водорість
- alisma, ātis n (ae f)** частуха
A. graminea Ч. злаковидна, *A. plantago-aquatica* Ч. подорожникова
- Alismatidae, ārum f** підклас Алізматиди
- alliaria, ae f** кінський часник
A. officinalis К. ч. лікарський, *A. petiolata* К. ч. черешковий
- allium, i n** часник, цибуля
A. angulosum Ц. гранчаста, *A. ascalonicum* Ц. аскалонська, або шалот, *A. caera* Ц. городня, *A. firmotunicatum* Ц. міцновдягнена, *A. fistulosum* Ц. батун, *A. porrum* Ц. порей, *A. sativum* Ч. посівний, *A. schoenoprasum* Ц. різанець, або шніт, *A. scorodoprasum* Ц. часникова, або рокамболь, *A. sphaerocephalum* Ц. круглоголова, *A. ursinum* Ц. ведмежа, або левурда
- allysum, i n** бурачок
A. hirsutum Б. шорсткий, *A. campestre* Б. польовий, *A. desertorum* Б. пустельний, *A. minutum* Б. малий, *A. tortuosum* Б. кручений
- alnus, i f** вільха
A. glutinosa В. клейка, *A. incana* В. сіра
- aloë, es f** алоє
A. arborescens А. деревоподібне

alopēcūrus, i n китник, лисохвіст

A. aequalis К. рівний, *A. vaginatus* К. піхвовий, *A. alpinus* К. альпійський, *A. apiatus* К. строкатий, *A. arundinaceus* К. очеретяний, *A. geniculatus* К. колінчастий, *A. laguriformis* К. зайцехвостий, *A. mucronatus* К. гострий, *A. myosuroides* К. мишачехвостий, *A. pratensis* К. лучний

alpestris, e альпійський

alpinia, ae f калган

alpīnus, a, um альпійський

Alsinoideae, ārum f підродина Мокричні

alternaria, ae f альтернарія

A. brassicae А. капусти, *A. phaseoli* А. квасолі

althaea, ae f алтей

A. officinalis А. лікарський

altus, a, um високий

amabīlis, e приємний

amanīta, ae f мухомор

A. caesarea М. Цезаря, *A. citrina* М. цитриновий, *A. muscaria* М. червоний, *A. pantherina* М. пантерний, *A. phalloides* М. зелений, або біда поганка, *A. virosa* М. білий смердючий

amaranthus, i m амарант, щириця

A. albus А. білий, *A. caudatus* А. хвостатий, або лисячий хвіст, *A. cruentus* А. багряний, *A. retroflexus* А. закинутий

amārus, a, um гіркий

amaryllis, īdis f амариліс

A. belladonna А. беладона

ambly- (грецьк.) тупо-

amblyophyllus, a, um туполистий

ambrosia, ae f амброзія

amelanchier, i f ірга

A. canadensis І. канадська, *A. ovalia* І. овальна, *A. rotundifolia* І. круглолиста, *A. spicata* І. колосиста

amentum, i n сережка

amethystinus, a, um аметистовий

amorpha, ae f аморфа

A. fruticosa А. кущова

Amphimallon solstitialis Червневий хрущ

amplexicaulis, e стеблообгортний

amygdālus, i f мигдаль

A. communis М. звичайний, *A. nana* М. низький, або степовий, бобчук

amylaceus, a, um крохмалистий
anagālis, is f курячі очки, або очний цвіт
A. arvensis К. о. польові, *A. caerulea* К. о. голубі
anchūsa, ae f воловик
A. italica В. італійський, *A. officinalis* В. лікарський
andrea, ae f андрея
A. alpestris А. альпійська, *A. rupestris* А. скельна
anemōne, es f анемона
A. narcissiflora А. нарцисоцвіта, *A. nemorosa* А. дібровна, *A. ranunculoides* А. жовтецева
anēthum, i n кріп
A. graveolens К. пахучий, *A. involucratum* К. обгортний
andromēda, ae f андромеда
A. polyfolia А. багатоліста
androsāce, ae f проломник
A. filiformis П. нитковидний, *A. septentrionalis* П. північний
angelīca, ae f дудник
A. archangelica Д. лікарський, *A. silvestris* Д. лісовий
Angiospermae, ārum f відділ Покритонасінні (*парал.* Magnoliophyta)
angiospermus, a, um покритонасінний
angusti- (*лат.*) вузько-
angustifolius, a, um вузьколистий
anīmal, is n тварина
anisantha, ae f анізанта
A. tectorum А. покрівельна
anisoplia, ae f хлібний жук, кузька
A. agricola Жук-хрестоносець, *A. austriaca* Хлібний жук-кузька
anīsum, i n аніс
A. vulgare А. звичайний
annotīnus, a, um однорічний
annuus, a, um однорічний
anserīnus, a, um гусячий
antennaria, ae f котячі лапки
A. dioica К. л. дводомні
anthēra, ae f пиляк
antherīcum, i n віхалка
A. ramosum В. гілляста
anthophōrus, a, um квітконосний
anthoxanthum, i n пахуча трава
A. amarum П. т. гірка, *A. odoratum* П. т. звичайна
-anthus, a, um (-anthēmos, on) (*грецьк.*) -квітковий, -цвітий

anthyrrium, i n ротики

A. maius Р. великі, *A. oronchium* Р. дикі

anulāris, e кільцеподібний

aramea, ae f зернова совка

apera, ae f метлюг

A. longiseta М. довгоостистий, *A. maritima* М. приморський, *A. spica-venti* М. звичайний

apetālus, a, um безпелюстковий

aphis, idis f попелиця

A. craccivora П. люцернова, *A. fabae* П. бурякова, *A. gossypii* П. баштанна

aphyllus, a, um безлистий

ariātus, a, um строкатий, плямистий

apis, is f бджола

Ariaceae, ārum f родина Селерові (*парал. Umbelliferae* Зонтичні)

Ariāles, ium f порядок Зонтикоцвіті

arīum, i n селера

A. graveolens С. пахуча

Arcynaseae, ārum f родина Барвінкові

aquatīcus, a, um водяний

aqu(i)- (*лат.*) водо-

aquilegia, ae f орлики, водозбір

A. colchica О. колхідські, *A. olympica* О. олімпійські, *A. transilvanica* О. трансільванські, *A. vulgaris* О. звичайні

arābis, is f гусимець

A. auriculata Г. вушкатий, *A. hirsuta* Г. шорсткий, *A. pendula* Г. повислий, *A. turrita* Г. пужниковий

arachis, idis f арахіс

A. hypogaea А. підземний, або земляний горіх

aradus, i m підкорник

aralia, ae f аралія

A. elata А. висока, *A. manschurica* А. маньчжурська

arbor, ōris f дерево

arborescens, entis (arboreus, a, um) деревоподібний, дерев'янистий

arbuscula, ae f деревце

arbūtus, i f суничник

A. andrachne С. дрібноплідний, *A. unedo* С. великоплідний

archangelica, ae f дягель

A. officinalis Д. лікарський

arctium, i n лопух

A. lappa Л. великий, *A. minus* Л. малий

arctostaphylos, i m мучниця

A. uva-ursi М. звичайна

arcuātus, a, um дугоподібний

Arecidae, ārum f підклас Арециди (*парал.* Palmidae *Пальміди*)

arenarius, a, um пісковий, піщаний

argenteus, a, um сріблястий

aristolochia, ae f хвилівник

A. clematitis Х. ломоносовидний, *A. macrophylla* Х. великолистий

armeniāca, ae f абрикос

A. mandshurica А. маньчжурський, *A. vulgaris* А. звичайний

armeria, ae f армерія

A. maritima А. приморська, *A. pocutica* А. покутська

armillaria, ae f опеньок

A. mellea О. осінній справжній

armoracia, ae f хрін

A. rusticana Х. звичайний, *A. sisymbrioides* Х. сухорібриковий, або лучний

arnīca, ae f арніка

A. montana А. гірська

aronia, ae f аронія

A. melanocarpa А., або горобина чорноплідна

arrhenathērum, i n райграс

A. elatius Р. високий

artemisia, ae f полин

A. absinthium П. гіркий, *A. austriaca* П. австрійський, *A. cina* П. цитварний, *A. dracunculus* П. естрагонова, або естрагон, *A. scoparia* П. мітластий, або віниковий, *A. taurica* П. кримський

arum, i n аронник

aruncus, i m таволжник

A. vulgaris Т. звичайний

arvālis, e польовий

arvensis, e польовий

arvum, i n поле

asārum, i n копитняк

asclepias, adis f ваточник

A. syriaca В. сірійський

ascochyta, ae f аскохіта

A. betae А. бурякова, *A. linicola* А. льонова, *A. phaseolorum* А. квасолева, *A. pisi* А. горохова, *A. onobrychidis* А. еспарцетова

Ascomycētes, um m клас Аскоміцети

asiaticus, a, um азіатський

asparāgus, i m холодок, спаржа, аспарагус

A. brachyphyllus X. коротколистий, *A. officinalis* X. лікарський, *A. plumosus* X. перистий, *A. sprengeri* X. Шпренгера

asper, aspēra, aspērūm шорсткий

asperūgo, ĩnis f гостриця, асперуго

A. procumbens Г. сланка

asperūla, ae f маренка

A. odorata М. запашна

aspidistra, ae f аспідистра

A. elatior А. висока

asplenium, i n аспленіум, листовик

A. adiantum-nigrum А. чорний, *A. rutamuraria* А. муровий, *A. scolopendrium* А. сколопендровий, *A. septentrionale* А. північний, *A. trichomanes* А. волосистий

asphodelīne, es f асфоделіна

A. lutea А. жовта, *A. taurica* А. кримська, *A. tenuior* А. тонка

aster, eri (eris) m айстра

A. alpinus А. альпійська, *A. amelloides* А. ромашковидна, *A. amellus* А. степова, *A. novae-angliae* А. американська, *A. novi-belgii* А. вірджинська, *A. salignus* А. верболиста

Asteraceae, ārum f родина Айстрові (парал. Compositae Складноцвіті)

Asteridae, ārum f підклас Астериди

astilbe, es f астильба

A. davidii А. Давида

astragālus, i m астрагал

A. cicer А. нутовий, або хлопунець, *A. borysthenicus* А. дніпровський, *A. danicus* А. датський, *A. dasianthus* А. шорстистоквітковий, *A. glycyphyllus* А. солодколистий

athyrium, i n безщитник

A. alpestre Б. альпійський, *A. filix-femina* Жіноча папороть

atrans, antis чорнуватий, темнуватий

atrīplex, ĩcis f лутига

A. hortensis Л. садова, *A. nitens* Л. блискуча, *A. patula* Л. розлога, *A. tatarica* Л. татарська

atro- (лат.) чорно-, темно-

atrōpa, ae f красавка

A. belladonna Беладона звичайна

aurantiācus, a, um жовтогарячий

aureus, a, um золотистий

aureobasidium, i n ауреобазидій

aurītus, a, um вушканий

austrālis, e південний

autumnālis, e осінній

autumnus, i m осінь

avēna, ae f овес, вівсюг

A. abyssinica О. абіссінський, *A. barbata* О. бородатий, *A. byzantina* О. візантійський, *A. cultiformis* В. подібний, *A. fatua* В. звичайний, *A. ludoviciana* В. південний, *A. nuda* О. голий, *A. sativa* О. посівний, *A. sterilis* В. середньоморський, або стерильний, *A. strigosa* О. піщаний

avis, is f птах

В

bacca, ae f ягода

baccātus, a, um (baccans, antis) ягідний

baccētum, i n ягідник

barbarea, ae f суріпиця

B. arcuata С. дугоподібна, *B. stricta* С. пряма, *B. verna* С. весняна, або зимовий крес, *B. vulgaris* С. звичайна

barbātus, a, um бородатий

Basidiomycētes, um m клас Базидіоміцети

basilicum, i n базилік

beckmannia, ae f бекманія

B. eruciformis Б. звичайна, *B. syziachne* Б. східна

begonia, ae f бегонія

belladonna, ae f беладона

bellevalia, ae f белевалія

B. sarmatica Б. сарматська

bellis, īdis f стокротки

B. perennis С. багаторічні

berbēris, īdis f барбарис

B. iliensis Б. ілійський, *B. orientalis* Б. східний, *B. vulgaris* Б. звичайний

bergenia, ae f бадан

B. crassifolia Б. товстолистий

berteroa, ae f гикавка

B. incana Г. сіра

beta, ae f буряк

B. perennis Б. багаторічний, *B. vulgaris* Б. звичайний, *B. vulgaris var. alba* Б. білий, *B. vulgaris var. altissima* Б. цукровий, *B. vulgaris var. cicla* Б. циліндричний, *B. vulgaris var. esculenta* Б. їстівний

betaceus, a, um буряковий
betonica, ae f буквиця
B. officinalis Б. лікарська
betula, ae f береза
B. ermanii Б. Ермана, *B. fruticosa* Б. кущова, *B. humilis* Б. низька, *B. maximowicziana* Б. Максимовича, *B. pendula* Б. повисла, *B. pubescens* Б. пухнаста, *B. verrucosa* Б. бородавчата
bi- (лат.) дво-
bicolor, oris двоколірний
bicornis, e дворогий
bidens, entis f череда
B. cernua Ч. поникла, *B. radiata* Ч. промениста, *B. tripartita* Ч. трироздільна
biennis, e дворічний
bifolius, a, um дволистий
bifurcatus, a, um роздвоєний
biota, ae f біота
B. orientalis Б. східна
bipartitus, a, um двороздільний
bolētus, i m білий гриб, боровик
B. calopus Б. неїстівний, *B. felleus* гірчак, *B. edulis* боровик, *B. luridus* дубовик, або синяк
bombycinus, a, um шовковий, атласний
bonus, a, um хороший, добрий, гарний
borāgo, inis f огірочник, огіркова трава
boreālis, e північний
borysthenicus, a, um дніпровський
botanica, ae f (botanice, es f) ботаніка
botanicus, a, um ботанічний
bothriochloa, ae f (bothriochloë, es f) бородач
B. caucasica Б. кавказький, *B. ischaetum* Б. звичайний
botrychium, i n гронянка
B. lunaria Г. півмісяцева, або ключ-трава
botryoideus, a, um гроноподібний
botrys, yos f гроно, кетяг
brachy- (грецьк.) коротко-
brachyanthus, a, um короткоkwітковий
brachypodium, i n куцоніжка
B. pinnatum К. пірчаста, *B. rupestre* К. скельна, *B. silvaticum* К. лісова
bractea, ae f приквіток

brassīca, ae f капуста

B. oleracea К. городня, *B. oleracea var. acephala* К. кормова, *B. oleracea var. botrytys svar. cauliflora* К. цвітна, *B. oleracea var. capitata f. alba* К. білокачанна, *B. oleracea var. capitata f. rubra* К. червонокачанна, *B. oleracea var. gemmifera* К. брюссельська, *B. oleracea var. gongylodes* К. кольрабі, *B. oleracea var. sabauda* К. савойська, *B. juncea* Гірчиця сарептська, *B. nigra* Гірчиця чорна, *B. napus* бруква, рапс, *B. napus var. esulenta* Бруква їстівна, *B. napus var. oleifera* Рапс олійний, *B. rapa* ріпа, турнепс

Brassicaceae, ārum f родина Капустяні (*парал. Cruciferae*)

brevi- (*лат.*) коротко-

brevicaulis, e короткостебловий

breviflōrus, a, um короткоквітковий

brevis, e короткий

britannicus, a, um британський

briza, ae f трясучка

B. australis Т. південна, *B. media* Т. середня, *B. spicata* Т. колосиста

bromopsis, idis f стоколос

B. inermis С. безостий

bromus, i m бромус

B. arvensis Б. польовий, *B. commutans* Б. мінливий, *B. mollis* Б. м'який, *B. secalinus* Б. житній, *B. scoparius* Б. волотистий, *B. squarrosus* Б. розчепірений

bruchus, i m зерноїд

brunneus, a, um коричневий

bryonia, ae f брионія, переступень

B. alba Б. біла, *B. dioica* Б. дводомна

Bryidae, ārum f підклас Бриєві мхи

Bryophyta, ōrum n відділ Мохоподібні

bubo, onis m пугач

bucovinensis, e буковинський

bulbocodium, i n брандушка

B. versicolor Б. різноколірна

bulbōsus, a, um бульбистий

bunias, ādis f свербіга

B. arvensis С. польова, *B. orientalis* С. східна

bupleurum, i n володушка

B. aureum В. золотиста, *B. fruticosum* В. кущова, *B. multinerve* В. багатожилкова, *B. rotundifolium* В. круглолиста

butōmus, i m сусак

B. umbellatus С. зонтичний

buxus, i f самшит

B. colchica С. колхідський, *B. hircana* С. гірканський, *B. sempervirens* С. вічнозелений

bystiscus, i m трубноверт

byzantīnus, a, um візантійський

С

caera, ae f (сера, ae f) цибуля, цибулина

caerofolium, i n бугиля, кервель

caeruleus, a, um (coeruleus, a, um) голубий, блакитний

caesalpinia, ae f цезальпінія

C. coriaria Ц. дубильна, *C. gilliesii* Ц. Джилліса, *C. japonica* Ц. японська

caesius, a, um сизий

caespitōsus, a, um дернистий

calamagrostis, īdis f куничник

C. arundinacea К. очеретяний, *C. canescens* К. сіруватий, *C. epigeios* К. наземний, *C. neglecta* К. непомітний, *C. pseudoarundinacea* К. несправжньоочеретяний, *C. varia* К. різнобарвний

calathidium, i n кошик (*тип суцвіття*)

calcareus, a, um вапняковий

calla, ae f образки

C. palustris О. болотні

callistēphus, i m калістефус, садова айстра

C. chinensis Садова айстра китайська

callūna, ae f верес

C. vulgaris В. звичайний

caltha, ae f калюжниця

C. palustris К. болотна

calvatia, ae f кальвація, порхавка

calystegia, ae f калістегія

C. sepium К. парканна, *C. soldanella* К. сольданелова

calyx, ŷcis m чашечка

camelīna, ae f рижій

C. albiflora Р. білокрітковий, *C. allysum* Р. бурачковий, або льонової, *C. glabrata* Р. голий, *C. microcarpa* Р. дрібноплідний, *C. pilosa* Р. волосистий, *C. sativa* Р. посівний, *C. silvestris* Р. лісовий

campanūla, ae f дзвоники

C. alpina Д. альпійські, *C. carpatica* Д. карпатські, *C. glomerata* Д. скупчені, *C. latifolia* Д. широколисті, *C. media* Д. середні, *C. patula*

Д. розлогі, *C. persicifolia* Д. персиколисті, *C. rapunculus* Д. рапунцель

campester, stris, stre польовий

canadensis, e канадський

candīdus, a, um білосніжний

canescens, entis сіруватий

canīnus, a, um собачий

canis, is m собака

C. domesticus С. свійський, *C. lupus* Вовк сірий

canna, ae f канна

C. hortensis К. садова, *C. indica* К. індійська

cannābis, is f коноплі

C. indica К. індійські, *C. ruderalis* К. рудеральні, *C. sativa* К. посівні

cantharellus, i m лисичка

C. cibarius Л. спражня, або жовта їстівна

canus, a, um сірий, сивий

capillātus, a, um волосистий

capitūlum, i n головка (*тип суцвіття*)

capitātus, a, um качанний

cappāris, is f каперси

C. herbacea К. трав'янисті, *C. spinosa* К. колючі

capreus, a, um козячий

Caprifoliaceae, ārum f родина Жимолостеві

capsella, ae f грицики

C. bursa-pastoris Г. звичайні, *C. orientalis* Г. східні

capsicum, i n перець

C. annuum П. стручковий, або однорічний

capsūla, ae f коробочка (*тип плода*)

caragāna, ae f карагана

C. arborescens К. дерев'яниста, або жовта акація, *C. frutex* К. кушова, або дереза

cardamīne, es f жеруха

C. amara Ж. гірка, *C. bulbifera* Ж. бульбоносна, *C. impatiens* Ж. недоторкана, *C. dentata* Ж. зубчаста, *C. parviflora* Ж. дрібноцвіта, *C. pratensis* Ж. лучна

carduus, i m будяк

C. nutans Б. пониклий

carex, ĩcis f осока

C. acuta О. гостра, *C. brevicollis* О. парвська, *C. brizoides* О. трясучковидна, *C. digitata* О. пальчаста, *C. humilis* О. низька, *C. pilosa* О. волосиста, *C. praecox* О. рання, *C. remota* О. рідкоколоса,

C. riparia О. побережна, *C. rostrata* О. здута, *C. supina* О. приземкувата
carinātus, a, um кілюватий
Carnivora ряд Хижаки
carnōsus, a, um м'ясистий
carōta, ae f морква дика
carpatīcus, a, um карпатський
carpīnus, i f граб
C. betulus Г. звичайний, *C. orientalis* Г. східний, або грабинник
-carpus, a, um (грецьк.) -плідний, -плодий
carum, i n кмин
C. carvi К. звичайний
Caryophyllaceae, ārum f родина Гвоздичні
Caryophyllidae, ārum f підклас Гвоздикovidні
caryopsis, īdis f зернівка
cassia, ae f касія
C. acutifolia К. гостролиста, *C. angustifolia* К. вузьколиста
castanea, ae f каштан
C. sativa К. посівний, або їстівний
caucasīcus, a, um кавказький
caudātus, a, um хвостатий
caulis, is m стеблина
cavus, a, um порожнистий
cedrus, i f кедр
C. deodara К. гімалайський, *C. libani* К. ліванський
Celastraceae, ārum f родина Бруслинові
Celastrāles, ium f порядок Бруслинові
celosia, ae f целозія, або півнячий гребінь
celtis, is f каркас
C. caucasica К. кавказький, *C. glabrata* К. голий, *C. occidentalis* К. західний
cember, bra, brum кедровий
cenangium, i n ценангій
cenchrus, i m ценхрус
centaurea, ae f волошка
C. borysthenica В. дніпровська, *C. calcitrapa* В. колючеголова, *C. cyanus* В. синя, *C. jacea* В. лучна, *C. scabiosa* В. пірчаста, *C. sumensis* В. сумська
centaurium, i n золототисячник
C. erythrea (*C. vulgare*) З. звичайний, *C. minus* З. малий, *C. pulchellum* З. гарний

cephaleia, ae f пильщик

cephalotāxus, i f головчастотис

C. fortunei Г. Фортуна

cephus, idis m стебловий пильщик

cerastium, i n роговик

C. arvense Р. польовий, *C. biebersteinii* Р. Біберштейна, *C. caespitosum* Р. дернистий, *C. grandiflorum* Р. великоквітковий, *C. tomentosum* Р. повстистий

cerāsus, i f вишня

C. avium черешня, *C. erythrocarpa* В. червоноплідна, *C. fruticosa* В. кущова, *C. glandulosa* В. залозиста, *C. incana* В. сіра, *C. japonica* В. японська, *C. mahaleb* В. магалєбська, або антипка, *C. tomentosa* В. повстиста, *C. vulgaris* В. звичайна

ceratocephālus, i m реп'яшок

C. falcatus Р. серповидний, *C. orthoceras* Р. пряморогий

ceratocystis, is f цератоцист

cercospōra, ae f церкоспора

C. beticola Ц. бурякова, *C. vitiphylla* Ц. виноградна

cereālis, e хлібний, посівний

cernuus, a, um пониклий

cetraria, ae f цетрарія

C. islandica Ц. ісландська, або ісландський мох

chaenomēles, is f хеномелес

Ch. speciosa (*Ch. japonica*) Х. японська

chaerophyllum, i n бутень

Ch. bulbosus Б. бульбистий, *Ch. prescottii* Б. Прескотта

chamenerium (chamenerion), i n іван-чай

Ch. angustifolium І.-ч. вузьколистий

chamomilla, ae f ромашка, хамоміла

Ch. recutinata Р. лікарська, або обідрана, *Ch. suaveolens* Р. запашна

cheiranthus, i m лакфіюль

Ch. cheiri Л. садова

chelidonium, i n чистотіл

Ch. maius Ч. звичайний, або великий

chenopodium, i n лобода

Ch. album Л. біла, *Ch. anthelminticum* Л. протиглисна, *Ch. rubrum* Л. червона, *Ch. serotinum* Л. піздня

chinensis, e китайський

chondrilla, ae f хондрила

Ch. juncea Х. ситниковидна

chori- (грецьк.) роздільно-

choripetālus, a, um роздільнопелюстковий
choriphyllus, a, um роздільнолистий
choristemoneus, a, um роздільнотичинковий
chosenia, ae f чозенія
Ch. arbutifolia Ч. мучницелиста, *Ch. macrolepis* Ч. крупно-лускувата
chrysanthēmum, i n хризантема
Ch. carinatum Х. кілювата, *Ch. coronarium* Х. увінчана
chrysopōgon, onis m золотобородник
Ch. gryllus З. цикадовий
chryso splenium, i n жовтяниця
Ch. alternifolium Ж. черговолиста
chylo- (грецьк.) соковито-
chylocarpus, a, um соковитоплідний
chylocaulis, e соковитостебловий
chylophyllus, a, um соковитолистий
cibarius, a, um їстівний
cicer, ěris n нут, горох
C. arientinum Н. культурний, *C. minutum* Н. малий
cichorium, i n цикорій
C. endivia Ц. салатний, або ендівій, *C. intybus* Ц. звичайний, або
кореневий
ciconia, ae f лелека
cicūta, ae f цикута
C. virosa Ц. отруйна
cimicifūga, ae f клопогін
C. foetida К. смердючий
cincinnus, i m завійка (*тип суцвіття*)
cinereus, a, um попелястий
cingulātus, a, um оповитий
cinnamomeus, a, um коричний
cirsium, i n осот
C. arvense О. польовий
cistus, i m ладанник
C. ladaniferus Л. ладаноносний, *C. salvifolius* Л. шавлієлистий, *C. tauricus* Л. кримський
cito швидко
citrīnus, a, um цитриновий
citrullus, i m кавун
C. colocynthis К. колоцинт, *C. colocynthoides* К. кормовий, *C. lanatus*
К. звичайний
citrus, i f цитрус

C. limon лимон, *C. sinensis* апельсин, *C. unshiu* (*C. reticulata*) мандарин

cladonia, ae f кладонія

C. alpestris К. альпійська, *C. arbuscula* К. лісова, *C. digitata* К. пальчаста, *C. rangiferina* К. оленьча, *C. stellaris* К. зірчаста

cladosporium, i n кладоспорій

classis, is f клас

clavātus, a, um булавовидний

claviceps, itis f клавіцепс, ріжки

C. paspali К. паспалюма, *C. purpurea* К. пурпурова

clemātis, idis f (clematitis, idis f) ломиніс

C. flammula Л. вогнистий, *C. integrifolia* Л. цілолистий, *C. jakmanii* Л. Жакмана, *C. pseudoflammula* Л. жигунець, *C. recta* Л. прямий, *C. vitalba* Л. виноградолистий

cleome, es f клеоме

C. ornithopodioides (*C. ariana*) К. птахонога, *C. speciosa* К. гарна

clethra, ae f клетра

C. acuminata К. гостра, *C. alnifolia* К. вільхолиста, *C. arborea* К. дерев'яниста

Clitorius prunulus підвишень

coccineus, a, um яскраво-червоний, шарлаховий

coccomyces, etis m кокоміцес

cochlearia, ae f хрін

C. armoracia Х. хвичайний

colchicum, i n пізньоцвіт

C. ancyrense П. анкарський, *C. autumnale* П. осінній, *C. speciosum* П. чудовий, *C. umbrosum* П. тіньовий

colletotrichium, i n колетотрихій

colo, ěre обробляти, вирощувати

colocynthis, idis f колоцинт

color, ōris m колір

coma, ae f крона

comārum, i n вовче тіло

C. palustre В. т. болотне

comestibilis, e їстівний

commūnis, e звичайний

commūtans, antis мінливий

comōsus, a, um кошлатий, волохатий, чубатий

compactus, a, um щільний

Compositae, ārum f родина Складноцвіті (*парал. Asteraceae Аїстрові*)

compositus, a, um складний

compressus, a, um стиснутий
concultivar, āris n сортотип
confertus, a, um скупчений
conglomerātus, a, um скупчений
conifer, fēra, fērum хвойний
conium, i n болиголов
C. maculatum Б. плямистий
consolida, ae f сокирки
C. ajacis С. Аяксові, *C. arvensis* (*C. regalis*) С. польові, *C. orientalis*
C. східні, C. paniculata С. волотисті
congestus, a, um стиснутий
contarinia, ae f галиця, комарик
contractus, a, um стиснутий
conus, i m шишка
convallaria, ae f конвалія
C. majalis К. звичайна
convolvulus, i m березка
C. arvensis Б. польова, *C. scammonia* Б. смолоносна
coprinus, i m гнойовик
C. atramentarius Г. чорний, *C. commatus* Г. білий, *C. micaceus* Г.
 рудий
coptis, coptidis f коптис
cordatus, a, um серцелистий
coriaceus, a, um шкірястий
coriandrum, i n коріандр
C. sativum К. посівний
coriarius, a, um дубильний
cormus, i m пагін
corniculatus, a, um рогатий
cornus, i f дерен, кизил
C. mas Дерен справжній, або кизил
cornutus, a, um рогатий
corolla, ae f вінчик
coronaria, ae f коронарія
C. flos-cuculi Зозулин цвіт
coronilla, ae f в'язіль, або заяча конюшина
C. elegans В. стрункий, *C. varia* В. барвистий
corchorus, i m джут
C. capsularis Д. короткоплідний, *C. olitorius* Д. довгоплідний
corydalis, idis f ряс

C. cava Р. порожнистий, *C. halleri* Р. Галлера, *C. marchalliana* Р. Маршалла, *C. solida* Р. щільний
corŷlus, i f ліщина
C. avellana Л. звичайна, *C. colurna* Л. деревовидна, або ведмежий горіх, *C. maxima* Л. великоплідна, або ломбардський горіх, *C. pontica* Л. понтійська
costātus, a, um ребристий
cotīnus, i f скумпія
C. coggigria С. звичайна, або рай-дерево
cotoneaster, eri f кизильник
C. integerrima К. цілокрайї, *C. lucida* К. блискучий, *C. melanocarpus* К. чорноплідний, *C. multiflorus* К. багатоквітковий, *C. taurica* К. кримський
cotylēdon, ōnis f сім'ядоля
cracca, ae f горошок дикий
crambe, es f катран, вузьколиста капуста
C. abyssinica К. абіссинський, *C. kotchiana* К. Кочі, *C. maritima* К. приморський, *C. tatarica* К. татарський
crassi- (лат.) товсто-
crassifolius, a, um товстолистий
Crassulaceae, ārum f родина Товстолисти
crataegus, i f глід
C. monogyna Г. одноматочковий, *C. orientalis* Г. східний, *C. pentagyna* Г. п'ятиматочковий, *C. sanguinea* Г. криваво-червоний, *C. ucrainica* Г. український
crenātus, a, um зарубчастий
creSCO, ěre рости
cretaceus, a, um крейдяний
crispus, a, um кучерявий
cristātus, a, um гребінчастий
crocus, i m шафран, крокус
C. flavus Ш. жовтий, *C. heuffelianus* Ш. Гейфеля, *C. reticulatus* Ш. сітчастий, *C. sativus* Ш. посівний, *C. speciosus* Ш. гарний
Crucifērae, ārum f родина Хрестоцвіті (парал. Brassicaceae Капустяні)
cruentus, a, um багрянний, криваво-червоний
crus, cruris n гомілка
crypsis, ĭdis f скритниця
C. aculeata С. колюча, *C. alopecuroides* С. китниковидна
cucŷlus, i m зозуля
cucumerarium, i n баштан
cucumerarius, a, um баштанний

cucūmis, ěris *m* огірок

C. melo диня, *C. sativus* О. посівний

cucurbīta, ae *f* гарбуз

C. maxima Г. великий, *C. moschata* Г. мускатний, *C. pepo* Г. звичайний

culinarius, a, um їстівний, харчовий, кулінарний

cultivar, āris *n* сорт

cultus, a, um культурний

cuneātus, a, um клиноподібний, клинчастий

cupressus, us *f* кипарис

C. sempervirens К. вічнозелений

curculio, onis *m* довгоносик

curcūma, ae *f* куркума

C. domestica К. культурна

cuscūta, ae *f* повитиця

C. approximata П. тонкостеблова, *C. breviflora* П. південна, або короткоквіткова, *C. campestris* П. польова, *C. epilinum* П. льонова, *C. epithymum* П. чебрецева, *C. europaea* П. європейська

cuspidātus, a, um гострий, гостроверхий

cyaneus, a, um синій

cyānus, i *m* волошка

Cycadopsīda, ōrum *n* клас Саговникові

cycas, ādis *f* саговник

C. revoluta С. звичайний

cyclāmen, ĩnis *n* цикламен

C. kuznetzovii Ц. Кузнєцова, *C. persicum* Ц. перський

cydonia, ae *f* айва

C. oblonga А. довгаста

cyñara, ae *f* артишок

C. cardunculus А. іспанський, або кардон, *C. scolymus* А. посівний, або колючий

cyñodon, i *n* свинорий

C. пальчастий *C. dactylon*

synoglossum, i *n* чорнокорінь

C. amabile Ч. приємний, *C. officinale* Ч. лікарський

synosūrus, i *m* гребінник

C. cristatus Г. звичайний, *C. echinatus* Г. колючий

cyperus, i *m* смикавець

C. alternifolius С. черговолистий, *C. esculentus* С. їстівний, або чуфа, *C. rotundus* С. круглий

cyripedium, i *n* зозулині черевички

C. calceolus З. ч. справжній, *C. macranthon* З. ч. великоквітковий
cyromitra, ae f строчок

C. esculenta С. звичайний, *C. gigas* С. великий
cyrtophyllus, a, um криволистий

cystoptëris, ĩdis f цистоптерис

C. filix-fragilis Ц. ламкий, *C. montana* Ц. гірський
cytĭsus, ĩ m зіновать, рокитник

C. albus З. біла, *C. ruthenicus* З. руська, *C. zingeri* З. Зінгера

D

dactŷlis, ĩdis f грястиця

D. coronifera Г. корончаста, *D. dispersa* Г. розсіяна, *D. glomerata* Г.
збірна, *D. polygama* Г. багатощлюбна, *D. striiformis* Г. смужкувата

daedalea, ae f губка, трутовик

dahlia, ae f жоржина

D. coccinea Ж. шарлахова, *D. pinnata* Ж. периста

daphne, es f вовчі ягоди

D. sneorum В. я. пахучі, *D. mezereum* В. я. звичайні

datŷra, ae f дурман

D. stramonium Д. звичайний

daucus, ĩ m морква

D. carota М. дика, *D. sativus* М. посівна

de (з *Abl.*) з, від, про

dealbātus, a, um білуватий, сріблястий

dec(a)- (*грецьк.*) десяти-

decapetālus, a, um десятипелюстковий

decem- (*лат.*) десяти-

decemflōrus, a, um десятиквітковий

decemlineātus, a, um десятилінійний

decido, ěre опадати

deciduus, a, um опадаючий

decoratĭvus, a, um декоративний

delphinium, ĩ n дельфіній

D. cuneatum Д. клиновидний, *D. elatum* Д. високий, *D. fissum* Д.
розщеплений, *D. intermedium* Д. середній, *D. nacladense* Д.
східнокарпатський, *D. puniceum* Д. яскраво-червоний

dendranthēma, ātis n дендрантема

D. indicum Д. індійська, або дрібноквіткова, *D. morifolium* Д.
шовковицелиста, або китайська

densi- (*лат.*) густо-, рясно-

densiflorus, a, um рясноцвітий

densifolius, a, um густолистий

densus, a, um густий, рясний

dentaria, ae f зубниця

D. bulbifera З. бульбиста, *D. glandulosa* З. залозиста, *D. quinquefolia*
З. п'ятилиста

dentatus, a, um зубчастий

descurainia, ae f дескурайнія

desertus, a, um пустельний

describo, ěre описувати

deshampsia, ae f щучник

D. caespitosa Щ. дернистий, *D. flexuosa* Щ. хвилястий

deutzia, ae f девція

D. scabra Д. шорстка

dianthus, i m гвоздика

D. borbasii Г. Борбаша, *D. barbatus* Г. бородата, або турецька, *D. caryophyllus* Г. садова, або голландська, *D. deltoides* Г. дельтовидна,
Г. пишна *D. superbus*, Г. придністровська *D. hypanicus*

di- (грецьк.) дво-

dicentra, ae f дицентра

D. spectabilis Д. прекрасна

dico, ěre говорити

dicoccus, a, um двозерновий

Dicotyledones, um f клас Дводольні (парал. Magnoliopsida)

dicotyledoneus, a, um дводольний

dictamnus, i m ясенець

D. gymnostylis Я. голостовпчиковий

diervilla, ae f дієрвіла

D. sessilifolia Д. сидячолиста

diffusus, a, um розлогий

digitālis, is f наперстянка

D. ferruginea Н. іржава, *D. grandiflora* Н. великоквіткова, *D. purpurea* Н. пурпурова

digitaria, ae f пальчатка

D. ischaetum П. кровоспинна, *D. pectiniformis* П. гребінчаста

digitatus, a, um пальчастий

Dilleniidae, arum f підклас Диленіїди

dioicus, a, um дводомний

diplodia, ae f диплодія

diprion, i n пильщик

dipsacus, i m черсак

D. laciniatus Ч. розрізанолистий, *D. sativus* Ч. посівний, *D. silvestris*
Ч. лісовий, *D. strigosus* Ч. щетинистий

Diptera ряд Двокрилі

dispermus, a, um двонасінний

dissectus, a, um розсічений

distachyus, a, um двоколосий

distichus, a, um дворядний

divaricātus, a, um розлогий

diversi- (лат.) різно-

diversiflōrus, a, um різноквітковий

diversifolius, a, um різнолистий

doceo, ēre вчити

dociostaurus, i m хрестовичка

dolich(o)- (грецьк.) довго-

dolichocarpus, a, um довгоплідний

domesticus, a, um домашній

donetzicus, a, um донецький

draba, ae f крупка

D. leiocarpa К. голоплідна, *D. nemorosa* К. дібровна

drosera, ae f росичка

D. rotundifolia Р. круглолиста

drupa, ae f кістянка

dryas, ādis f дріада

D. octopetala Д. восьмипелюсткова

dryoptēris, īdis f дріоптерис

D. cristata Д. гребінчастий, *D. filix-mas* Д. чоловічий, або чоловіча папороть, *D. oreopteris* Д. гірський, *D. spinulosa* Д. остистий, *D. thelypteris* Д. болотний

dubius, a, um сумнівний

duchekia, ae f душекія

D. viridis Д. зелена

dulcis, e солодкий

durus, a, um твердий

dyonisia, ae f діонісія

Е

ebūlus, i f бузина (трав'яниста)

ecballium, i n огірок-пирскач

E. elaterium О. пружний

echinacea, ae f ехінацея

echinochloë, es f (echinochloa, ae f) плоскуха

E. crus-galli П. звичайна, або півняче просо, *E. frumentacea* пайза, *E. oryzicola* П. рисова, *E. utilis* П. корисна

echinopanax, ācis m заманиха

echium, i n синяк

E. russicum С. руський, *E. vulgare* С. звичайний

edūlis, e ĩstivnĭy

effūsus, a, um розлогий

elaeagnus, i f маслинка

E. angustifolia М. вузьколиста, *E. argentea* М. срібляста, *E. oxycarpa* М. гостроплідна

elasmucha, ae f щитник

elatĭne, es f повойничок

elator, ius вищий

elātus, a, um високий

elĕgans, antis стрункий

eleochāris, ĩdis f ситняг

E. dulcis С. солодкий, *E. palustris* С. болотний, *E. tuberosa* С. бульбистий

elettaria, ae f елетарія

E. cardamon Е. кардамон, *E. major* Е. велика

elliptĭcus, a, um еліптичний

elĭmus, i m пирійник, елімус

E. caninus П. собачий, *P. trachycaulis* шорсткостебловий

elytrigia, ae f пирій

E. elongata П. довгастий, *E. intermedia* П. середній, *E. juncea* П. ситниковий, *E. mucronata* П. загострений, *E. nodosa* П. вузлуватий, *E. repens* П. повзучий, *E. tesquicola* П. степовий, *E. trichophora* П. волосистий, *E. stipifolia* П. ковилолистий

emarginātus, a, um виїмчастий

emberiza, ae f вівсянка

endemĭcus, a, um ендемічний

endobiotĭcus, a, um ендобіотичний

endothia, ae f ендотія

ennea- (грецьк.) дев'яти-

entoloma, ātis n ентолома

E. clypeatum Е. садова їстівна

ephedra, ae f ефедра, хвойник

E. distachya Е. двоколоса, *E. equisetina* Е. хвощова

Epilachna vigintioctomaculata Сонечко двадцятивосьмикрапкове

epilobium, i n зніт

E. angustifolium З. вузьколистий, *E. hirsutum* З. шорсткий, *E. parviflorum* З. дрібноквітковий
eripogium, i n надбородник
E. aphyllum Н. безлистий
Equisetophŷta, ōrum n відділ Хвощеподібні
Equisetopsīda, ōrum n клас Хвощевидні
equisētum, i n хвощ
E. arvense Х. польовий, *E. fluviatile* Х. річковий, *E. hiemale* Х. зимовий, *E. palustre* Х. болотний, *E. ramossum* Х. галузистий, *E. silvaticum* Х. лісовий, *E. telmateia* Х. великий
eragrostis, īdis f гусятник
E. pilosa Г. волосистий, *E. proaeoides* Г. тонконоговидний, *E. suaveolens* Г. запашний
erectus, a, um прямостоячий
eremurus, i m еремур
E. robustus Е. могутній, *E. spectabilis* Е. показний, *E. tauricus* Е. кримський
erīca, ae f еріка
E. arborea Е. дерев'яниста, *E. scoparia* Е. лозова, *E. tetralix* Е. хрестолиста
Ericaceae, ārum f родина Вересові
Ericāles, ium f порядок Вересоцвіті
erinaceus, i m їжак
eriochloa, ae f шерстяк
E. villosa Ш. волосистий
eriophŏrum, i n пухівка
E. angustifolium П. вузьколиста, *E. vaginatum* П. піхвова
erodium, i n грабельки
E. cicutarium Г. звичайні, або буськи
erūca, ae f ерука
E. sativa Е. посівна
ervilia, ae f (ervilla, ae f) горошок
eryngium, i n миколайчики
E. campestre М. польові, *E. planum* М. плоскі
erysimum, i n жовтушник
E. aureum Ж. золотистий, *E. canescens* Ж. сіруватий, *E. cheiranthoides* Ж. левкойний, *E. cretaceum* Ж. крейдяний, *E. cuspidatum* Ж. загострений, *E. diffusum* Ж. розлогий, *E. durum* Ж. твердий, *E. repandum* Ж. розчерірений, *E. silvaticum* Ж. лісовий, *E. strictum* Ж. прямий
erysiphe, es f еризифа

erythr(o)- (*грецьк.*) червоно-

erythrocarpus, a, um червоноплідний

erythrocephalus, a, um червоноголовий

erythrospermus, a, um червононасінний

esculentus, a, um їстівний

eschscholcia, ae f ешольція

E. californica Е. каліфорнійська

et i

eucalyptus, i f евкалипт

Eu. cinerea Е. сизий, *Eu. globulus* Е. кулястий, *Eu. viminalis* Е. лозовий

Eumycōta, ōrum n Справжні гриби, відділ

eupatorium, i n сідач

Eu. cannabinum С. коноплевий

euphorbia, ae f молочай

Eu. carpatica М. карпатський, *Eu. cyparissias* М. кипарисовидний, *Eu. dulcis* М. солодкий, *Eu. esula* М. гострий, *Eu. falcata* М. серповидний, *Eu. lucida* М. блискучий, *Eu. peplus* М. городній, *Eu. salicifolia* М. верболистий, *Eu. stepposa* М. степовий, *Eu. virgata* М. лозовий

euphrasia, ae f очанка

Eu. brevipila О. коротковолоса, *Eu. montana* О. гірська, *Eu. parviflora* О. дрібноквіткова, *Eu. tatarica* О. татарська, *Eu. taurica* О. кримська, *Eu. tenuis* О. тонка

europaeus, a, um європейський

evernia, ae f евернія

E. prunastri Е. сливова

euonymus (euonŷmus), i f бруслина

E. europaea Б. європейська, *E. nana* Б. карликова, *E. velutina* Б. бархатиста, *E. verrucosa* Б. бородавчаста

excellens, entis прекрасний, чудовий

excelsus, a, um високий

exobasidium, i n екзобазидій

F

fabā, ae f бїб

F. bona Б. кормовий

Fabaceae, ārum f родина Бобові (*парал.* Leguminosae)

facultas, ātis f факультет

fagineus, a, um буковий

fagopyrum, i n гречка

F. esculentum (F. sagittatum) Г. посівна, *F. tataricum* Г. татарська

fagus, i f бук

F. orientalis Б. східний, *F. silvatica* Б. лісовий

falcātus, a, um серпоподібний

familia, ae f родина

farfāra, ae f підбіл

fasciātus, a, um смугастий

fecundus, a, um родючий

felis, is f кішка

ferrugineus, a, um іржавий

ferūla, ae f ферула

F. foetida Ф. смердюча, *F. moschata* Ф. мускусна

festūca, ae f костриця

F. amethystina К. аметистова, *F. arientina* К. бараняча, *F. arundinaceae* К. очеретяна, *F. carpatica* К. карпатська, *F. cretacea* К. крейдяна, *F. duriuscula* К. твердувата, *F. guestphalica* К. вестфальська, *F. gigantea* К. велетенська, *F. glauca* К. сиза, *F. orientalis* К. східна, *F. picta* К. мальована, *F. polessica* К. поліська, *F. pratensis* К. лучна, *F. rubra* К. червона, *F. sulcata* К. борозниста, *F. supina* К. лежача, *F. vaginata* К. піхвова, *F. valesiaca* К. валезійська, *F. varia* К. строката

fibrōsus, a, um волокнистий

ficaria, ae f пшінка

F. verna П. весняна

filipendūla, ae f гадючник

F. purpurea Г. пурпуровий, *F. ulmaria* Г. в'язолистий, *F. vulgaris* Г. звичайний

filix, icis f папороть

fimbriātus, a, um бахромчастий

ficus, i f фікус

F. carica інжир, смоківниця, *F. elastica* Ф. кімнатний

fissus, a, um розщеплений

flammūlus, a, um вогнистий

flavescens, entis жовтіючий, жовтуватий

flavi- (лат.) жовто-

flaviflōrus, a, um жовтоквітковий

flavus, a, um жовтий

flexilis, e гнучкий

flexuōsus, a, um звивистий, хвилястий

floreo, ēre цвісти

flos, floris *m* квітка

-flōrus, a, um (*лат.*) -квітковий, -цвітий

fluviatīlis, e річковий

foenicūlum, i *n* фенхель

F. italicum Ф. італійський, *F. vulgare* Ф. звичайний

foetidus, a, um смердючий

folium, i *n* листок

-folius, a, um (*лат.*) -листяй

forma, ae *f* форма

forma speciālis спеціальна форма

formo, āre утворювати

formōsus, a, um красивий, гарний

forsythia, ae *f* форзиція

F. suspensa Ф. плакуча

fragaria, ae *f* суниця

F. ananassa С. садові, *F. chiloensis* С. чилійські, *F. moschata* С. мускусні, *F. vesca* С. лісові, *F. virginiana* С. віргінські, *F. viridis* С. зелені, або полуниця

fragīlis, e ламкий

fragrans, antis запашний, пахучий

frangūla, ae *f* крушина

F. alnus К. ламка, або вільховидна, *F. rupestris* К. скельна

fraxīnus, i *f* ясен

F. excelsior Я. звичайний, *F. ornus* Я. білоцвітий, або манновий, *F. oxycarpa* Я. гостроплідний

fritillaria, ae *f* рябчик

F. imperialis Р. садовий, *F. meleagris* Р. великий, *F. meleagroides* Р. малий, *F. ruthenica* Р. руський

frondōsus, a, um листяний

fructus, us *m* плід

frumentaceus, a, um хлібний

frutex, icis *m* кущ

fruticans, antis кущовий

fruticetum, i *n* чагарник

fruticōsus, a, um кущовий

fulgineus, a, um чорний

fulvus, a, um червоно-жовтий

fumaria, ae *f* рутка

F. officinalis Р. лікарська, *F. parviflora* Р. дрібноквіткова, *F. rostellata* Р. загострена

fumōsus, a, um димчасто-сірий

fungus, i m гриб

furcātus, a, um вилчастий

fusarium, i n фузарій

F. avenaceum Ф. вівсяний, *F. graminearum* Ф. злаковий, *F. oxysporum* Ф. гостроспоровий, *F. solani* Ф. картоплі

fuscus, a, um бурий

G

gagea, ae f зірочки

G. lutea З. жовті, *G. pusilla* З. низенькі

galbūlus, i m шишкоягода

galanthus, i m підсніжник

G. nivalis П. звичайний, *G. plicatus* П. складчастий

galega, ae f козлятник

galeobdōlon, i n зеленчук

G. luteum З. жовтий

galinsōga, ae f галінсога

G. parviflora Г. дрібноцвіта

galium, i n підмаренник

G. aparine П. чіпкий, *G. boreale* П. північний, *G. mollugo* П. м'який,

G. odoratum П. запашний, *G. verum* П. весняний, *G. verum* П. справжній

gallus, i m півень

gardenia, ae f гарденія

G. jasminoides Г. жасминовидна

Gasteromycētes, um m клас Гастероміцети

gemma, ae f брунька

gemmifer, fēra, fērum бруньконосний

geniculātus, a, um колінчастий

genista, i f дрік

G. sagittalis Д. крилатий, *G. tetragona* Д. чотиригранний, *G. tinctoria* Д. красильний

gentiāna, ae f тирлич

G. lutea Т. жовтий, *G. paradoxa* Т. незвичайний, *G. pneumonanthe* Т. звичайний

genus, ěris n рід

geranium, i n герань

G. maculatum Г. плямиста, *G. palustre* Г. болотна, *G. pratense* Г. лучна, *G. pusilla* Г. маленька, *G. robertianum* Г. Роберта, *G. sanguineum* Г. криваво-червона, *G. silvaticum* Г. лісова

germanicus, a, um германський
germino, āre проростати
geum, i n гравілат
G. coccineum Г. яскраво-червоний, *G. rivale* Г. річковий, *G. urbanum*
 Г. міський
giganteus, a, um гігантський, велетенський
glaber, bra, brum голий, шорсткий
glabri- (лат.) голо-
glabriflorus, a, um голоквітковий
gladiolus, i m гладіолус, косарик
G. grandiflorus Г. великоквітковий, *G. imbricatus* Г. черепитчастий,
G. primulinus Г. примуловидний
glandulosus, a, um залозистий
glans, glandis f жолудь
glaucium, i n мачок
G. corniculatum М. рогатий, *G. flavum* М. жовтий, *G. tricolor* М.
 триколірний
glaucus, a, um сизий
glechōma, ae f розхідник
G. hederacea Р. звичайний, *G. hirsuta* Р. шорсткий
globosus, a, um кулястий
glomerella, ae f гломерела
G. cingulata Г. оповита
gleditschia, ae f гледичія
G. triacanthos Г. колюча
glutinōsus, a, um клейкий
glyceria, ae f лепешняк
G. arundinacea Л. очеретяний, *G. fluitans* Л. плаваючий, *G. maxima*
 Л. великий, *G. nemoralis* Л. дібровний, *G. nervata* Л. жилкуватий, *G.*
plicata Л. складчастий
glycīne, es f соя
G. hispida С. щетиниста, *G. max* С. звичайна, або культурна, *G. soja*
 С. дика
glycy- (грецьк.) солодко-
glycycarpus, a, um солодкоплідний
glycyphyllus, a, um солодколистий
glycyrrhīza, ae f солодка
G. ehinata С. щетиниста, *G. glabra* С. гола, *G. uralensis* С. уральська
gnaphalium, i n сухоцвіт
G. silvaticum С. лісовий, *G. supinum* С. приземкуватий, *G.*
uliginosum С. багновий

gossypium, i n бавовник

G. arboreum Б. дерев'янистий, *G. herbaceum* Б. трав'янистий, *G. hirsutum* Б. звичайний, або шорсткий

graecus, a, um грецький

gracilis, e стрункий

gramen, ĩnis n злак

Gramineae, ārum f родина Злакові

gramineus, a, um (gramĭnis, e) злаковий

grandi- (лат.) велико-

grandiflōrus, a, um великоквітковий

grandifolius, a, um великолистий

grandis, e великий

granum, i n зерно

graphium, i n графій

gratiōla, ae f авран

G. officinalis А. лікарський

gratus, a, um приємний

graveōlens, entis пахучий

griseus, a, um сірий

grossularia, ae f агрус

G. reclinata А. відхилений, або культурний

Grossulariaceae, ārum f родина Смородинові

gymnadenia, ae f билинець

G. conopsea Б. довгорогий

gymno- (грецьк.) голо-

gymnoclādus, i f бундук

gymnorrhīzus, a, um голокореневий

gymnospermium, i n гімносперміум

G. odessanum Г. одеський

Gymnospermae, ārum f відділ Голонасінні (парал. Pinophŷta)

gymnospermus, a, um голонасінний

Н

habeo, ēre мати

habito, āre жити, мешкати

Hamamelididae, ārum f підклас Гамамеліди

hamamelis, ĩdis f гамамеліс

H. virginiana Г. віргінський, або чарівний горіх

hedēra, ae f плющ

H. colchica П. колхідський, *H. helix* П. звичайний

hedysarum, i n солодушка, копійник
H. coronarium С. вінцева, *H. cretaceum* С. крейдяна, *H. gmelinii* С. Гмеліна, *H. grandiflorum* С. великоквіткова, *H. hedysaroides* С. гірська, *H. tauricum* С. кримська, *H. ucrainicum* С. українська

helianthemum, i n сонцецвіт

helianthus, i m соняшник
H. annuus С. однорічний, *H. lenticularis* С. бур'янистий, *H. tuberosus* С. бульбистий, або топінамбур

helichrysum, i n цмин

helictotrichon, i n вівсюнець
H. alpinum В. альпійський, *H. planiculme* В. плоскостебловий, *H. pratense* В. лучний, *H. pubescens* В. пухнастий, *H. schellianum* В. Шелла, *H. tauricum* В. кримський, *H. versicolor* В. різнобарвний

heliophilus, a, um світлолюбний

heliotropium, i n геліотроп
H. peruvianum Г. перувіанський

helix, ĩcis f плющ

hellebõrus, i m чемерник
H. dumetorum Ч. чагарниковидний, *H. niger* Ч. чорний, *H. viridis* Ч. зелений

helvetĭcus, a, um гелветський, швейцарський

hemerocallis, ĩdis f лілейник
H. fulva Л. рудий, *H. lilioasphodelphus* Л. жовтий, *H. minor* Л. малий

hepatĭca, ae f печіночниця
H. nobilis П. звичайна

hepta- (грецьк.) семи-

heptapetãlus, a, um семипелюстковий

heptaphyllus, a, um семилистий

heracleum, i n борщівник

herba, ae f трава

herbaceus, a, um трав'янистий

herniaria, ae f остудник
H. glabra О. гладкий, *H. polygama* О. багатошлюбний

hespĕris, ĩdis f вечорниці
H. ruscotricha В. густоволохаті, *H. sibirica* В. сибірські, *H. suaveolens* В. запашні, *H. tristis* В. плакучі

heter(o)- (грецьк.) різно-

heteranthus, a, um різноквітковий

heterophyllus, a, um різнолистий

hex(a)- (грецьк.) шести-

hexapetãlus, a, um шестипелюстковий

hexaphyllus, a, um шестилистий
hiemālis, e зимовий
hieracium, i n нечуйвітер
H. pilosella Н. волохатенький, *H. umbellatum* Н. зонтичний
hierochloë, es f чаполоч
H. australis Ч. південна, *H. odorata* Ч. пахуча, *H. stepposa* Ч. степова
hirundo, inis f ластівка
hygrophilus, a, um вологолюбний
Hippocastanaceae, ārum f родина Гіркокаштанові
hippochaë, es f обліпіха
H. rhamnoides О. крушиновидна, *H. salicifolia* О. верболиста
hirsutus, a, um шорсткий
hirtus, a, um шорсткий
hispanicus, a, um іспанський
holcus, i m медова трава
H. lanatus М. т. шерстиста, *H. mollis* М. т. м'яка
holo- (грецьк.) ціло-
holophyllus, a, um цілолистий
hordeum, i n ячмінь
H. distichum Я. дворядний, *H. intermedium* Я. проміжний, *H. jubatum*
Я. гривастий, *H. murinum* Я. мишачий, *H. sativum* Я. посівний, *H.*
vulgare Я. звичайний
hortensis, e садовий
horticultūra, ae f садівництво
hortus, i m сад
hottonia, ae f турча
H. inflata Т. здута, *H. palustris* Т. болотна
humilis, e низький
humulus, i m хміль
H. lupulus Х. звичайний
hyperzia, ae f баранець
hyacinthus, i m гіацинт
hibiscus, i m гібіскус
H. cannabinus Г. коноплевий, або кенаф, *H. hybridus* Г. гібридний,
H. rosa-sinensis китайська троянда, *H. syriacus* Г. сирійський, *H.*
trionum Г. трійчастий
hybrida, ae f гібрид
hybridus, a, um гібридний
hydrangea, ae f гідрангія, гортензія
H. macrophylla Г. великолиста, *H. panicula* Г. мітласта
hydro- (грецьк.) водо-

hydrochāris, ĩtis *f* жабурник
H. morsus-ranae Ж. звичайний
hydrophĭlus, a, um водолюбний
hydropiper, ěris *n* водяний перець
hygro- (*грецьк.*) волого-
hygrophyĭton, ĩ *n* гігрофіт (*рослина, пристосована до надмірних умов зволоження*)
hyoscyāmus, ĩ *m* блекота
H. niger Л. чорна, *H. pallidus* Л. бліда
hyperĭcum, ĩ *n* звіробій
H. elegans З. стрункий, *H. hirsutum* З. шорсткий, *H. montanum* З. гірський, *H. perforatum* З. звичайний, *H. quadrangulum* З. чотиригранний
Hypholōma fasciculāre Опеньок сірчано-жовтий несправжній
hypogaeus, a, um підземний
hyspanĭcus, a, um іспанський
hyssōpus, ĩ *m* іссоп
H. cretaceus І. крейдяний, *H. officinalis* І. лікарський

I

idaeus, a, um ідейський
ilex, ĩcis *f* падуб
I. acutifolium П. гостролистий, *I. colchica* П. колхідський, *I. crenata* П. зарубчастий
imbricātus, a, um черепитчастий
impatiens, entis *f* розрив-трава
I. balsamina Р. бальзамінова, *I. noli-tangere* Р. звичайна, *I. parviflora* Р. дрібноквіткова
in (*з Acc., Abl.*) в, на
incānus, a, um сірий
incĭsus, a, um надрізаний
indentātus, a, um зубоподібний
indĭcus, a, um індійський
inebrians, antis п'янкий
inermis, e безостий
infestans, antis шкідливий, небезпечний
infestum, ĩ *n* шкідник
inflorescentia, ae *f* суцвіття
inocybe, es *f* іноцибе
I. fastigiata І. конусовидний, *I. patouillardii* І. Патуйляра

inonōtus, i m інонот, трутовик

I. obliquus I. косий, *I. obliquus f. sterilis* чага

insectum, i n комаха

integer, gra, grum цільний

integri- (лат.) ціло-

integrifolius, a, um цілолистий

integripetalus, a, um цілопелюстковий

intermedius, a, um проміжний, середній

inūla, ae f оман

I. ausherana O. Оше, *I. britannica* O. британський, *I. germanica* O. німецький, *I. helenium* O. високий, *I. italica* O. італійський, *I. oculus-christi* O. очний, *I. salicina* O. верболистий

involutus, a, um загорнутий

ipomaea, ae f іпомея

I. batatas Батат, або солодка картопля, *I. purpurea* I. пурпурова, або кручені паничі пурпурові

iris, iridis f півники

I. aphylla П. безлисті, *I. florentina* П. флорентійські, *I. germanica* П. німецькі, *I. hungarica* П. угорські, *I. hybrida* П. гібридні, *I. pseudacorus* П. болотні, *I. pumila* П. низькі, *I. sibirica* П. сибірські, *I. tenuifolia* П. тонколисті

irrigo, āre поливати

isātis, idis f вайда

I. campestris В. польова, *I. costata* В. ребриста, *I. emarginata* В. виїмчаста, *I. praecox* В. рання, *I. tinctoria* В. красильна

islandicus, a, um ісландський

iso- (грецьк.) рівно-

isoëtes, is f молодильник, полушник

I. lacustris М. озерний, *I. setacea* М. щетинистий

Isoëtopsīda, ōrum n клас Ізоетопсиди, або Молодильниковидні

isophyllus, a, um рівнолистий

italicus, a, um італійський

Ж

japonicus, a, um японський

jasiōne, es f агалик-трава

Ja. montana А.-т. гірська

jasmīnum, i n жасмин

Ja. fruticans Ж. кушовий, *Ja. nudiflorum* Ж. голоцвітий, *Ja. officinale* Ж. лікарський

juglans, glandis *f* горіх

Ju. cinerea Г. сірий, *Ju. mandshurica* Г. маньчжурський, *Ju. nigra* Г. чорний, *Ju. regia* Горіх грецький, або волоський

juncus, i *m* ситник

Ju. articulatus С. членистий, *Ju. atratus* С. чорний, *Ju. bufonius* С. жаб'ячий, *Ju. compressus* С. сплюснутий, *Ju. subnodulosus* С. вузлуватий

juniperus, i *f* ялівець

Ju. communis Я. звичайний, *Ju. excelsa* Я. високий, *Ju. foetidissima* Я. смердючий, *Ju. sabina* Я. козацький, *Ju. sibirica* Я. сибірський, *Ju. virginata* Я. віргінський

К

kalanchoë, es *f* каланхое

K. blossfeldiana К. Блоссфельда, *K. longiflora* К. довгоквіткове, *K. pinnata* К. пірчасте, *K. tomentosa* К. повстисте

knautia, ae *f* свербіжниця

K. arvensis С. польова, *K. dipsacifolia* С. черсаколиста, *K. longifolia* С. довголиста

koeleria, ae *f* келерія, кипець, тонконіг

K. cristata К. гребінчаста, *K. glauca* К. сиза, *K. gracilis* К. струнка, *K. lobata* К. лопатева, *K. moldavica* К. молдавська, *K. polonica* К. польська, *K. sabuletorum* К. піскова, *K. splendens* К. блискуча

L

Labiatae, ārum *f* родина Губоцвіті

laboro, āre працювати

laburnum, i *n* золотий дощ

L. anagyroides З. д. звичайний

lactarius, i *m* хрящ-молочник

L. controversus Х. осиковий, або тополевий, *L. deliciosus* Рижик смачний, *L. helvus* Х. неїстівний, або болотний, *L. necator* Х. оливково-чорний, *L. piperitus* Х. перцевий, *L. rufus* Х. гірчак, *L. torminosus* вовнянка

lactūca, ae *f* латук

L. sativa Л. посівний, *L. serriola* Л. дикий, *L. tatarica* Л. татарський

Lactucoideae, ārum *f* підродина Латукові (*парал.* Liguliflorae Язичкові)

lacuster, stris, stre озерний

laetifico, āre удобрювати

laevis, e гладкий

lagenaria, ae f лагенарія, або горлянка

L. siceraria Л. звичайна

lagochilus, i m зайцегуб

L. inebrians З. п'янкий

laminātus, a, um пластинчастий

Lamiaceae, ārum f (Labiatae, ārum f) родина Губоцвіті

Lamiāles, ium f порядок Губоцвіті

Lamiidae, ārum f підклас Ламіїди, або Губоцвітовидні

Lamioideae, ārum f підродина Губоцвіті

lamium, i n глуха кропива

L. album Г. к. біла, *L. amplexicaule* Г. к. стеблообгортна, *L. maculatum* Г. к. плямиста

lanātus, a, um шерстистий

lanceolātus, a, um ланцетовидний

lappa, ae f лопух

larix, ĩcis f модрина

L. decidua М. європейська, *L. polonica* М. польська, *L. sibirica* М. сибірська

laspeyresia, ae f плодожерка

lathraea, ae f петрів хрест

L. squamaria П. х. лускатий

lathyrus, i m чина

L. hirsutus Ч. шорстка, *L. odoratus* Ч. запашна, *L. pratensis* Ч. лучна, *L. rotundifolius* Ч. круглолиста, *L. sativus* Ч. посівна, *L. tuberosus* Ч. бульбиста, *L. vernus* Ч. весняна

lati- (лат.) широко-

latifolius, a, um широколистий

latus, a, um широкий

laurocerāsus, i f лавровишня

L. officinalis Л. лікарська

laurus, i f лавр

L. nobilis Л. благородний

lavandŭla, ae f лаванда

L. angustifolia Л. вузьколиста

lavatĕra, ae f лаватера

L. thuringiaca Л. тюрінгська

laxifolius, a, um рідколистий

leccĭnum, i n підосиковик, підберезник

L. aurantiacum підосиковик, *L. scabrum* підберезник

ledum, i n багно

L. palustre Б. звичайне
leersia, ae f леєрзія
L. oryzoides Л. рисовидна, або дикий рис
lego, ěre 1) збирати; 2) читати
legūmen, ĩnis n біб (*тип плода*)
Leguminosae, ārum f родина Бобові (*парал. Fabaceae*)
leguminōsus, a, um бобовий
lemna, ae f ряска
L. gibba Р. горбаста, *L. minor* Р. мала, *L. trisulca* Р. триборозенчаста
lens, lentis f сочевиця
L. culinaria (culinaria) С. їстівна, або звичайна, *L. nigricans* С. чорнувата, *L. orientalis* С. східна
leontice, es f леонтиця
L. odessana Л. одеська
lenticella, ae f сочевичка
leontopodium, i n едельвейс
L. alpinum Е. альпійський
leonūrus, i m собача кропива
L. cardiaca С. к. звичайна, *L. quinquelobatus* С. к. п'ятилопатева
leopoldia, ae f леопольдія
L. comosa Л. чубкувата, *L. tenuifolia* Л. тонколиста
lepidium, i n хрінниця
L. campestre Х. польова, *L. draba* Х. крупковидна, *L. densiflorum* Х. рясноцвіта, *L. latifolium* Х. широколиста, *L. perfoliatum* Х. пронизанолиста, *L. ruderale* Х. смердюча, *L. sativum* Х. посівна, або крес-салат
lepido-(грецьк.) луско-
lepidocarpus, a, um лускоплідний
lepiōta, ae f гриб-зонтик
L. brunneoincarnata Г. вишнево-коричневий, *L. helveola* Г. сіро-червоний отруйний, *L. procera* Г. великий
leptinotarsa, ae f колорадський жук
lepto-(грецьк.) тонко-
leptocarpus, a, um тонкоплідний
leptocaulis, e тонкостебловий
lepus, oris m заєць
leuc(o)-(грецьк.) біло-
leucanthēmum, i n королиця
L. maximum К. велика, *L. vulgare* К. звичайна
leucanthus, a, um білоквітковий
leucocarpus, a, um білоплідний

leucojum, i n білоцвіт

L. aestivum Б. літній, *L. vernum* Б. весняний

leucospermus, a, um білонасінний

levisticum, i n любисток

L. officinale Л. лікарський

leymus, i m колосняк

L. arenarius К. пісковий, *L. chinensis* К. китайський, *L. racemosus* К. китицевий, *L. ramosus* К. гіллястий

lichen, inis n лишайник

lignifer, fera, ferum деревинний

Liguliflorae, arum f підродина Язичкові (*парал.* Lactucoideae Латукові)

ligustrum, i n бирючина

L. japonicum Б. японська, *L. vulgare* Б. звичайна

Liliidae, arum f підклас Ліліїди

Liliopsida, orum n клас Однодольні (*парал.* Monocotyledones)

lilium, i n лілія

L. aureum Л. золотиста, *L. candidum* Л. біла, *L. caucasica* Л. кавказька, *L. ledebourii* Л. Ледебюра, *L. martagon* Л. лісова, або саранка, *L. regale* Л. королівська, *L. speciosum* Л. гарна, *L. tigrinum* Л. тигрова, *L. tenuifolium* Л. тонколиста

limneticus, a, um озерний

linaria, ae f льонок

L. bipartita Л. двороздільний, *L. dulcis* Л. солодкий, *L. euxina* Л. чорноморський, *L. genistifolia* Л. дроколистий, *L. sabulosa* Л. пісковий, *L. simplex* Л. простий, *L. ruthenica* Л. руський, *L. vulgaris* Л. звичайний

lingua, ae f мова

linnaea, ae f ліннея

L. borealis Л. північна

linum, i n льон

L. flavum Л. жовтий, *L. perenne* Л. багаторічний, *L. tenuifolium* Л. тонколистий, *L. usitatissimum* Л. звичайний, або довгунець

listera, ae f зозулині сльози

L. cordata З. с. серцелисті, *L. ovata* З. с. яйцелисті

lobatus, a, um лопатевий

locusta, ae f сарана

lolium, i n пажитниця

L. arvense П. польова, *L. loliaceum* П. південна, *L. multiflorum* П. багатоквіткова, або італійський райграс, *L. perenne* П. багаторічна, або англійський райграс, *L. persicum* П. перська, *L. remotum* П. розсунута, *L. rigidum* П. жорстка, *L. temulentum* П. п'янка

longi- (лат.) довго-

longifolius, a, um довголистий

longiramōsus, a, um довгогіллястий

longus, a, um довгий

lonicēra, ae f жимолость

L. caerulea Ж. голуба, *L. caprifolia* Ж. козолиста, *L. edulis* Ж. їстівна, *L. nigra* Ж. чорна, *L. tatarica* Ж. татарська, *L. xylosteum* Ж. пухнаста

lotus, i m лядвенець

L. angustissimus Л. вузьколистий, *L. corniculatus* Л. рогатий, *L. tenuis* Л. тонкий, *L. ucrainicus* Л. український

lucidus, a, um блискучий

lupīnus, i m люпин

L. albus Л. білий, *L. angustifolius* Л. вузьколистий, *L. luteus* Л. жовтий, *L. polyphyllus* Л. багатолистий

lute(i)-, (лат.) жовто-

luteolus, a, um жовтуватий

luteus, a, um жовтий

luzūla, ae f ожика

L. multiflora О. багатоквіткова, *L. pallescens* О. бліда, *L. pilosa* О. волосиста, *L. spicata* О. колосиста

lunaria, ae f лунарія, місячник

L. annua Л. однорічна, *L. rediviva* М. оживаюча

lupus, i m вовк

lycium, i n повій

L. barbatum П. звичайний

lycoperdon, i n дощовик

L. perlatum Д. їстівний

lycopersicum (lycopersicon), i n помідор

L. esculentum П. їстівний

Lycopodiophyta, ōrum n відділ Плауновидні

Lycopodiopsida, ōrum n клас Плауноподібні

lycopodium, i n плаун

L. alpinum П. альпійський, *L. anceps* П. двогострий, *L. annotinum* П. колючий, *L. clavatum* П. булавовидний, *L. selago* П. баранець

lyrātus, a, um ліроподібний

lysimachia, ae f вербозілля

L. numullaria В. лучне, *L. vulgaris* В. звичайне

lythrum, i n плакун

L. salicaria П. верболистий, *L. virgatum* П. прutowидний

М

macr(o)- (грецьк.) велико-

macrocarpus, a, um великоплідний

macrophyllus, a, um великолистий

macrosporium, i n макроспорій

maculātus, a, um плямистий

magni- (лат.) велико-

magnolia, ae f магнолія

M. acuminata М. загострена, *M. cobus* М. кобус, *M. fuscata* М. бурувата, *M. grandiflora* М. великоквіткова, *M. macrophylla* М. великолиста, *M. obovata* М. японська

Magnoliidae, ārum f підклас Магноліїди

Magnoliophyta, ōrum n відділ Покритонасінні (парал. Angiospermae)

Magnoliopsida, ōrum n клас Дводольні (парал. Dicotyledones)

magnus, a, um великий

magonia, ae f магонія

M. aquifolium М. падуболиста

maiālis, e травневий

majanthemum, i n веснівка

M. bifolium В. дволиста

major, jus (супрар. до magnus) більший, великий (може вживатися в значенні звичайного ступеня)

majorāna, ae f майоран

M. hortensis М. садовий

malus, i f яблуня

M. baccata Я. ягідна, *M. domestica* Я. домашня, або культурна, *M. praecox* Я. рання, *M. prunifolia* Я. сливолиста, або китайська, *M. pumila* Я. карликова, *M. silvestris* Я. лісова

malva, ae f калачики

M. neglecta К. занедбані, *M. pusilla* К. маленькі

marasmius, i m часничник

M. prasioismus Ч. гострозапашний, *M. scorodonius* Ч. дрібний

marchantia, ae f маршанція

M. polymorpha М. поліморфна, або різноманітна

Marchantiopsida, ōrum n клас Печіночники

marginātus, a, um облямований, окантований

maritimus, a, um приморський, морський

marubium, i n шандра

mas, maris m чоловік

matricaria, ae f ромашка

M. perforata Р. продірявлена, або непахуча
matthiōla, ae f левкой, матіола
M. annua Л. літній, або однорічний, *M. bicornis* Л. дворогий, або матіола, *M. incana* Л. зимовий, або білоповстистий
maxīmus, a, um (*superl. do magnus*) найбільший, великий (може вживатися в значенні звичайного ступеня)
mays, maÿdis f кукурудза, маїс
mega-, megal(o)- (грецьк.) велико-
medicāgo, ĩnis f люцерна
M. falcata Л. серповидна, *M. lupulina* Л. хмелевидна, *M. minima* Л. маленька, *M. romanica* Л. румунська, *M. sativa* Л. посівна, *M. scutellata* Л. щитовидна, *M. varia* Л. мінлива, або середня
medius, a, um середній
melampyrum, i n перестріч
M. argyrosomum П. сріблястий, *M. arvensis* П. польовий, *M. cristatum* П. гребінчастий, *M. pratense* П. лучний
melano- (грецьк.) чорно-
melanocarpus, a, um чорноплідний
melanolasius, a, um чорноволосястий
melanospermus, a, um чорнонасінний
melīca, ae f перлівка
M. altissima П. висока, *M. chrysolepis* П. золотолускова, *M. monticola* П. гірська, *M. nutans* П. поникла, *M. picta* П. ряба, *M. simulans* П. поплутана, *M. taurica* П. кримська, *M. uniflora* П. одноквіткова
melilōtus, i m буркун
M. albus Б. білий, *M. altissimus* Б. високий, *M. officinalis* Б. лікарський
melior, ius (*compar. do bonus*) кращий
melissa, ae f меліса
M. officinalis М. лікарська
melleus, a, um медовий
mellifer, fēra, fērum медоносний
melo, ōnis m диня
M. sativus (*Cucumis melo*) Д. посівна
melolontha, ae f травневий хрущ
M. melolontha Західний т. х.
mentha, ae f м'ята
M. arvensis М. польова, *M. aquatica* М. водяна, *M. crispa* М. кучерява, *M. piperita* М. перцева, *M. spicata* М. колосиста
menyanthes, is f бобівник

M. trifoliata Б. трилистий
mercuriālis, īdis *f* переліска
M. annua П. однорічна, *M. perennis* П. багаторічна
mesohygrophyton, i n мезогігрофіт (рослина, пристосована до життя в місцезростаннях із значним зволоженням)
mesophyton, i n мезофіт (рослина, пристосована до життя в місцезростаннях з достатнім зволоженням)
mespilus, i f мушмула
M. germanica М. германська, або звичайна
metasequoia, ae f метасеквойя
M. glyptostoboides М. китайська
micr(o)- (грецьк.) дрібно-
micranthus, a, um дрібноквітковий
microcarpus, a, um дрібноплідний
microphyllus, a, um дрібнолистий
microtus, i m полівка
migratorius, a, um мандрівний
miliaceus, a, um просяний
milium, i n просянка
M. effusum П. розлога, *M. vernalis* П. весняна
millefolium, i n деревій
mimōsa, ae f мімоза
M. pudica М. соромлива
minimus, a, um (*superl.* до *parvus*) найменший, малий (може вживатися в значенні звичайного ступеня)
minor, us (*compar.* до *parvus*) менший, малий (може вживатися в значенні звичайного ступеня)
mirabilis, e дивний
mnium, i n мній
M. punctatum М. крапчастий, *M. undulatum* М. хвилястий
moldavicus, a, um молдавський
molinia, ae f молінія
M. coerulea М. голуба, *M. euxina* М. чорноморська, *M. litoralis* М. прибережна
mollis, e m' який
mon(o)- (грецьк.) одно-
monanthus, a, um одноквітковий
monococcus, a, um однозерновий
Monocotyledones, um f клас Однодольні (*парал.* Liliopsida)
monocotyledoneus, a, um однодольний
monogynus, a, um одностовпцевий; одноматочковий

monoicus, a, um однодомний
mons, montis m гора
montānus, a, um гірський
morchella, ae f зморшок
M. conica З. конічний, *M. esculenta* З. їстівний
morus, i f шовковиця
M. alba Ш. біла, *M. bombycis* Ш. атласна, *M. nigra* Ш. чорна
moschātus, a, um мускусний, мускатний
mucronātus, a, um гострий, загострений
mulgedium, i n молокан
M. tataricum М. татарський
multi- (лат.) багато-
multiflōrus, a, um багатоквітковий
multus, a, um численний
murālis, e настінний
murīnus, a, um мишачий
mus, muris m миша
muscāri, n (невідм.) гадюча цибулька
M. botryoides Г. ц. гронovidна, *M. neglectum* Г. ц. занедбана, або
непомітна, *M. rosutica* Г. ц. покутська
muscus, i m мох
mycosphaerella, ae f мікосферела
myosōtis, īdis f незабудка
M. alpestris Н. альпійська, *M. silvatica* Н. лісова, *M. palustris* Н.
болотна
myrica, ae f восківниця
M. cerifera В. воскова, *M. gale* В. звичайна, або болотна, *M.*
tomentosa В. повстиста
myrtillus, i m чорниці
myrtus, i f мирт
M. communis М. звичайний

N

nanus, a, um карликовий
napus, i m бруква, рапс
narcissus, i m нарцис
N. angustifolius Н. вузьколистий, *N. jonquilla* Н. жонкіль, *N. odorus*
Н. запашний, *N. poëticus* Н. білий, *N. pseudonarcissus* Н.
неспражній, або жовтий, *N. tazetta* Н. тацет
nardus, i f біловус

N. stricta Б. стиснутий
natans, antis плаваючий
necessarius, a, um необхідний
nectarifer, fēra, fērum нектароносний
neglectus, a, um непомітний
nemorālis, e (nemorōsus, a, um) дібровний
nemus, ōris n діброва
neottia, ae f гніздівка
N. nidus-avis Г. звичайна
nepēta, ae f котяча м'ята
N. cataria К. м. справжня
nervōsus, a, um жилкуватий
nicotiāna, ae f тютюн
N. alata Т. крилатий, *N. rustica* махорка, *N. tabacum* Т. справжній
nidus, i m гніздо
nigella, ae f чорнушка
N. arvensis Ч. польова, *N. damascena* Ч. дамаська, *N. garidella* Ч.
 дрібноцвіта, *N. sativa* Ч. посівна, *N. segetalis* Ч. нив'яна
nigellus, a, um чорнуватий
niger, gra, grum чорний
nigri-, nigro- (лат.) чорно-
nigrīcans, antis чорніючий
nitīdus, a, um блискучий
nivālis, e сніговий, білосніжний
nobīlis, e благородний
nocens, entis шкідливий
nodōsus, a, um вузлуватий
nomino, āre називати
nonnūla, ae f куряча сліпота
N. pulla К. с. звичайна
novem- (лат.) дев'яти-
novus, a, um новий
nudi- (лат.) голо-
nudicaulis, e голостебловий
nudigranulōsus, a, um голозерновий
nudus, a, um голий
nuphar, aris n глечики
N. luteum Г. жовті
nutans, antis пониклий
nux, nucis f горіх (тип плода)
nymphaea, ae f латаття

N. alba Л. біле, *N. candida* Л. білосніжне, *N. coerulea* Л. блакитне, *N. gigantea* Л. велетенське, *N. lotus* Л. єгипетське
nymphoides, is f плавун
N. peltata П. щитолистий

О

obliquus, a, um косий, нерівнобокий
oblongus, a, um довгастий
obovātus, a, um овальний
obscurus, a, um темний
obtus- (*лат.*) тупо-
obtusifolius, a, um туполистий
obtusilobātus, a, um туполопатевий
obtusus, a, um тупий
occidentālis, e західний
occuro, ěre зустрічатися
ochr(o)- (*грецьк.*) жовто-
ochranthus, a, um жовтоквітковий
ochroleucus, a, um жовто-білий
ocimum, i n базилік
O. basilicum Б. звичайний, або городній, *O. gratissimum* Б. приємний
oct(o)- (*лат., грецьк.*) восьми-
octandrus, a, um восьмигранковий
octopetalus, a, um восьмипелюстковий
octophyllus, a, um восьмилистий
odessānus, a, um одеський
odorātus, a, um запашний
oenanthe, es f омеґ
Oe. aquatica О. водяний
oenothēra, ae f енотера
Oe. biennis Е. дворічна, *Oe. lamarckiana* Е. Ламарка
officinālis, e лікарський
olea, ae f маслина
O. europaea М. європейська
oleifer, fēra, fērum олійний
oleraceus, a, um городній
olericultūra, ae f овочівництво
oleo, ěre пахнути
oligo- (*грецьк.*) мало-

oliganthus, a, um малоквітковий
olpidium, i n ольпідій
olus, ěris n овоч
onagra, ae f онагра
onobrychis, ĩdis f еспарцет
O. arenaria E. піщаний, *O. gracilis* E. стрункий, *O. petraea* E. скельний, *O. sativa* E. посівний, *O. transcaucasica* E. закавказький, *O. vicifolia* E. виколистий
Oomycetidae, ārum f підклас Ооміцети
orpācus, a, um матовий
orphioglossum, i n вужачка
O. vulgatum В. звичайна
oromyza, ae f опоміза
optimus, a, um (*superl. do bonus*) найкращий
opulus, i f клен
orchis, ĩdis f зозулинець
O. fuchsii З. Фукса, *O. maculata* З. плямистий, *O. mascula* З. чоловічий, *O. militaris* З. шоломоносний, *O. morio* З. салеповий
orientālis, e східний
origānum, i n материнка
O. majorana майоран, *O. vulgare* М. звичайна
ornātus, a, um прикрашений
ornithogālum, i n рястка
O. gussonei Р. Гуссона, *O. umbellatum* Р. зонтична, *O. woronovii* Р. Воронова
ornus, i f ясен
orobanche, es f вовчок, зарази́ха
O. cymana В. соняшниковий, *O. lutea* В. жовтий, *O. ramosa* В. гіллястий
ortho- (*грецьк.*) прямо-
orthoramōsus, a, um прямогіллястий
oryza, ae f рис
O. glaberrima Р. голий, *O. sativa* Р. посівний, *O. sativa ssp. communis* Р. звичайний, *O. sativa ssp. brevis* Р. короткозерновий
oscinella, ae f шведська муха
O. frit Вівсяна ш. м., *O. pusilla* Ячмінна ш. м.
osmanthus, i m османт
O. decorus О. привабливий, *O. fragrans* О. запашний
osmunda, ae f чистоус
O. cinnamomea Ч. коричний, *O. regalis* Ч. королівський
ostrea, ae f хмелеграб

O. carpinifolia X. звичайний
ovarium, i n зав'язь
ovātus, a, um овальний
oxālis, ĩdis f квасениця
O. acetosella K. звичайна, *O. stricta* K. прямостояча
oxycarpus, a, um гостроплідний
oxycoccus, i m журавлина
O. microcarpus Ж. дрібноплідна, *O. palustris* Ж. болотна, *O. quadripetalus* Ж. чотирипелюсткова

Р

rabulāris, e кормовий
rachy- (*грецьк.*) товсто-
rachycarpus, a, um товстоплідний
rachycaulis, e товстостебловий
radus, i f черемха
P. racemosa (*P. avium*) Ч. звичайна
raeonia, ae f півонія
P. albiflora П. білоквіткова, *P. daurica* П. даурська, *P. officinalis* П. лікарська, *P. tenuifolia* П. тонколиста
paliūrus, i f держидерево
P. spina-christi Д. звичайне
Palmidae, ārum f підклас Пальміди (*нарал. Arecidae* *Арециди*)
pallīdus, a, um блідий
palmātus, a, um пальчастий, долоневидний
paluster, stris, stre болотний
panicūla, ae f волоть
paniculātus, a, um волотистий
panīcum, i n просо
P. miliaceum П. звичайне, *P. milliaceum ssp. contractum* П. стиснуте, *P. milliaceum ssp. effusum* П. розлоге, *P. milliaceum ssp. ovatum* П. овальне, *P. milliaceum ssp. patentissimum* П. рідкорозлоге, *P. spontaneum* П. дике
parāver, ěris n мак
P. alpinum М. альпійський, *P. agremone* М. польовий, *P. dubium* М. сумнівний, *P. bracteatum* М. приквітниковий, *P. orientale* М. східний, *P. rhoeas* М. дикий, або самосійка, *P. somniferum* М. снотворний, *P. walpolei* М. Вальполя
parasitīcus, a, um паразитичний
parietīnus, a, um настінний

paris, ĭdis f вороняче око
P. quadrifolia В. о. звичайне
parmelia, ae f пармелія
parnassia, ae f білозір
P. palustris Б. болотний
partenocissus, i f дикий виноград
P. quinquefolia Д. в. п'ятилисточковий, *P. tricuspidata* Д. в. тригострий
parus, i m синиця
parvi- (лат.) дрібно-
parvifolius, a, um дрібнолистяний
parviflōrus, a, um дрібноквітковий
parvus, a, um малий, дрібний
pascuus, a, um пасовищний
passer, is m горобець
passiflōra, ae f страстоцвіт
P. caerulea С. голубий, *P. incarnata* С. біло-червоний
pastināca, ae f пастернак
P. sativa П. посівний, *P. silvestris* П. дикий
patiens, entis стійкий, витривалий
frigoris p-ns морозостійкий
siccicatis p-ns посухостійкий
umbrae p-ns тіньовитривалий
patūlus, a, um розлогий
pauci- (лат.) мало-
pauciflōrus, a, um малоквітковий
paucifolius, a, um малолистяний
paulownia, ae f павловнія
P. tomentosa П. повстиста
paxillus, i m свинуха
P. atromentosus С. товста, *P. involutus* С. тонка
pectinātus, a, um гребінчастий
pedātus, a, um стоповидний
pedatifīdus, a, um стоповидно-надрізаний
pedatilobātus, a, um стоповидно-лопатевий
pedatipartītus, a, um стоповидно-роздільний
pedicellus, i m квітконіжка
pediculāris, is f шолудивник
peduncūlus, i m квітконос
pelargonium, i n пеларгонія
P. roseum П. рожева

pellia, ae f пелія

P. epiphylla П. надлиста, *P. nessiana* П. Нессе

pellucidus, a, um прозорий, провітчастий

peltigera, ae f пельтигера

P. aphthosa П. пупирчаста

pendūlus, a, um повислий

pennātus, a, um пірчастий

pennisētum, i n просо

P. glaucum П. африканське

pent(a)- (грецьк.) п'яти-

pentandrus, a, um п'ятитичинковий

pentaphyllus, a, um п'ятилистий

pentagŷnus, a, um п'ятиматочковий

perо, ōnis m гарбуз

perennis, e багаторічний

perfoliātus, a, um пронизанолистий

perforātus, a, um пробитий, продірявлений, пронизаний

perianthum, i n оцвітина

perigonium, i n оцвітина

perilla, ae f перила

P. frutescens П. кущова, *P. frutescens var. nankinensis* П. нанкійська

periplōca, ae f обвійник

P. graeca О. грецький

peronospora, ae f пероноспора

persīca, ae f персик

P. davidiana П. Давида, *P. vulgaris* П. звичайний

persīcus, a, um перський

petālum, i n пелюстка

petiolātus, a, um черешковий

petiōlus, i m черешок

petunia, ae f петунія

P. hybrida П. гібридна

petraeus, a, um скельний

petroselinum, i n петрушка

P. crispum П. кучерява, або городня, *P. sativum* П. посівна

peucedānum, i n смовдь, гірська петрушка

phacelia, ae f фацелія

Ph. tanacetifolia Ф. пижмолиста

phalāris, īdis f канаркова трава

Ph. canariensis К. т. справжня, *Ph. minor* К. т. мала

phaseolus, i m квасоля

Ph. coccineus К. червона, *Ph. vulgaris* К. звичайна
phellīnus, i m губка, трутовик
phellodendron, i n фелодендрон, бархат
Ph. amurense Ф. амурський
philadelphus, i m чубушник, або садовий жасмин
Ph. coronarius Ч. увінчаний, *Ph. grandiflorus* Ч. великоквітковий
-phīlus, a, um (грецьк.) -любний
phleogēna, ae f флеогена
phleum, i n тимофіївка
Ph. alpinum Т. альпійська, *Ph. phleoides* Т. степова, *Ph. pratense* Т. лучна
phlox, phlocis f флокс
Ph. drummondii Ф. Друммонда, *Ph. paniculata* Ф. волотистий, *Ph. sibirica* Ф. сибірський, *Ph. subulata* Ф. шилоподібний
phoma, ātis n фома
Ph. exigua Ф. незначна, *Ph. herbarum* Ф. трав'яна
phragmites, is f очерет
Ph. communis О. звичайний, *Ph. japonica* О. японський
Phycomycētes, um m клас Фікомицети
-phyllus, a, um (-phyllos, on) (грецьк.) -листяний
phyllostāchys, ŷdis f листокоłosник
Ph. bambusoides Л. бамбуковидний
phylosticta, ae f філостікта
phyllostreta, ae f блішка
physālis, is f фізаліс
Ph. alkekengi Ф. звичайний, *Ph. ixocarpa* Ф. клейкий, або мексиканський томат, *Ph. pubescens* Ф. пухнастий
physārum, i n фізарум
physoderma, ātis n фізодерма
phytolacca, ae f лаконос
Ph. americana (Ph. decandra) Л. американський
phytonomus, i m довгоносик
phytophthōra, ae f фітофтора
Ph. infestans Ф. шкідлива, або небезпечна
rica, ae f сорока
ricea, ae f ялина
P. abies Я. звичайна, або смерека, *P. canadensis* Я. канадська, *P. obovata* Я. сибірська, *P. pungens* Я. колюча
picīfer, fēra, fērum смолоносний
picro- (грецьк.) гірко-
picrocarpus, a, um гіркоплідний

picrococcus, a, um гіркогорішковий
pictus, a, um мальований, строкатий, плямистий, оздоблений
pileus, i m шапка (*гриба*)
pilōsus, a, um волосистий
pinētum, i n бор
Pinidae, ārum f підклас Хвойні
pinnātus, a, um перистий, пірчастий
pinnati- (*лат.*) перисто-
pinnatifolius, a, um перистолистий
pinnatilobātus, a, um перистолопатекий
pinnatipartītus, a, um перистороздільний
pinnatisectus, a, um перисторозсічений
Pinophŷta, ōrum n відділ Голонасінні (*напал. Gymnospermae*)
Pinopsīda, ōrum n клас Хвойні
pinus, i f сосна
P. banksiana С. Банкаса, *P. cembra* С. кедрова, *P. fominii* С. Фоміна, *P. mugo* С. гірська, або жереп, *P. pallasiana* С. Палласова, або кримська, *P. sibirica* С. сибірська, *P. silvestris* С. звичайна, *P. strobus* С. Веймутова, або біла
piper, ěris n перець
piperītus, a, um перцевий
piptathĕrum, i n рисівка
P. holciforme Р. медотравна, *P. virescens* Р. зеленувата
pisiformis, e горохоподібний
pisum, i n горох
P. abyssinicum Г. абіссінський, *P. arvense* Г. польовий (пелюшка), *P. elatius* Г. високий, *P. formosum* Г. багаторічний, *P. fulvum* Г. червоно-жовтий, *P. humile* Г. низький, *P. sativum* Г. посівний
planta, ae f рослина
p. eutrophīca еутроф, рослина, що характеризується високою вибагливістю до родючості ґрунту
p. megatrophīca мегатроф, рослина, що характеризується найвищою потребою в родючості ґрунту
p. mesotrophīca мезотроф, рослина, що характеризується помірною потребою в родючості ґрунту
p. mesoeutrophīca мезоеутроф, рослина, що характеризується відносно великою потребою в родючості ґрунту
p. oligomesotrophīca олігомезотроф, рослина, що характеризується порівняльно невисокою вибагливістю до родючості ґрунту
p. oligotrophīca оліготроф, рослина, що характеризується незначною вибагливістю до родючості ґрунту

p. culta культура (найчастіше у *Plur.*)
p-ae ad silonem idoneae силосні к-ри
p-ae aetheriferae ефіроолійні к-ри
p-ae agrestes польові к-ри
p-ae autumnno satae (hiemales) озимі к-ри
p-ae cucumerariae баштанні к-ри
p-ae cultae bacciferae ягідні к-ри
p-ae cultae cereales (sativae) зернові к-ри
p-ae cultae leguminosae бобові к-ри
p-ae cultae pabulares кормові (фуражні) к-ри
p-ae hortenses садові к-ри
p-ae in tepidariis cultae тепличні к-ри
p-ae in termocerpiis cultae парникові к-ри
p-ae industriales технічні к-ри
p-ae leguminosae cibariae зернобобові к-ри
p-ae oleiferae олійні к-ри
p-ae oleraceae овочеві к-ри
p-ae pomaceae плодові к-ри
p-ae pratenses cultae лучні к-ри
p-ae vere satae (aestivae) ярові к-ри
plantāgo, ĩnis f подорожник
P. lanceolata П. ланцетолистий, *P. major* П. великий, *P. media* П. середній, *P. psyllium* П. блошиний
planto, āre садити, саджати
planus, a, um плоский
plasmodiophōra, ae f плазмодіофора
Plasmodiophoromycētes, um m клас Плазмодіофороміцети
plasmopāra, ae f плазмopара
P. viticola П. виноградна
platanthēra, ae f любка
P. bifolia Л. дволиста, або нічна фіалка
platānus, i (us) f платан
P. acerifolia П. лондонський, *P. digitifolia* П. пальчастолистий, *P. maculata* П. плямистий, *P. occidentalis* П. західний, *P. orientalis* П. східний, або чинара
platy- (грецьк.) широко-
platyclādus, i f платікладус, широкогілочник
P. orientalis П. східний
platyphyllus, a, um широколистий
plenus, a, um махровий
pleurōtus, i m плеврот

P. ostreatus П. черепичастий
plicātus, a, um складчастий
plumbāgo, ĩnis f плюмбаго, свинчатка
pluri- (лат.) багато-
roa, ae f тонконіг
P. alpina Т. альпійський, *P. annua* Т. однорічний, *P. bulbosa* Т. бульбистий, *P. compressa* Т. стиснутий, *P. granitica* Т. гранітний, *P. media* Т. середній, *P. nemoralis* Т. гайовий, *P. palustris* Т. болотний, *P. pratensis* Т. лучний, *P. trivialis* Т. звичайний, *P. versicolor* Т. різнобарвний, *P. volhynensis* Т. волинський
Poaceae, ārum f родина Злакові
Poāles, ium f порядок Тонконогоцвіті
podocarpus, i m подокарп, ногоплідник
P. macrophyllus П. великолистковий, *P. nagi* П. Нагі
podolīcus, a, um подільський
polemonium, i n синюха
P. caeruleum С. голуба
polessīcus, a, um поліський
pollen, ĩnis n пилок
pollinīfer, fēra, fērum пилконосний
polonīcus, a, um польський
poly- (грецьк.) багато-
polyandrus, a, um багатотичинковий
polyanthēmus, a, um багатоквітковий
polycarpus, a, um багатоплідний
polygāla, ae f китяки
P. amarella К. гіркуваті, *P. comosa* К. чубаті, *P. sibirica* К. сибірські, *P. tenuifolia* К. тонколисті, *P. vulgaris* К. звичайні
polygāmus, a, um полігамний, багатодомний, багатошлюбний
polygonatum, i n купина
P. grandiflorum К. великоквіткова, *P. latifolium* К. широколиста, *P. multiflorum* К. багатоквіткова, *P. officinale* К. лікарська, *P. odoratum* К. запашна
Polygonaceae, ārum f родина Гречкові
Polygonāles, ium f порядок Гречкоцвіті
polygōnum, i n гірчак, спориш
P. aviculare С. звичайний, *P. bistorta* Г. зміїний, або ракові шийки, *P. convolvulus* Г. березковидний, або витка гречка, *P. hydropiper* Г. перецевий, або водяний перець
polypetālus, a, um багатопелюстковий
polyphilla, ae f мармуровий хрущ

polyphyllus, a, um багатолістий
Polypodiaceae, ārum *f* родина Багатоніжкові
Polypodiophŷta, ōrum *n* відділ Папоротеподібні
Polypodiopsīda, ōrum *n* клас Папоротевидні
polypodium, i n багатоніжка, поліподіум
P. serratum Б. пилчаста, *P. vulgare* Б. звичайна, або солодиця
polymorphus, a, um поліморфний
polyspermus, a, um багатонасінний
polystichum, i n багаторядник
P. angulare Б. кутастий, *P. lobatum* Б. лопатевий, *P. lonchitis* Б. списовидний
polytrichum, i n політрихум, або зозулін льон
P. commune З. л. звичайний, *P. juniperinum* З. л. ялівцевидний, *P. piliferum* З. л. волосистий
pomicultūra, ae f плодівництво
pomifer, fēra, fērum плодовий
pomifēro-baccans, antis плодово-ягідний
pomonellus, a, um яблуневий
pomum, i n яблуко
popŭlus, i f тополя
P. alba Т. біла, *P. balsamifera* Т. бальзамічна, *P. canadensis* Т. канадська, *P. canescens* Т. сірувата, *P. diversifolia* Т. різнолиста, або туранга, *P. nigra* Т. чорна, або осокір, *P. pyramidalis* Т. пірамідальна, *P. simonii* Т. китайська, *P. tremula* осика
porrum, i f порей
portulāca, ae f портулак
P. grandiflora П. великоквітковий, *P. oleracea* П. городній
potamogēton, ōnis *m* рдесник
P. crispus Р. кучерявий, *P. lucens* Р. блискучий, *P. natans* Р. плаваючий, *P. pectinatus* П. гребінчастий, *P. perfoliatus* Р. пронизанолистий
potentilla, ae f перстач
P. alba П. білий, *P. anserina* П. гусячий, або гусяча лапка, *P. arenaria* П. пісковий, *P. argentea* П. сріблястий, *P. erecta* П. прямостоячий, або калган, *P. heptaphylla* П. семилистий, *P. impolita* П. неблискучий, *P. intermedia* П. середній, *P. obscura* П. темний, *P. supina* П. лежачий
poterium, i n чорноголовник
praecox, ocis ранній
praeflōrens, entis ранньоцвітій
pratium, i n луг, лука

pratensis, e лучний

primūla, ae f первоцвіт

P. elatior П. високий, *P. macrocalyx* П. великочашечковий, *P. obconica* П. оберненоконічний, *P. veris* П. весняний, *P. vulgaris* П. звичайний

primus, a, um перший

prismaticus, a, um призматичний

procērus, a, um високорослий

procumbens, entis сланкий

Prostoteliomycētes, um *m* клас Простотеліоміцети

prostrātus, a, um сланкий

prunus, i f слива

P. divaricata алича, *P. domestica* С. домашня, *P. insititia* тернослива, *P. salicina* С. верболиста, *P. spinosa* С. колюча, або терен

pseudo- (грецьк.) несправжньо-

pseudopezīza, ae f псевдопецица

Psilotophŷta, ōrum *n* відділ Псилотоподібні

psylla, ae f листоблішка

pteridium, i n орляк

P. aquilinum О. звичайний

pterocarya, ae f лапина, крилогорішник

P. fraxinifolia Л. ясенелиста

ptilidium, i n птилідій

P. pulcherrimum П. красивий

pubescens, entis пухнастий

puccinellia, ae f покісниця

P. gigantea П. велетенська, *P. distans* П. розставлена

puccinia, ae f пукцинія

P. graminis П. злакова

pulcher, chra, chrum красивий, гарний

pulmonaria, ae f медунка

P. obscura М. темна, *P. officinalis* М. лікарська

pulsatilla, ae f сон

P. latifolia С. широколистий, *P. nigricans* С. чорніючий, *P. patens* С. розкритий, *P. pratensis* С. лучний

pulvinaria, ae f подушечниця

pumilus, a, um карликовий

punctātus, a, um крапчастий

pungens, entis колючий

punīca, ae f гранат

P. granatum Г. звичайний

purpureus, a, um пурпуровий
pusillus, a, um крихітний, маленький
putāmen, īnis n кісточка
pyramidālis, e пірамідальний
pyrethrum, i n піретрум

P. cinerariifolium П. цінерарієлистий, або далматська ромашка, *P. coccineum* П. червоний, або кавказька ромашка, *P. partenium* П. дівочий, *P. roseum* П. рожевий, або перська ромашка

pyrōla, ae f грушанка

P. media Г. середня, *P. minor* Г. мала, *P. rotundifolia* Г. круглолиста

pyrus, i f груша

P. cajan Г. кайон, *P. communis* Г. звичайна, *P. domestica* Г. домашня, *P. elaeagrifolia* Г. маслинколиста, *P. nivalis* Г. снігова, *P. salicifolia* Г. верболиста, *P. raddeana* Г. Радде

Q

quadri- (лат.) чотири-

quadriennis, e чотирирічний

quadriflōrus, a, um чотириквітковий

quadrifolius, a, um чотирилистий

quadripetālus, a, um чотирипелюстковий

quercētum, i n діброва

quercus, us f дуб

Qu. castaneifolia Д. каштанolistий, *Qu. ilex* Д. кам'яний, *Qu. macranthera* Д. великопиляковий, *Qu. palustris* Д. болотний, *Qu. petraea* Д. скельний, *Qu. pubescens* Д. пухнастий, *Qu. robur* Д. звичайний

quinque- (лат.) п'яти-

quinqueflōrus, a, um п'ятиквітковий

quinquefolius, a, um п'ятилистий

quinquelobātus, a, um п'ятилопатевиий

R

racemōsus, a, um китицеподібний

racēmus, i m китиця

radiātus, a, um променистий

radicūla, ae f 1) корінчик; 2) редиска

radix, īcis f корінь

radūla, ae f радула

R. complanata P. сплющена
ramularia, ae f рамулярія
ramōsus, a, um гіллястий
ramus, i m гілка
Ranunculidae, ārum f підклас Ранункуліди
ranuncūlus, i m жовтець
R. acer Ж. їдкий, *R. auricomus* Ж. золотистий, *R. flammulus* Ж. вогнистий, *R. illyricus* Ж. іллірійський, *R. lanuginosus* Ж. шерстистий, *R. lateralis* Ж. бокоцвітий, *R. lingua* Ж. язиколистий, *R. pedatus* Ж. стоповидний, *R. polyanthemus* Ж. багатоквітковий, *R. repens* Ж. повзучий, *R. sceleratus* Ж. отруйний
rapa, ae f ріпа
raphānus, i m редька
R. candidus P. біла, *R. raphanistrum* P. дика, *R. sativus* P. посівна, або городня, *R. sativus ssp. niger* P. звичайна, *R. sativus var. radícula* редиска
rapistrum, i n ріпиця
R. perenne P. багаторічна, *R. rugosum* P. зморшкувата
rapunculus, i m рапунцель
rari- (лат.) рідко-
rariflōrus, a, um рідкоквітковий
rarus, a, um рідкий, рідкісний
reclinātus, a, um відхилений
recti- (лат.) прямо-
recticaulis, e прямостебловий
rectiflōrus, a, um прямоквітковий
rectus, a, um прямий
reflēxus, a, um відхилений
regālis, e царський, царствений
regius, a, um царський, царствений, розкішний
remōtus, a, um розсунутий, розставлений, розхилений
repens, entis повзучий
resēda, ae f резеда
R. lutea P. жовта, *R. luteola* P. жовтувата, *R. odorata* P. запашна
resinifer, fēra, fērum смолоносний
resinōsus, a, um смолистий
reticulātus, a, um сітчастий
rhamnus, i f жостір
Rh. cathartica Ж. проносний, *Rh. imeretina* Ж. імеретинський, *Rh. tinctoria* Ж. красильний
rheum, i n ревінь

Rh. officinale Р. лікарський, *Rh. palmatum* Р. пальчастий, *Rh. rhaconiticum* Р. чорноморський, *Rh. ribes* Р. смородиновий, *Rh. undulatum* Р. хвилястий
rhinanthus, i m дзвінець
Rh. major Д. великий
rhizoctonia, ae f ризоктонія
rhizōma, ātis n кореневище
rhizophydium, i n ризофідіум
rhizopus, i m ризопус
rhizotrogus, i m коренегриз
rhodiōla, ae f родіола
Rh. rosea Р. рожева
rhododendron, i n рододендрон
Rh. aureum (Rh. chrysanthum) Р. золотистий, *Rh. dauricum* Р. даурський, *Ph. luteum* Р. жовтий
rheas, ādis f дикий мак, мак-самосійка
rhus, rhois f сумах
Rh. coriaria С. дубильний, *Rh. typhina* С. коротковолосий, або оцтове дерево
rhytisma, ātis n ритізма
ribes, is n смородина
R. alpinum С. альпійська, *R. aureum* С. золотиста, *R. carpaticum* С. карпатська, *R. lucidum* С. блискуча, *R. nigrum* С. чорна, *R. odoratum* С. запашна, *R. rubrum* С. червона, або порічки, *R. spicatum* С. колосиста
ricinus, i f рицина
rigidus, a, um жорсткий
rivalis, e річковий
robinia, ae f робінія
R. hispida Р. щетиниста, *R. pseudoacacia* Р. звичайна, або біла акація, *R. viscosa* Р. клейка
robur, ōris n дуб
robustus, a, um могутній, міцний
Rodentia ряд Гризуни
romanicus, a, um римський; румунський
rorippa, ae f водяний хрін
R. amphibia В. х. земноводний, *R. anceps* В. х. двогострий, *R. brachycarpa* В. х. короткоплодий, *R. silvestris* В. х. лісовий
rosa, ae f шипшина, троянда
R. acicularis Ш. колюча, *R. agrestis* Ш. польова, *R. canina* Ш. собача, *R. centifolia* Ш. столиста, *R. chinensis* Ш. китайська, *R.*

cinnamomea Ш. корична, *R. corymbifera* Ш. щитконосна, *R. damascena* Ш. дамаська, *R. eglanteria* Ш. еглантерія, *R. glauca* Ш. сиза, *R. pomifera* Ш. яблунова, *R. prutensis* Ш. прутська, *R. rugosa* Ш. зморшкувата, *R. spinosissima* Ш. найколючіша, *R. tomentosa* Ш. повстиста, *R. turbinata* Ш. дзигоподібна

Rosaceae, ārum *f* родина Розові

Rosāles, ium *f* порядок Розоцвіті

Rosidae, ārum *f* підклас Розиди

roseus, a, um рожевий

rosmarīnus, i *m* розмарин

R. officinalis Р. лікарський

rossīcus, a, um руський

rotundifolius, a, um круглолистий

rotundus, a, um круглий

ruber, bra, brum червоний

Rubiaceae, ārum *f* родина Маренові

rubīdus, a, um червонуватий

rubiginōsus, a, um іржаво-червоний

rubri- (*лат.*) червоно-

rubriflōrus, a, um червоноквітковий

rubus, i *m* ожина

R. caesius О. сиза, *R. chamaemorus* морошка, *R. hirtus* О. шорстка, *R. idaeus* малина, *R. nessensins* О. несійська, або ведмежина, *R. plicatus* О. складчаста, *R. saxatilis* костяниця, *R. serpens* О. змієвидна, *R. suberectus* О. підйомиста, *R. sulcatus* О. жолобчаста, *R. tomentosa* О. повстиста

runderālis, e рудеральний

rufus, a, um рудий

rugōsus, a, um зморшкуватий

rumex, ĩcis *f* щавель

R. acetosa Щ. кислий, *R. acetosella* Щ. горобиний, *R. confertus* Щ. кінський, *R. patientia* Щ. шпинатний

rupester, stris, stre скельний

ruscus, i *m* рускус

R. hypoglossus Р. під'язиковий, *R. ponticus* Р. понтійський

rustīcus, a, um сільський

russūla, ae *f* сироїжка

R. aeruginea С. зелена велика, *R. delica* С. біла, *R. emetica* С. блювотна, *R. vesca* С. їстівна, *R. virescens* С. луската, або товстуха, *R. xerampelina* С. смердюча

ruta, ae *f* рута

R. graveolens (*R. hortensis*) P. пахуча
ruthenicus, a, um руський

S

sabulōsus, a, um піщаний

saccharātus, a, um цукровий, цукристий

saepe часто

sagittaria, ae f стрілолист

S. sagittifolia C. звичайний, *S. trifolia* C. трилистий

sagittarius, a, um стрілоподібний

salicornia, ae f солонець

S. europaea C. європейський, *S. herbacea* C. трав'янистий

salix, icis f верба

S. alba B. біла, *S. acutifolia* B. гостролиста, або шельюга, *S. aurita* B. вушката, *S. caprea* B. козяча, *S. cinerea* B. попеляста, *S. fragilis* B. ламка, *S. herbacea* B. трав'яниста, *S. myrtilloides* B. чорнична, *S. purpurea* B. пурпурова, *S. reticulata* B. сітчаста, *S. rosmarinifolia* B. розмаринолиста, *S. triandra* B. тритичинкова, *S. viminalis* B. прутовидна

salsōla, ae f курай

S. herbacea K. трав'янистий, *S. soda* K. чумний

salvia, ae f шавлія

S. officinalis Ш. лікарська, *S. pratensis* Ш. лучна, *S. sclarea* Ш. мускатна, *S. splendens* Ш. блискуча

sambūcus, i f бузина

S. ebulus B. трав'яниста, *S. nigra* B. чорна, *S. racemosa* B. червона

sanguineus, a, um криваво-червоний

sanguisorba, ae f родовик

S. magnifica P. чудовий, *S. officinalis* P. лікарський

sanicūla, ae f підлісник

S. europaea П. європейський

Sapindāles, ium f порядок Сапіндоцвіті

saponaria, ae f мильнянка

S. officinalis M. лікарська

sarcōdon, i n їжовик

S. imbricatum Ī. лускатий

sarothamnus, i m жарновець

S. scoparius Ж. віниковий

saxifrāga, ae f ломикамінь

S. hirculus Л. болотний, *S. punctata* Л. крапчастий

satīvus, a, um посівний
scaber, bra, brum шорсткий
scabiōsa, ae f скабіоза
S. atropurpurea С. темно-пурпурова, *S. caucasica* С. кавказька, *S. columbaria* С. голубина, *S. lucida* С. світла, *S. ochroleuca* С. блідо-жовта, *S. taurica* С. кримська, *S. ucrainica* С. українська
scandīcus, a, um скандинавський
scelerātus, a, um пагубний, отруйний
schepherdia, ae f шефердія
S. argentea Ш. срібляста
schizachne, es f схізахна
S. callosa С. мозолиста
schizandra, ae f лимонник
S. chinensis Л. китайський
schoenoplectus, i m схеноплект
S. lacustris С. озерний
scilla, ae f проліска
S. bifolia П. дволиста, *S. cernua* П. поникла, *S. mischtschenkoana* П. Міщенко, *S. sibirica* П. сибірська
scio, īre знати
sciophilus, a, um тіньюлюбний
scirpus, i m комиш
S. lacustris К. озерний, *S. silvaticus* К. лісовий
sciurus, i m білка
scleranthus, i m червець
S. annuus Ч. однорічний
sclerochloa, ae f твердоколос
S. dura Т. стиснутий
sclerotinia, ae f склеротінія
S. baccarum С. ягідна, *S. sclerotiorum* С. склероцієвидна
scolochloa, ae f тростяниця
S. festucacea Т. кострицевидна
scoparius, a, um віниковий
scopolia, ae f скополія
S. carniolica С. карніолійська
scorzonēra, ae f скорцонера
S. hispanica С. іспанська, *S. tau-sagyz* С. тау-сагиз
scotia, ae f совка
S. segetum Озима с.
scrophularia, ae f ранник

S. cretacea Р. крейдяний, *S. donetzica* Р. донецький, *S. nodosa* Р. вузлуватий
scutifolius, a, um щитолистий
secāle, is n жито
S. cereale Ж. посівне, *S. kuprijanovii* Ж. Купріянова, *S. montanum* Ж. гірське, *S. silvestre* Ж. дике, *S. vavilovii* Ж. Вавилова
securinega, ae f секурінега
S. suffruticosa С. напівкущова
sedum, i n очиток
S. acre О. їдкий, *S. ruprechtii* Очиток Рупрехта, або заяча капуста звичайна, *S. telephium* О. звичайний
seges, ětis f посів
selaginella, ae f плаунок
S. selaginoides П. плауновидний, *S. helvetica* П. швейцарський
semen, ĩnis n насіння
sempervivum, i n молодило
S. ruthenicum М. руське
sempervirens, entis вічнозелений
senecio, ōnis m жовтозілля
S. erucifolius Ж. тонколисте
senticōsus, a, um тернистий, колючий
sepalum, i n чашолисток
sept(i)-, septem- (лат.) семи-
septemfolius, a, um семилистий
septentrionālis, e північний
septoria, ae f септорія
S. graminis С. злакова, *S. lycopersici* С. помідорна
sequoia, ae f секвоя
S. sempervirens С. вічнозелена
sequoiadendron, i n секвоядендрон
S. giganteum С. велетенський, або мамонтове дерево
sericeus, a, um шовковий, шовковистий
series, ei f ряд, серія
sero, ěre сіяти
serotinus, a, um пізній
serpens, entis повзучий
serpyllum, i n чебрець
serrātus, a, um пилчастий
sessiliflorus, a, um сидячквітковий
sessilifolius, a, um сидячелистий
setaceus, a, um щетинистий

setaria, ae f мишій

S. glauca М. сизий, *S. italica* М. італійський, або просо італійське, *S. verticillata* М. кільчастий, *S. viridis* М. зелений

sex- (лат.) шести-

sexflōrus, a, um шестиквітковий

sibirīcus, a, um сибірський

sida, ae f сида

S. acuta С. гостра, *S. napala* С. багаторічна

silene, es f смілка

S. dichotoma С. вилчаста, *S. nutans* С. поникла, *S. vulgaris* С. звичайна

siliqua, ae f стручок

silva, ae f ліс

silvaticus, a, um лісовий

silvester, stris, stre лісовий

simplex, ĩcis простий

sināpis, is f гірчиця

S. alba Г. біла, *S. arvensis* Г. польова

sinensis, e китайський

sisymbrium, i n сухоребрик

S. altissimum С. високий, *S. confertum* С. скупчений, *S. loeselii* С. Льозеліїв, *S. officinale* С. лікарський, *S. polymorphum* С. мінливий, *S. strictissimum* С. стиснутий

sitophilus, i m довгоносик

S. granarius Комірний д.

smilax, ācis f смілакс

S. chinensis С. китайський, *S. excelsa* С. високий, *S. maximowiczii* С. Максимовича

soja, ae f дика соя

solānum, i n паслін

S. dulcamara П. солодко-гіркий, *S. melongena* Баклажан синій, *S. nigrum* П. чорний, *S. tuberosum* картопля

soldanella, ae f сольданела

S. montana С. гірська

solidāgo, ĩnis f золотушник

S. canadensis З. канадський, *S. virgaurea* З. звичайний

solīdus, a, um щільний

somnifer, fēra, fērum снотворний

sonchus, i m осот

S. arvensis О. жовтий, або польовий, *S. asper* О. шорсткий, *S. oleraceus* О. городній

sophōra, ae f софора

S. flavescens С. жовтувата, *S. japonica* С. японська

sorbaria, ae f горобинник

S. sorbifolia Г. горобинолистий

sorbus, i f горобина

S. aucuparia Г. звичайна, *S. domestica* Г. домашня, *S. dualis* Г. двоїста, *S. scandica* Г. скандинавська, *S. graeca* Г. грецька, *S. melanocarpa* Г. чорноплідна, *S. taurica* Г. кримська, *S. torminalis* берека

sorex, icis m землерийка

sorghum, i n сорго

S. bicolor С. двоколірне, або звичайне, *S. cafrorum* С. кафрське, *S. cernuum* С. поникле, *S. chinense* С. китайське, *S. halepense* С. алептське, *S. saccharatum* С. цукрове, *S. technicum* С. технічне

sparganium, i n їжача голівка

S. minimum Ї. г. мала, *S. neglectum* Ї. г. непомітна, *S. polyedrum* Ї. г. багатогранна, *S. simplex* Ї. г. проста

species, ei f вид (таксономічна категорія)

species, erum f (Plur.) породи, види

s-es arborum деревні п-ди

s-es coniferae хвойні п-ди

s-es frondosae листяні п-ди

s-es fruticum чагарникові п-ди

speciōsus, a, um красивий, гарний

spergūla, ae f шпергель

S. arvensis Ш. польовий, *S. linicola* Ш. льонової, *S. maxima* Ш. великий

-spermus, a, um -насінний

sphaerococcus, a, um круглозерновий

spheroideus, a, um кулястий

sphaerothēca, ae f сферотека

S. macularis С. плямиста, *S. mors-uvae* С. агрусова

Sphagnidae, ārum f підклас Сфагнові

sphagnum, i n сфагнум

S. centrale С. центральний, *S. fuscum* С. бурий, *S. magellanicum* С. магелланський, *S. palustre* С. болотний

spīca, ae f колос

spicātus, a, um колосистий

-spicātus, a, um (лат.) -колосий

spinacia, ae f шпинат

S. sativa (S. oleracea) Ш. посівний

spinōsus, a, um колючий

spiraea, ae f таволга

S. crenata Т. зарубчаста, *S. douglasii* Т. Дугласова, *S. hypericifolia* Т. звіробоелиста, *S. japonica* Т. японська, *S. media* Т. середня, *S. salicifolia* Т. верболиста

splendens, entis блискучий

spongospōra, ae f спонгоспора

spontaneus, a, um дикорослий

sporohema, ātis n спорогема

squamarius, a, um лускатий

squamī- (лат.) луско-

squamifolius, a, um лусколистий

squamōsus, a, um лускатий

stachys, ŷdis f чистець

S. officinalis Ч. лікарський, *S. silvatica* Ч. лісовий

-stachys, a, um (-stachys, yos) (грецьк.) -колосий

stamen, ĩnis n тичинка

stapelia, ae f стапелія

S. variegata С. строката

stegocarpus, a, um покритоплідний

stellaria, ae f зірочник

S. graminea З. злаковидний, *S. holostea* З. лісовий, *S. media* З. середній, *S. nemorum* З. гайовий

steno- (грецьк.) вузько-

stenophyllus, a, um вузьколистий

steppōsus, a, um степовий

sterĭlis, e стерильний

stipa, ae f ковила

S. dasyphylla К. пухнастолиста, *S. paradoxa* К. дивовижна, *S. longifolia* К. довголиста, *S. capillata* К. волосиста, *S. lessingiana* К. Лессінга, *S. pennata* К. пірчаста, *S. ucrainica* К. українська

stipŭla, ae f прилисток

strictus, a, um прямий

strigōsus, a, um щетинистий

striiformis, e смужкуватий

strobĭlus, i m шишка

stromatĭna, ae f строматіна

strophanthus, i m строфант

S. gratus С. приемний

suaveōlens, entis запашний

suavis, e приемний

subclassis, is f підклас
subdivisio, onis f підвідділ
suberōsus, a, um корковий
subfamilia, ae f підродина
subforma, ae f підформа
subgenus, eris n підрід
subordo, inis m підпорядок
subspecies, ei f підвид
subularia, ae f шильник
S. aquatica Ш. водяний
subulifolius, a, um шилолистий
subvarietas, atis f підрізнovid
succīsa, ae f комонник, сивець
S. ochroleuca К. жовто-білий, *S. pratensis* К. лучний
sum, esse бути
siccisella, ae f малий комонник
S. inflexa М. к. зігнутий
succōsus, a, um соковитий
succulentus, a, um соковитий
suillus, i n маслюк
S. luteus М. звичайний
sulcātus, a, um борознистий, жолобчастий
superclassis, is f надклас
superfamilia, ae f надродина
supergenus, eris n надрід
superspecies, ei f надвид
supervarietas, atis f надрізнovid
supīnus, a, um лежачий
swida, ae f свидина
S. australis С. південна, *S. sanguinea* С. криваво-червона
sylvatīcus, a, um = silvatīcus, a, um
sylvester, stris, stre = silvester, stris, stre
symphoricarpus, i m (symphoricarpus, i m) сніжноягідник
S. albus С. білий, *S. rivularis* С. річковий
symphytum, i n живокіст
S. asperum Ж. шорсткий, *S. caucasicum* Ж. кавказький, *S. officinalis*
Ж. лікарський, *S. tuberosum* Ж. бульбистий
synchytrium, i n синхитрій
S. endobioticum С. ендобіотичний, *S. macrosporum* С.
великоспоровий
syrenia, ae f сиренія

S. cana С. сива, *S. siliculosa* С. стручкова
syringa, ae f бузок

S. josikaea Б. угорський, *S. persica* Б. перський, *S. reticulata* Б. сітчастий, *S. vulgaris* Б. звичайний

Т

tabacum, i n тютюн

tagētes, is f чорнобривці

T. erecta Ч. прямостоячі, або повняки, *T. patula* Ч. розлогі, *T. tenuifolia* Ч. тонколисті

talpa, ae f кріт

tanacētum, i n пижмо

T. silvaticum П. лісове, *T. vulgare* П. звичайне

taphrina, ae f тафрина

taraxācum, i n кульбаба

T. hybernum К. осіння, або крим-сагиз, *T. erythrospermum* К. червоноплідна, *T. kok-saghys* К. кок-сагиз, *T. obliquum* К. нерівнобока, *T. vulgare* К. звичайна

tardiflōrus, a, um пізньоцвітий

tatarīcus, a, um татарський

taurīcus, a, um кримський

taxodium, i n таксодій, болотний кипарис

T. distichum Т. звичайний

taxon, i n таксон

taxus, i f тис

T. baccata Т. ягідний, або негній-дерево

temulentus, a, um п'янкий

tenui- (лат.) тонко-

tenuifolius, a, um тонколистий

tenuis, e тонкий

ternātus, a, um трійчастий

tetr(a)- (грецьк.) чотири-

tetraphyllus, a, um чотирилистий

tetraspermus, a, um чотиринасінний

tettigonia, ae f коник

teucrium, i n самосил

thalictrum, i n рутвиця

Th. aquilegifolium Р. орликолиста, *Th. flavum* Р. жовта, *Th. lucidum* Р. блискуча, *Th. minus* Р. мала, *Th. simplex* Р. проста

thecla, ae f хвостатка

thermophilus, a, um теплолюбний

thermopsis, idis f термопсис

Th. lanceolata Т. ланцетовидний, *Th. turcestanica* Т. туркестанський

thlaspi, n (невідм.) талабан

Th. alliaceum Т. часниковий, *Th. alpestre* Т. альпійський, *Th. arvense* Т. польовий, *Th. perfoliatum* Т. пронизанолистий, *Th. praecox* Т. ранній

thuaia, ae f туя

Th. occidentalis Т. західна, *Th. orientalis* Т. східна, *Th. plicata* Т. велетенська, або складчаста

thymus, i n чебрець

Th. calcareus Ч. вапняковий, *Th. marschallianus* Ч. Маршаллів, *Th. pallasianus* Ч. Палласів, *Th. polessicus* Ч. поліський, *Th. serpyllum* Ч. повзучий, *Th. ucrainicus* Ч. український, *Th. vulgaris* Ч. звичайний

tichius, i m довгоносик

tilia, ae f липа

T. argentea Л. срібляста, *T. cordata* Л. серцелиста, *T. europaea* Л. європейська, *T. platyphyllos* Л. широколиста

tilletia, ae f тілеція

tinctorius, a, um красильний

tomentosus, a, um повстистий

tortus, a, um скручений

torus, i m квітколоже

trachyspermum, i n айован

T. ammi А. запашний

tradescantia, ae f традесканція

T. virginiana Т. віргінська

tragopogon, onis m козельці

T. borysthenicus К. дніпровські, *T. major* К. великі, *T. ucrainicus* К. українські

tragus, i m чіплянка

T. racemosus Ч. китицева

trapa, ae f водяний горіх

T. natans В. г. плаваючий

tremulus, a, um тремтячий

tri- (лат., грецьк.) три-

triandrus, a, um тритичинковий

tribus, us f триба, коліно (таксономічна категорія)

tricholoma, atis n рядовка

T. equestre Р. зелена, або зеленушка, *T. imbricatum* Р. коричнева, *T. populinum* Р. тополева

tricolor, oris триколірний

trifolium, i n конюшина

T. alpestre К. альпійська, *T. arvense* К. польова, *T. aureum* К. золотиста, *T. borysthenticum* К. дніпровська, *T. dubium* К. сумнівна, *T. elegans* К. струнка, *T. hybridum* К. гібридна, *T. medium* К. середня, *T. montanum* К. гірська, *T. pratense* К. лучна, *T. repens* К. повзуча

trifolius, a, um трилистяний

tripartitus, a, um трироздільний

trisētum, i n трищетинник

T. alpestre Т. альпійський, *T. carpaticum* Т. карпатський, *T. flavescens* Т. жовтуватий, *T. macrotrichum* Т. довговолосий, *T. rigidum* Т. жорсткий

tritīcum, i n пшениця

T. aestivum (vulgare) П. м'яка (звичайна), *T. compactum* П. карликова, *T. dicocum* П. двозернянка, або полба, *T. durum* П. тверда, *T. monococum* П. однозернянка, *T. persicum* П. персикум, або карталінська, *T. polonicum* П. польська, *T. spelta* П. спельта, *T. sphaerococum* П. круглозернова, *T. timopheevii* П. Тимофеева, *T. turgidum* П. тургідум, або англійська, *T. urartu* П. урарту

triviālis, e звичайний

trollius, i m купальниця

T. asiaticus К. азіатська, *T. chinensis* К. китайська, *T. europaeus* К. європейська

tropaeolum, i n настурція

T. maius Н. велика, *T. minus* Н. мала, *T. tuberosum* Н. бульбиста

truncus, i m стовбур

tuber, ěris n бульба

tuber, ěris n трюфель

T. aestivum Т. літній, *T. brumale* Т. зимовий, *T. melanosporum* Т. чорний

tuberōsus, a, um бульбистий

Tubuliflorae, ārum f підродина Трубчасті (нарал. Asteroideae

Аїстрові)

tubulōsus, a, um трубчастий

tulīpa, ae f тюльпан

T. albertii Т. Альберта, *T. callieri* Т. Кальє, *T. gesneriana* Т. Геснера, *T. greigii* Т. Грейга, *T. kaufmanniana* Т. Кауфмана, *T. schrenkii* Т. Шренка

tussilāgo, ĩnis f підбіл

T. farfara П. звичайний, або мати-й-мачуха

typha, ae f рогіз

T. angustifolia P. вузьколистий, *T. latifolia* P. широколистий

U

ucrainicus, a, um український

uliginosus, a, um багновий, болотний

ulmus, i f в'яз

U. carpinifolia В. граболистий, або берест, *U. densa* В. густий, або карагач, *U. elliptica* В. еліптичний, *U. glabra* В. голий, або шорсткий, *U. laevis* В. гладенький, *U. suberosa* В. корковий

umbella, ae f зонтик

Umbelliferae, arum f родина Зонтичні (парал. Аріасеае Селерові)

undulatus, a, um хвилястий

unedo, onis m суничник

uni- (лат.) одно-

unicaulis, e одностебловий

unicolor, oris одноколірний

uniflorus, a, um одноквітковий

unifoliatus, a, um однолистий

unilateralis, e однобокий

unisiliquosus, a, um одностручковий

universitas, atis f університет

urbanus, a, um міський

urens, entis жалкий

uromyces, etis m уроміцес

ursinus, a, um ведмежий

urtica, ae f кропива

U. dioica К. дводомна, *U. urens* К. жалка

usitatus, a, um звичайний, загальноновживаний, поширений

ustillago, inis f устілага, головня

U. laevis У. гладка, *U. maydis* У. кукурудзи, *U. nuda* У. гола, *U. tritici* У. пшениці

utilis, e корисний

V

vaccinium, i n чорниці, брусниця

V. myrthillus чорниці, *V. uliginosum* буяхи, або лохина, *V. vitis idaea*

Брусниця звичайна

valeriana, ae f валеріана

V. excelsa В. висока, *V. nitida* В. блискуча, *V. officinalis* В. лікарська,
V. palustris В. болотна, *V. rossica* В. руська, *V. stolonifera* В.
пагононосна, *V. ucrainica* В. українська
vanilla, ae f ваніль
V. planifolia В. плосколиста
varietas, ātis f різновид (у рослин), варієтет (у тварин)
varius, a, um барвистий, строкатий, різноманітний, мінливий
vegetabilis, e рослинний
vegetatio, ōnis f рослинність
velutinus, a, um бархатистий
venenātus, a, um (venenōsus, a, um) отруйний
ventus, i m вітер
ver, veris n весна (**vere** навесні)
veratrum, i n чемериця
V. album Ч. біла, *V. lobelianum* Ч. Лобелієва, *V. nigrum* Ч. чорна
verbascum, i n дивина
V. blattaris Д. тарганяча, *V. densiflorum* Д. рясноцвіта, *V. nigrum* Д.
чорна, *V. orientale* Д. східна, *V. phlomoides* Д. лікарська, *V.*
phoeniceum Д. фіолетова, *V. speciosum* Д. гарна, *V. thapsus* Д.
ведмежа, або ведмеже вухо
verbēna, ae f вербена
vernālis, e весняний
vernus, a, um весняний
veronīca, ae f вероніка
V. arvensis В. польова, *V. chamaedris* В. дібровна, *V. didyma* В.
двійчаста, *V. incana* В. сива, *V. spicata* В. колосиста, *V. teucrium* В.
широколиста
verrucōsus, a, um бородавчастий
verus, a, um справжній
viarius, a, um придорожній
viburnum, i n калина
V. lantana К. цілолиста, або гордовина, *V. tinus* К. вічнозелена, *V.*
opulus К. звичайна
vicia, ae f горошок
V. angustifolia Г. вузьколистий, *V. cracca* Г. мишачий, *V. ervilia* Г.
французький, *V. sativa* Г. посівний, *V. tetrasperma* Г. чотиринасінний,
V. villosa Г. волохатий
villōsus, a, um волохатий
viminālis, e прутovidний, лозовий
vinca, ae f барвінок
V. hebecea Б. трав'янистий, *V. minor* Б. малий

vincetoxicum, i n ластовень

V. hirundinaria Л. лікарський

vinifer, fēra, fērum виноносний

viōla, ae f фіалка

V. arvensis Ф. польова, *V. lutea* Ф. жовта, *V. mirabilis* Ф. дивна, *V. odorata* Ф. запашна, *V. tricolor* Ф. триколірна

violaceus, a, um фіолетовий

virescens, entis зеленуватий, зеленіючий

virgātus, a, um прутovidний, лозовий

viridarium, i n парк

virīdis, e зелений

virōsus, a, um отруйний

viscaria, ae f віскарія

V. alpina В. альпійська, *V. viscosa* В. звичайна

viscōsus, a, um клейкий

viscum, i n омела

V. album О. біла, *V. coloratum* О. забарвлена

vīta, ae f життя

viticultūra, ae f виноградарство

vītis, is f виноград

V. amurensis В. амурський, *V. labrusca* В. Ізабелла, *V. silvestris* В. лісовий, *V. vinifera* В. справжній, або культурний

vittātus, a, um смугастий

vivo, ěre жити

volhynensis, e волинський

volubīlis, e виткий

vulgāris, e звичайний

vulpes, is f лисиця

vulpia, ae f вульпія

V. bromoides В. бромусовидна, *V. ciliata* В. війчаста, *V. myurus* В. мишохвоста

Х

xanthellus, a, um жовтуватий

xanthium, i n нетреба

X. spinosum Н. колюча, *X. strumarium* Н. звичайна

xantho- (грецьк.) жовто-

xanthocarpus, a, um жовтоплідний

xanthoxālis, īdis f ксантоксаліс

xero- (грецьк.) сухо-

xerocōmus, i n моховик

X. badius Польський гриб, *X. chrysenteron* М. жовтий, *X. subtomentosus* М. зелений, або решітка

xeromesophyton, i n ксеромезофіт (рослина, пристосована до життя в сухих і свіжих місцезростаннях)

xerophilus, a, um сухолюбний

xerophyton, i n ксерофіт (рослина, пристосована до сухих умов місцезростання)

Z

zea, zeae f кукурудза

Z. mays К. звичайна, *Z. mays amylacea* К. крохмалиста, *Z. mays amyleo-saccharata*, К. крохмалисто-цукрова, *Z. mays everta* К. розлусна, *Z. mays indentata* К. зубоподібна, *Z. mays indurata* К. кремениста, *Z. mays saccharata* К. цукрова, *Z. mays semidentata* К. напівзубоподібна, *Z. mays tunicata* К. плівкова

zelcōva, ae f зельква, дзельква

Z. carpinifolia З. граболиста

zerna, ae f стоколос

Z. erecta С. прямий, *Z. ramosa* С. гіллястий, *Z. riparia* С. прибережний, *Z. sterilis* С. стерильний

zinnia, ae f майорці

Z. elegans М. стрункі

zizania, ae f зизанія

Z. aquatica З. водяна, *Z. latifolia* З. широколиста

zostera, ae f камка

Zygomycētes, um m клас Зигоміцети

УКРАЇНСЬКО-ЛАТИНСЬКИЙ СЛОВНИК

А

абрикос armeniāsa, ae *f*

A. звичайний A. vulgaris, *A. маньчжурський* A. mandshurica

авран gratiōla, ae *f*

A. лікарський G. officinalis

агалик-трава jasiōne, es *f*

A.-т. гірська Ja. montana

агроном agricultor, ōris *m*; agronōmus, i *m*

агрономія agricultūra, ae *f*; agronomia, ae *f*

агрономічний agricultorius, a, um; agronomīcus, a, um

агрис grossularia, ae *f*

A. відхилений, або культурний G. reclinata

адіант adiantum, i *n*

A. венерин волос A. capillus-veneris, *A. стоповидний* A. pedulatum

адокса adōxa, ae *f*

A. мускусна A. moschatellina

азіатський asiaticus, a, um

айва cydonia, ae *f*

A. довгаста C. oblonga

айлант ailanthus, i *f*

A. найвищий, або китайський ясен A. altissima

айован trachyspermum, i *n*

A. запашний T. ammi

айстра aster, eri (eris) *m*

A. альпійська A. alpinus, *A. американська* A. novae-angliae, *A. віргінська* A. novi-belgii, *A. верболиста* A. salignus, *A. ромашковидна* A. amelloides, *A. степова* A. amellus

Айстрові, підродина Asteroideae, ārum *f* (*парал.* Трубчасті Tubuliflorae)

Айстрові, родина Asteraceae, ārum *f* (*парал.* Складноцвіті Compositae)

акант acanthus, i *m*

акація acacia, ae *f*

A. справжня A. vera, *A. срібляста* A. dealbata, *A. чорна* A. melanoxyton

аконіт aconitum, i *n*

A. Бессера A. besseranum, *A. буковинський* A. bucovinense, *A. дібровний, або гайовий* A. nemorosum, *A. зубчастотичинковий* A.

odontandrum, *A. низький* *A. nanum*, *A. розлогий* *A. paniculatum*, *A. строкатий* *A. variegatum*, *A. стрункий* *A. gracile*
Акразіоміцети, клас Acrasiomycētes, um *m*
алича Prunus divaricata
Алізматиди, підклас Alismatidae, ārum *f*
алоє aloë, es *f*
A. деревоподібне *A. arborescens*
алтей althaea, ae *f*
A. лікарський *A. officinalis*
альпійський alpīnus, a, um; alpestris, e
альтернарія alternaria, ae *f*
A. капусти *A. brassicae*, *A. квасолі* *A. phaseoli*
амарант amaranthus, i *m*
A. білий *A. albus*, *A. багряний* *A. cruentus*, *A. закинутий* *A. retroflexus*, *A. хвостатий, або лисячий хвіст* *A. caudatus*
амариліс amaryllis, īdis *f*
A. беладона *A. belladonna*
аметистовий amethystinus, a, um
амброзія ambrosia, ae *f*
аморфа amorpha, ae *f*
A. кущова *A. fruticosa*
андрея andrea, ae *f*
A. альпійська *A. alpestris*, *A. скельна* *A. rupestris*
андромєда andromēda, ae *f*
A. багатоліста *A. polyfolia*
анемона anemōne, es *f*
A. дібровна *A. nemorosa*, *A. жовтецева* *A. ranunculoides*, *A. нарцисоцвіта* *A. narcissiflora*
анізанта anisantha, ae *f*
A. покрівельна *A. tectorum*
аніс anīsum, i *n*
A. звичайний *A. vulgare*
апельсин Citrus sinensis
аралія aralia, ae *f*
A. висока *A. elata*, *A. маньчжурська* *A. mandschurica*
арахіс arachis, īdis *f*
A. підземний, або земляний горіх *A. hypogaea*
Арециди, підклас Arecidae, ārum *f* (*парал.* Пальміди *Palmidae*)
армерія armeria, ae *f*
A. покутська *A. posutica*, *A. приморська* *A. maritima*
арніка arnica, ae *f*

A. гірська *A. montana*
ароматичний *aromaticus*, a, um
аронник *arum*, і n
аронія *aronia*, ae f
A., або *горобина чорноплідна* *A. melanocarpa*
артишок *sunāra*, ae f
A. іспанський, або *кардон* *C. cardunculus*, *A. посівний*, або *колючий*
C. scolymus
Архіміцети, клас *Archimycētes*, um m
Аскоміцети, клас *Ascomycētes*, um m
аскохіта *ascochyta*, ae f
A. бурякова *A. betae*, *A. горохова* *A. pisi*, *A. еспарцетова* *A. onobrychidis*, *A. квасолева* *A. phaseolorum*, *A. льонова* *A. linicola*
аспарагус *asparāgus*, і m
аспідистра *aspidistra*, ae f
A. висока *A. elatior*
аспленіум *asplenium*, і n
A. волосистий *A. trichomanes*, *A. муровий* *A. rutamuraria*, *A. північний* *A. septentrionale*, *A. сколопендровий* *A. scolopendrium*, *A. чорний* *A. adiantum-nigrum*
Астериди, підклас *Asteridae*, ārum f
астрагал *astragālus*, і m
A. датський *A. danicus*, *A. дніпровський* *A. borysthenicus*, *A. нутовий*, або *хлопунець* *A. cicer*, *A. солодколистий* *A. glycyphyllus*,
A. шорстистоквітковий *A. dasianthus*
астильба *astilbe*, es f
A. Давида *A. davidii*
асфоделіна *asphodelīne*, es f
A. жовта *A. lutea*, *A. кримська* *A. taurica*, *A. тонка* *A. tenuior*
атласний *bombycīnus*, a, um

Б

бавовник *gossypium*, і n
Б. дерев'янистий *G. arboreum*, *Б. звичайний*, або *шорсткий* *G. hirsutum*, *Б. трав'янистий* *G. herbaceum*
багато- *multi-*, *pluri-* (лат.), *poly-* (грецьк.)
багатоквітковий *multiflōrus*, a, um; *polyanthēmus*, a, um
багатолистий *polyphyllus*, a, um
багатонасінний *polyspermus*, a, um
багатоніжка *polypodium*, і n

Б. звичайна, або солодиця *P. vulgare*, *Б. пилчаста* *P. serratum*
багатопелюстковий *polypetalus*, а, ум
багатоплідний *polycarpus*, а, ум
багаторічний *perennis*, е
багаторядник *polystichum*, і *n*
Б. кутастий *P. angulare*, *Б. лопатевий* *P. lobatum*, *Б. списовидний* *P. lonchitis*
багатотичинковий *polyandrus*, а, ум
багно *ledum*, і *n*
Б. звичайне *L. palustre*
багновий *uliginosus*, а, ум
багрянний *cruentus*, а, ум
бадан *bergenia*, ае *f*
Б. товстолистий *B. crassifolia*
Базидіоміцети, клас *Basidiomycetes*, ум *m*
базилік *ocimum*, і *n*; *basilicum*, і *n*
Б. звичайний, або городній *O. basilicum*, *Б. приємний* *O. gratissimum*
Баклажан синій *Solanum melongena*
баранець *hyperzia*, ае *f*
барбарис *berberis*, їдис *f*
Б. звичайний *B. vulgaris*, *Б. ілійський* *B. iliensis*, *Б. східний* *B. orientalis*
барвистий *varius*, а, ум
Барвінкові, родина *Аросунасеае*, арум *f*
барвінок *vinca*, ае *f*
Б. малий *V. minor*, *Б. трав'янистий* *V. herbacea*
бархат *phellodendron*, і *n*
бархатистий *velutinus*, а, ум
батат *Ipomoea batatas*
бахромчастий *fimbriatus*, а, ум
баштан *cucumerarium*, і *n*
бджола *apis*, ис *f*
бегонія *begonia*, ае *f*
безлистий *aphyllus*, а, ум
безостий *inermis*, е
безпелюстковий *apetalus*, а, ум
безщитник *athyrium*, і *n*
бекманія *beckmannia*, ае *f*
Б. звичайна *B. eruciformis*, *Б. східна* *B. syziachne*
беладона *belladonna*, ае *f*
белевалія *bellevalia*, ае *f*

Б. сарматська *V. sarmatica*
береза *betūla*, *ae f*
Б. бородавчаста *V. verrucosa*, *Б. Ермана* *V. ermanii*, *Б. кущова* *V. fruticosa*, *Б. Максимовича* *V. maximowicziana*, *Б. низька* *V. humilis*,
Б. повисла *V. pendula*, *Б. пухнаста* *V. pubescens*
березка *convolvūlus*, *i m*
Б. польова *C. arvensis*, *Б. смолоносна* *C. scammonia*
берека *Sorbus torminālis*
берест *Ulmus caprinifolia*
билинець *gymnadenia*, *ae f*
Б. довгорогий *G. conopsea*
бирючина *ligustrum*, *i n*
Б. звичайна *L. vulgare*, *Б. японська* *L. japonicum*
біб (*рослина*) *fabā*, *ae f*
Б. кормовий *F. bona*
біб (*тип плода*) *legūmen*, *īnis n*
білий *albus*, *a, um*
білий гриб, боровик *bolētus*, *i m*
Б. їстівний *V. edulis*, *Б. неїстівний* *V. calopus*
білка *sciurus*, *i m*
біло- *albi-* (*лат.*); *леус(о)-* (*грецьк.*)
біловус *nardus*, *i f*
Б. стиснутий *N. stricta*
білозір *parnassia*, *ae f*
Б. болотний *P. palustris*
білоквітковий *albiflōrus*, *a, um*; *leucanthus*, *a, um*
білонасінний *leucospermus*, *a, um*
білоплідний *leucocarpus*, *a, um*
білосніжний *candīdus*, *a, um*
білоцвіт *leucojum*, *i n*
Б. весняний *L. vernum*, *Б. літній* *L. aestivum*
білуватий *albīdus*, *a, um*; *albīcans*, *antis*; *dealbātus*, *a, um*; *candens*, *entis*;
exalbīdus, *a, um*
біота *biota*, *ae f*
Б. східна *V. orientalis*
благородний *nobīlis*, *e*
блекота *hyoscyāmus*, *i m*
Л. бліда *H. pallidus*, *Л. чорна* *H. niger*
бліда поганка *Amanīta phalloides*
блідий *pallīdus*, *a, um*
блішка *phyllostreta*, *ae f*

блискучий lucīdus, a, um; nitīdus, a, um; splendens, entis
бобівник menyanthes, is *f*
Б. трилистий *M. trifoliata*
бобовий leguminōsus, a, um
Бобові, родина Fabaceae, ārum *f*; Leguminosae, ārum *f*
бобчук Amygdalus nana
Болаксові, або Водолюбні, підродина Hydrocotyloideae, ārum *f*
болиголов conium, i *n*
Б. плямистий *C. maculatum*
болотний paluster, stris, stre
бор pinētum, i *n*
бородавчастий verrucōsus, a, um
бородатий barbātus, a, um
бородач bothriochloa, ae *f* (bothriochloë, es *f*)
Б. звичайний *V. ischaemum*, *Б. кавказький* *V. caucasica*
борознистий sulcātus, a, um
борщівник heracleum, i *n*
ботаніка botanīca, ae *f* (botanīce, es *f*)
ботанічний botanīcus, a, um
боровий pineticolus, a, um
бражник amorpha, ae *f*
брандушка bulbocodium, i *n*
Б. різноколірна *V. versicolor*
Брисві мхи, підклас Bryidaae, ārum *f*
брионія bryonia, ae *f*
Б. біла *V. alba*, *Б. дводомна* *V. dioica*
британський britannīcus, a, um
бромус bromus, i *m*
Б. волохистий *V. scoparius*, *Б. житній* *V. secalinus*, *Б. мінливий* *V. commutans*, *Б. м'який* *V. mollis*, *Б. польовий* *V. arvensis*, *Б. розчепірений* *V. squarrosus*
бруква napus, i *m*
Б. їстівна *Brassica napus* var. *esulenta*
брунька gemma, ae *f*
бруньконосний gemmifer, fēra, fērum
бруслина evonŭmus (euonŭmus), i *f*
Б. бархатиста *E. velutina*, *Б. бородавчаста* *E. verrucosa*, *Б. європейська* *E. europaea*, *Б. карликова* *E. nana*
Бруслинові, порядок Celastrāles, ium *f*
Бруслинові, родина Celastraceae, ārum *f*
брусниця Vaccinium vitis idaea

буги́ла caerefolium, і *n*
будяк carduus, і *m*
Б. пониклий C. nutans
бузина sambūcus, і *f*
Б. трав'яниста S. ebulus, *Б. червона* S. racemosa, *Б. чорна* S. nigra
бузок syringa, ае *f*
Б. звичайний S. vulgaris, *Б. перський* S. persica, *Б. сітчастий* S. reticulata, *Б. угорський* S. josikaea
бук fagus, і *f*
Б. лісовий F. silvatica, *Б. східний* F. orientalis
буквиця betonica, ае *f*
Б. лікарська B. officinalis
буковинський bucovinensis, е
булавовидний clavātus, а, um
бульба tuber, ěris *n*
бульбистий tuberōsus, а, um; bulbōsus, а, um
бундук gymnocladus, і *f*
бурачок allysum, і *n*
Б. кручений A. tortuosum, *Б. малий* A. minutum, *Б. польовий* A. campestre, *Б. пустельний* A. desertorum, *Б. шорсткий* A. hirsutum
бурий fuscus, а, um
буркун melilōtus, і *m*
Б. білий M. albus, *M. altissimus* *Б. високий*, *Б. лікарський* M. officinalis
буряк beta, ае *f*
Б. багаторічний B. perennis, *Б. білий* B. vulgaris var. alba, *Б. звичайний* B. vulgaris, *Б. їстівний* B. vulgaris var. esculenta, *Б. циліндричний* B. vulgaris var. cicla, *Б. цукровий* B. vulgaris var. altissima
буряковий betaceus, а, um
бур'ян mala herba; herba nocens (noxia); planta nocens (noxia); planta segetālis (у посівах злаків)
бутень chaerophyllum, і *n*
Б. бульбистий Ch. bulbōsus, *Б. Прескотта* Ch. prescottii
бути sum, esse
бутон alabastrum, і *n*

В

в in (з Acc., Abl.)
вайда isātis, їdis *f*

V. виїмчаста I. emarginata, *V. красильна* I. tinctoria, *V. польова* I. campestris, *V. рання* I. praesox, *V. ребриста* I. costata

валеріана valeriana, ae f
V. блискуча V. nitida, *V. болотна* V. palustris, *V. висока* V. excelsa, *V. лікарська* V. officinalis, *V. пагононосна* V. stolonifera, *V. руська* V. rossica, *V. українська* V. ucrainica

ваніль vanilla, ae f
V. плосколиста V. planifolia

вапняковий calcareus, a, um

ваточник asclepias, adis f
V. сирійський A. syriaca

ведмежий ursinus, a, um

великий magnus, a, um; major, ius (*compar. до magnus*); maximus, a, um (*superl. до magnus*); grandis, e; amplus, a, um

велико- grandi-, magni- (*лат.*); macr(o)-, mega-, megal(o)- (*грецьк.*)

великоквітковий grandiflorus, a, um

великолистий macrophyllus, a, um

великоплідний macrocarpus, a, um

верба salix, icis f
V. біла S. alba, *V. гостролиста, або шелюга* S. acutifolia, *V. вушката* S. aurita, *V. козяча* S. caprea, *V. ламка* S. fragilis, *V. попеляста* S. cinerea, *V. прутovidна* S. viminalis, *V. пурпурова* S. purpurea, *V. розмаринолиста* S. rosmarinifolia, *V. сітчаста* S. reticulata, *V. трав'яниста* S. herbacea, *V. чорнична* S. myrtilloides, *V. тритичинкова* S. triandra

вербозілля lysimachia, ae f
V. звичайне L. vulgaris, *V. лучне* L. numullaria

верес calluna, ae f
V. звичайний C. vulgaris

Вересові, родина Ericaceae, arum f

Вересоцвіті, порядок Ericales, ium f

вероніка veronica, ae f
V. двійчаста V. didyma, *V. дібровна* V. chamaedris, *V. польова* V. arvensis, *V. сива* V. incana, *V. колосиста* V. spicata, *V. широколиста* V. teucrium

весна ver, veris n

веснівка majanthemum, i n
V. дволиста M. bifolium

весняний vernus, a, um; vernalis, e

вечорниці hesperis, idis f

V. густоволохати Н. *pusnotricha*, *V. запашиї* Н. *suaveolens*, *V. плакучі* Н. *tristis*, *V. сибірські* Н. *sibirica*
вид (таксономічна категорія) *species, ei f*
виїмчастий *emarginātus, a, um*
вилчастий *furcātus, a, um*
виноград *vitis, is f*
V. амурський *V. amurensis*, *V. лісовий* *V. silvestris*, *V. Ізабелла* *V. labrusca*, *V. справжній, або культурний* *V. vinifera*
виноградарство *viticultūra, ae f*
виросувати *colo, ěre*
високий *altus, a, um; elātus, a, um; excelsus, a, um; procērus, a, um*
виткий *volubīlis, e*
вишня *cerāsus, i f*
V. залозиста *C. glandulosa*, *V. звичайна* *C. vulgaris*, *V. куцова* *C. fruticosa*, *V. магалєбська, або анטיפка* *C. mahaleb*, *V. повстиста* *C. tomentosa*, *V. сіра* *C. incana*, *V. червоноплідна* *C. erythrocarpa*, *V. японська* *C. japonica*
вівсюг *avēna, ae f*
V. звичайний *A. fatua*, *V. південний* *A. ludoviciana*, *V. подібний* *A. cultiformis*, *V. середньоморський, або стерильний* *A. sterilis*
вівсюнець *helictotrichon, i n*
V. альпійський Н. *alpinum*, *V. кримський* Н. *tauricum*, *V. лучний* Н. *pratense*, *V. плоскостебловий* Н. *planiculme*, *V. пухнастий* Н. *pubescens*, *V. різнобарвний* Н. *versicolor*, *V. Шелла* Н. *schellianum*
вівсянка *emberiza, ae f*
відділ *divisio, onis f*
відхилений *reclinātus, a, um; reflexus, a, um*
візантійський *byzantīnus, a, um*
вільха *alnus, i f*
V. клейка *A. glutinosa*, *V. сіра* *A. incana*
віниковий *scoparius, a, um*
вінчик *corolla, ae f*
віскарія *viscaria, ae f*
V. альпійська *V. alpina*, *V. звичайна* *V. viscosa*
віхалка *anthericum, i n*
V. гілляста *A. ramosum*
вічнозелений *sempervirens, entis*
вовк *lupus, i m*
вовнянка *Lactarius torminōsus*
вовче тіло *comārum, i n*
V. т. болотне *C. palustre*

вовчі ягоди daphne, es *f*

В. я. звичайні D. mezereum, *В. я. пахучі* D. sneorum

вовчок orobanche, es *f*

В. соняшниковий O. cumana, *В. жовтий* O. lutea, *В. гіллястий* O. ramosa

вогнистий flammūlus, a, um

водо- aqu(i)- (*лат.*); hydro- (*грецьк.*)

водолюбний hydrophīlus, a, um

водорість alga, ae *f*

водяний aquatīcus, a, um

водяний горіх trapa, ae *f*

В. з. плаваючий T. natans

водяний перець hydropiper, ěris *n*

водяний хрін corippra, ae *f*

В. х. двогострий R. anceps, *В. х. земноводний* R. amphibia, *В. х. короткоплодий* R. brachycarpa, *В. х. лісовий* R. silvestris

волинський volhynensis, e

воловик anchūsa, ae *f*

В. італійський A. italica, *В. лікарський* A. officinalis

вологий humidus, a, um

володушка bupleurum, i *n*

В. multinerve *В. багатожилкова*, *В. золотиста* B. aureum, *В. круглолиста* B. rotundifolium, *В. кущова* B. fruticosum

вологолюбний hygrophīlus, a, um

волокнистий fibrōsus, a, um

волосистий pilōsus, a, um; capillātus, a, um

волотистий paniculātus, a, um

волють panicūla, ae *f*

волохатий villōsus, a, um; comōsus, a, um

волошка centaurea, ae *f*

В. дніпровська C. borysthenica, *В. колючеголова* C. calcitrapa, *В. лучна* C. jacea, *В. пірчаста* C. scabiosa, *В. синя* C. cyanus, *В. сумська* C. sumensis

воронець actea, ae *f*

В. колосистий A. spicata

вороняче око paris, ĩdis *f*

В. о. звичайне P. quadrifolia

восківниця myrica, ae *f*

В. воскова M. cerifera, *В. звичайна, або болотна* M. gale, *В. повстиста* M. tomentosa

восьми- oct(o)- (*лат.*, *грецьк.*)

восьмилистий octophyllus, a, um
восьмипелюстковий octopetalus, a, um
восьмитичинковий octandrus, a, um
вужачка orhioglossum, i n
В. звичайна O. vulgatum
вузлуватий nodosus, a, um
вужко- angust- (*лат.*); steno- (*грецьк.*)
вужколистий angustifolius, a, um; stenophyllus, a, um
вультія vulpia, ae f
В. бромусовидна V. bromoides, *В. вийчаста* V. ciliata, *В. мишохвоста* V. myurus
вушканий auritus, a, um
вчити doceo, ēre; studeo, ēre
в'язіль coronilla, ae f
В. барвистий C. varia, *В. стрункий* C. elegans
в'яз ulmus, i f
В. гладенький U. laevis, *В. голий, або шорсткий* U. glabra, *В. граболистий, або берест* U. carpinifolia, *В. густий, або карагач* U. densa, *В. еліптичний* U. elliptica, *В. корковий* U. suberosa

Г

гадюча цибулька muscāri, n (*невідм.*)
Г. ц. гроновидна M. botryooides, *Г. ц. занедбана, або непомітна* M. neglectum, *Г. ц. покутська* M. pocutica
гадючник filipendula, ae f
Г. звичайний F. vulgaris, *Г. в'язолистий* F. ulmaria, *Г. пурпуровий* F. purpurea
гайовий nemorosus, a, um; nemoralis, e
галиця contarinia, ae f
галінсога galinsoga, ae f
Г. дрібноцвіта G. parviflora
Гамамеліди, підклас Hamamelididae, ārum f
гамамеліс hamamelis, idis f
Г. віргінський, або чарівний горіх H. virginiana
гарбуз cucurbita, ae f
Г. великий C. maxima, *Г. звичайний* C. pepo, *Г. мускатний* C. moschata
гарденія gardenia, ae f
Г. жасминовидна G. jasminoides

гарний (*красивий*) pulcher, chra, chrum; formōsus, a, um; speciōsus, a, um; хороший bonus, a, um

Гастероміцети, клас Gasteromycētes, um *m*

гвоздика dianthus, *i m*
Г. Борбаша D. borbasii, *Г. бородата, або турецька* D. barbatus, *Г. дельтовидна* D. deltoides, *Г. пишна* D. superbus, *Г. придністровська* D. hupanicus, *Г. садова, або голландська* D. caryophyllus

Гвоздикovidні, підклас Caryophyllidae, ārum *f*

Гвоздицoцвіті, порядок Caryophyllāles, ium *f*

Гвоздичні, родина Caryophyllaceae, ārum *f*

геліотроп heliotropium, *i n*
Г. перувіанський H. peruvianum

герань geranium, *i n*
Г. болотна G. palustre, *Г. криваво-червона* G. sanguineum, *Г. лісова* G. silvatica, *Г. лучна* G. pratense, *Г. маленька* G. pusilla, *Г. плямиста* G. maculatum, *Г. Роберта* G. robertianum

германський germanicus, a, um

гикавка berteroa, ae *f*
Г. сіра B. incana

гіацинт hyacinthus, *i m*

гібіскуc hibiscus, *i m*
Г. гібридний H. hybridus, *Г. коноплевий, або кенаф* H. cannabinus, *Г. сирійський* H. syriacus, *Г. трійчастий* H. trionum

гібрид hybrīda, ae *f*

гібридний hybrīdus, a, um

гігрофіт (*рослина, пристосована до надмірних умов зволоження*)
 hygrophŷton, *i n*

гілка ramus, *i m*

гіллястий ramōsus, a, um

гімносперміум gymnospermium, *i n*
Г. одеський G. odessanum

гіркий amārus, a, um

гірко- (*грецьк.*) picro-

гіркогорішковий picrococcus, a, um

гіркокаштан aescūlus, *i f*
Г. восьмитичинковий Ae. octandra, *Г. звичайний* Ae. hippocastanum, *Г. червоний* Ae. pavia

Гіркокаштанові, родина Hippocastanaceae, ārum *f*

гіркоплідний picrocarpus, a, um

гірський montānus, a, um

гірчак polygōnum, *i n*

Г. березковидний, або витка гречка *P. convolvulus*, Г. зміїний, або ракові шийки *P. bistorta*, Г. перцевий, або водяний перець *P. hydropiper*

гірчиця *sināpis*, *is f*, *brassīca*, *ae f*
Г. біла *S. alba*, Г. польова *S. arvensis*, Г. чорна *V. nigra*, Г. сарептська *V. juncea*

гладіолус *gladiōlus*, *i m*
Г. великоквітковий *G. grandiflorus*, Г. примуловидний *G. primulinus*, Г. черепитчастий *G. imbricatus*

гладкий *laevis*, *e*

гледичія *gleditschia*, *ae f*
Г. колюча *G. triacanthos*

глечики *nuphar*, *aris n*
Г. жовті *N. luteum*

глід *crataegus*, *i f*
Г. криваво-червоний *C. sanguinea*, Г. одноматочковий *C. monogyna*, Г. східний *C. orientalis*, Г. український *C. ucrainica*, Г. п'ятиматочковий *C. pentangyna*

гломерела *glomerella*, *ae f*
Г. оповита *G. cingulata*

глуха кропива *lamium*, *i n*
Г. к. біла *L. album*, Г. к. плямиста *L. maculatum*, Г. к. стеблообгортна *L. amplexicaule*

гніздівка *neottia*, *ae f*
Г. звичайна *N. nidus-avis*

гноймовик *corrīnus*, *i m*
Г. білий *C. commatus*, Г. рудий *C. micaceus*, Г. чорний *C. atramentarius*

гнучкий *flexilis*, *e*

говорити *dico*, *ēre*

голий *nudus*, *a, um*; *glaber*, *bra*, *brum*

голо- *glabri-*, *nudi-* (лат.); *гумно-* (грецьк.)

головка (тип суцвіття) *capitūlum*, *i n*

головчастотис *cephalotāxus*, *i f*
Г. Фортуна *C. fortunei*

голозерновий *nudigranulōsus*, *a, um*

голоквітковий *glabriflōrus*, *a, um*

голокореневий *gymnorrhīzus*, *a, um*

голостебловий *nudicaulis*, *e*

голонасінний *gymnospermus*, *a, um*

Голонасінні, відділ *Pinophyta*, *ōrum n*; *Gymnospermae*, *ārum f*

голубий caeruleus, a, um (coeruleus, a, um)
гора mons, montis *m*
гордовина Viburnum lantana
горицвіт adōnis, īdis *f*
Г. весняний A. vernalis, *Г. літній* A. aestivalis, *Г. осінній* A. autumnalis
горіх juglans, glandis *f*
Г. грецький, або волоський Ju. regia, *Г. маньчжурський* Ju. mandshurica, *Г. сірий* Ju. cinerea, *Г. чорний* Ju. nigra
горіх (тип плода) nux, nucis *f*
горобець passer, is *m*
горобина sorbus, ī *f*
Г. грецька S. graeca, *Г. двоїста* S. dualis, *Г. домашня* S. domestica, *Г. звичайна* S. aucuparia, *Г. кримська* S. taurica, *Г. скандинавська* S. scandica, *Г. чорноплідна* S. melanocarpa
горобинник sorbaria, ae *f*
Г. горобинолистий S. sorbifolia
городній oleraceus, a, um
горох pisum, ī *n*; cicer, is *n*
Г. абіссінський P. abyssinicum, *Г. багаторічний* P. formosum, *Г. високий* P. elatius, *Г. низький* P. humile, *Г. польовий (пелюшка)* P. arvense, *Г. посівний* P. sativum, *Г. червоно-жовтий* P. fulvum
горошок vicia, ae *f*
Г. волохатий V. villosa, *Г. вузьколистий* V. angustifolia, *Г. мишачий* V. cracca, *Г. посівний* V. sativa, *Г. французький* V. ervilia, *Г. чотиринасіний* V. tetrasperma
гортензія hydrangea, ae *f*
Г. великолиста H. macrophylla, *Г. мітласта* H. panicula
гострий (про форму) acūtus, a, um; mucronātus, a, um; cuspidātus, a, um;
(про смак) acer, acris, acre
гостриця asperūgo, īnis *f*
Г. сланка A. procumbens
гостро- acuti- (лат.); оху- (грецьк.)
гостролистий acutifolius, a, um
гостроплідний oxycarpus, a, um
граб carpinus, ī *f*
Г. звичайний C. betulus, *Г. східний, або грабинник* C. orientalis
грабельки erodium, ī *n*
Г. звичайні E. cicutarium
гравілат geum, ī *n*

Г. міський G. urbanum, *Г. річковий* G. rivale, *Г. яскраво-червоний* G. coccineum

гранат punīca, ae *f*
Г. звичайний P. granatum

графій graphium, i *n*

гребінник cynosūrus, i *m*
Г. звичайний C. cristatus, *Г. колючий* C. echinatus

гребінчастий cristātus, a, um; pectinātus, a, um

грецький graecus, a, um

гречка fagoryum, i *n*
Г. посівна F. esculentum (F. sagittatum), *Г. татарська* F. tataricum

Гречкові, родина Polygonaceae, ārum *f*

Гречкоцвіті, порядок Polygonāles, ium *f*

гриб fungus, i *m*

гриб-зонтик lepiōta, ae *f*
Г. великий L. procera, *Г. вишнево-коричневий* L. brunneoincarnata, *Г. сіро-червоний отруйний* L. helveola

Гризуні, ряд Rodentia

грицики capsella, ae *f*
Г. звичайні C. bursa-pastoris, *Г. східні* C. orientalis

гроно botrys, yos *f*

гроноподібний botryoideus, a, um

гронянка botrychium, i *n*
Г. півмісяцева, або ключ-трава B. lunaria

груша pyrus, i *f*
Г. верболиста P. salicifolia, *Г. домашня* P. domestica, *Г. звичайна* P. communis, *Г. кайон* P. cajan, *Г. маслинколиста* P. elaeagrifolia, *Г. Радде* P. raddeana, *Г. снігова* P. nivalis

грушанка pyrōla, ae *f*
Г. круглolistа P. rotundifolia, *Г. мала* P. minor, *Г. середня* P. media

грястиця dactŷlis, ĩdis *f*
Г. багатомілюбна D. polygama, *Г. збірна* D. glomerata, *Г. корончаста* D. coronifera, *Г. розсіяна* D. dispersa, *Г. смужкувата* D. striiformis

губка, трутовик daedalea, ae *f*; phellĭnus, i *m*

Губоцвіті, підродина Lamioideae, ārum *f*

Губоцвіті, порядок Lamiāles, ium *f*

Губоцвіті, родина Lamiaceae, ārum *f*; Labiatae, ārum *f*

гусимець arābis, is *f*
Г. вушканий A. auriculata, *Г. повислий* A. pendula, *Г. пужниковий* A. turrita, *Г. шорсткий* A. hirsuta

густий *densus*, a, um
густо- *densi-* (лат.)
густолистий *densifolius*, a, um
гусятник *eragrostis*, їdis *f*
 Г. волосистий *E. pilosa*, *Г. запашиий* *E. suaveolens*, *Г. тонконо-*
 видний *E. poaeoides*
гусячий *anserinus*, a, um

Д

дво- *bi-* (лат.); *di-* (грецьк.)
дводольний *dicotyledoneus*, a, um
Дводольні, клас *Dicotyledones*, um *f*; *Magnoliopsida*, ōrum *n*
дводомний *dioicus*, a, um
двоколірний *bicolor*, ōris
двоколюсий *distachyus*, a, um
Двокрилі, ряд *Diptera*
дволистий *bifolius*, a, um
двонасінний *dispermus*, a, um
дворічний *biennis*, e
дворогий *bicornis*, e
двороздільний *bipartitus*, a, um
дворядний *distichus*, a, um
девція *deutzia*, ae *f*
 Д. шорстка *D. scabra*
дев'яти- *novem-* (лат.), *ennea-* (грецьк.)
декоративний *decorativus*, a, um
дельфіній *delphinium*, i *n*
 Д. високий *D. elatum*, *Д. клиновидний* *D. cuneatum*, *Д. розщеплений*
 D. fissum, *Д. середній* *D. intermedium*, *Д. східнокарпатський* *D.*
 pacladense, *Д. яскраво-червоний* *D. puniceum*
дендрантема *dendranthema*, ātis *n*
 Д. індійська, або дрібноквіткова *D. indicum*, *Д. шовковицелиста,*
 або китайська *D. morifolium*
деревинний *lignifer*, fera, ferum
деревій *achillea*, ae *f*
 Д. дрібноквітковий *A. micrantha*, *Д. звичайний* *A. millefolium*, *Д.*
 майже звичайний *A. submillefolium*, *Д. тонколистий* *A. tenuifolia*,
 Д. цілолистий *A. ptarmica*
дерево *arbor*, ōris *f*
деревоце *arbuscula*, ae *f*

дерев'янистий arborescens, entis; arboreus, a, um
дерева Caragana frutex
дерен cornus, i f
Д. справжній, або кизил C. mas
держидерево paliūrus, i f
Д. звичайне P. spina-christi
дернистий caespitōsus, a, um
дескурайнія descurainia, ae f
десяти- decem- (лат.); dec(a)- (грецьк.)
десятиквітковий decemflōrus, a, um
десятипелюстковий decapetalus, a, um
джут corchorus, i m
Д. довгоплідний C. olitorius, *Д. короткоплідний* C. capsularis
дивина verbascum, i n
Д. ведмежа, або ведмеже вухо V. thapsus, *Д. гарна* V. speciosum, *Д. лікарська* V. phlomoides, *Д. рясноцвітна* V. densiflorum, *Д. східна* V. orientale, *Д. тарганяча* V. blattaris, *Д. фіолетова* V. phoeniceum, *Д. чорна* V. nigrum
дивний mirabilis, e
дикий виноград partenocissus, a, um
Д. в. п'ятилисточковий P. quinquefolia, *Д. в. тригострий* P. tricuspidata
дикорослий spontaneus, a, um
Диленіїди, підклас Dilleniidae, ārum f
димчасто-сірий fumōsus, a, um
диня melo, ōnis m
Д. посівна M. sativus (Cucumis melo)
диплодія diplodia, ae f
дицентра dicentra, ae f
Д. прекрасна D. spectabilis
дичка arbor pomifera silvestris
дїброва nemus, ōris n
дїбровний nemorōsus, a, um
дїєрвіла diervilla, ae f
Д. сидячоліста D. sessilifolia
дїонісія dyonisia, ae f
дзвінець rhinanthus, i m
Д. великий Rh. major
дзвоники sampanūla, ae f
Д. альпійські C. alpina, *Д. карпатські* C. carpatica, *Д. персиколисті* C. persicifolia, *Д. рапунцель* C. rapunculus, *Д. розлогі* C. patula, *Д.*

середні *C. media*, *Д. скупчені* *C. glomerata*, *Д. широколисті* *C. latifolia*
дніпровський *borysthenicus*, a, um
довгасти *oblongus*, a, um
довгий *longus*, a, um
довго- *longi-* (*лат.*); *dolich(o)-* (*грецьк.*)
довгогіллястий *longiramōsus*, a, um
довголистий *longifolius*, a, um
довгоносик *curculio*, onis *m*; *phytonomus*, i *m*; *tychius*, i *m*; *sitophilus*, i
довгоплідний *dolichocarpus*, a, um
домашній *domesticus*, a, um
донецький *donetzicus*, a, um
дощовик *lycoperdon*, i *n*
Д. їстівний *L. perlatum*
дріада *dryas*, ādis *f*
Д. восьмипелюсткова *D. octopetala*
дрібний *parvus*, a, um; *minutus*, a, um
дрібно- *parvi-* (*лат.*); *micr(o)-* (*грецьк.*)
дрібноквітковий *parviflorus*, a, um; *micranthus*, a, um
дрібнолистий *microphyllus*, a, um; *parvifolius*, a, um
дрібноплідний *microcarpus*, a, um
дріоптерис *dryopteris*, īdis *f*
Д. болотний *D. thelypteris*, *Д. гірський* *D. oreopteris*, *Д. гребінчастий*
D. cristata, *Д. остистий* *D. spinulosa*, *Д. чоловічий, або чоловіча*
папороть *D. filix-mas*
дрік *genista*, i *f*
Д. красильний *G. tinctoria*, *Д. крилатий* *G. sagittalis*, *Д. чотири-*
гранний *G. tetragona*
дуб *quercus*, us *f*
Д. болотний *Qu. palustris*, *Д. великопиляковий* *Qu. macranthera*, *Д.*
звичайний *Qu. robur*, *Д. кам'яний* *Qu. ilex*, *Д. каштанolistий* *Qu.*
castaneifolia, *Д. пухнастий* *Qu. pubescens*, *Д. скельний* *Qu. petraea*
дубильний *coriarius*, a, um
дубовий *quercinus*, a, um
дубовик *Bolētus luridus*
дугоподібний *arcuātus*, a, um
дудник *angelica*, ae *f*
Д. лікарський *A. archangelica*, *Д. лісовий* *A. silvestris*
дурман *datūra*, ae *f*
Д. звичайний *D. stramonium*
душекія *duschekia*, ae *f*

Д. зелена D. viridis
дягель archangelica, ae f
Д. лікарський A. officinalis

Е, Є

евернія evernia, ae f
Е. сливова E. prunastri
евкаліпт eucalyptus, i f
Е. кулястий Eu. globulus, *Е. лозовий* Eu. viminalis, *Е. сизий* Eu. cinerea
едельвейс leontopodium, i n
Е. альпійський L. alpinum
екзобазидій exobasidium, i n
елетарія elettaria, ae f
Е. велика E. major, *Е. кардамон* E. cardamon
елімум elymus, i m
еліптичний ellipticus, a, um
ендемічний endemīcus, a, um
ендотія endothia, ae f
енотера oenothēra, ae f
Е. дворічна Oe. biennis, *Е. Ламарка* Oe. lamarckiana
ентолома entoloma, ātis n
Е. садова їстівна E. clupeatum
еремур eremurus, i m
Е. кримський E. tauricus, *Е. могутній* E. robustus, *Е. показний* E. spectabilis
еризи́фа erysiphe, es f
ері́ка erīca, ae f
Е. дерев'яниста E. arborea, *Е. лозова* E. scoraria, *Е. хрестолиста* E. tetralix
ерука erūca, ae f
Е. посівна E. sativa
еспарцет onobrychis, īdis f
Е. виколистий O. vicifolia, *Е. закавказький* O. transcaucasica, *Е. піщаний* O. arenaria, *Е. посівний* O. sativa, *Е. скельний* O. petraea, *Е. стрункий* O. gracilis
естрагон Artemisia dracunculus
еутроф (рослина, що характеризується високою вибагливістю до родючості ґрунту) planta eutrophīca
ефедра ephedra, ae f

Е. двоколоса *E. distachya*, *Е. хвощова* *E. equisetina*
ехінацея *echinacea*, ае *f*
ешольція *eschscholcia*, ае *f*
Е. каліфорнійська *E. californica*
європейський *europaeus*, а, ум

Ж

жабурник *hydrochāris*, ітис *f*
Ж. звичайний *H. morsus-ranae*
жайворонок *alauda*, ае *f*; *lullula*, ае *f*
жалкий *urens*, ентис
жарновець *sarothamnus*, і *m*
Ж. віниковий *S. scorarius*
жасмин *jasmīnum*, і *n*
Ж. голоцвітій *Ja. nudiflorum*, *Ж. кущовий* *Ja. fruticans*, *Ж. лікарський* *Ja. officinale*
жеруха *cardamīne*, ес *f*
Ж. бульбоносна *C. bulbifera*, *Ж. гірка* *C. amara*, *Ж. дрібноцвіта* *C. parviflora*, *Ж. зубчаста* *C. dentata*, *Ж. лучна* *C. pratensis*, *Ж. недоторкана* *C. impatiens*
живокіст *symphūtum*, і *n*
Ж. бульбистий *S. tuberosum*, *Ж. кавказький* *S. caucasicum*, *Ж. лікарський* *S. officinalis*, *Ж. шорсткий* *S. asperum*
жилкуватий *nervōsus*, а, ум
жити *vivo*, ёре
Жимолостеві, родина *Caprifoliaceae*, ārum *f*
жимолость *lonicēra*, ае *f*
Ж. голуба *L. caerulea*, *Ж. їстівна* *L. edulis*, *Ж. козоліста* *L. caprifolia*, *Ж. пухнаста* *L. xylosteum*, *Ж. татарська* *L. tatarica*, *Ж. чорна* *L. nigra*
жити *habito*, āре (*мешкати*)
житняк *agropyron* (*agropyrum*), і *n*
Ж. гребінчастий, або ширококолосий *A. cristatum*, *Ж. ламкий* *A. fragile*, *Ж. пустельний* *A. desertorum*, *Ж. пухнастоквітковий* *A. dazyanthum*, *Ж. черепитчастий* *A. imbricatum*
жито *secāle*, іс *n*
Ж. Вавилова *S. vavilovii*, *Ж. гірське* *S. montanum*, *Ж. дике* *S. silvestre*, *Ж. Купріянова* *S. kuprijanovii*, *Ж. посівне* *S. cereale*
жовтець *ranuncūlus*, і *m*

Ж. багатоквітковий R. polyanthemus, *Ж. бокоцвітний* R. lateralis, *Ж. вогнистий* R. flammulus, *Ж. золотистий* R. auricomus, *Ж. іллірійський* R. illyricus, *Ж. їдкий* R. acer, *Ж. отруйний* R. sceleratus, *Ж. повзучий* R. repens, *Ж. стоповидний* R. pedatus, *Ж. шерстистий* R. lanuginosus, *Ж. язиколистий* R. lingua

жовтий luteus, a, um; flavus, a, um

жовто- lutei-, flavi- (лат.); xanth(o)-, ochr(o)- (грецьк.)

жовто-білий ochroleucus, a, um

жовтогарячий aurantiacus, a, um

жовтоквітковий flaviflorus, a, um; ochranthus, a, um

жовтоплідний xanthocarpus, a, um

жовтозілля senecio, *ōnis m*

Ж. тонколисте S. erucifolius

жовтуватий flavescens, entis; flavidus, a, um; luteolus, a, um; xanthellus, a, um

жовтушник erysimum, *i n*

Ж. загострений E. cuspidatum, *Ж. золотистий* E. aureum, *Ж. крейдяний* E. cretaceum, *Ж. левкойний* E. cheiranthoides, *Ж. лісовий* E. silvaticum, *Ж. прямий* E. strictum, *Ж. розлогий* E. diffusum, *Ж. розчепірений* E. repandum, *Ж. сіруватий* E. canescens, *Ж. твердий* E. durum

жовтяниця chrysosplenium, *i n*

Ж. черговоліста Ch. alternifolium

жолобчастий sulcatus, a, um

жолудь glans, glandis *f*

жорсткий rigidus, a, um

жоржина dahlia, *ae f*

Ж. периста D. pinnata, *Ж. шарлахова* D. coccinea

жостір rhamnus, *i f*

Ж. імеретинський Rh. imeretina, *Ж. красильний* Rh. tinctoria, *Ж. проносний* Rh. cathartica

Жуйні, ряд Ruminantia

журавлина oxycoccus, *i m*

Ж. болотна O. palustris, *Ж. дрібноплідна* O. microcarpa, *Ж. чотирипелюсткова* O. quadripetalus

3

завійка (тип суцвіття) cincinnus, *i m*

загорнутий involutus, a, um

заєць lepus, oris *m*

зайцегуб lagochilus, *i m*
З. п'янкий L. inebrians
заманиха echinopanax, *ācis m*
запашний odorātus, a, um; suaveōlens, entis; fragrans, antis
зарубчастий crenātus, a, um
західний occidentālis, e
збирати lego, *ēre*
звивистий flexuōsus, a, um
звичайний vulgāris, e; commūnis, e; triviālis, e
звіробій hyperīcum, *i n*
З. гірський H. montanum, *З. звичайний* H. perforatum, *З. стрункий* H. elegans, *З. чотиригранний* H. quadrangulum, *З. шорсткий* H. hirsutum
зелений virīdis, e
зеленуватий virens, entis; virescens, entis; viridulus, a, um
зеленчук galeobdōlon, *i n*
З. жовтий G. luteum
зельква zelcova, *ae f*
З. граболиста Z. carpinifolia
землерийка sorex, *icis m*
земляний горіх Arachis hypogaea
зерно granum, *i n*
зерноїд bruchus, *i m*
Зигоміцети, клас Zygomycētes, *um m*
зизанія zizania, *ae f*
З. водяна Z. aquatica, *З. широколиста* Z. latifolia
зимовий hiemālis, e
зіновать cytīsus, *i m*
З. біла C. albus, *З. Зінгера* C. Zingeri, *З. руська* C. ruthenicus
зірочки gagea, *ae f*
З. жовті G. lutea, *З. низенькі* G. pusilla
зірочник stellaria, *ae f*
З. гайовий S. nemorum, *З. злаковидний* S. graminea, *З. лісовий* S. holostea, *З. середній* S. media
злак gramen, *īnis n*
злаковий gramineus, a, um; gramīnis, e
Злакові, родина Gramineae, *ārum f*; Poaceae, *ārum f*
зморшкуватий rugōsus, a, um
зморшок morchella, *ae f*
З. їстівний M. esculenta, *З. конічний* M. conica
знати scio, *īre*

зніт epilobium, і *n*

З. вузьколистий E. angustifolium, *З. дрібноквітковий* E. parviflorum,
З. шорсткий E. hirsutum

зозулин льон polytrichum, і *n*

З. л. звичайний P. commune, *З. л. волосистий* P. piliferum, *З. л. ялівцевидний* P. juniperinum

зозулин цвіт Coronaria flos-cucūli

зозулинець orchis, їdis *f*

З. плямистий O. maculata, *З. салеповий* O. morio, *З. Фукса* O. fuchsii,
З. чоловічий O. mascula, *З. шоломоносний* O. militaris

зозулинні сльози listera, ае *f*

З. с. серцелисті L. cordata, *З. с. яйцелисті* L. ovata

зозулинні черевички cypripedium, і *n*

З. ч. великоквіткові C. macranthon, *З. ч. справжні* C. calceolus

золотий дощ laburnum, і *n*

З. д. звичайний L. anagyroides

золотистий aureus, а, um

золотобородник chrysorōgon, onis *m*

З. цикадовий Ch. gryllus

золототисячник centaureum, і *n*

З. гарний C. pulchellum, *З. звичайний* C. erythraea (C. vulgare), *З. малий* C. minus

золотушник solidāgo, їnis *f*

З. звичайний S. virgaurea, *З. канадський* S. canadensis

зонтик umbella, ае *f*

Зонтикоцвіті, порядок Apiāles, ium *f*

Зонтичні, родина Umbellifērae, ārum *f* (парал. Селерові *Apiaceae*)

зубниця dentaria, ае *f*

З. бульбиста D. bulbifera, *З. залозиста* D. glandulosa, *З. п'ятилиста*
D. quinquefolia

зубчастий dentātus, а, um

I

i et

іван-чай chamenerium (chamenerion), і *n*

I.-ч. вузьколистий Ch. angustifolium

ідейський idaeus, а, um

індійський indīcus, а, um

інжир Ficus carica

інонот inonōtus, і *m*

іноцибе inocybe, es *f*

I. конусовидний *I. fastigiata*, *I. Патуйляра* *I. patouillardii*

ірга amelanchier, і *f*

I. канадська *A. canadensis*, *I. колосиста* *A. spicata*, *I. круглолиста* *A. rotundifolia*, *I. овальна* *A. ovalia*

іржавий ferrugineus, а, um

іржаво-червоний rubiginosus, а, um

ісландський islandicus, а, um

іспанський hispanicus, а, um

іссон hyssopus, і *m*

I. крейдяний *H. cretaceus*, *I. лікарський* *H. officinalis*

італійський italicus, а, um

ї

їдкий acer, acris, acre

їжак erinaceus, і *m*

їжача голівка sparganium, і *n*

Ї. г. багатогранна *S. polyedrum*, *Ї. г. мала* *S. minimum*, *Ї. г. непомітна* *S. neglectum*, *Ї. г. проста* *S. simplex*

їжовик sarcodon, і *n*

Ї. лускатий *S. imbricatum*

їстівний esculentus, а, um; edulis, e; cibarius, а, um

к

кабачок Cucurbita pepo var. giraumontia

кавказький caucasicus, а, um

кавун citrullus, і *m*

К. звичайний *C. lanatus*, *К. колоцинт* *C. colocynthis*, *К. кормовий* *C. colocynthoides*

каланхое kalanchoë, es *f*

К. Блоссфельда *K. blossfeldiana*, *К. довгоквіткове* *K. longiflora*, *К. пірчасте* *K. pinnata*, *К. повстисте* *K. tomentosa*

калачики malva, ae *f*

К. занедбані *M. neglecta*, *К. маленькі* *M. pusilla*

калган¹ (*Перстач прямостоячий*) *Potentilla erecta*

калган² *alpinia*, ae *f*

калина viburnum, і *n*

К. вічнозелена *V. tinus*, *К. звичайна* *V. opulus*, *К. цілолиста*, або *гордовина* *V. lantana*

калістегія calystegia, ae *f*
К. парканна C. sepium, *К. сольданелова* C. soldanella

калюжниця caltha, ae *f*
К. болотна C. palustris

камка zostera, ae *f*

канадський canadensis, e

канаркова трава phalāris, īdis *f*
К. т. мала Ph. minor, *К. т. справжня* Ph. canariensis

канна canna, ae *f*
К. індійська C. indica, *К. садова* C. hortensis

каперси capparīs, is *f*
К. трав'янисті C. herbacea, *К. колючі* C. spinosa

капуста brassīca, ae *f*
К. білокачанна B. oleracea var. capitata f. alba, *К. брюссельська* B. oleracea var. gemmifera, *К. городня* B. oleracea, *К. кольрабі* B. oleracea var. gongylodes, *К. кормова* B. oleracea var. acephala, *К. савойська* B. oleracea var. sabauda, *К. цвітна* B. oleracea var. botrytys svar. cauliflora, *К. червонокачанна* B. oleracea var. capitata f. rubra

Капустяні, родина Brassicaceae, ārum *f* (*парал.* Хрестоцвіті Crucifērae)

карагана caragāna, ae *f*
К. дерев'яниста, або жовта акація C. arborescens, *К. кущова, або дерева* C. frutex

каркас celtis, is *f*
К. голий C. glabrata, *К. західний* C. occidentalis, *К. кавказький* C. caucasica

карпатський carpatīcus, a, um

картопля Solanum tuberosum

касія cassia, ae *f*
К. вузьколиста C. angustifolia, *К. гостролиста* C. acutifolia

катран crambe, es *f*
К. абіссинський C. abyssinica, *К. Кочі* C. kotchiana, *К. приморський* C. maritima, *К. татарський* C. tatarica

качанний capitātus, a, um

каштан castanea, ae *f*
К. посівний, або їстівний C. sativa

квасениця oxālis, īdis *f*
К. звичайна O. acetosella, *К. прямостояча* O. stricta

квасоля phaseolus, i *m*
К. звичайна Ph. vulgaris, *К. червона* Ph. coccineus

квітка flos, floris *m*

-квітковий -flōrus, a, um (*лат.*); -anthus, a, um (-anthēmos, on) (*грецьк.*)

квітколоже torus, і *m*
квітконіжка pedicellus, і *m*
квітконос pedunculus, і *m*
квітконосний florifer, fēra, fērum; anthophōrus, а, um
келерія koeleria, ае *f*
К. блискуча *K. splendens*, *К. гребінчаста* *K. cristata*, *К. лопатева* *K. lobata*, *К. молдавська* *K. moldavica*, *К. ніскова* *K. sabuletorum*, *К. польська* *K. polonica*, *К. сиза* *K. glauca*, *К. струнка* *K. gracilis*
кедр cedrus, і *f*
К. гімалайський *C. deodara*, *К. ліванський* *C. libani*
кедровий cember, bra, brum
кєрвель caerefolium, і *n*
кєтяг botrys, yis *f*
кизил cornus, і *f*
кизильник cotoneaster, еri *f*
К. багатоквітковий *C. multiflorus*, *К. блискучий* *C. lucida*, *К. кримський* *C. taurica*, *К. цілокрайї* *C. integerrima*, *К. чорноплідний* *C. melanocarpus*
кипарис cupressus, us *f*
К. вічнозелений *C. sempervirens*
кипець koeleria, ае *f*
кислий acetosus, а, um
китайська троянда Hybiscus rosa-sinensis
китайський chinensis, е; sinensis, е
китайський ясен Ailanthus altissima
китицеподібний racemōsus, а, um
китиця racēmus, і *m*
китник alopecūrus, і *n*
Л. альпійський *A. alpinus*, *Л. гострий* *A. mucronatus*, *К. зайцехвостий* *A. laguriformis*, *К. колінчастий* *A. geniculatus*, *Л. лучний* *A. pratensis*, *К. мишачехвостий* *A. myosuroides*, *К. піхвовий* *A. vaginatus*, *Л. очеретяний* *A. arundinaceus*, *К. рівний* *A. aequalis*, *Л. строкатий* *A. apriatus*
китяки polygāla, ае *f*
К. гіркуваті *P. amarella*, *К. звичайні* *P. vulgaris*, *К. сибірські* *P. sibirica*, *К. тонколисті* *P. tenuifolia*, *К. чубаті* *P. comosa*
кільцеподібний anulāris, е; anulātus, а, um; anuliformis, е
кілюватий carinātus, а, um
кінський часник alliaria, ае *f*
К. ч. лікарський *A. officinalis*, *К. ч. черешковий* *A. petiolata*
кісточка putāmen, їnis *n*

кістянка drupa, ae *f*

клавіцепс claviceps, itis *f*

К. паспалюма *C. paspali*, *К. пурпурова* *C. purpurea*

кладонія cladonia, ae *f*

К. альпійська *C. alpestris*, *К. зірчаста* *C. stellaris*, *К. лісова* *C. arbuscula*, *К. оленьча* *C. rangiferina*, *К. пальчаста* *C. digitata*

кладоспорій cladosporium, i *n*

клас classis, is *f*

клейкий glutinōsus, a, um; viscōsus, a, um

клен acer, ēris *n*

К. бархатистий, або величний *A. velutinum*, *К. звичайний, або гостролистий* *A. platanoides*, *К. польовий, або паклен* *A. campestre*, *К. несправжньо-платановий, або явір* *A. pseudoplatanus*, *К. татарський* *A. tataricum*, *К. цукристий* *A. saccharinum*, *К. ясенolistий* *A. negundo*

кленовий acerīnus, a, um

клеоме cleome, es *f*

К. гарна *C. speciosa*, *К. птахонога* *C. ornithopodioides* (*C. ariana*)

клетра clethra, ae *f*

К. вільхоліста *C. alnifolia*, *К. гостра* *C. acuminata*, *К. дерев'яниста* *C. arborea*

клопогін cimicifūga, ae *f*

К. смердючий *C. foetida*

клиноподібний cuneātus, a, um

ключ-трава Botrychium lunaria

кмин carum, i *n*

К. звичайний *C. carvi*

ковила stipa, ae *f*

К. волосиста *S. capillata*, *К. дивовижна* *S. paradoxa*, *К. довголиста* *S. longifolia*, *К. Лессінга* *S. lessingiana*, *К. пірчаста* *S. pennata*, *К. пухнастолиста* *S. dasphylla*, *К. українська* *S. ucrainica*

козельці tragopogon, onis *m*

К. великі *T. major*, *К. дніпровські* *T. borysthenicus*, *К. українські* *T. ucrainicus*

козлятник galega, ae *f*

козячий capreus, a, um

кокоміцес coccomyces, etis *m*

колетотрихій colletotrichium, i

коліно (таксономічна категорія) tribus, us *f*

колінчастий geniculātus, a, um

колір color, ōris *m*

Колорадський жук *Leptinotarsa decemlineata*
колос *spica*, ае *f*
-колосий *-spicātus*, а, um (*лат.*), *-stachyus*, а, um (*-stachys*, *yos*)
(грецьк.)
колосистий *spicātus*, а, um
колосняк *leymus*, і *m*
К. гіллястий *L. ramosus*, *К. китайський* *L. chinensis*, *К. китицевий*
L. racemosus, *К. нісковий* *L. arenarius*
колоцинт *colocynthis*, їдис *f*
колючий *spinōsus*, а, um; *pungens*, *entis*
колючка *spina*, ае *f*
комаха *insectum*, і *n*
комиш *scirpus*, і *m*
К. лісовий *S. silvaticus*, *К. озерний* *S. lacustris*
комонник *succisa*, ае *f*
S. ochroleuca *К. жовто-білий*, *S. pratensis* *К. лучний*
конвалія *convallaria*, ае *f*
К. звичайна *C. majalis*
коноплі *cannābis*, іс *f*
К. індійські *C. indica*, *К. посівні* *C. sativa*, *К. рудеральні* *C. ruderalis*
конюшина *trifolium*, і *n*
К. альпійська *T. alpestre*, *К. гібридна* *T. hybridum*, *К. гірська* *T. montanum*, *К. дніпровська* *T. borysthenticum*, *К. золотиста* *T. aureum*, *К. лучна* *T. pratense*, *К. повзуча* *T. repens*, *К. польова* *T. arvense*, *К. середня* *T. medium*, *К. струнка* *T. elegans*, *К. сумнівна* *T. dubium*
копитняк *asārum*, і *n*
коптис *cortis*, *cortīdis* *f*
кореневище *rhizōma*, ātis *n*
коренегриз *rhizotrogus*, і *m*
коренеплід *radix carnōsa comestibīlis*
корисний *utīlis*, е
коричневий *brunneus*, а, um
коричний *cinnamomeus*, а, um
коріандр *coriandrum*, і *n*
К. посівний *C. sativum*
корінь *radix*, īcis *f*
корковий *suberōsus*, а, um
кормовий *pabulāris*, е
коробочка (*тип плода*) *capsūla*, ае *f*
королиця *leucanthēmum*, і *n*

К. велика L. maximum, *К. звичайна* L. vulgare

короткий brevis, е

коротко- brevi- (лат.); brachu- (грецьк.)

короткоkwітковий breviflōrus, а, um; brachyanthus, а, um

короткостебловий brevicaulis, е

косий obliquus, а, um

костриця festūca, ае f

К. аметистова F. amethystina, *К. бараняча* F. arientina, *К. борозниста* F. sulcata, *К. валеzійська* F. valesiaca, *К. велетенська* F. gigantea, *К. вестфальська* F. guestphalica, *К. карпатська* F. carpatica, *К. крейдяна* F. cretacea, *К. лежача* F. supina, *К. лучна* F. pratensis, *К. мальована* F. picta, *К. очеретяна* F. arundinaceae, *К. піхвова* F. vaginata, *К. поліська* F. polessica, *К. сиза* F. glauca, *К. строката* F. varia, *К. східна* F. orientalis, *К. твердувата* F. duriuscula, *К. червона* F. rubra

костяниця Rubus saxatilis

котяча м'ята перёта, ае f

К. м. справжня N. cataria

котячі лапки antennaria, ае f

К. л. дводомні A. dioica

кошик (тип суцвіття) calathidium, і n

кошлатий comōsus, а, um

крапчастий punctātus, а, um

красавка atrōra, ае f

красивий pulcher, chra, chrum; formōsus, а, um; speciōsus, а, um

красильний tinctorius, а, um

крейдяний cretaceus, а, um

криваво-червоний sanguineus, а, um

криволистий cyrtophyllus, а, um

кримський taurīcus, а, um

крихітний pusillus, а, um

крес-салат Lepidium sativum

кріп anēthum, і n

К. пахучий A. graveolens, *К. обгортний* A. involucreatum

кріт talpa, ае f

крокус crocus, і m

крона coma, ае f

кропива urtica, ае f

К. дводомна U. dioica, *К. жалка* U. urens

крохмалистий amylaceus, а, um

круглий rotundus, а, um

круглозерновий sphaerococcus, a, um

круглолистий rotundifolius, a, um

крупка draba, ae f

К. голоплідна D. leiocarpa, *К. дібровна* D. nemorosa

крушина frangula, ae f

К. ламка, або вільховидна F. alnus, *К. скельна* F. rupestris

ксантоксаліс xanthoxālis, ĭdis f

К. Діллена X. dillenii, *К. рогатий* X. corniculata

ксеромезофіт (рослина, пристосована до життя в сухих і свіжих місцезростаннях) xeromesophyton, i n

ксерофіт (рослина, пристосована до сухих умов місцезростання) xerophyton, i n

кукіль agrostemma, ae f

К. звичайний A. githago, *К. льонової* A. linicola

кукурудза zea, zeae f

К. звичайна Z. mays, *К. зубоподібна* Z. mays indentata, *К. крохмалиста* Z. mays amyloacea, *К. крохмалисто-цукрова* Z. mays amylo-saccharata, *К. кремениста* Z. mays indurata, *К. напівзубоподібна* Z. mays semidentata, *К. плівкова* Z. mays tunicata, *К. розлусна* Z. mays everta, *К. цукрова* Z. mays saccharata

кульбаба taraxacum, i n

К. звичайна T. vulgare, *К. кок-сагіз* T. kok-saghys, *К. нерівнобока* T. obliquum, *К. осіння, або крим-сагіз* T. hibernum, *К. червоноплідна* T. erythrospermum

культура planta culta (найчастіше у Plur.)

к-ри баитанні p-ae cucumerariae

к-ри бобові p-ae cultae leguminosae

к-ри ефіроолійні p-ae aetheriferae

к-ри зернобобові p-ae leguminosae cibariae

к-ри зернові p-ae cultae cereales (sativae)

к-ри кормові (фуражні) p-ae cultae pabulares

к-ри лучні p-ae pratenses cultae

к-ри овочеві p-ae oleraceae

к-ри озимі p-ae autumnno satae (hiemales)

к-ри олійні p-ae oleiferae

к-ри парникові p-ae in thermoceriis cultae

к-ри плодові p-ae pomaceae

к-ри польові p-ae agrestes

к-ри садові p-ae hortenses

к-ри силосні p-ae ad silonem idoneae

к-ри тепличні p-ae in tepidariis cultae

к-ри ягідні p-ae cultae bacciferae
к-ри ярові p-ae vere satae (aestivae)
культурний cultus, a, um
кулястий globōsus, a, um; spheroideus, a, um
куничник calamagrostis, īdis *f*
К. наземний C. epigeios, *К. непомітний* C. neglecta, *К. несправжньоочеретяний* C. pseudoarundinacea, *К. очеретяний* C. arundinacea, *К. різнобарвний* C. varia, *К. сіруватий*, C. canescens
купальниця trollius, ī *m*
К. азіатська, або вогники T. asiaticus, *К. європейська* T. europaeus, *К. китайська* T. chinensis
купина polygonatum, ī *n*
К. багатоквіткова P. multiflorum, *К. великоквіткова* P. grandiflorum, *К. запашна* P. odoratum, *К. лікарська* P. officinale, *К. широколиста* P. latifolium
курай salsōla, ae *f*
К. трав'янистий S. herbacea, *К. чумний* S. soda
куркума curcūta, ae *f*
К. культурна C. domestica
куряча сліпота nonnūla, ae *f*
К. с. звичайна N. pulla
курячі очки anagālis, is *f*
К. о. голубі A. caerulea, *К. о. польові* A. arvensis
куцоніжка brachypodium, ī *n*
К. лісова B. silvaticum, *К. пірчаста* B. pinnatum, *К. скельна* B. rupestre
кучерявий crispus, a, um
кущ frutex, īcis *m*
кущовий fruticōsus, a, um; fruticans, antis

Л

лаванда lavandūla, ae *f*
Л. вузьколиста L. angustifolia
лаватера lavatēra, ae *f*
Л. тюрінгська L. thuringiaca
лавр laurus, ī *f*
Л. благородний L. nobilis
лавровишня laurocerāsus, ī *f*
Л. лікарська L. officinalis
лагенарія lagenaria, ae *f*

Л. звичайна L. siceraria
ладанник cistus, і *m*
Л. ладаноносний C. ladaniferus, *Л. кримський* C. tauricus, *Л. шавлієлистий* C. salvifolius
лаконос phytolacca, ае *f*
Л. американський Ph. americana (Ph. decandra)
лакфіоль cheiranthus, і *m*
Л. садова Ch. cheiri
Ламіїди, або Губоцвітовидні, підклас Lamiidae, ārum *f*
ламкий fragilis, е
ланцетовидний lanceolātus, а, um
лапина pterocarya, ае *f*
Л. ясенелиста P. fraxinifolia
ластівка hirundo, inis *f*
Ластівневі, родина Asclepiadaceae, ārum *f*
ластовень vincetoxicum, і *n*
Л. лікарський V. hirundinaria
латаття nymphaea, ае *f*
Л. біле N. alba, *Л. білосніжне* N. candida, *Л. блакитне* N. coerulea, *Л. велетенське* N. gigantea, *Л. єгипетське* N. lotus
латук lactuca, ае *f*
Л. дикий L. serriola, *Л. посівний* L. sativa, *Л. татарський* L. tatarica
Латукові, підродина Lactucoideae, ārum *f* (*парал. Язичкові Liguliflorae*)
левкой matthiōla, ае *f*
Л. дворогий, або матіола M. bicornis, *Л. зимовий, або білоповстистий* M. incana, *Л. літній, або однорічний* M. annua
левурда Allium ursinum
лесрзія leersia, ае *f*
Л. рисовидна, або дикий рис L. oryzoides
лежачий supīnus, а, um; procumbens, entis
лелека ciconia, ае *f*
леонтиця leontice, es *f*
Л. одеська L. odessana
леопольдія leopoldia, ае *f*
Л. тонколиста L. tenuifolia, *Л. чубкувата* L. comosa
лепеха asōrus, і *m*
Л. звичайна, або болотна A. calamus
лепешняк glyceria, ае *f*

Л. великий G. maxima, *Л. дібровний* G. nemoralis, *Л. жилкуватий* G. pervata, *Л. очеретяний* G. arundinacea, *Л. плаваючий* G. fluitans, *Л. складчастий* G. plicata
лимон Citrus limon
лимонник schizandra, ае *f*
Л. китайський S. chinensis
липа tilia, ае *f*
Л. європейська T. europaea, *Л. серцелиста* T. cordata, *Л. срібляста* T. argentea, *Л. широколиста* T. platyphyllos
лисичка cantharellus, і *t*
Л. несправжня Clitocybe aurantiaca, *Л. спражня, або жовта їстівна* C. cibarius
лисиця vulpes, іс *f*
лисохвіст alopecūrus, і *n*
-листяний -folius, а, um (*лат.*); -phyllus, а, um (-phyllos, on) (*грецьк.*)
листоблішка psylla, ае *f*
листовик asplenium, і *n*
листоїд agelastica, ае *f*; melasoma, atis *n*
листок folium, і *n*
листокоłosник phyllostachys, їdis *f*
Л. бамбуковидний Ph. bambusoides
листокрутка dysaphis, idis *f*
листяний frondōsus, а, um
лишайник lichen, їnis *n*
лікарський officinālis, е
лілейник hemerocallis, їdis *f*
Л. жовтий H. lilioasphodelphus, *Л. малий* H. minor, *Л. рудий* H. fulva
Ліліїди, підклас Liliidae, ārum *f*
лілія lilium, і *n*
Л. біла L. candidum, *Л. гарна* L. speciosum, *Л. золотиста* L. aureum, *Л. кавказька* L. caucasica, *Л. королівська* L. regale, *Л. Ледебурра* L. ledebourii, *Л. лісова, або саранка* L. martagon, *Л. тигрова* L. tigrinum, *Л. тонколиста* L. tenuifolium
ліннея linnea, ае *f*
Л. північна L. borealis
ліроподібний lyrātus, а, um
ліс silva, ае *f*
лісовий silvester, stris, stre (sylvester, stris, stre); silvaticus, а, um (silvaticus, а, um)
літній aestivus, а, um; aestivālis, е
ліщина corŷlus, і *f*

Л. великоплідна, або ломбардський горіх *C. maxima*, *Л. деревовидна, або ведмежий горіх* *C. colurna*, *Л. звичайна* *C. avellana*, *Л. понтійська* *C. pontica*

лобода *chelopodium*, і п
Л. біла *Ch. album*, *Л. піздня* *Ch. serotinum*, *Л. протиглисна* *Ch. anthelminticum*, *Л. червона* *Ch. rubrum*

ломикамін *saxifraga*, ае f
Л. болотний *S. hirculus*, *Л. крапчастий* *S. punctata*

ломиніс *clematis*, їдис f (*clematitis*, їдис f)
Л. виноградолистий *C. vitalba*, *Л. вогнистий* *C. flammula*, *Л. Жакмана* *C. jakmanii*, *Л. жигунець* *C. pseudoflammula*, *Л. прямий* *C. recta*, *Л. цілолистий* *C. integrifolia*

лопатеви *lobatus*, а, ум
лопух *arctium*, і п
Л. великий *A. lappa*, *Л. малий* *A. minus*

лохина *Vaccinium uliginosum*

луг *pratense*, і п

лускатий *squamosus*, а, ум; *squamarius*, а, ум
луско- *squam-* (*лат.*), *lepid-* (*грецьк.*)

Лускокрилі, ряд *Lepidoptera*

лусколистий *squamifolius*, а, ум

лускоплідний *lepidocarpus*, а, ум

лутига *atriplex*, їсис f
Л. блискуча *A. nitens*, *Л. розлога* *A. patula*, *Л. садова* *A. hortensis*, *Л. татарська* *A. tatarica*

лучний *pratense*, е

льон *linum*, і п
Л. багаторічний *L. perenne*, *Л. жовтий* *L. flavum*, *Л. звичайний, або довгунець* *L. usitatissimum*, *Л. тонколистий* *L. tenuifolium*

льонок *linaria*, ае f
Л. двороздільний *L. bipartita*, *Л. дроколистий* *L. genistifolia*, *Л. звичайний* *L. vulgaris*, *Л. пісковий* *L. sabulosa*, *Л. простий* *L. simplex*, *Л. руський* *L. ruthenica*, *Л. солодкий* *L. dulcis*, *Л. чорноморський* *L. euxina*

любисток *levisticum*, і п
Л. лікарський *L. officinale*

любка *platanthera*, ае f
Л. дволиста, або нічна фіалка *P. bifolia*

-любний *-philus*, а, ум (*грецьк.*)

люпин *lupinus*, і т

Л. багатолістий L. polyphyllus, *Л. білий* L. albus, *Л. вузьколістий* L. angustifolius, *Л. жовтий* L. luteus
люцерна medicāgo, ĩnis *f*
Л. маленька M. minima, *Л. мінлива, або середня* M. varia, *Л. посівна* M. sativa, *Л. румунська* M. romanica, *Л. серповидна* M. falcata, *Л. хмелевидна* M. lupulina, *Л. щитовидна* M. scutellata
лядвенець lotus, i *m*
Л. вузьколістий L. angustissimus, *Л. рогатий* L. corniculatus, *Л. тонкий* L. tenuis, *Л. український* L. ucrainicus

М

Магноліїди, підклас Magnoliidae, ārum *f*
магнолія magnolia, ae *f*
М. бурувата M. fuscata, *М. великоквіткова* M. grandiflora, *М. великоліста* M. macrophylla, *М. загострена* M. acuminata, *М. кобус* M. cobus, *М. японська* M. obovata
магонія magonia, ae *f*
М. падуболиста M. aquifolium
майоран majorana, ae *f*
М. садовий M. hortensis (Origanum majorana)
майорці zinnia, ae *f*
М. стрункі Z. elegans
мак papāver, ěris *n*
М. альпійський P. alpinum, *М. Вальполя* P. walpolei, *М. дикий, або самосійка* P. rhoeas, *М. польовий* P. agremone, *М. приквітниковий* P. bracteatum, *М. снотворний* P. somniferum, *М. сумнівний* P. dubium, *М. східний* P. orientale
макроспорій macrosporium, i *n*
мало- pauci- (*лат.*); oligo- (*грецьк.*)
малоквітковий pauciflōrus, a, um; oliganthus, a, um
малолистя paucifolius, a, um
малий parvus, a, um; minor, us (*compar. до parvus*); minimus, a, um (*superl. до parvus*), minutus, a, um
малий комонник siccisella, ae *f*
М. к. зігнутий S. inflexa
малина Rubus idaeus
мальований pictus, a, um
мандарин Citrus unshiu (C. reticulata)
мандрівний migratorius, a, um
маньчжурський mandschurĭcus, a, um

маренка asperūla, ae *f*
М. запашна A. odorata

Маренові, родина Rubiaceae, ārum *f*

мармуровий хрущ polyphilla, ae *f*

маршанція marchantia, ae *f*
М. поліморфна, або різноманітна M. polymorpha

маслина olea, ae *f*
М. європейська O. europaea

маслинка elaeagnus, i *f*
М. вузьколиста E. angustifolia, *М. гостроплідна* E. oxycarpa, *М. срібляста* E. argentea

маслюк suillus, i *n*
М. звичайний S. luteus

материнка origānum, i *n*

мати habeo, ēre

матіола matthiōla, ae *f*

матовий opācus, a, um

махорка Nicotiāna rustīca

махровий plenus, a, um

мачок glaucium, i *n*
М. жовтий G. flavum, *М. рогатий* G. corniculatum, *М. триколірний* G. tricolor

мегатроф (рослина, що характеризується найвищою потребою в родючості ґрунту) planta megatrophīca

медова трава holcus, i *m*
М. т. м'яка H. mollis, *М. т. шерстиста* H. lanatus

медовий melleus, a, um

медоносний mellifer, fēra, fērum

медунка pulmonaria, ae *f*
М. темна P. obscura, *М. лікарська* P. officinalis

мезоеутроф (рослина, що характеризується відносно великою потребою в родючості ґрунту) planta mesoeutrophīca

мезогігрофіт (рослина, пристосована до життя в місцезростаннях із значним зволоженням) mesohygrophyton, i *n*

мезотроф (рослина, що характеризується помірною потребою в родючості ґрунту) planta mesotrophīca

мезофіт (рослина, пристосована до життя в місцезростаннях з достатнім зволоженням) mesophyton, i *n*

меліса melissa, ae *f*
М. лікарська M. officinalis

метасеквойя metasequoia, ae *f*

М. китайська *M. glyptostoboides*
метлюг *apera*, *ae f*
М. довгоостистий *A. longiseta*, *М. звичайний* *A. spica-venti*, *М. приморський* *A. maritima*
мигдаль *amygdālus*, *i f*
М. звичайний *A. communis*, *М. низький, або степовий* *A. nana*
миколайчики *eryngium*, *i n*
М. польові *E. campestre*, *М. плоскі* *E. planum*
мильнянка *saponaria*, *ae f*
М. лікарська *S. officinalis*
мирт *myrtus*, *i f*
М. звичайний *M. communis*
мишій *setaria*, *ae f*
М. зелений *S. viridis*, *М. італійський* *S. italica*, *М. кільчастий* *S. verticillata*, *М. сизий* *S. glauca*
мікосферела *mycosphaerella*, *ae f*
Мікогастероміцети, клас *Muxogasteromycētes*, *um m*
мімоза *mimosa*, *ae f*
М. соромлива *M. pudica*
мінер *agromyza*, *ae f*
мінливий *variabilis*, *e; varius, a, um; commūtans, antis*
міський *urbānus*, *a, um*
місячник *lunaria*, *ae f*
М. однорічний *L. annua*, *М. оживаючий* *L. rediviva*
мітлиця *agrostis*, *īdis f*
М. біла *A. alba*, *М. гранитна* *A. graniticola*, *М. велетенська* *A. gigantea*, *М. неспражньобіла* *A. pseudoalba*, *М. повзуча* *A. stolonizans*, *М. собача* *A. canina*, *М. тонка* *A. tenuis*
мній *mnium*, *i n*
М. крапчастий *M. punctatum*, *М. хвилястий* *M. undulatum*
могутній *robustus*, *a, um*
модрина *larix*, *īcis f*
М. європейська *L. decidua*, *М. польська* *L. polonica*, *М. сибірська* *L. sibirica*
Мокричні, підродина *Alsinoideae*, *ārum f*
молдавський *moldavicus*, *a, um*
молінія *molinia*, *ae f*
М. голуба *M. coerulea*, *М. прибережна* *M. litoralis*, *М. чорноморська* *M. euxina*
молодило *sempervivum*, *i n*
М. руське *S. ruthenicum*

молодильник isoëtes, is *f*

М. озерний I. lacustris, *М. щетинистий* I. setacea

Молодильниковидні, клас, або Ізоетопсиди Isoëtopsīda, ðrum *n*

молокан mulgedium, i *n*

М. татарський M. tataricum

молочай euphorbia, ae *f*

М. блискучий Eu. lucida, *М. верболистий* Eu. salicifolia, *М. гострий* Eu. esula, *М. городній* Eu. replus, *М. карпатський* Eu. carpatica, *М. кипарисовидний* Eu. cyparissias, *М. лозовий* Eu. virgata, *М. серповидний* Eu. falcata, *М. солодкий* Eu. dulcis, *М. степовий* Eu. stepposa

морква daucus, i *m*

М. дика D. carota, *М. посівна* D. sativus

Морквяна муха Psylla rosae

морозостійкий frigoris patiens

морошка Rubus chamaemorus

мох muscus, i *m*

моховик xerocōmus, i *n*

М. жовтий X. chrysenteron, *М. зелений, або решітка* X. subtomentosus

Мохоподібні, відділ Bryophyta, ðrum *n*

мускатний moschātus, a, um

мускусний moschātus, a, um

мухомор amanīta, ae *f*

М. білий смердючий A. virosa, *М. зелений* A. phalloides, *М. пантерний* A. pantherina, *М. цитриновий* A. citrina, *М. Цезаря* A. caesarea, *М. червоний* A. muscaria

мучниця arctostaphylos, i *m*

М. звичайна A. uva-ursi

мушмула mespīlus, i *f*

М. германська, або звичайна M. germanica

м'який mollis, e

м'ясистий carnōsus, a, um

м'ята mentha, ae *f*

М. водяна M. aquatica, *М. колосиста* M. spicata, *М. кучерява* M. crispa, *М. перцева* M. piperita, *М. польова* M. arvensis

Н

на in (з Acc., Abl.)

навесні vere

надбородник epipogium, i n
Н. безлистий E. aphyllum
надвид superspecies, ei f
надклас superclassis, is f
надпорядок superordo, inis m
надрід supergenus, eris n
надрізаний incīsus, a, um
надрізновид supervarietas, atis f
надродина superfamilia, ae f
називати nomino, āre
наперстянка digitālis, is f
Н. великоквіткова D. grandiflora, *Н. іржава* D. ferruginea, *Н. пурпурова* D. purpurea
нарцис narcissus, i m
Н. білий N. poëticus, *Н. вузьколистий* N. angustifolius, *Н. жонкіль* N. jonquilla, *Н. запашний* N. odoratus, *Н. неспражний, або жовтий* N. pseudonarcissus, *Н. тацет* N. tazetta
насіннеїд arion, i n
-насінний -spermus, a, um
насіння semen, ĩnis n
настінний murālis, e; parietīnus, a, um
настурція tropaeōlum, i n
Н. бульбиста T. tuberosum, *Н. велика* T. maius, *Н. мала* T. minus
небезпечний infestans, antis
незабудка myosōtis, ĩdis f
Н. альпійська M. alpestris, *Н. болотна* M. palustris, *Н. лісова* M. silvatica
нектароносний nectarīfer, fēra, fērum
необхідний necessarius, a, um
непомітний neglectus, a, um
несправжньо- pseudo- (*грецьк.*)
нетреба xanthium, i n
Н. звичайна X. strumarium, *Н. колюча* X. spinosum
нечуйвітер hieracium, i n
Н. волохатенький H. pilosella, *Н. зонтичний* H. umbellatum
низький humīlis, e
нитковидний filiformis, e
новий novus, a, um
номенклатура nomenclatūra, ae f
нут cicer, ěris n
Н. культурний C. arientinum, *Н. малий* C. minutum

О

обвійник *periplōsa*, ae *f*

О. грецький *P. graeca*

обліпиха *hipporphaë*, es *f*

О. верболиста *H. salicifolia*, *О. крушиновидна* *H. rhamnoides*

облямований *marginātus*, a, um

образки *calla*, ae *f*

О. болотні *C. palustris*

обробляти *colo*, ěre

овальний *ovātus*, a, um

овальнолистий *ovalifolius*, a, um

овес *avēna*, ae *f*

О. абіссінський *A. abyssinica*, *О. бородатий* *A. barbata*, *О. візантійський* *A. byzantina*, *О. голий* *A. nuda*, *О. піщаний* *A. strigosa*,

О. посівний *A. sativa*

овоч *olus*, ěris *n*

овочевий *oleraceus*, a, um

овочівник *olitor*, ōris *m*

овочівництво *olericultūra*, ae *f*

огірок *cucūmis*, ěris *m*

О. посівний *C. sativus*

огірок-пирскач *ecballium*, i *n*

О. пружний *E. elaterium*

огірочник *borāgo*, ĩnis *f*

одеський *odessānus*, a, um

одно- *uni-* (*лат.*); *mon(o)-* (*грецьк.*)

однобокий *unilateralis*, e

однодольний *monocotyledoneus*, a, um

Однодольні, клас *Monocotyledōnes*, um *f*; *Liliopsīda*, ōrum *n*

однодомний *monoīcus*, a, um

одноквітковий *uniflōrus*, a, um; *monanthus*, a, um

одноколірний *unicōlor*, ōris

однолистий *unifoliātus*, a, um

однорічний *annuus*, a, um; *annotīnus*, a, um

одноматочковий *monogŷnus*, a, um

одностовпцевий *monogŷnus*, a, um

одностручковий *unisiliquōsus*, a, um

ожика *luzŷla*, ae *f*

О. багатоквіткова *L. multiflora*, *О. бліда* *L. pallescens*, *О. волосиста* *L. pilosa*, *О. колосиста* *L. spicata*

ожина rubus, і т

О. жолобчаста R. sulcatus, *О. змієвидна* R. serpens, *О. несійська* R. nensensins, *О. підйомиста* R. suberectus, *О. повстиста* R. tomentosa, *О. сиза* R. caesius, *О. складчаста* R. plicatus, *О. шорстка* R. hirtus

озерний lacuster, stris, stre; limneticus, а, ум

Озима муха Delia coarctata

Озима совка Scotia segetum

олігомезотроф (рослина, що характеризується порівняльно невисокою вибагливістю до родючості ґрунту) planta oligomesotrophica

оліготроф (рослина, що характеризується незначною вибагливістю до родючості ґрунту) planta oligotrophica

олійний oleifer, fēra, fērum

ольпідій olpidium, і п

оман inŭla, ае f

О. британський I. britannica, *О. верболистий* I. salicina, *О. високий* I. helenium, *О. італійський* I. italica, *О. німецький* I. germanica, *О. очний* I. oculus-christi, *О. Оше* I. ausherana

омег oenanthe, ес f

О. водяний Oe. aquatica

омела viscum, і п

О. біла V. album, *О. забарвлена* V. coloratum

онагра onagra, ае f

оппадаючий deciduus, а, ум

опеньок armillaria, ае f

О. осінній справжній A. mellea, *О. сірчано-жовтий несправжній* Hypholoma fasciculare

описувати describo, ěre

опоміза opomyza, ае f

орлики aquilegia, ае f

О. звичайні A. vulgaris, *О. колхідські* A. colchica, *О. олімпійські* A. olympica, *О. трансільванські* A. transilvanica

орляк pteridium, і п

О. звичайний P. aquilinum

осика Populus tremŭla

осінній autumnālis, е

османт osmanthus, і т

О. запашний O. fragrans, *О. привабливий* O. decorus

осока carex, їcis f

О. волосиста C. pilosa, *О. гостра* C. acuta, *О. здута* C. rostrata, *О. низька* C. humilis, *О. пальчаста* C. digitata, *О. парвська* C.

brevicollis, *О. побережна* C. riparia, *О. приземкувата* C. supina, *О. рання* C. praesox, *О. рідкоколоса* C. remota, *О. трясучковидна* C. brizoides

осокір Populus nigra

Осокові, родина Superaceae, ārum *f*

Осокоцвіті, порядок Superāles, ium *f*

осот sonchus, і *m*; cirsium, і *n*

О. жовтий, або польовий S. arvensis, *О. городній* S. oleraceus, *О. шорсткий* S. asper

остистий spinulōsus, а, um

остудник herniaria, ае *f*

О. багатощлюбний H. polygama, *О. гладкий* H. glabra

отруйний venenātus, а, um; venenōsus, а, um; virōsus, а, um; scelerātus, а, um

очанка euphrasia, ае *f*

О. гірська Eu. montana, *О. дрібноквіткова* Eu. parviflora, *О. кримська* Eu. taurica, *О. коротковолоса* Eu. brevipila, *О. татарська* Eu. tatarica, *О. тонка* Eu. tenuis

оцвітина perianthum, і *n*; perigonium, і *n*

очерет phragmites, іс *f*

О. звичайний Ph. communis, *О. японський* Ph. japonica

очеретяний arundinaceus, а, um

очиток sedum, і *n*

О. звичайний S. telephium, *О. їдкий* S. acre, *О. Рупрехта, або заяча капуста звичайна* S. ruprechtii

П

павловнія paulownia, ае *f*

П. повстиста P. tomentosa

пагін cormus, і *m*

падуб ilex, іс іс *f*

П. гостролистий I. acutifolium, *П. зарубчастий* I. crenata, *П. колхідський* I. colchica

пажитниця lolium, і *n*

П. багатоквіткова, або італійський райграс L. multiflorum, *П. багаторічній, або англійський райграс* L. perenne, *П. жорстка* L. rigidum, *П. перська* L. persicum, *П. південна* L. loliaceum, *П. польова* L. arvense, *П. розсунута* L. remotum, *П. п'янка* L. temulentum

пайза Echinochloë frumentacea

паклен Acer campestre

Пальміди, підклас Palmidae, ārum *f* (*парал.* Арециди *Arecidae*)
пальчастий digitātus, a, um; palmātus, a, um
пальчатка digitaria, ae *f*
П. гребінчаста D. pectiniformis, *П. кровостинна* D. ischaemum
Папоротеvidні, клас Polypodiopsīda, ōrum *n*
Папоротеподібні, відділ Polypodiophŷta, ōrum *n*
папороть filix, īcis *f*
Папороть жіноча Athyrium filix-femina
Папороть чоловіча Dryoptēris filix-mas
паразитичний parasitīcus, a, um
парило agrimonia, ae *f*
П. велике A. grandis, *П. волосисте* A. pilosa, A. odorata *П. запашне,*
П. звичайне A. eupatoria
парк viridarium, ī *n*
пармелія parmelia, ae *f*
паслін solānum, ī *n*
П. солодко-гіркий S. dulcamara, *П. чорний* S. nigrum
пасовищний pascuus, a, um
пастернак pastināca, ae *f*
П. дикий P. silvestris, *П. посівний* P. sativa
патисон Cucurbita pepo var. patisson
пахнути oleo, ēre
пахуча трава anthoxanthum, ī *n*
П. т. гірка A. amarum, *П. т. звичайна* A. odoratum
пахучий graveōlens, entis; odorātus, a, um; fragrans, antis
пеларгонія pelargonium, ī *n*
П. рожева P. roseum
пелія pellia, ae *f*
П. надлиста P. epiphylla, *П. Нессе* P. nessiana
пельтигера peltigera, ae *f*
П. пупирчаста P. aphthosa
пелюстка petālum, ī *n*
первоцвіт primŭla, ae *f*
П. великочашечковий P. macrocalyx, *П. весняний* P. veris, *П. високий*
P. elatior, П. звичайний P. vulgaris, *П. оберненоконічний* P. obconica
переліска mercuriālis, īdis *f*
П. багаторічна M. perennis, *П. однорічна* M. annua
перестріч melampyrum, ī *n*
П. гребінчастий M. cristatum, *П. лучний* M. pratense, *П. польовий*
M. arvensis, П. сріблястий M. argyocomum
переступень bryonia, ae *f*

перець capsicum, і n; piper, ěris n

П. стручковий, або однорічний C. annuum

перила perilla, ae f

П. кущова P. frutescens, *П. нанкійська* P. frutescens var. nankinensis

перисто- pinnati- (*лат.*)

перистолистий pinnatifolius, a, um

перистолопатевиий pinnatilobatus, a, um

перистороздільний pinnatipartitus, a, um

перисторозсічений pinnatisectus, a, um

перистий pinnatus, a, um; pennatus, a, um

перлівка melica, ae f

П. висока M. altissima, *П. гірська* M. monticola, *П. золотолускова* M. chrysolepis, *П. кримська* M. taurica, *П. одноквіткова* M. uniflora, *П. поникла* M. nutans, *П. поплутана* M. simulans, *П. ряба* M. picta

пероноспора peronospora, ae f

персик persica, ae f

П. Давида P. davidiana, *П. звичайний* P. vulgaris

перстач potentilla, ae f

П. білий P. alba, *П. гусячий, або гусяча лапка* P. anserina, *П. лежачий* P. supina, *П. неблизкучий* P. impolita, *П. пісковий* P. arenaria, *П. прямостоячий, або калган* P. erecta, *П. середній* P. intermedia, *П. сріблястий* P. argentea, *П. семилистий* P. heptaphylla, *П. темний* P. obscura

перська ромашка Pyrethrum coccineum

перський persicus, a, um

перцевий piperitus, a, um

перший primus, a, um

петрів хрест lathraea, ae f

П. х. лускатий L. squamaria

петрушка petroselinum, і n

П. кучерява, або городня P. crispum, *П. посівна* P. sativum

петунія petunia, ae f

П. гібридна P. hybrida

печериця agaricus, і m

П. звичайна A. campestris, *П. польова* A. arvensis, *П. рудіюча отруйна* A. xanthodermus, *П. темно-луската отруйна* A. meleagris

Печіночники, клас Marchantiopsida, ðrum n

печіночниця hepatica, ae f

П. звичайна H. nobilis

пижмо tanacetum, і n

П. звичайне T. vulgare, *П. лісове* T. silvaticum

пилконосний pollinifer, fēra, fērum
пилок pollen, īnis *n*
пилчастий serrātus, a, um
пильщик cephus, i *m*; cephaleia, ae *f*
пиляк anthēra, ae *f*
пирій elytrigia, ae *f*
П. волосистий E. trichophora, *П. вузлуватий* E. nodosa, *П. довгастий* E. elongata, *П. загострений* E. mucronata, *П. ковилolistий* E. stipifolia, *П. повзучий* E. repens, *П. середній* E. intermedia, *П. ситниковий* E. juncea, *П. степовий* E. tesquicola
пирійник elŷmus, i *m*
П. собачий E. caninus, *П. шорсткостебловий* E. trachycaulis
південний austrālis, e
півники iris, irīdis *f*
П. безлисті I. aphylla, *П. болотні* I. pseudacorus, *П. гібридні* I. hybrida, *П. німецькі* I. germanica, *П. низькі* I. pumila, *П. сибірські* I. sibirica, *П. тонколисті* I. tenuifolia, *П. угорські* I. hungarica, *П. флорентійські* I. florentina
північний boreālis, e; septentrionālis, e (*рідко*)
півонія paeonia, ae *f*
П. білокріткова P. albiflora, *П. даурська* P. daurica, *П. лікарська* P. officinalis, *П. тонколиста* P. tenuifolia
підберезник Lessīnum scabrum
підбіл tussilāgo, īnis *f*
П. звичайний, або мати-й-мачуха T. farfara
підвид subspecies, ei *f*
підвишень Clitorŷlus prunŷlus
підвідділ subdivisio, onis *f*
підземний hypogaeus, a, um
підклас subclassis, is *f*
підкорник aradus, i *m*
підлісник sanicŷla, ae *f*
П. європейський S. europaea
підмаренник galium, i *n*
П. весняний G. vernum, *П. запашиий* G. odoratum, *П. м'який* G. mollugo, *П. північний* G. boreale, *П. справжній* G. verum, *П. чіпкий* G. aparine
підосиковик Lessīnum aurantiācum
підпорядок subordo, inis *m*
підрід subgenus, eris *n*
підрізновид subvarietas, ātis *f*

підродина subfamilia, ae *f*
підсніжник galanthus, i *m*
П. звичайний G. nivalis, *П. складчастий* G. plicatus
підтип subtypus, i *n*
підформа subforma, ae *f*
пізній serotinus, a, um
пізньоцвіт colchicum, i *n*
П. анкарський C. ancyrense, *П. осінній* C. autumnale, *П. тіньовий* C. umbrosum, *П. чудовий* C. speciosum
пізньоцвітий tardiflorus, a, um
пірамідальний pyramidalis, e
піретрум pyrethrum, i *n*
П. дівочий P. partenium, *П. рожевий, або перська ромашка* P. roseum, *П. цінерарієлистий, або далматська ромашка* P. cinerariifolium, *П. червоний, або кавказька ромашка* P. coccineum
пірикулярія piricularia, ae *f*
пірчастий pinnatus, a, um
піщаний arenosus, a, um; sabulosus, a, um
плаваючий natans, antis
плавун nymphoides, is *f*
П. щитolistий N. peltata
плазмодіофора plasmodiophora, ae *f*
Плазмодіофороміцети, клас Plasmodiophoromycetes, um *m*
плазмопара plasmopara, ae *f*
П. виноградна P. viticola
плакун lythrum, i *n*
П. верболистий L. salicaria, *П. прутovidний* L. virgatum
пластинчастий laminatus, a, um; laminaris, e
платан platanus, i *f*
П. західний P. occidentalis, *П. лондонський* P. acerifolia, *П. пальчастolistий* P. digitifolia, *П. плямистий* P. maculata, *П. східний, або чинара* P. orientalis
платікладус platycladus, i *f*
П. східний P. orientalis
плаун lycopodium, i *n*
П. альпійський L. alpinum, *П. баранець* L. selago, *П. булавовидний* L. clavatum, *П. двогострий* L. anceps, *П. колючий* L. annotinum
Плауновидні, клас Lycopodiopsida, orum *n*
плаунок selaginella, ae *f*
П. плауновидний S. selaginoides, *П. швейцарський* S. helvetica
Плауноподібні, відділ Lycopodiophyta, orum *n*

плеврот pleurōtus, i m

П. черепчастий P. ostreatus

плід fructus, us m

-плідний -carpus, a, um (*грецьк.*)

плодівництво pomicultūra, ae f

плодовий pomifer, fēra, fērum

плодово-ягідний pomifēro-baccans, antis

плодожерка laspeyresia, ae f

плоский planus, a, um

плоскуха echinochloë, es f (*echinochloa*, ae f)

П. звичайна, або півняче просо E. crus-galli, *П. корисна* E. utilis, *П.*

рисова E. oryzicola

плюмбаго plumbāgo, ĩnis f

плющ hedēra, ae f

П. звичайний H. helix, *П. колхідський* H. colchica

плямистий maculātus, a, um

повислий pendūlus, a, um

повитиця cuscūta, ae f

П. європейська C. europaеua, *П. льонова* C. epilinum, *П. південна,*

або коротковіткова C. breviflora, *П. польова* C. campestris, *П.*

тонкостеблова C. approximata, *П. чебрецева* C. epithymum

повій lycium, i n

П. звичайний L. barbatum

повзучий repens, entis; serpens, entis

повойничок elatīne, es f

повстистий tomentōsus, a, um

поганий malus, a, um

подільський podolīcus, a, um

подокарп podocarpus, i m

П. великолистковий P. macrophyllus, *П. Нагі* P. nagi

подорожник plantāgo, ĩnis f

П. блошиний P. psyllium, *П. великий* P. major, *П. ланцетолистий* P.

lanceolata, *П. середній* P. media

подушечниця pulvinaria, ae f

покісниця ruscinellia, ae f

П. велетенська P. gigantea, *П. розставлена* P. distans

покритонасінний angiospermus, a, um

Покритонасінні, відділ Magnoliophŷta, ōrum n; Angiospermae, ārum f

покритоплідний stegocarpus, a, um

поле ager, agri m; arvum, i n; campus, i m

поливати irrigo, āre

полин artemisia, ae *f*
П. австрійський A. austriaca, *П. гіркий* A. absinthium, *П. естрагонова, або естрагон* A. dracunculus, *П. кримський* A. taurica, *П. мітластий, або віниковий* A. scoraria, *П. цитварний* A. cina

полівка microtus, i *m*

полігамний polygāmus, a, um

поліморфний polymorphus, a, um

поліський polesīcus, a, um

політрихум polytrichum, i *n*

польовий arvensis, e; campester, stris, stre; agrestis, e

польський polonīcus, a, um

помідор lycopersīcum (lycopersīcon), i *n*
П. їстівний L. esculentum

пониклий cernuus, a, um; nutans, antis

попелиця aphīs, idis *f*

попелястий cinereus, a, um

порода (у ботаніці) planta, ae *f*; species, ei *f* (найчастіше у *Plur.*)
n-ди деревні s-es arborum
n-ди листяні s-es frondosae
n-ди плодові p-ae pomaceae
n-ди хвойні s-es coniferae
n-ди чагарникові s-es fruticum

порожнистий cavus, a, um

портулак portulāca, ae *f*
П. великоквітковий P. grandiflora, *П. городній* P. oleracea

порядок ordo, īnis *m*

посівний satīvus, a, um

посухостійкий siccicatis patiens

працювати laboro, āre

прекрасний excellens, entis

приворотень alchimilla, ae *f*
П. блискучий A. micans, *П. гострокутний* A. acutangula, *П. м'який* A. mollis, *П. пастуший* A. pastoralis

придорожній viarius, a, um

приємний gratus, a, um; amabīlis, e

призматичний prismatīcus, a, um

приквіток bractea, ae *f*

прикрашений ornātus, a, um

прилисток stipūla, ae *f*

приморський maritīmus, a, um

продірявлений perforātus, a, um

проліска scilla, ae *f*

П. дволіста S. bifolia, *П. Міщенко* S. mischtschencoana, *П. поникла* S. cernua, *П. сибірська* S. sibirica

проломник androsace, ae *f*

П. нитковидний A. filiformis, *П. північний* A. septentrionalis

променистий radiatus, a, um

проміжний intermedius, a, um

пронизанолистий perfoliatus, a, um

проростати germino, āre

просо panicum, i *n*

П. ди́ке P. spontaneum, *П. звичайне* P. miliaceum, *П. овальне* P. milliaceum ssp. ovatum, *П. рідкорозлоге* P. milliaceum ssp. patentissimum, *П. розлоге* P. milliaceum ssp. effusum, *П. стиснуте* P. milliaceum ssp. contractum

простий simplex, icis

Простотеліоміцети, клас Prostoteliomycetes, um *m*

просяний miliaceus, a, um

просянка milium, i *n*

П. весняна M. vernalis, *П. розлога* M. effusum

прутовидний virgatus, a, um

прямий rectus, a, um; strictus, a, um

прямо- recti- (*лат.*); ortho- (*грецьк.*)

прямогіллястий orthoramōsus, a, um

прямоквітковий rectiflorus, a, um

прямостебловий recticaulis, e

прямостоячий erectus, a, um; strictus, a, um

псевдомонас pseudomonas, ātis *f*

псевдопецица pseudopeziza, ae *f*

Псилотоподібні, відділ Psilotophyta, ōrum *n*

пта́х avis, is *f*

птилідій ptilidium, i *n*

П. красивий P. pulcherrimum

пукци́нія ruscinia, ae *f*

П. злакова P. graminis

пу́полистник cotylēdon, ōnis *f*

пурпуровий purpureus, a, um

пустельний desertus, a, um

пу́хівка eriophorum, i *n*

П. вузьколиста E. angustifolium, *П. ніхвова* E. vaginatum

пу́хнастий pubescens, entis

пшени́ця triticum, i *n*

П. двозернянка, або полба T. dicoccum, *П. карликова* T. compactum, *П. круглозернова* T. sphaerococcum, *П. м'яка (звичайна)* T. aestivum (vulgare), *П. однозернянка* T. monococcum, *П. персикум, або карталінська* T. persicum, *П. польська* T. polonicum, *П. спельта* T. spelta, *П. тверда* T. durum, *П. Тимофеева* T. Timopheevii, *П. тургідум, або англійська* T. turgidum, *П. урарту* T. urartu

пшінка ficaria, ae f

П. весняна F. verna

п'янкий inebrians, antis; temulentus, a, um

п'яти- quinque- (лат.); pent(a)- (грецьк.)

п'ятиквітковий quinqueflōrus, a, um

п'ятилистяний quinquefolius, a, um; pentaphyllus, a, um

п'ятилопатецький quinquelobātus, a, um

п'ятиматочковий pentagynus, a, um

п'ятитичинковий pentandrus, a, um

Р

радула radūla, ae f

Р. сплющена R. complanata

райграс arrhenatherum, i n

Р. високий A. elatius

рай-дерево Cotinus coggigria

райдужний iridescens, entis

рамулярія ramularia, ae f

ранник scrophularia, ae f

Р. вузлуватий S. nodosa, *Р. донецький* S. donetzica, *Р. крейдяний* S. cretacea

ранній praesox, ocis

ранньоцвітний praeflōrens, entis

Ранункуліди, підклас Ranunculidae, ārum f

рапс napus, i f

Р. олійний Brassica napus var. oleifera

рдесник potamogeton, ōnis m

Р. блискучий P. lucens, *П. гребінчастий* P. pectinatus, *Р. кучерявий* P. crispus, *Р. плаваючий* P. natans, *Р. пронизанолистий* P. perfoliatus

ребристий costātus, a, um

ревінь rheum, i n

Р. лікарський Rh. officinale, *Р. пальчастий* Rh. palmatum, *Р. смородиновий* Rh. ribes, *Р. хвилястий* Rh. undulatum, *Р. чорноморський* Rh. rhaconiticum

редиска radicūla, ae *f*

редька raphānus, i *m*

P. біла R. candidus, *P. дика* R. raphanistrum, *P. звичайна* R. sativus ssp. niger, *P. посівна, або городня* R. sativus

резеда resēda, ae *f*

P. жовта R. lutea, *P. жовтувата* R. luteola, *P. запашна* R. odorata

реп'яшок seratocephālus, i *m*

P. пряморогий C. orthoceras, *P. серповидний* C. falcatus

рижій camelīna, ae *f*

P. білоквітковий C. albiflora, *P. бурачковий, або льоновий* C. allysum, *P. волосистий* C. pilosa, *P. голий* C. glabrata, *P. дрібноплідний* C. microcarpa, *P. лісовий* C. silvestris, *P. посівний* C. sativa

рижик Lactarius deliciōsus

ризоктонія rhizoctonia, ae *f*

ризопус rhizopus, i *m*

ризофідіум rhyzophydium, i *n*

рис oryza, ae *f*

P. голий O. glaberrima, *P. звичайний* O. sativa ssp. communis, *P. короткозерновий* O. sativa ssp. brevis, *P. посівний* O. sativa

рисівка riptathērum, i *n*

P. зеленувата P. virescens, *P. медотравна* P. holciforme

ритізма rhytisma, ātis *n*

рицина ricīnus, i *f*

рівно- aequi- (*лат.*); iso- (*грецьк.*)

рівнобокий aequilaterālis, e

рівнозубчастий aequīdens, entis

рівнолистий isophyllus, a, um

рівнолопатевиий aequilobus, a, um

рівнопелюстковий aequipetālus, a, um

рід genus, ěris *n*

рідко- rari-, laxi- (*лат.*)

рідкоквітковий rariflōrus, a, um

рідколистий laxifolius, a, um

рідкий rarus, a, um

різно- diversi- (*лат.*); heter(o)- (*грецьк.*)

різновид varietas, ātis *f*

різноквітковий diversiflōrus, a, um; heteranthus, a, um

різнолистий diversifolius, a, um; heterophyllus, a, um

ріпа Brassica rapa

ріпиця rapistrum, i *n*

P. багаторічна R. perenne, *P. зморшкувата* R. rugosum
річковий rivālis, e; fluviatilis, e
робінія robinia, ae *f*
P. звичайна, або біла акація R. pseudoacacia, *P. клейка* R. viscosa, *P. щетиниста* R. hispida
рогатий cornūtus, a, um; corniculātus, a, um
рогіз typha, ae *f*
P. вузьколистий T. angustifolia, *P. широколистий* T. latifolia
роговик cerastium, i *n*
P. Біберштейна C. biebersteinii, *P. великоквітковий* C. grandiflorum,
P. дернистий C. caespitosum, *P. повстистий* C. tomentosum, *P. польовий* C. arvense
родина familia, ae *f*
родіола rhodiōla, ae *f*
P. рожева Rh. rosea
родовик sanguisorba, ae *f*
P. лікарський S. officinalis, *P. чудовий* S. magnifica
рододендрон rhododendron, i *n*
P. даурський Rh. dauricum, *P. жовтий* Ph. luteum, *P. золотистий*
Rh. aureum (Rh. chrysanthum)
рожа alcea, ae *f*
рожевий roseus, a, um
роздвоєний bifurcātus, a, um
роздільно- chori- (*грецьк.*)
роздільнолистий choriphyllus, a, um
роздільнопелюстковий choripetālus, a, um
роздільнотичинковий choristemoneus, a, um
Розиди, підклас Rosidae, ārum *f*
розлогий effūsus, a, um; diffūsus, a, um; patūlus, a, um
розмарин rosmaīnus, i *m*
P. лікарський R. officinalis
Розові, родина Rosaceae, ārum *f*
Розоцвіті, порядок Rosāles, ium *f*
розрив-трава impatiens, entis *f*
P. бальзамінова I. balsamina, *P. дрібноквіткова* I. parviflora, *P. звичайна* I. noli-tangere
розсічений dissectus, a, um
розсунутий remōtus, a, um
розхідник glechōma, ae *f*
P. звичайний G. hederacea, *P. шорсткий* G. hirsuta
розщеплений fissus, a, um

роман anthēmis, īdis *f*
P. красильний A. tinctoria, *P. собачий* A. cotula

ромашка chamomilla, ae *f*; matricaria, ae *f*
P. запашна Ch. suaveolens, *P. лікарська, або обідрана* Ch. recutinata,
P. продірявлена, або непахуча M. perforata

росичка drosera, ae *f*
P. круглолиста D. rotundifolia

рослина planta, ae *f*

рослинний vegetabilis, e

рослинництво cultura plantarum

рослинність vegetatio, ōnis *f*

рости cresco, ěre

ротики anthyrrium, i *n*
P. великі A. maius, *P. дикі* A. oronchium

рудеральний ruderālis, e

рудий rufus, a, um

рускус ruscus, i *m*
P. під'язиковий R. hypoglossus, *P. понтійський* R. ponticus

руський ruthenīcus, a, um; rossīcus, a, um

рута ruta, ae *f*
P. пахуча R. graveolens (R. hortensis)

рутвиця thalictrum, i *n*
P. блискуча Th. lucidum, *P. жовта* Th. flavum, *P. мала* Th. minus, *P. орликолиста* Th. aquilegifolium, *P. проста* Th. simplex

рутка fumaria, ae *f*
P. дрібноквіткова F. parviflora, *P. гостра* F. rostellata, *P. лікарська* F. officinalis

рябчик fritillaria, ae *f*
P. великий F. meleagris, *P. малий* F. meleagroides, *P. руський* F. ruthenica, *P. садовий* F. imperialis

ряд (таксономічна категорія) series, es *f*

рядовка tricholōma, ātis *n*
P. зелена, або зеленушка T. equestre, *P. коричнева* T. imbricatum, *P. тополева* T. populinum

ряска lemna, ae *f*
P. горбаста L. gibba, *P. мала* L. minor, *P. триборозенчаста* L. trisulca

рясноцвітий densiflōrus, a, um

ряст corydālis, īdis *f*
P. Галлера C. halleri, *P. Маршалла* C. Marchalliana, *P. порожнистий* C. sava, *P. щільний* C. solida

рястка ornithogālum, i n

P. Воронова O. woronovii, *P. Гуссона* O. gussonei, *P. зонтична* O. umbellatum

С

саговник cucas, ādis f

C. звичайний C. revoluta

Саговникові, клас Cuscadopsīda, ōrum n

сад hortus, i m

садити planto, āre

садівництво horticultūra, ae f

садова айстра callistēphus, i m

C. а. китайська C. chinensis

садовий hortensis, e

самосил teucriu m, i n

самшит buxus, i f

C. вічнозелений B. sempervirens, *C. гірканський* B. hurgana, *C. колхідський* B. colchica

Сапіндоцвіті, порядок Sapindāles, ium f

сарана locusta, ae f; dociostaurus, i m

свербіга bunias, ādis f

C. польова B. arvensis, *C. східна* B. orientalis

свербіжниця knautia, ae f

C. довголиста K. longifolia, *C. польова* K. arvensis, *C. черсаколиста* K. dipsacifolia

свидина swida, ae f

C. криваво-червона S. sanguinea, *C. південна* S. australis

свинорий cynodon, i n

C. dactylon *C. пальчастий*

свинуха raxillus, i m

C. товста P. atromentosus, *C. тонка* P. involutus

світлолюбний heliophilus, a, um

секвоя sequoia, ae f

C. вічнозелена S. sempervirens

секвоядендрон sequoiadendron, i n

C. велетенський, або мамонтове дерево S. giganteum

секурінега securinega, ae f

C. напівкущова S. suffruticosa

селера arium, i n

C. пахуча A. graveolens

Селерові, родина Apiaceae, ārum *f* (парал. Зонтичні Umbelliferae)

семи- sept(i)-, septem- (лат.); hepta- (грецьк.)

семилистий septemfolius, a, um; heptaphyllus, a, um

семипелюстковий heptapetalus, a, um

семитичинковий heptandrus, a, um

септорія septoria, ae *f*

С. злакова S. graminis, *С. помідорна* S. lycopersici

сережка amentum, i *n*

середній medius, a, um

серпоподібний falcatus, a, um

серцелистий cordatus, a, um

сибірський sibiricus, a, um

сивий canus, a, um; incanus, a, um

сида sida, ae *f*

С. багаторічна S. napala, *С. гостра* S. acuta

сидячеквітковий sessiliflorus, a, um

сидячелистий sessilifolius, a, um

сизий caesius, a, um; glaucus, a, um

синиця parus, i *m*

синій cyaneus, a, um

синхитрій synchytrium, i *n*

С. великоспоровий S. macrosporum, *С. ендобіотичний* S. endobioticum

синюха polemonium, i *n*

С. голуба P. caeruleum

синяк echium, i *n*

С. звичайний E. vulgare, *С. руський* E. ruscicum

сиренія syrenia, ae *f*

С. сива S. cana, *С. стручкова* S. siliculosa

сироїжка russula, ae *f*

С. біла R. delicata, *С. блювотна* R. emetica, *С. зелена велика* R. aeruginea, *С. їстівна* R. vesca, *С. луската, або товстуха* R. virescens, *С. смердюча* R. xerampelina

ситник juncus, i *m*

С. вузлуватий Ju. subnodulosus, *С. жаб'ячий* Ju. bufonius, *С. сплюснутий* Ju. compressus, *С. членистий* Ju. articulatus, *С. чорний* Ju. atratus

ситняг eleocharis, idis *f*

С. болотний E. palustris, *С. бульбистий* E. tuberosa, *С. солодкий* E. dulcis

сідач eupatorium, i *n*

C. коноплевий Eu. cannabinum
сі́льський rusticus, a, um
сі́м'ядоля cotylēdon, onis *f*
сі́м'янка achenium, i *n*
сі́рий incānus, a, um; griseus, a, um
сі́руватий griseolus, a, um; canescens, entis, cinerescens, entis
сі́тчастий reticulātus, a, um
сі́яти sero, ěre
скабі́оза scabiōsa, ae *f*
C. блідо-жовта S. ochroleuca, *C. голубина* S. columbaria, *C. кавказька* S. caucasica, *C. кримська* S. taurica, *C. світла* S. lucida, *C. темно-пурпурова* S. atropurpurea, *C. українська* S. ucrainica
скандинавський scandicus, a, um
скельний petraeus, a, um; saxōsus, a, um; rupester, stris, stre
складний compositus, a, um
Складноцвіті, родина Compositae, ārum *f* (*парал.* Айстрові *Asteraceae*)
складчастий plicātus, a, um
склероті́нія sclerotinia, ae *f*
C. склероцієвидна S. sclerotiorum, *C. ягідна* S. baccarum
скополія scopolia, ae *f*
C. карніолійська S. carniolica
скорцонера scorzonēra, ae *f*
C. іспанська S. hispanica, *C. тау-сагиз* S. tau-sagyz
скритниця cypsis, ĩdis *f*
C. китниковидна C. alopecuroides, *C. колюча* C. aculeata
скручений tortus, a, um
скумпія cotinus, i *f*
C. звичайна, або рай-дерево C. coggigria
скупчений confertus, a, um; conglomerātus, a, um
сланкий procumbens, entis; prostrātus, a, um
слива prunus, i *f*
C. верболиста P. salicina, *C. домашня* P. domestica
смердючий foetidus, a, um
смерека Picea abies
смикавець supērus, i *m*
C. їстівний, або чуфа C. esculentus, *C. круглий* C. rotundus, *C. черговолистий* C. alternifolius
смілакс smilax, ācis *f*
C. високий S. excelsa, *C. китайський* S. chinensis, *C. Максимовича* S. maximowiczii
смілка silene, es *f*

C. вилчата *S. dichotoma*, *C. звичайна* *S. vulgaris*, *C. поникла* *S. nutans*

СМОВДЬ *peucedānum*, *i n*

СМОЛИСТИЙ *resinōsus*, *a, um*

СМОЛОНОСНИЙ *resinifer*, *fēra, fērum*; *picifer*, *fēra, fērum*

СМОРОДИНА *ribes*, *is n*

C. альпійська *R. alpinum*, *C. блискуча* *R. lucidum*, *C. запашна* *R. odoratum*, *C. золотиста* *R. aureum*, *C. карпатська* *R. carpaticum*, *C. колосиста* *R. spicatum*, *C. червона, або порічки*, *R. rubrum*, *C. чорна* *R. nigrum*

Смородинові, родина *Grossulariaceae*, *ārum f*

СМУГАСТИЙ *vittātus*, *a, um*; *fasciātus*, *a, um*

СНІГОВИЙ *nivālis*, *e*

СНІЖНОЯГІДНИК *symphoricarpus*, *i m* (*symphoricarpos*, *i m*)

C. білий *S. albus*, *C. річковий* *S. rivularis*

СНОТВОРНИЙ *somnifer*, *fēra, fērum*

СОБАКА *canis*, *is m*

СОБАЧА КРОПИВА *leonūrus*, *i m*

C. к. звичайна *L. cardiaca*, *C. к. п'ятилопатева* *L. quinquelobatus*

СОБАЧА ПЕТРУШКА *aethūsa*, *ae f*

C. п. звичайна *Ae. cynarum*

СОБАЧИЙ *canīnus*, *a, um*

СОВКА *scotia*, *ae f*; *heliotheris*, *idis f*

СОКИРКИ *consolida*, *ae f*

C. Аяксові *C. ajacis*, *C. волотисті* *C. paniculata*, *C. польові* *C. arvensis* (*C. regalis*), *C. східні* *C. orientalis*

СОКОВИТИЙ *succōsus*, *a, um*; *succulentus*, *a, um*

СОКОВИТО- *chylo-* (*грецьк.*)

СОКОВИТОПЛІДНИЙ *chylocarpus*, *a, um*

СОКОВИТОЛИСТИЙ *chylophyllus*, *a, um*

СОЛОДКА *glycyrrhīza*, *ae f*

G. glabra *C. гола*, *G. uralensis* *C. уральська*, *C. щетиниста* *G. chinata*

СОЛОДКИЙ *dulcis*, *e*

СОЛОДКО- (*грецьк.*) *glycy-*

СОЛОДКОЛИСТИЙ *glycyphyllus*, *a, um*

СОЛОДКОПЛІДНИЙ *glycysepalus*, *a, um*

СОЛОДУШКА *hedysārum*, *i n*

C. великоквіткова *H. grandiflorum*, *C. вінцева* *H. coronarium*, *C. гірська* *H. hedysaroides*, *C. Гмеліна* *H. gmelinii*, *C. крейдяна* *H. cretaceum*, *C. кримська* *H. tauricum*, *C. українська* *H. ucrainicum*

солом'яний stramineus, а, ум
солонець salicornia, ае f
С. європейський S. europaea, *С. трав'янистий* S. herbacea
сольданела soldanella, ае f
С. гірська S. montana
сон pulsatilla, ае f
С. лучний P. pratensis, *С. розкритий* P. patens, *С. чорніючий* P. nigricans, *С. широколистий* P. latifolia
сонцелюбний heliophilus, а, ум
соняшник helianthus, і т
С. бульбистий, або топінамбур H. tuberosus, *С. бур'янистий* H. lenticularis, *С. однорічний* H. annuus
сорго sorghum, і п
С. алектське S. halepense, *С. двоколірне, або звичайне* S. bicolor, *С. кафрське* S. cafrorum, *С. китайське* S. chinense, *С. поникле* S. ceruuum, *С. технічне* S. technicum, *С. цукрове* S. saccharatum
сосна pinus, і f
С. Банкса P. banksiana, *С. Веймутова, або біла* P. strobus, *С. гірська, або жерепа* P. mugo, *С. звичайна* P. silvestris, *С. кедрова* P. cembra, *С. Палласова, або кримська* P. pallasiana, *С. сибірська* P. sibirica, *С. Фоміна* P. fominii
сорока рїса, ае f
сорт cultivar, āris п
сортотип conculivar, āris п
софора sophora, ае f
С. жовтувата S. flavescens, *С. японська* S. japonica
сочевиця lens, lentis f
С. їстівна, або звичайна L. culinaris (culinaris), *С. східна* L. orientalis, *С. чорнувата* L. nigricans
сочевичка lenticella, ае f
соя glycīne, es f
С. дика G. soja, *С. звичайна, або культурна* G. max
спаржа asparāgus, і т
спориш polygōnum, і п
С. звичайний P. aviculare
спорогема sporohema, ātis п
Справжні гриби, відділ Eumycōta, ōrum п
справжній verus, а, ум
сріблястий argenteus, а, ум
стапелія stapelia, ае f
С. строката S. variegata

стебло caulis, is *m*
стеблообгортний amplexicaulis, e
степовий steppōsus, a, um
степовий гірчак acroptilon, i *n*
C. г. звичайний, або повзучий A. repens
стиснутий contractus, a, um; compressus, a, um; congestus, a, um
стовбур truncus, i *m*
стоколос bromopsis, idis *f*; zerna, ae *f*
C. безостий B. inermis, C. гіллястий Z. ramosa, C. прибережний Z. riparia, C. прямий Z. erecta, C. стерильний Z. sterilis
стокротки bellis, idis *f*
C. багаторічні B. perennis
стоповидний pedātus, a, um; pedulātus, a, um
стоповидно-лопатевиий pedatilobātus, a, um
стоповидно-надрізаний pedatifidus, a, um
стоповидно-роздільний pedatipartitus, a, um
страстоцвіт passiflōra, ae *f*
C. біло-червоний P. incarnata, C. голубий P. caerulea
стрілолист sagittaria, ae *f*
C. звичайний S. sagittifolia, C. трилистяний S. trifolia
стрілоподібний sagittarius, a, um
строкатий apiātus, a, um; varius, a, um
строматіна stromatīna, ae *f*
строфант strophantus, i *m*
C. приємний S. gratus
строчок syromitra, ae *f*
C. великий C. gigas, C. звичайний C. esculenta
стрункий gracilis, e; elēgans, antis
стручок siliqua, ae *f*
сумах rhus, rhois *f*
C. дубильний Rh. coriaria, C. коротковолосий, або оцтове дерево Rh. typhina
Сумахові, родина Anacardiaceae, ārum *f*
сумнівний dubius, a, um
сумський sumensis, e
суниця fragaria, ae *f*
C. віргінські F. virginiana, C. зелені, або полуниця F. viridis, C. лісові F. vesca, C. мускусні F. moschata, C. садові F. ananassa, C. чилійські F. chiloensis
суничник arbūtus, i *f*; unēdo, ōnis *m*
C. великоплідний A. unedo, C. дрібноплідний A. andrachne

суріпиця *barbarea*, ае *f*

С. весняна, або зимовий крес *V. verna*, *С. дугноподібна* *V. arcuata*, *С. звичайна* *V. vulgaris*, *С. пряма* *V. stricta*

сусак *butōmus*, і *m*

С. зонтичний *V. umbellatus*

сухолобний *xerophīlus*, а, ум

сухоребрик *sisymbrium*, і *n*

С. високий *S. altissimum*, *С. лікарський* *S. officinale*, *С. Льозеліїв* *S. loeselii*, *С. мінливий* *S. polymorphum*, *С. скупчений* *S. confertum*, *С. стиснутий* *S. strictissimum*

сухоцвіт *gnaphalium*, і *n*

С. багновий *G. uliginosum*, *С. лісовий* *G. silvaticum*, *С. приземкуватий* *G. supinum*

суцвіття *inflorescentia*, ае *f*

Сфагнові, підклас *Sphagnidae*, ārum *f*

сфагнум *sphagnum*, і *n*

С. болотний *S. palustre*, *С. бурий* *S. fuscum*, *С. магелланський* *S. magellanicum*, *С. центральний* *S. centrale*

сферотека *sphaerothēca*, ае *f*

С. агрусова *S. mors-urvae*, *С. плямиста* *S. macularis*

схеноплект *schoenoplectus*, і *m*

С. озерний *S. lacustris*

східний *orientālis*, е

схізахна *schizachne*, ес *f*

С. мозолиста *S. callosa*

Т

таволга *spiraea*, ае *f*

Т. верболиста *S. salicifolia*, *Т. Дугласова* *S. douglasii*, *Т. зарубчаста* *S. crenata*, *Т. звіробоелиста* *S. hypericifolia*, *Т. середня* *S. media*, *Т. японська* *S. japonica*

таволжник *aruncus*, і *m*

Т. звичайний *A. vulgaris*

таксодій *taxodium*, і *n*

Т. звичайний *T. distichum*

таксон *taxon*, і *n*

талабан *thlaspi*, *n* (невідм.)

Т. альпійський *Th. alpestre*, *Т. польовий* *Th. arvense*, *Т. пронизанолистий* *Th. perfoliatum*, *Т. ранній* *Th. praecox*, *Т. часниковий* *Th. alliaceum*,

татарський tataricus, a, um
тафрина taphrina, ae *f*
тварина animal, is *n*
твердий durus, a, um
твердоколос sclerochloa, ae *f*
T. стиснутий S. dura
темний obscurus, a, um
теплиця tepidarium, i *n*
теплолюбний thermophilus, a, um
терен Prunus spinosa
термопсис thermopsis, idis *f*
T. ланцетовидний Th. lanceolata, *T. туркестанський* Th. turcestanica
тернистий senticosus, a, um
тернослива Prunus insititia
терпкий acerbus, a, um
тимофіївка phleum, i *n*
T. альпійська Ph. alpinum, *T. лучна* Ph. pratense, *T. степова* Ph. phleoides
тип phylum, i *n*
типовий typicus, a, um
тирлич gentiana, ae *f*
T. жовтий G. lutea, *T. звичайний* G. pneumonanthe, *T. незвичайний* G. paradoxa
тис taxus, i *f*
T. ягідний, або негній-дерево T. baccata
тичинка stamen, inis *n*
тілеція tilletia, ae *f*
тіньовитривалий umbrae patiens
тіньлюбний sciophilus, a, um
товкачик amanitopsis, idis *f*
товсто- crassi- (*лат.*); pachy- (*грецьк.*)
товстолистий crassifolius, a, um
Товстолисті, родина Crassulaceae, arum *f*
товстоніжка eurytoma, atis *n*
товстоплідний pachycarpus, a, um
товстостебловий pachycaulis, e
тонкий tenuis, e
тонко- tenui- (*лат.*); lepto- (*грецьк.*)
тонколистий tenuifolius, a, um
тонконіг roa, ae *f*

T. альпійський P. alpina, *T. болотний* P. palustris, *T. бульбистий* P. bulbosa, *T. волинський* P. volhynensis, *T. гайовий* P. nemoralis, *T. гранітний* P. granitica, *T. звичайний* P. trivialis, *T. лучний* P. pratensis, *T. однорічний* P. annua, *T. різнобарвний* P. versicolor, *T. середній* P. media, *T. стиснутий* P. compressa

Тонконогоцвіті, порядок Poales, ium *f*

тонкоплідний leptocarpus, a, um

тонкостебловий leptocaulis, e

топінамбур Helianthus tuberōsus

тополя populus, i *f*

T. бальзамічна P. balsamifera, *T. біла* P. alba, *T. канадська* P. canadensis, *T. китайська* P. simonii, *T. пірамідальна* P. pyramidalis, *T. різнолиста, або туранга* P. diversifolia, *T. сірувата* P. canescens, *T. чорна, або осокір* P. nigra

трава herba, ae *f*

травневий maiālis, e

травневий хрущ melolontha, ae *f*

трав'янистий herbaceus, a, um

традесканція tradescantia, ae *f*

T. віргінська T. virginiana

тремтячий tremulus, a, um

три- tri- (лат., грецьк.)

триба (таксономічна категорія) tribus, us *f*

трилистий trifolius, a, um; triphyllus, a, um

триколірний tricōlor, ōris

трироздільний tripartītus, a, um

тричичинковий triandrus, a, um

трищетинник trisētum, i *n*

T. альпійський T. alpestre, *T. довговолосий* T. macrotrichum, *T. жовтуватий* T. flavescens, *T. жорсткий* T. rigidum, *T. карпатський* T. carpaticum

трійчастий ternātus, a, um

тростяниця scolochloa, ae *f*

T. кострицевидна S. festucacea

трубковерт bystiscus, i *m*

трубчастий tubulōsus, a, um

Трубчасті, підродина Tubuliflorae, ārum *f* (парал. Айстрові *Asteroidae*)

трюфель tuber, ěris *n*

T. зимовий T. brumale, *T. літній* T. aestivum, *T. чорний* T. melanosporum

трясучка briza, ae *f*

T. колосиста B. spicata, *T. південна* B. australis, *T. середня* B. media

тупий obtūsus, a, um

тупо- obtusi-(лат.), ambly- (грецьк.)

тупокінцевий muticus, a, um

туполистий obtusifolius, a, um; amblyophyllus, a, um

туполопатевиий obtusilobātus, a, um

турнепс Brassica rapa

турча hottonia, ae *f*

T. болотна H. palustris, *T. здута* H. inflata

туя thuia, ae *f*

T. велетенська, або складчаста Th. plicata, *T. західна* Th. occidentalis, *T. східна* Th. orientalis

тюльпан tulīpa, ae *f*

T. Альберта T. albertii, *T. Геснера* T. gesneriana, *T. Грейга* T. greigii, *T. Кальє* T. callieri, *T. Кауфмана* T. kaufmanniana, *T. Шренка* T. schrenkii

тютюн nicotiāna, ae *f*; tabacum, i *n*

T. крилатий N. alata, *T. справжній* N. tabacum

У

угорський hungaricus, a, um

удобрювати laetifico, āre

український ucraīnīcus, a, um

університет universitas, ātis *f*

урожай proventus, us *m*

урожайний proventicius, a, um

уроміщес uromyces, etis *m*

устілага ustillāgo, īnis *f*

У. гладка U. laevis, *У. гола* U. nuda, *У. кукурудзи* U. maydis, *У. пшениці* U. tritici

утворювати formo, āre

Ф

факультет facultas, ātis *f*

фацелія phacelia, ae *f*

Ф. пижмолиста Ph. tanacetifolia

фелодендрон phellodendron, i *n*

Ф. амурський Ph. amurense

фенхель foenicūlum, i n

Ф. звичайний F. vulgare, *Ф. італійський* F. italicum

ферула ferūla, ae f

Ф. мускусна F. moschata, *Ф. смердюча* F. foetida

фіалка viōla, ae f

Ф. дивна V. mirabilis, *Ф. жовта* V. lutea, *Ф. запашна* V. odorata, *Ф. польова* V. arvensis, *Ф. триколірна* V. tricolor

фізаліс physālis, is f

Ф. звичайний Ph. alkekengi, *Ф. клейкий, або мексиканський томат* Ph. ixocarpa, *Ф. пухнастий* Ph. pubescens

фізарум physarum, i n

фізодерма physoderma, atis n

Фікоміцети, клас Phycomycētes, um m

фікус ficus, i f

Ф. кімнатний F. elastica

філостікта phylosticta, ae f

фіолетовий violaceus, a, um

фітофтора phytophthōra, ae f

Ф. шкідлива, або небезпечна Ph. infestans

флокс phlox, phlocis f

Ф. Друммонда Ph. drummondii, *Ф. волотистий* Ph. paniculata, *Ф. сибірський* Ph. sibirica, *Ф. шилоподібний* Ph. subulata

флеогена phleogēna, ae f

фома phoma, ātis n

Ф. незначна Ph. exigua, *Ф. трав'яна* Ph. herbarum

форзиція forsythia, ae f

Ф. плакуча F. suspensa

форма forma, ae f

фузарій fusarium, i n

Ф. вівсяний F. avenaceum, *Ф. злаковий* F. graminearum, *Ф. гостро-споровий* F. oxysporum, *Ф. картоплі* F. solani

Х

хвилівник aristolochia, ae f

Х. великолистий A. macrophylla, *Х. ломоносовидний* A. clematitidis

хвилястий undulātus, a, um; flexuōsus, a, um

хвойний conifer, fēra, fērum

хвойник ephedra, ae f

Хвойні, клас Pinopsīda, ōrum n

Хвойні, підклас Pinidae, ārum f

хвостатий caudātus, a, um

хвостатка thecla, ae *f*

хвощ equisētum, i *n*

X. болотний E. palustre, *X. великий* E. telmateia, *X. галузистий* E. ramosissimum, *X. зимовий* E. hiemale, *X. лісовий* E. silvaticum, *X. польовий* E. arvense, *X. річковий* E. fluviatile

Хвощевидні, клас Equisetopsīda, ōrum *n*

Хвощеподібні, відділ Equisetophŷta, ōrum *n*

хвоя acus, us *f*

хеномелес chaenomēles, is *f*

X. японська Ch. speciosa (Ch. japonica)

Хижаки, ряд Carnivora

хліб frumentum, i *n*; panis, is *m*

хлібний cereālis, e; frumentaceus, a, um

хмелеграб ostrya, ae *f*

X. звичайний O. caprinifolia

хміль humŷlus, i *m*

X. звичайний H. lupulus

холодок asparāgus, i *m*

X. коротколистий A. brachyphyllus, *X. лікарський* A. officinalis, *X. перистий* A. plumosus, *X. Шпренгера* A. sprengeri

хондрила chondrilla, ae *f*

X. ситниковидна Ch. juncea

хрестовичка dociostaurus, i *m*

Хрестоцвіті, родина Crucifērae, ārum *f* (парал. Капустяні Brassicaceae)

хрін armoracia, ae *f*; cochlearia, ae *f*

X. звичайний Armoracia rusticana (Cochlearia armoracia), *X. сухоребриковий, або лучний* A. sisymbrioides

хрінниця lepidium, i *n*

X. крупковидна L. draba, *X. польова* L. campestre, *X. посівна, або крес-салат* L. sativum, *X. пронизанолиста* L. perfoliatum, *X. рясноцвіта* L. densiflorum, *X. смердюча* L. ruderale, L. *X. широколиста* latifolium

хризантема chrysanthēmum, i *n*

X. кілювата Ch. carinatum, *X. увінчана* Ch. coronarium

хрящ-молочник lactarius, i *n*

X. гірчак L. rufus, *X. неїстівний, або болотний* L. helvus, *X. оливково-чорний* L. picator, *X. осиковий, або тополевий* L. controversus, *X. перцевий* L. piperitus

Ц

царство regnum, і *n*

царський regius, а, um; regālis, е

цвісти floreo, ēre

-цвітий -flōrus, а, um (*лат.*); -anthus, а, um (*грецьк.*)

цезальпінія caesalpinia, ае *f*

Ц. Джилліса *C. gilliesii*, *Ц. дубильна* *C. coriaria*, *Ц. японська* *C. japonica*

целозія, або півнячий гребінь celosia, ае *f*

ценангій cenangium, і *n*

ценхрус cenchrus, і *m*

Ц. малоквітковий *C. pauciflorus*

церкоспора cercospora, ае *f*

Ц. бурякова *C. beticola*, *Ц. виноградна* *C. vitiphylla*

цетрарія cetraria, ае *f*

Ц. ісландська, або ісландський мох *C. islandica*

Цибулева муха *Delia antiqua*

Цибулеві, родина Alliaceae, ārum *f*

цибуля allium, і *n*

Ц. аскалонська, або шалот *A. ascalonicum*, *Ц. батун* *A. fistulosum*, *Ц. ведмежа, або левурда* *A. ursinum*, *Ц. гранчаста* *A. angulosum*, *Ц. городня* *A. саера*, *Ц. круглоголова* *A. sphaerocephalum*, *Ц. міцновдягнена* *A. firmotunicatum*, *Ц. порей* *A. porrum*, *Ц. різанець, або шніт* *A. schoenoprasum*, *Ц. часникова, або рокамболь* *A. scorodoprasum*

цикламен cyclāmen, їnis *n*

Ц. Кузнецова *C. kuznetzovii*, *Ц. перський* *C. persicum*

цикорій cichorium, і *n*

Ц. звичайний, або кореневий *C. intybus*, *Ц. салатний, або ендівій* *C. endivia*

цикута cicūta, ае *f*

цистоптерис cystoptēris, їdis *f*

Ц. гірський *C. montana*, *Ц. ламкий* *C. filix-fragilis*

цитриновий citrīnus, а, um

цитрус citrus, і *f*

ціло- integri- (*лат.*); holo- (*грецьк.*)

цілолистий integrifolius, а, um; holophyllus, а, um

цілопелюстковий integripetālus, а, um

цільний integer, gra, grum

цукровий saccharātus, а, um

Ч

чага *Inonotus obliquus* f. *sterilis*

чаполоч *hierochloë*, es *f*

Ч. пахуча *H. odorata*, *Ч. південна* *H. australis*, *Ч. степова* *H. stepposa*

часник *allium*, i *n*

Ч. посівний *A. sativum*

часничник *marasmius*, i *m*

Ч. гострозанапашний *M. prasioemus*, *Ч. дрібний* *M. scorodoni*

часто *saere*

частуха *alisma*, ātis *n* (ae *f*)

Ч. злаковидна *A. graminea*, *Ч. подорожникова* *A. plantago-aquatica*

чашечка *calyx*, ŷcis *m*

чашолисток *sepalum*, i *n*

чебрець *thymus*, i *n*

Ч. вапняковий *Th. calcareus*, *Ч. звичайний* *Th. vulgaris*, *Ч. Маршаллів*

Th. marschallianus, *Ч. Палласів* *Th. pallasianus*, *Ч. повзучий* *Th.*

serpyllum, *Ч. поліський* *Th. polessicus*, *Ч. український* *Th. ucrainicus*

чемериця *veratrum*, i *n*

Ч. біла *V. album*, *Ч. Лобелієва* *V. lobelianum*, *Ч. чорна* *V. nigrum*

чемерник *hellebōrus*, i *m*

Ч. зелений *H. viridis*, *Ч. чагарниковидний* *H. dumetorum*, *Ч. чорний*

H. niger

черешковий *petiolātus*, a, um

черешок *petiōlus*, i *m*

червець *scleranthus*, i *m*

Ч. однорічний *S. annuus*

Червневий хрущ *Amphimallon solstitialis*

червоний *ruber*, bra, brum

червоно- *rubri-* (лат.), *erythr(o)-* (грецьк.)

червоноголовий *erythrocephālus*, a, um

червоно-жовтий *fulvus*, a, um

червоноквітковий *rubriflōrus*, a, um

червононасінний *erythrospermus*, a, um

червоноплідний *erythrocarpus*, a, um

червонуватий *rubīdus*, a, um; *rubellus*, a, um; *rubens*, entis

черговолистий *alternifolius*, a, um

череда *bidens*, entis *f*

Ч. поникла *B. cernua*, *Ч. трироздільна* *B. tripartita*, *Ч. промениста*

B. radiata

черемха *radus*, i *f*

Ч. звичайна P. racemosa (P. avium)
черепитчастий imbricātus, а, ум
черешня Cerāsus avium
черсак dipsācus, і т
Ч. лісовий D. silvestris, *Ч. посівний* D. sativus, *Ч. розрізанолистий* D. laciniatus, *Ч. щетинистий* D. strigosus
чина lathyrus, і т
Ч. бульбиста L. tuberosus, *Ч. весняна* L. vernus, *Ч. запашна* L. odoratus, *Ч. круглолиста* L. rotundifolius, *Ч. лучна* L. pratensis, *Ч. посівна* L. sativus, *Ч. шорстка* L. hirsutus
чинара Platanus orientālis
численний multus, а, ум
чистець stachys, ŷdis f
Ч. лікарський S. officinalis, *Ч. лісовий* S. silvatica
чистотіл chelidonium, і п
Ч. звичайний, або великий Ch. maius
чистоус osmunda, ае f
Ч. коричний O. cinnamomea, *Ч. королівський* O. regalis
чіплянка tragus, і т
Ч. китицева T. racemosus
чозенія chosenia, ае f
Ч. крупнолускувата Ch. macrolepis, *Ч. мучницелиста* Ch. arbutifolia
чорний niger, gra, grum
чорниці Vaccinium myrtillus
чорніючий nigricans, antis
чорно- atro-, nigri-, nigro- (лат.); melano- (грецьк.)
чорнобривці tagētes, is f
Ч. прямостоячі, або повняки T. erecta, *Ч. розлогі* T. patula, *Ч. тонколисті* T. tenuifolia
чорноголовник poterium, і п
чорнокорінь cynoglossum, і п
Ч. лікарський C. officinale, *Ч. приємний* C. amabile
чорнонасінний melanospermus, а, ум
чорноплідний melanocarpus, а, ум
чорнуватий atrans, antis; nigellus, а, ум
чорнушка nigella, ае f
Ч. дамаська N. damascena, *Ч. дрібноцвіта* N. garidella, *Ч. нив'яна* N. segetalis, *Ч. польова* N. arvensis, *Ч. посівна* N. sativa
чотири- quadri- (лат.); tetr(a)- (грецьк.)
чотириквітковий quadriflōrus, а, ум
чотирилистий quadrifolius, а, ум; tetraphyllus, а, ум

чотиринасінний tetraspermus, a, um
чотирипелюстковий quadripetālus, a, um
чотирирічний quadriennis, e
чубатий comōsus, a, um
чубушник philadelphus, i m
Ч. великоквітковий Ph. grandiflorus, *Ч. увінчаний* Ph. coronarius

Ш

шаблелистий acinacifolius, a, um
шавлія salvia, ae f
Ш. блискуча S. splendens, *Ш. лікарська* S. officinalis, *Ш. лучна* S. pratensis, *Ш. мускатна* S. sclarea
шандра marubium, i n
шапка (гриба) pileus, i m
шарлаховий coccineus, a, um
шафран stocus, i m
Ш. гарний C. speciosus, *Ш. Гейфеля* C. heuffelianus, *Ш. жовтий* C. flavus, *Ш. посівний*, C. sativus, *Ш. сітчастий* C. reticulatus
шведська муха oscinella, ae f
шелюга Salix acutifolia
шерстистий lanātus, a, um
шерстяк eriochloa, ae f
Ш. волосистий E. villosa
шести- sex- (лат.); hex(a)- (грецьк.)
шестиквітковий sexflōrus, a, um; hexanthus, a, um
шестилистий hexaphyllus, a, um
шестипелюстковий hexapetālus, a, um
шефердія schepherdia, ae f
Ш. срібляста S. argentea
шилолистий subulifolius, a, um
шильник subularia, ae f
Ш. водяний S. aquatica
шипшина rosa, ae f
Ш. дамаська R. damascena, *Ш. дзигоподібна* R. turbinata, *Ш. еглантерія* R. eglanteria, *Ш. зморшкувата* R. rugosa, *Ш. китайська* R. chinensis, *Ш. колюча* R. acicularis, *Ш. корична* R. cinnamomea, *Ш. найколючіша* R. spinosissima, *Ш. повстиста* R. tomentosa, *Ш. польова* R. agrestis, *Ш. прутська* R. prutensis, *Ш. сиза* R. glauca, *Ш. собача* R. canina, *Ш. столлиста* R. centifolia, *Ш. щитконосна* R. corymbifera, *Ш. яблунева* R. pomifera

широкий lātus, a, um
широко- lati- (лат.); platy-, eury- (грецьк.)
широкогіллястий platycladus, a, um
широколистий latifolius, a, um; platyphyllus, a, um
шишка strobīlus, i m; conus, i m
шишкоягода galbūlus, i m
шкідливий noxius, a, um; nocens, entis
шкідник infestum, i n
шкірястий coriaceus, a, um
шовковий sericeus, a, um; bombycīnus, a, um
шовковиця morus, i f
Ш. атласна M. bombycis, *Ш. біла* M. alba, *Ш. чорна* M. nigra
шоломоподібний galeiformis, e
шолудивник pediculāris, is f
шорсткий hirsūtus, a, um; hirtus, a, um; asper, aspēra, aspērum; scaber, bra, brum
шпергель spergūla, ae f
Ш. великий S. maxima, *Ш. льоновий* S. linicola, *Ш. польовий* S. arvensis
шпинат spinacia, ae f
Ш. посівний S. sativa (S. oleracea)

Щ

щавель rumex, īcis f
Щ. горобиний R. acetosella, *Щ. кислий* R. acetosa, *Щ. кінський* R. confertus, *Щ. шпинатний* R. patientia
щетинистий setaceus, a, um; strigōsus, a, um
щириця amaranthus, i m
щитник elasmucha, ae f
щитолистий scutifolius, a, um
щільний compactus, a, um; solīdus, a, um
щучник deshampsia, ae f
Щ. дернистий D. caespitosa, *Щ. хвилястий* D. flexuosa

Я

яблуня malus, i f
Я. домашня, або культурна M. domestica, *Я. карликова* M. pumila, *Я. лісова* M. silvestris, *Я. рання* M. praecox, *Я. сливолиста, або китайська* M. prunifolia, *Я. ягідна* M. baccata

явір *Acer pseudoplatanus*

яглиця *aegorodium*, і п

Я. звичайна *A. podagraria*

ягода *bacca*, ае f

ягідний *baccatus*, а, ум

ягідник *baccetum*, і п

Язичкові, підродина *Liguliflorae*, ārum f (*парал.* Латукові

Lactucoideae)

ялина *pacea*, ае f

Я. звичайна, або смерека *P. abies*, *Я. канадська* *P. canadensis*, *Я. колюча* *P. pungens*, *Я. сибірська* *P. obovata*

ялиця *abies*, ёtis f

Я. біла *A. alba*, *Я. кавказька* *A. nordmanniana*, *Я. Майра* *A. maugiana*, *Я. сибірська* *A. sibirica*, *Я. струнка* *A. gracilis*

ялівець *juniperus*, і f

Я. високий *Ju. excelsa*, *Я. віргінський* *Ju. virginata*, *Я. звичайний* *Ju. communis*, *Я. козацький* *Ju. sabina*, *Я. сибірський* *Ju. sibirica*, *Я. смердючий* *Ju. foetidissima*

японський *japonicus*, а, ум

ясен *fraxinus*, і f

Я. білоцвітний, або манновий *F. ornus*, *Я. гостроплідний* *F. oxycarpa*, *Я. звичайний* *F. excelsior*

ясенець *dictamnus*, і т

Я. голостовпчиковий *D. gymnostylis*

ячмінь *hordeum*, і п

Я. гривастий *H. jubatum*, *Я. дворядний* *H. distichum*, *Я. звичайний* *H. vulgare*, *Я. мишачий* *H. murinum*, *Я. посівний* *H. sativum*, *Я. проміжний* *H. intermedium*

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. *Грищенко С.П., Балалаєва О.Ю.* Латинська мова для студентів-агробіологів: Навч. посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 383 с.
2. *Закалюжний М.М.* Латинська мова: Підручник для студентів біологічних спеціальностей вищих навчальних закладів. – К.: Либідь, 2003. – 367 с.
3. *Орлова Н.В.* Біологічна латина: Навч.-метод. посібник для студентів біологічних факультетів вищих учбових закладів. – Черкаси, 2001. – 208 с.
4. *Філіповіч З.М.* Латинська мова для біологічних факультетів. – К.: Вища шк., 1978. – 207 с.
5. *Шовковий В.М.* Латинська мова для агробіологів: Метод. посібник для студентів агробіологічного профілю. – К.: НАУ, 2001. – 180 с.

Додаткова

6. *Венгловський В.П.* Латинська мова: Посібник для студентів біологічних факультетів університетів. – Львів, 1970. – 158 с.
7. *Калашишкова В.Н.* Латинский язык: Учебн. пособие для студентов биологических факультетов. – Иркутск: ИПИ, 1977. – 110 с.
8. *Калашишкова В.Н.* Латинский язык: Учебн. пособие для студентов биолого-почвенного факультета. – Иркутск: ИГУ, 1972. – 229 с.
9. *Купчинаус Н.Э., Зубцовский Н.Е.* Введение в латинский язык и биологическую терминологию: Учеб. пособие для студентов биологических специальностей университетов, академий, учащихся общеобразовательных школ. – Ижевск: Удмуртский университет, 2001. – 199 с.
10. *Луговська І.Б.* Латинська мова: Навч.-метод. посібник для студентів агрономічного факультету. – Кам'янець-Подільський: Абетка, 2003. – 24 с.
11. *Шибінська Т.А.* Латинська мова: Навч. посібник для студентів біологічних спеціальностей. – Житомир: Льонок, 2003. – 120 с.
12. *Чопик В.І., Єна А.В.* Латинська ботанічна номенклатура: Навч. посібник. – К.: РВЦ Київський університет, 1997. – 57 с.

Довідкова

13. Барна М.М. Ботаніка: Терміни. Поняття. Персоналії. – К.: Академія, 1997. – 272 с
14. Биологический энциклопедический словарь. – М.: Сов. энциклопедия, 1989. – 864 с.
15. Вехов В.Н., Губанов И.А., Лебедев Г.Ф. Культурные растения СССР. – М.: Наука, 1972. – 522 с.
16. Визначник рослин України. – К.: Урожай, 1965. – 878 с.
17. Горностаев Г.Н. Правила произношения латинских названий животных и растений. – М.: МГУ, 1971. – 32 с.
18. Горностаев Г.Н., Забинкова Н.Н., Каден Н.Н. Латинские названия животных и растений. – М.: Высш. шк., 1974. – 124 с.
19. Доброчаева Д.Н., Котов М.И., Прокудин Ю.Н. и др. Определитель высших растений Украины. – К.: Наук. думка, 1987. – 546 с..
20. Ивойлов А.В., Тостаева А.Г. Перевод латинских названий родов, видов и разновидностей полевых культур и сорных растений. – Саранск: Мордовский университет, 2000. – 31 с.
21. Киртичников М.Э., Забинкова Н.Н. Русско-латинский словарь для ботаников. – Л.: Наука, 1977. – 852 с.
22. Кохно М.А., Пархоменко Л.І., Зарубенко А.І. Дендрофлора України. Дикорослі й культивовані дерева і кущі. – К.: Фітосоціоцентр, 2002. – 448 с.
23. Кучерява Л.Ф., Войтюк Ю.О., Нечитайло В.А. Систематика вищих рослин. – т. 1. Археγονіати. – К.: Фітосоціоцентр, 1997. – 136 с.
24. Международный кодекс ботанической номенклатуры, принятый Двенадцатым Международным ботаническим конгрессом, Ленинград, 1975. – Л.: Наука, 1980. – 283 с.
25. Международный кодекс номенклатуры культурных растений, сформулированный и принятый Международной комиссией по номенклатуре культурных растений Международного союза биологических наук. – Л.: Наука, 1974. – 253 с.
26. Минц И.П. Этимологический словарь латинских названий лекарственных растений. – Л.: ЛХФИ, 1962. – 54 с.
27. Нечитайло В.А. Систематика вищих рослин. – т. 2. Покритонасінні. – К.: Фітосоціоцентр, 1997. – 271 с.
28. Словник-довідник з ботаніки за ред. Білоконя І.Б.. – К.: Рад. школа, 1965. – 558 с.